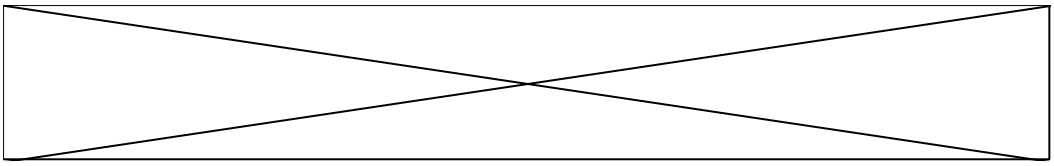

http://www.miscarea.net/carti2.htm

IOAN HALMAGHI – MEMORIILE VIITORULUI

Spitalul de rãniti din Timisoara: 1944

(I)

Eram internat în spitalul de raniti de la Liceul Piaristilor din Timisoara, în luna Ianuarie 1944. Fusesem adus din Crimeea, care era încercuita, pentru un tratament intensiv pentru rana care o aveam în piept cu o cantitate enorma de puroi. Am fost salvat cu bruma de antibiotice care exista atunci (Gombardol). Am intrat deci într-o perioada de refacere, fiind înlaturate surprizele riscante care mi-ar fi putut aduce necazuri.

Eram în stare dupa tratament sa urmaresc situatia frontului si problemele politice la ordinea zilei. Citeam cu toata atentia comunicatele militare de pe câmpul de batalie si articolele care dezbateau chestiunile privind soarta razboiului.

Articolele de fond, scrise de Pamfil Seicaru în "Curentul", era cele pe care le citeam cu deosebita atentie, pentru ca aduceau la suprafata chestiunile cele mai delicate ale statului român si erau analizate în cadrul unei viziuni mai largi si ca tonicitate româneasca, fara nici o nuanta de înfierare politica, partinica.

Într-o dimineata, cel care-mi cumpara ziarele de la un chiosc de lânga spital si-a cerut scuze ca, din greseala, a cumparat si un ziar nou: "Epoca". În realitate, mi-a facut o favoare, pentru ca am avut ocazia unei surprize. Ziarul, redactat de Mircea Grigorescu, care fusese în redactia "Timpului" lui Grigore Grefencu, era de stânga si suna oarecum discordant cu linia oficiala a guvernului român. Eram pur si simplu derutat, pentru ca, pe de alta parte, stiam ca Mircea Grigorescu este prieten cu Mihai Antonescu, "fact-totum"-ul

politicii maresalului Ion Antonescu. Pe linia acestei prietenii, Mircea Grigorescu a fost întrebuintat în timpul razboiului din Rusia, la Serviciul de Cenzura din Ministerul Propagandei. Acolo, de altfel, lucra si poetul Mihai Beniuc, care la fel era cunoscut ca adeptul ideologiilor stângiste si care, mai târziu, a devenit poetul marxist al regimului comunist.

Aparitia ziarului "Epoca" a reprezentat o adevarata ruptura în structura politicii de razboi a guvernului Antonescu. Publica materiale din comunicatele Înaltului Comandament Sovietic si adunase în corpul redactional o serie de condeie care nu se rusinau si nu se temeau sa promoveze pozitiile prosovietice, în timp ce soldatii îsi varsau sângele si mureau pe câmpul de lupta. Asa erau Virgil Ierunca, Geo Dumitrescu si Ion Caraion. Dupa 1965, Ierunca ajunge în Franta si-mi trimite o carte cu dedicatia "Acum sunt si eu de dreapta".

În spital, printre raniti si personalul sanitar, era o mare tensiune, din cauza ca linia frontului s-a apropiat simtitor de granitele rasaritene ale tarii, în urma retragerilor armatelor germane. Se ajunsese chiar în regiunea orasului Iasi, capitala Moldovei strabune. Majoritatea celor din spital priveau cu îngrijorare evolutia evenimentelor si a bataliilor militare, si erau în favoarea razboiului antisovietic, caci socoteau Rusia sovietica ca un mare pericol pentru poporul român, în cazul unei victorii militare a Moscovei. Soldatii raniti întorsi din Rusia sovietica au cunoscut în mod direct regimul bolsevic si realizarile (fragile si minore) ale imperiului rosu. Ei nu puteau fi clatinati în convingerile lor care refuzau formele socialiste de viata. Ranitii aveau constiinta vie si articulata ca au aparat patrimoniul stramosesc, acolo departe pe meleagurile rusesti, si erau identificati cu aspiratiile nationale. Spitalele de raniti erau adevarate cetati ale românismului.

Pe neasteptate, am primit vizita unui asistent de la Policlinica din Timisoara, caruia i-a scris un prieten de-al meu despre mine. Nu-mi amintesc numele, dar conversatia cu el mi-a ramas bine întiparita în minte. Dupa cum am înteles atunci, vizitatorul meu era membru al Partidului National-Taranesc. El fusese cu câteva zile în urma la o întâlnire, la un botez în orasul

Timisoara, unde a venit si Iuliu Maniu. Era vorba de ceremonia unui botez în familia unui taranist, la care a fost invitat si Iuliu Maniu. Cu aceasta ocazie, Iuliu Maniu a dezvaluit celor prezenti secretul unei scrisori pe care a primit-o de la Benes, fostul ministru de externe al Cehoslovaciei, care se afla la Moscova în vremea razboiului. Acesta îi scrie lui Maniu ca sa-i comunice ca într-o consfatuire avuta cu Molotov, ministrul afacerilor externe al Rusiei Sovietice, acesta l-a încredintat sa-i comunice direct lui Iuliu Maniu ca Rusia sovietica nu are pretentii teritoriale asupra României (recte Basarabia), si ca, deci, o victorie militara a Sovietelor împotriva Germaniei (si a României) nu va crea pericole pentru integritatea teritoriala a statului român.

Continutul acestei scrisori, adresata lui Maniu, a stârnit mare entuziasm în rândurile celor prezenti si, desigur, si în rândurile altora carora le-a fost aratata aceasta scrisoare de la Eduard Benes, în alte parti ale tarii. Noi doi însa, în camera spitalului, nu am împartasit acest entuziasm. Desi amicul care ma vizita era national-taranist, el privea cu scepticism asigurarile lui Molotov, în legatura cu granitele românesti. El facea parte din generatia tânara si nu era de acord cu credulitatea lui Maniu fata de câteva rânduri particulare, care nu aveau nici o învestitura oficiala.

Vacanta de la Sibiu

Dupa vindecarea ranii mele din piept am primit un concediu medical de vreo trei luni. Si m-am dus la Sibiu, caci era orasul în care ma odihneam si linisteam cel mai mult în toate momentele de încercare ale vietii mele. Aici mi-am facut studiile liceale si deci mi-am petrecut tineretea în atmosfera blânda a unui oras medieval, cu turnuri si zid de aparare, cu parcuri minunate si cu o viata româneasca substantiala. Mai ales ca orasul gazduia în refugiu temporar Universitatea de la Cluj, dupa arbitrajul de la Viena din august 1940. O delectare deosebita mi-a oferit audierea cursurilor lui Lucian Blaga si D.D. Rosca si deci sansa de a cunoaste direct atmosfera universitara ardeleana.

La Sibiu se afla si o scoala militara de cadeti, o scoala militara de cavalerie si o multime de regimente militare (artilerie, infanterie) si pe deasupra Corpul VII Armata. În felul acesta, orasul prezenta o intensa viata românească, politica si culturala. În jurul Mitropoliei Ortodoxe a Ardealului se gasea si Academia Teologica, cu studentii teologi care se pregateau pentru viata pastorala.

Pe vremea studiilor mele liceale, Academia Teologica era o puternica cetate legionara, în frunte cu Gheorghe Malene si un student din Soars (i-am uitat numele).

Acum, în 1944, studentimea universitara, refugiata din Cluj, prezenta o forta legionara deosebita. În primavara si vara lui 1944 nu am avut nici o legatura cu studentii, dar stiam de la altii despre existenta lor, cu unitati bine închegate si disciplinate.

Îmi amintesc ca am asistat la câteva cursuri la Universitate, ca sa-mi dau seama de diferenta de climat între Cluj si Bucuresti. Cursul lui Blaga a fost o mare surprindere pentru mine, caci expunerea lui era lenta si facuta cu mari dificultati, spre deosebire de claritatile si bogatia vocabularului din cartile scrise. Era greoi în exprimare, desi era clar în idei, dar pedalarea înceata a vorbirii te obosea.

Am fost si la Bucuresti, unde m-am întâlnit cu câtiva din prietenii mei mai vechi, într-un simplu tur de orizont, ca sa-mi fac o idee. Am vazut pe Eugen Haralambie, pe surorile Diaconescu, pe Ancuta Banea, pe Gelu Dumitrescu, pe Magda Bengulescu, Doralina si Titi Gâta, care erau foarte active. Si pe un nume nou, Mateescu, care lucra la Crucea Rosie internationala din România si juca un rol foarte important în viata legionara, desi n-am stiut prea multe despre el. Mai des ma vedeam cu tinerii care mergeau la biserica greco-catolica din strada Polona. Îl vizitam mereu pe Nichifor Crainic si pe Nini, fata lui.

Stateam la unchiul meu si mergeam zilnic la Royal Café, vizavi de Capsa, unde unchiul meu era prezent în fiecare zi, cu lumea lui politica de alta data, de la Viena si Budapesta: Dori Popovici, o parte din cercul lui

Maniu si Petru Groza care venea destul de des de la Deva. Îl cunoscusem înca de pe vremea când eram student, tot la cafeneaua Royal, unde beam câte un caputiner, într-o pauza de la cursuri. Pe acolo se foiau multi ziaristi si se "vindeau" tot felul de zvonuri din cancanurile capitalei.

Cu un coleg al meu care lucra la "Timpul" aveam informatii mai bune si verificate. Cu calugarul Cristofor Dancu mergeam pe la "Vremea" si aveam o atmosfera mai intelectuala; la fel cu Gabriel Balanescu si cu Horia Stamatu, cu fratii Noveanu si cu altii pe care nu mi-i mai amintesc.

În general era o atmosfera sanatoasa de românism si miscarea avea elemente de valoare, care lucrau cu intensitate la mentinerea ei la un nivel ridicat.

Nu am fost amestecat în nici un fel de treaba a lor, pentru ca eu trebuia sa ma întorc la batalionul meu de vânatori de munte, la Deva. Traiam, fata de ei, pe dimensiuni diferite. Ma bucurasem ca îi stiam prezenti "undeva" în locurile pe care si le alesera ei si continuau sa mentina vie si dinamica constiinta legionara.

Am plecat din Bucuresti în noaptea de 3-4 aprilie 1944, când a fost bombardat orasul de americani, facând ravagii extraordinare. Atunci a murit si unchiul meu, care fusese la banca si a scos 275.000 de lei sa plateasca o casa pe care o cumparase. A fost dus la morga si acolo au disparut si banii, astfel încât familia nu a mai putut plati casa cumparata.

Întors la Sibiu, mergeam des la Scoreiu, unde ma împacam bine cu taranii, caci o buna parte din ei erau rudenii, cu altii am copilarit împreuna acolo si ne-am petrecut tineretea. Erau si ei destul de îngrijorati de soarta razboiului, caci rusii ajunsera la Nistru si apoi în Moldova. Nu erau însa în panica, îsi pastrau calmul si se îngrijeau de gospodariile lor, cu încredere în Dumnezeu.

Întoarcerea la batalion

Dupa expirarea concediului medical, m-am întors la unitatea militara de care depindeam, la Deva. Din cauza situatiei de pe front, se faceau mereu pregatiri pentru a fi trimise mari unitati în zonele de lupta. Rana mea din piept nu se închisese, deci nu credeam ca voi fi trimis si eu curând.

Lucrurile au luat însa, cel putin pentru un rastimp, o alta întorsatura. Am fost chemat la casieria batalionului de catre seful acestei casierii, care era un capitan de rezerva, om mai în vârsta, si mi-a luat un interogatoriu. M-a întrebat daca as fi dispus sa lucrez la biroul lui. I-am raspuns ca nu ma pricep deloc la contabilitate si nu cred ca as fi folositor. Totusi, peste vreo doua zile m-a chemat la biroul casieriei si am avut un nou interogatoriu, mai detailat. Si a dat ordin sa merg regulat la birou, la el, si-mi va da ceea ce voi fi în stare sa fac. Acolo avea un contabil concentrat care era foarte priceput si facea toate lucrurile contabilitatii. El ducea tot greul în spinare. Îmi mai dadea si mie câte un tabel sa-l verific, dar capitanul sef i-a spus sa nu mai îmi dea nimic, caci îmi încredinteaza alta misiune. Sa ma duc cu actele oficiale la Administratia Financiara, aproape zilnic, sa citesc ziarele si sa-i prezint pe harta mare pe care o instalase pe un perete, desfasurarea frontului din Rasarit cu toate amanuntele pe care le pot obtine din ziare. Îl impresionase faptul ca am studiat filozofia, ca am fost pe front si sunt la curent cu problemele esentiale ale conflictului si ca am fost închis ca legionar. Nu îmi amintesc deloc numele lui, dar era oltean, foarte bogat caci avea mori si niste întreprinderi comerciale, care îi adusesera o avere frumoasa, dupa spusele lui. Era cinstit si nu-l interesa sa faca afaceri la casieria biroului. Avea putere mare în batalion si era foarte influent. Când erau acte mai multe de dus la Administratia Financiara, îmi dadea si trasura de la batalion. Eu însa preferam sa merg pe jos, ca sa fiu mai liber, caci îmi facusem legaturi în oras. Ma duceam regulat la prof. Ion Margineanu, de matematici, care era cel mai cunoscut legionar de pe acolo. Apoi vizitam la spitalul orasului, care era în drumul meu, pe sotia dr. Cincora, din Simeria; si îl vedeam si pe el când venea la Margineanu. Tot acolo venea si pr. Liviu Stan, care era profesor la Academia Teologica din Sibiu si un legionar dintre cei vechi, pe care-l

cunosteam din Sibiu. El era prieten bun cu Petru Groza, si mai târziu când Groza era presedinte, Stan si cu colegul lui de la Academie, Spiridon Cândea, fostul sef legionar al judetului Sibiu, au ajuns consilieri personali ai lui Groza si au ramas sub protectia lui Groza, pâna la moartea lui. Cu Margineanu, Stan, Cincora si mai târziu cu Horia Cosmovici, care venise de pe front la regimentul de transmisiuni, vecin cu batalionul meu, am avut câteva întâlniri si discutii pe problemele zilei, frumoase si întrematoare.

Însa cea mai mare parte din timpul liber o petreceam în casa unui consatean al meu, din Scoreiu, care lucra la centru de autobuze RATA. Statea cu locuinta la o familie de unguri, care ma primeau bucurosi în vizitele pe care le faceam prietenului meu.

În epoca aceea se gasea la Deva si Petru Groza, pe care-l cunoscusem printr-un unchi al meu, care fusese coleg cu el la Budapesta, în epoca de dinainte de primul razboi mondial. Groza venea destul de des la Bucuresti si se întâlnea cu fostii lui prieteni la Café Royal. Ma invita la plimbare cu el, sa discutam despre problemele sociologice, care-l preocupau*. La Deva, îl vizitam la biroul lui de avocatura si aveam convorbiri prelungite. Era un bun "causeur" si avea o parere excelenta despre el însusi si politica pe care o formulase, în interiorul tarii cu "Frontul plugarilor", care însa era numai o platforma pentru adevarata politica pe care o desfasura cu Rusia sovietica si cu obiective mai îndepartate. Cu Moscova stabilise o legatura prin intermediul Budapestei, unde se ducea ori de câte ori era nevoie de contacte mai importante. În expunerile politice pe care le facea în discutiile pe care le aveam împreuna avea un obiectiv clar, pe care nu se sfia sa-l etaleze. Era convins ca Germania va pierde razboiul si partidele politice din România vor ramâne vaduvite de orice protectie internationala. El era convins ca relatiile acestor partide democratice nu sunt puternice pentru ca sa le valorifice, dupa ce România va scapa de razboi. Antonescu cu echipa lui progermana va fi complet înlaturat si în valmasagul ce se va instaura în tara el va deveni arbitrul politicii românesti, mai ales ca va avea suportul si protectia lui Stalin. Mereu îmi atragea atentia sa nu-l cred un "arogant" si un novice în politica. În

politica românească miza totul pe cartea sovietica si îi deplângea pe cei ce au facut politica în România fara sa tina seama de prezenta Rusiei sovietice, în vecinatatea tarii, cu tendintele ei tiranice si imperiale. La obiectia mea ca vom pierde Basarabia, el raspundea cu promptitudine ca vom pastra Ardealul si acest lucru conteaza pentru politica noastra europeana. Descria pe taranisti si liberali ca având o politica sclerozata. Numai legionarii au mai înviorat oleaca poporul, în special taranimea si tineretul, dar au fost prea mult atrasi în sfera de influenta a Berlinului hitlerist si s-au lasat pacaliti de Antonescu si clica lui, care nu avea un suport national. În felul acesta, prin manevrele lui Misu Antonescu, legionarii au fost scosi din viata politica. Si a fost bine pentru ei, deoarece nu vor fi facuti raspunzatori de razboi la vremea pacii.

Groza avea legaturi personale cu toate personalitatile politice militare si culturale din tara. La Deva era în bune relatii cu generalul Ion Dumitrache, comandantul Diviziei a 2-a de vânatori de Munte si cu colonelul Ciubotaru, comandantul Batalionului 7 vânatori de munte, care a fost un erou pe frontul din Rusia. Nu traia izolat, dimpotriva. Pe toti legionarii din regiune îi cunostea, si erau multi, si îi respecta.

Odata mi-a spus ca, în 1940, a încercat sa se întâlneasca cu Horia Sima, când era vice-presedinte al Consiliului de Ministri, dar cineva le-a împiedicat aceasta întâlnire si regreta acest esec al lui.

Cunostea bine toate tesaturile vietii politice din tara si vorbea totdeauna cu fermitate în problemele pe care le aborda. Credea într-o forma de socialism, nu de marxism, si am avut impresia personala ca se credea în stare sa-l tina pe Stalin la o limita acceptabila de respect fata de România. Se închipuia un maestru al diplomatiei, care poate depasi cele mai încurcate situatii, cu succes. Asta era personalitatea lui, asa cum l-am înteles eu, din nenumaratele discutii avute cu el, la Bucuresti si Deva. Pâna la urma s-a mentinut pe o linie de plutire, adica nu a fost mazilit în ciuda frictiunilor pe care le-a avut cu Comitetul Central si eventual cu Moscova. Nu a putut controla actiunile nefaste ale Comitetului Central, dar si-a pastrat o oarecare influenta pâna în clipa mortii sale. Cea mai mare pasiune a lui Groza era

Ardealul si politica. Si a ramas, pâna azi, unul din cei mai misteriosi oameni politici ai României.

Reîntoarcerea la Timisoara (spitalizare)

Presiunea frontului a creat o agitatie mare în rândurile armatei. Se pregateau unitati de lupta în graba ca sa fie trimise în Moldova. Era prin iulie 1944, când si batalionul nostru facea acelasi lucru si strângea toate raspândirile posibile sa se formeze noi plutoane si companii de lupta. Colonelul batalionului era un mare adversar al legionarilor si, desi rana mea din piept nu se închisese, a dat ordin sa fiu încadrat într-o companie care urma sa plece pe front.

Doctorul batalionului ma respinsese de pe lista alcatuita, dar colonelul a anulat decizia medicala. Capitanul casier a avut niste convorbiri cu colonelul, caci nu voia sa ma piarda, dar fara succes. Colonelul era inflexibil. M-a chemat la el, m-a amenintat, mi-a vazut rana, dar a spus ca acolo pe front e locul meu, sa mor.

În final, capitanul casier i-a cerut medicului, cu care era bun prieten, sa-mi pregateasca hârtiile de internare în spital la Timisoara. Si am plecat la Timisoara, scapând de un scandal la care nu ma asteptam. Pe la începutul lunii august 1944, la Timisoara, m-am dus la doamna Giosanu si i-am expus situatia. A mers cu mine la spitalul militar si am fost internat, dar trebuia sa astept pâna voi fi chemat la o comisie militara. Aveam dreptul sa locuiesc în oras si sa vin zilnic sau la doua zile ca sa vad listele de vizita pentru comisiile care lucrau de zor, ca sa intru la control. Stateam la un var de-al meu, care era sef la Departamentul Apelor de la primaria orasului. Ziua ma plimbam prin oras si citeam ziarele la o cofetarie.

Într-una din dimineti, când ma duceam devreme la spital, am fost surprins sa vad orasul împânzit cu soldati la toate colturile de strada. Seara nu ascultasem emisiunile de radio, si acum am aflat ca peste noapte - 23 august - a fost data lovitura de stat a regelui Mihai.

La spital, prietenii mei ostasi cu care fusesem pe front jubilau, caci vedeau finalul razboiului si-l vedeau pe Iuliu Maniu în fruntea tarii, ca prim-ministru. Erau tarani care nu cunosteau tesaturile politice din vremea aceea. Nu vedeau riscurile pe care le aduceau schimbarea de fronturi si patrunderea sovieticilor în tara.

La spital era mare degringolada, si de fapt peste tot, caci Banatul devenise izolat si nu se mai puteau desprinde liniile de orientare în viitor. La prima vizita medicala a comisiei, cu vreo doua zile înainte de 23 august, am fost respins de un doctor neamt, Gross, si urma sa ma întorc la unitate sa plec pe front. Doamna Giosanu a vorbit cu cunostintele ei de la comandamentul militar si a obtinut aprobarea sa mi se faca o vizita noua, la o comisie superioara, supravegheata de un general. Îndata ce mi-a vazut rana din piept, a ordonat un concediu medical de trei luni de zile.

Situatia era confuza si nu puteam pleca din oras, caci circulau tot felul de stiri contradictorii, despre lupte cu unitati militare germane în special în Bucuresti. Eu voiam sa trec pe la Deva, dar nu doream sa ma duc la batalion sa-l vad pe colonel. Nici macar nu mi-amintesc daca am trecut sau nu pe la batalion.

Am mai ramas câteva zile în Timisoara si asa am avut ocazia sa ma întâlnesc cu inginerul Ica Tanase, cu care fusesem la Aiud în 1941-1942. El fusese pe front în Rusia cu niste unitati speciale si nu stiu în ce conditii s-a reîntors. În perioada aceea era foarte framântat si îsi facea tot felul de planuri sa plece în strainatate, caci nu vedea deloc o stabilitate în tara. Vreo câteva zile ma întâlneam regulat cu el si nu era decis pentru o atitudine sau alta. Îi era greu sa se desparta de tara. Ma impresiona zbuciumul lui sufletesc pentru tot ceea ce se întâmpla în tara. El era soldatul credincios al unei miscari al carei scop era sa formeze un om nou, bun român si crestin, si care luptase împotriva comunismului cu generatia lui si cele anterioare cu luciditate, cu responsabilitate, având certitudinea ca se gaseste pe drumul cel bun de aparare al neamului sau. Lovitura de stat de la 23 august deschidea drumul unor dezastre, din care cine stie cum va mai putea fi salvata tara.

Privea cu gravitate desfasurarea evenimentelor si avea intuitia unor prabusiri apocaliptice. Legionarul din el era tulburat, chinuit si nu îsi gasea odihna. El întrevedea ruinarea idealurilor sale si, o data cu ele, destramarea tuturor sperantelor românesti.

Câta deosebire între Ica Tanase si taranii raniti din spital, care credeau într-un final al razboiului si nu erau tulburati de norii negri ai viitorului. Luptasera cu vitejie pe frontul de rasarit si erau împacati ca si-au aparat tara, dar nu vedeau primejdiile care se desenau la orizont.

Niciodata nu voi uita pe Ica Tanase din acea vreme, care întruchipa pentru mine zbuciumul pentru sfâsierile întregii Miscari Legionare, care ramânea neputincioasa în fata istoriei. Pâna la urma am auzit ca s-a hotarât sa plece în strainatate, de unde s-a întors cu o echipa de sacrificiu sa continue lupta anticomunista, cu ajutorul americanilor. A fost ucis de comunisti cu întreaga lui echipa. Era masura sinceritatii si a credintei lui în idealurile morale ale generatiei sale.

Plecarea la Sibiu

Situatia nu se clarifica deloc si dupa câteva zile am hotarât sa ma duc la Sibiu, unde era familia mea. Acolo ma puteam întâlni cu prietenii mei si sa vedem împreuna ce este de facut. Problemele erau grele si nu puteai sa fii indiferent. Tara era în mare pericol si cu ea întreaga populatie.

M-am simtit bine în mijlocul familiei. Acum aveam linistea necesara sa ma orientez si sa hotarasc ce aveam de facut. Nu aveam nici un proiect. Trebuia sa ma orientez. Era destula confuzie si pareri contradictorii si nu era usor sa verifici toate cele pe care le auzeai si nu aveai mijloace de control.

La Sibiu, în mare graba, dupa lovitura de stat, s-au retras o multime de personalitati politice din Bucuresti. Fugisera în mare panica, sa-si gaseasca un adapost temporar. Erau în jur de 300 de oameni refugiati. Nu-i cunosteam personal, dar am aflat aproape despre toti acei ce foiau prin oras.

Primul cu care am luat contact era prof. Ioan Sângiorgiu, pe care-l cunosteam de la Facultatea de Litere unde era profesor de limba si literatura germana. Era cunoscut ca un simpatizant al national-socialistilor germani si avea legaturi întinse în cercurile culturale si politice din Germania. Avea o cultura multilaterala si era mândru de originea lui de boier moldovean. Nu stiu daca facea parte din Partidul National-Crestin al lui Cuza. Nu-l suportase pe Misu Antonescu, pe care-l descrie în termeni negativi si suspiciona atasamentul acestuia fata de politica germana. Îl credea un oportunist periculos si fara demnitate. Mi-a povestit în zilele acelea, când ne vedeam zilnic, ca din cauza asocierii politice a lui Misu Antonescu cu general Antonescu el cu un grup politic la Bucuresti pregatisera o lovitura de stat, inversul lui 23 august, adica în favoarea Germaniei, ca sa înlature duplicitatile clicii lui Misu Antonescu. Aceasta lovitura de stat urma aiba loc cu putin înainte de 23 august si afirma ca în grupul acesta al lui era inclus si Radu Mironovici din partea legionarilor. Din cauza unor dificultati neprevazute, lovitura s-a amânat si între timp a aparut 23 august cu Palatul regal si a schimbat cursul evenimentelor. El se pregatea sa fuga peste granita, sa ajunga la Viena si sa intre în guvernul national, condus de Horia Sima, ceea ce s-a si întâmplat curând dupa întâlnirile noastre.

Printre cei care se gaseau la Sibiu era si Emil Bulbuc, pe care nu-l cunoscusem pâna atunci decât din auzite. El, de fapt, avea pe cineva din familie în Sibiu, si locuia la câteva case de mine. Aveam multa încredere în el si mi-a placut cum judeca situatia. Era dinamic si a trecut imediat la o actiune locala. A organizat un grup de prieteni pe care-i cunostea si a început sa dezbata problemele imediate legate de noua situatie care s-a creat atunci în tara. Îmi amintesc despre doi dintre prietenii lui: comandorul de marina Petre Lazarescu si Ilie Vlad Sturza. Pe acesta din urma îl cunosteam de la Aiud din 1941-1942. Dar eu nu aveam legaturi legionare cu ei. I-am întâlnit prin Bulbuc si discutam lucruri generale. Prin Ilie Vlad am cunoscut si pe nevasta lui, fata generalului Gh. Avramescu, comandantul Corpului Vânatorilor de Munte, care se gasea la Sibiu, însa în calitatea de comandant

al Armatei a IV-a. Cunostinta cu Felicia, sotia lui Ilie Vlad, mi-a fost de mare folos, caci Emil Bulbuc si Ilie Vlad au plecat curând în strainatate, trecând clandestin linia frontului. Felicia a venit sa ma ajute cu situatia militara. M-a prezentat generalului Dr. Radutescu, care era medicul sef al Armatei a IV-a si m-a internat într-un spital de raniti din Sibiu, instalat în Scoala Normala de Baieti. Seful spitalului de raniti era un doctor care era medicul de familie al generalului Avramescu, pe timpul sederii la Sibiu. Acesta mi-a facut toate înlesnirile si puteam sta acasa. Mergeam la spital numai pentru a-mi ridica doza de Gombardol, care era singura medicamentatie de tip antibiotic care o foloseam pentru rana mea deschisa, cu o fâsie buna de puroi în piept. În felul acesta eram în regula cu actele militare si puteam umbla în voie prin oras. Si nu a fost nevoie sa mai merg pe la unitatea mea de la Deva. Acolo s-au trimis numai actele de la spitalul de raniti. Acum dispuneam de timp pentru a stabili legaturi cu lumea refugiata la Sibiu si se desprindeau câteva linii de orientare din confuzia generala pe care a adus-o lovitura de stat de la 23 august. Era o panica generala în tara, caci nu mai exista o stabilitate si avansul Armatei Rosii pe teritoriul national aduce mari îngrijorari. Vestile din zonele pe unde treceau sovieticii erau chiar înfricosatoare. Soldatii civilizatiei marxiste pradau bunurile oamenilor, violau femeile si se prezentau ca hoardele de barbari din perioadele vechi, ale formarii poporului român. Ziarele vorbeau despre ravagiile pradaciunilor pe care le faceau armatele "eliberatoare" ale bolsevicilor. Se vorbea numai despre victoriile sovietice si retragerile germane. Însa zvonurile marilor dezastre ale trecerii sovieticilor prin tara circulau cu mare intensitate si acuratete. Din Moldova, Basarabia si Bucovina refugiatii români veneau cu duiumul în interiorul tarii si aduceau imaginea adevarata a cotropirii bolsevice.

Tragedia tarii era mare si de nicaieri nu se întrevedea vreo speranta. Comisia aliata de control care s-a format era stapânita total de sovietici si misiunile americane, franceze si britanice erau simple paleative.

Zi de zi, bolsevicii îsi întindeau controlul asupra tuturor institutiilor românesti si nu îngaduiau o buna chivernisire administrativa a tarii, caci

totul trebuia analizat pentru sprijinirea razboiului antifascist, calauzit de maresalii Armatei Rosii. Toate bogatiile nationale au fost confiscate în vederea continuarii razboiului antigerman, în ciuda mizeriei pe care o instaurasera bolsevicii în tara.

Prin septembrie 1944 a sosit de la Bucuresti si sotia lui Nichifor Crainic, care era medic, cu fetita ei unica, Nini, fosta colega de a mea la filozofie. D-na Crainic mi-a povestit în cele mai vii si dramatice culori calatoria dânsei cu Nini de la Bucuresti la Sibiu. Trenul lor a fost atacat de soldati sovietici în gara la Sinaia si a luat toate bagajele calatorilor, au dat jos pe peronul garii toate femeile si fetitele care erau în tren si le-au violat sub cerul deschis, fara remuscare si rusine, ci în chiote de salbatica bucurie sexuala. Dânsa si cu Nini au scapat ca prin minune, dar era îngrozita, parca venea din iad, de clipele pe care le-a trait.

Între timp au ajuns trupele rosii si prin Sibiu si au trecut si tot felul de motorizate prin fata hotelului "Bulevard", pe strada Saguna, care era parte din soseaua nationala Bucuresti-Brasov-Fagaras-Sibiu si ducea spre Alba Iulia. Aceasta era directia în care mergeau armatele rosii pentru bataliile militare din Ardeal, apoi din Ungaria si Muntii Tatra. Aspectul coloanelor militare care treceau prin Sibiu nu era prea încurajator. Era un spectacol mai degraba de adunaturi de forte militare si cu un pronuntat caracter de mercenari.

Sibienii care au fost anuntati de trecerea trupelor sovietice prin oras nu s-au grabit sa apara la hotelul "Bulevard" cu flori si urale, afara de un numar mai mic de 50 de oameni. O foarte anemica primire "prieteneasca". În schimb, curând dupa aceea, pentru a linisti spiritele învolburate (s-a spus din cercurile Mitropoliei Ortodoxe), Mitropolitul Balan a facut o plimbare pe strada principala a orasului, Regina Maria, brat la brat cu maresalul Malinovski, sau Tolbukin, care era în trecere prin oras. Acest gest a Mitropolitului Balan a facut o impresie foarte neplacuta asupra populatiei din oras.

În presa scrisa s-au publicat comunicate explicative de razboi subliniindu-se "eroismul" soldatilor sovietici care au ocupat orasul Sibiu, dupa lupte grele si se dadeau exemple cum unitatile militare ale Armatei Rosii au trecut prin muntii de la Turnu-Rosu, cu tunurile în spinare. La Sibiu nu au existat lupte, caci armatele germane se retrasesera înspre vest si Valea Oltului pe la Turnu-Rosu a fost curatita de trupe germane si române în zilele urmatoare lui 23 august chir de catre sub-seful Statului Major al armatei române, generalul Socrate Mardare, care-l însotise pe Regele Mihai pâna la Piatra-Olt, în drumul lui spre ascunzatoarea din Oltenia. De la Piatra-Olt au luat-o înspre Olt.

Traiam în epoca aceea o lume de suprarealism si nu prea întelegeam bine despre ce este vorba. Guvernul nu oferea nimic care sa îndeparteze pe germani si deci sa evite un dezastru al teritoriilor românesti. Nici nu putea sa asigure o stabilizare interna.

Partidul Comunist, desi limitat în resurse interne, a început sa se agite si sa iasa la suprafata, caci era instrumentul Moscovei si beneficia de protectia directa a ei si a armatelor rosii. Numai miopii politici si cei înstrainati de sufletul românesc îsi puteau face iluzii ca tara va iesi cu bine din impasul momentului istoric, care era unul dintre cele mai urgisite ale istoriei nationale.

Puterile aliate din Occident nu se rupeau cu firea sa apere România de invazia comunista a Moscovei, care atunci era în chinurile facerii. Ele erau preocupate de problemele interne ale lor, si politica internationala era pentru ele un mizilic, pe care credeau ca-l vor solutiona cu usurinta, caci Sovietele au fost salvate cu ajutorul masiv al acestor puteri aliate (o mare naivitate politica, pe care Pamfil Seicaru a prezentat-o în numeroase articole din "Curentul"). Dar Occidentul nu se interesa în profunzime de fundamentele ideologice ale confruntarilor de atunci. El se mentinea în limitele unei democratii pe care era convins ca o va trece si Rusia Sovietica. În acelasi timp, acest Occident nu cunostea structurile contradictorii ale sufletului rusesc si de ce toate calculele politice erau în afara realitatilor rusesti.

Eu nu participasem la întâlnirile grupului lui Emil Bulbuc, care era un comandament legionar local, dar cu respiratie oficiala. Dar Emil Bulbuc a plecat peste granita cu Ilie Vlad Sturza si a ramas comandorul de marina Petre Lazarescu, care fusese sef de Stat Major al Marinei române. De la comandorul Lazarescu am aflat problemele discutate de grupul Bulbuc si, mai târziu, dupa ce ne-am legat mai mult, comandorul mi-a spus lucruri mai importante.

Întâi, chestia cu Bulbuc. În zilele când nu se hotarâse sa plece, initiativa lui era referitoare la un grup de comanda care sa puna ordine în relatiile dintre legionari si sa întocmeasca un plan de actiune, pentru momentul de instabilitate. A luat legatura cu studentii de la Alba Iulia, unde erau refugiati de la Cluj. Si cu legionarii fruntasi, refugiati din Bucuresti dupa 23 august.

Bulbuc avea sanse sa alcatuiasca un comandament puternic, caci avea autoritate si o dinamica vie a personalitatii lui. Si, mai ales, cu armata puternica a studentilor din Alba Iulia. Nu stiu ce s-a întâmplat, dar, pe neasteptate, a luat decizia sa plece în strainatate, caci era în mare pericol. El fusese subsecretar de stat la Ministerul Propagandei si deci era vizat. Mi-a spus în ultimul moment despre intentia lui de plecare. Asa am ramas cu comandorul Lazarescu, pe care nu l-am cunoscut pâna atunci. Si nici el pe mine. Dar ne-am înteles de la început, în special în sensul teoretic al discutiilor. Caci discutam despre eventualitati si perspective. Cu Emil Bulbuc avusese lucruri mai precise. Mai ales ca, am aflat dupa aceea, comandorul fusese în comandamentul legionar de prigoana, cu Iosif Costea, profesorul Manu, profesorul Ion Bancila, dintre cei mai importanti. Pe ceilalti i-am uitat. Si cunostea toate cele întâmplate în perioada razboiului. Aprecia în mod deosebit pe profesorul Ion Bancila de la Universitatea din Bucuresti. Iosif Costea, comandant legionar vechi, l-a impresionat la început, apoi acesta a început sa faca actiuni personale care nu aveau consensul comandamentului, ceea ce a produs o atmosfera de oarecare raceala între cei din grupul de comanda. Costea întretinea legaturi cu grupul lui Maniu, ca si Horatiu

Comaniciu si cu generalul Antonescu, prin sotia lui care era fosta sotie a unui general din anturajul lui Antonescu. Afara de aceste discutii, am înteles curând ca Petre Lazarescu continua niste directive de la Bulbuc si îsi stabilise legaturi cu ofiteri din armata (superiori) si cu ramificatii mai mari. Nu avea însa legaturi cu masa legionara, dar îsi consolidase pozitia printre militari si niste grupuri germane. Era si normal, caci el avea o mentalitate militara, de sef de stat major al Marinei române. Prin el am cunoscut un comandor de marina, român de origine germana, care m-a impresionat cu personalitatea lui. Era masiv si impune prin forta fizica pe care o avea, dar si prin judecata lui potolita si profunda. Era un marinar asa cum mi-i închipuiam pe marinari, un munte de om care poate domina furia valurilor. I-am uitat numele, dar mi-a ramas o impresie vie si frumoasa despre marinarii români. Nu se temea de furtunile care se aratau la orizont si sunt convins ca a participat la lupta de atunci împotriva barbarilor. Nu putea sa fie alaturi de comandorul Lazarescu pe degeaba; i-am pierdut însa urma si n-am mai auzit de el, dar sunt sigur ca s-a alaturat acelor luptatori de talie mare.

Paralel cu întâlnirile mele cu Lazarescu, care aveau o coloratura politica, dar înca în stadiu teoretic, cel putin pentru mine, am început o serie de întâlniri cu Nini Crainic si cu un oarecare Negreanu, mi se pare coleg de-al nostru de facultate. Se tinea mereu în compania lui Nini. Era foarte inteligent si avea o perspicacitate ascutita în filiatia de idei. Mergeam toti trei la cofetaria Seiser, de pe str. Regina Maria si era o placuta delectare intelectuala. Discutam informatiile la ordinea zilei si le comentam cu o avalansa de ironii si sageti de dispret la adresa ageamiilor de atunci, vânzatorii de întelepciune si "stiinta comunista" la întretaieri de drumuri, unde atacau subiecte în forme ridicole si superficiale, ca sa convinga pe trecatori de adevarurile lor oportunistii veacurilor de atunci. Cu Nini am trait niste momente dramatice, în legaturile ei sentimentale cu un coleg de facultate macedonean. Acesta s-a îmbolnavit de plamâni si i-a cerut dezlegare lui Nini sa-si urmeze calea lui proprie, alta decât pe firul sentimentelor lor. Mi s-a cerut sa asist si eu ca prieten al lor la acest ceremonial intim, de ruptura.

Mi-am dat seama ca prietenul meu traia intens momentul istoric si avea o intuitie a evenimentelor care sa vina peste noi si întelegea sa lupte prin puterile proprii si cu fratii lui de cruce, în afara de dragoste si cine stie ce alte griji, care i-ar fi diminuat dinamismul de actiune. Aceasta situatie m-a determinat sa-mi fac si eu o confruntare cu constiinta mea si sa ma orientez mai bine în realitatile pe care le traiam atunci. Se înmultisera enorm numarul fugitilor din Bucuresti. La Sibiu venise si Nichifor Crainic, tatal Ninei, si ea m-a rugat sa-i gasesc o gazda, unde sa se adaposteasca de eventuale riscuri. Am gasit o formula buna cu un grup de studente care l-au luat în primire sa-i asigure o gazduire. Atunci mi-am dat seama cât de bine erau organizate legionarele din oras si, prin similitudine, studentii de la Universitatea Cluj-Sibiu. Si apoi am realizat ca Sibiul avea o organizatie puternica si efectiva, care se pastrase din perioada 1937-1940.

Îl vizitam des pe profesorul Crainic si am înteles ca el socotea închisa cartea vietii lui de pâna la data aceea. Avea perceptia ca nu se mai poate reface nimic din ceea ce a fost pâna atunci. Ciclul României Mari dintre cele doua razboaie s-a încheiat. Nu avea nici o speranta, se încredintase vointei lui Dumnezeu. Era calm si citea tot timpul, desi era greu sa-i gasesti carti pe care nu le citise. Nu cred ca scria în timpul acela. Nu avea nici o farâma de optimism în sufletul lui. Primea cu resemnare totul. Despre Nini, pe care o iubea nespus de mult, credea ca va putea razbate prin greutati, caci mama ei o proteja ca o leoaica, si va fi în stare sa se descurce, caci era doctorita.

Am avut multe discutii cu profesorul în perioada aceea, caci îl vizitam des. Avea o cultura profunda si o judecata limpede si bine articulata. Vorbea domol, cu ordine impresionanta în gândurile lui si cu concluzii care aveau învestitura de mari certitudini. Crainic era omul care lucra cu certitudini, nu cu simple convingeri logice care te-ar fi uluit prin spontaneitatea lor. Certitudinile sale aveau plenitudinea si izul metafizic al marilor viziuni care îsi deschideau portile cuprinderilor de întreguri ale existentei, de armonii universale si de patrundere în lumea transcendentala. Si farmecul deosebit venea de la substanta teologala a acestor viziuni, care-ti ajuta sa patrunzi în

profunzimile rânduielilor lumii si sa sesizezi semnificatiile existentei. În dialogurile cu Nichifor Crainic, atunci în tulburatoarele vremuri ale razboiului si ale pârjolului sovietic, te desprindeai de spaimele momentului si ale istoriei si te avântai pe alte tarâmuri ale cugetului. Prin contactul cu Crainic si cu grupul de fete care l-au protejat în vremea aceea mi-am dat seama ca este nevoie sa iau o atitudine care sa corespunda cu tineretea mea. Eu nu puteam fi un resemnat, generatia mea nu se epuizase si nu îsi pierduse optimismul.

Din cauza razboiului, viata populatiei devenise din ce în ce mai grea. Lipsa de alimente, frica generalizata de necunoscut, neîncredere în guvern, timiditatea partidelor, agresivitatea retorica a Partidului Comunist, refugiatii din partile nord-estice ale tarii, pe unde trecusera rusii. Prezenta trupelor rosii adusese mari înspaimântari peste întreaga tara si fragilitatea guvernului arata din plin invaliditatea actului de la 23 august.

Întâlnisem pe un vechi legionar din Oltenia, Serafim, care vizita pe Gusti Bidianu, si care stia de la Gusti pozitia lui Radu Mironivici, fugit si el la Sibiu cu un grup de prieteni. Acestia îi pregateau un adapost înspre vestul tarii. Ocazional am cunoscut si eu pe unul din grupul lui Mironovici, Tofanescu sau Teofanescu, care mai târziu devenise la Aiud seful unui club de reeducari. Atunci, la Sibiu, era plin de personalitatea lui si deosebit de mândru ca facea parte din anturajul lui Mironovici. Nu m-a interesat deloc si nici n-am stabilit nici un fel de legatura cu el. Afara de grupul restrâns din jurul sau, Mironovici nu îsi asumase raspunderi fata de Miscarea Legionara din tara. Gusti Bidianu nu facea prea mult. Se limitau la discutii teoretice si analize de moment, care nu aveau valoare deosebita caci structura evenimentelor se schimba de la zi la zi.

În plimbarile mele prin oras, l-am vazut de câteva ori pe A.C. Cuza si Al. Vaida-Voievod. Vaida sta pe bancile de pe promenada, la intrarea în parcul Astra, si privea cu melancolie la trecatorii de pe strada. Fusese de mult absent din viata politica a tarii si nu mai avea nici o influenta. La fel era si A.C. Cuza, care era împovarat de ani. Baiatul lui, George Cuza, avea legatura cu grupurile Partidului National-Crestin, care nu fusese dizolvat de maresalul

Antonescu. La Sibiu, Cuza era adapostit de un ginere al lui, un general, care era prefect al judetului sau comandant al corpului VII Armata. George Cuza avea doua fete, care erau foarte vioaie, inteligente si constiente de situatia grea în care se gasea tara. Am vorbit de vreo doua-trei ori cu ele, împreuna cu Nini Crainic. Mi-a placut curajul lor. Îsi dadeau seama de pericolele din tara, dar erau pregatite sa le înfrunte. Din cauza aglomeratiei de fugiti din capitala, Sibiul era dinamic si foiau tot felul de proiecte si de pronosticuri, care mai de care pline de fantezie. Unul din fratii Noveanu, care originari erau din Sibiu, era mai mucalit si mai calm în judecatile pe care le facea. Prin el le-am întâlnit, pentru prima oara în viata mea pe Toma Simion, un comandant ajutor si legionar vechi, din cercul lui Mironovici. Îsi dadea seama de perspectivele sumbre ale viitorului românesc, dar credea serios în gândul lui ca românii, care au compromis atâtea idei, vor compromite pâna la urma si pe cea comunista. Prin el si Noveanu am întâlnit si pe Titi Gâta, care stiam ca este sefa Corpului Legionar de Fete. Energica, cu o personalitate puternica, se impunea ca o sefa si vorbea apodictic. Mi-am dat seama ca este activa si am înteles ca a venit la Sibiu pentru convorbiri cu Radu Mironovici. Cu Titi, afara de un schimb de vederi, nu aveam ceva deosebit de discutat.

La Bucuresti, în acelasi timp, se facea adevarata politica legionara de suprafata. În ziare aparuse o scrisoare a lui Horatiu Comaniciu adresata în numele legionarilor lui Iuliu Maniu, cu o propunere de (colaborare?!) politica, în conformitate cu o întelegere acoperita dintre Comaniciu si Maniu, prin 1942, pe linia unei dorinte sau sfat mai vechi al lui Corneliu Codreanu. Horatiu era un om cinstit si credea ca Partidul National-Taranesc va oferi o protectie politica legionarilor împotriva presiunilor comuniste. Maniu afirma în cercuri restrânse ca are asentimentul american pentru aceasta actiune politica. Un cerc limitat de legionari au crezut în protectia taranista si fireste si Comaniciu. Înspre vremea Craciunului din 1944, fiind la Bucuresti, m-a încredintat de aceasta, desi mi-a spus ca este urmarit; curând a plecat peste granita.

Aici, vroiam sa introduc schimbul de scrisori dintre Maniu si Comaniciu, în legatura cu discutiile privind relatiile dintre Miscarea Legionara si Partidul National-Taranesc. Odata, Horatiu mi-a spus ca Maniu avea si o scrisoare de la Departamentul de Stat american, ca este de acord cu întelegerea lui Maniu cu Miscarea Legionara. Nu am gasit acele scrisori pe care le aveam de la Horatiu la data când scriam aceste pagini.

La un moment dat, nu mai tin minte prin cine, am întâlnit un avocat legionar din Iasi, care era un bun analist al hatisurilor politice si era foarte bine informat asupra Miscarii Legionare. Îl vedeam aproape zilnic la cofetaria unde mergeam cu Nini Crainic si-mi placea sa stau de vorba cu el, caci aflam lucruri care erau complet inedite pentru mine. El statea la o familie de moldoveni de-ai lui, unde am ajuns si eu si asa am cunoscut trei surori, care au jucat un important rol în epoca aceea, mai ales dupa ce au venit cei din Germania în frunte cu profesorul Nicolae Patrascu, prin luna octombrie 1944. Una din ele era legionara si din acelasi sat moldovean cu Costache Oprisan, care va deveni seful Fratiilor de Cruce, cu care era în relatii de buna prietenie. Sibiul avea o organizatie bine închegata cu oameni de buna calitate. Nu m-am amestecat cu ei, desi îi cunosteam bine, pentru ca nu aveam nici eu o intuitie clara a ceea ce trebuie sa fac. Începusem sa vizitez pe noul meu amic din Moldova, si în felul acesta am cunoscut bine pe cele trei surori, cu care am initiat câteva proiecte, caci erau în afara de Miscare ca unitate politica. Comandorul Lazarescu mi-a vorbit cu încredere despre ele. Ele aveau o casa mare si, la ora aceea, foarte bine pazita de militari, pentru ca sotul uneia dintre surori era colonel în armata.

Într-una din zile primesc un bilet de la cineva care ma cauta sa stea de vorba cu mine, si-mi dadea numarul unei camere de la un hotel de mâna a doua. Totul îmi parea misterios, dar m-am dus si am aflat ca era venit clandestin din Germania si voia sa cunoasca pe cineva din Sibiu; mi se pare ca era vorba de Viorel Tanase, pe care-l cunosteam de mult. Am avut ca director la scoala primara pe tatal sau si coleg de clasa un frate de-al lui. Viorel era bun prieten cu un var de-al meu si deci un motiv în plus sa ma

cunoasca. Tânarul se chema Patrut, si târziu de tot am aflat ca-l chema Ion Cristea. Venise din Germania cu un mesaj de la Aurel Calin, pe care-l cunosteam tot prin varul meu, din vremea liceului. Le-am facut legatura si mesajul a fost transmis lui Viorel Tanase, caci era personal, si nici nu l-am cunoscut niciodata. Dar am înteles ca Patrut s-a încadrat în grupul legionarilor din Sibiu si a devenit foarte activ. A început sa lucreze cu grupul legionar de studente, ajutând pe toti cei ce aveau nevoie de adapost si protectie.

Comandorul Lazarescu actiona pe dimensiunea politica a Miscarii si se pregatea sa formeze un comandament mai larg, mai dinamic si cu obiective precise, pe linia deciziilor luate cu Bulbuc, înainte de a pleca din tara. Însa lucrurile au luat o noua întorsatura.

A aparut la Sibiu Aurel Calin, venit din Germania. Era un legionar vechi si fusese în lagarele germane împreuna cu toti legionarii din Germania. El a preluat imediat toate legaturile si a început sa restabileasca organizarea legionarilor pe unitati. L-am întâlnit si eu. Si am aflat de la el proiectele pe care le avea. Îmi parea putin romantica încercarea lui, dar m-a impresionat cu deosebire maturitatea cu care s-a întors din lagarele germane. I-am atras atentia asupra problemelor si instabilitatii din tara, deci dificultatea de a strânge rândurile. El însa avea o misiune de la care nu voia sa se abata, si era foarte meticulos în aplicarea programului sau. Venise împreuna cu o echipa mai mare, care era condusa de prof. Nicolae Patrascu. Echipa s-a împrastiat, deoarece avionul care o aducea a fost bombardat si toti s-au lansat cu parasutele, urmând sa se întâlneasca undeva, daca va fi posibil, mai târziu. Nu stia despre ceilalti nimic. El cazuse cu parasuta, împreuna cu Nicolae Mândreanu din Ocna Sibiului, în muntii Serbiei, unde erau partizanii lui Tito. Au fost capturati de partizani si au fost tratati foarte bine, caci s-au declarat fugiti din lagarele germane. Partizanii i-au ajutat sa porneasca spre România. Era cu el si un tânar, Victor Enachescu, originar din Sinaia. Cu acte pregatite de partizanii sârbi au ajuns la granita României. Acolo au gasit un sergent din armata româna care le-a facut acte militare si sub pretextul ca-i duce sub

stare de arest, i-a trecut pe teritoriul tarii, aducându-i pâna la Sibiu. Cum a sosit, Calin a trecut la treaba imediat. Avea un dinamism inegalabil. În structura de comanda, cu care au venit din Germania, el era al treilea în esalonul stabilit. Patrascu, comandant general, Nistor Chioreanu ajutorul lui, si, dupa Nistor, era Aurel Calin. Fiindca era singurul dintre cei trei care a ajuns la Sibiu, si-a luat rolul în serios. A identificat grupurile din vecinatate, a luat legatura cu ele si a dat directive: Alba Iulia, Brasov, Fagaras etc. De mare ajutor i-a fost un locotenent din armata, Stefan Popa, care avea un arsenal întreg de materiale, stampile, foi de calatorie militare, livrete militare, grade inferioare si de ofiteri, plus cele necesare pentru buletine de biroul populatiei, care asigura celor în nevoie actele necesare si calatorii gratuite pe caile ferate. În felul acesta s-a putut stabili legaturi prin curieri, cu toate punctele importante din tara. În felul acesta, Calin si-a asigurat un sistem bine închegat de lucru si activitati.

În tot vârtejul de actiuni si proiecte, Calin a fost preocupat si de vesti despre sotia lui. Dupa multe legaturi pe care le-am stabilit, am dat si de urma dânsei. El venise foarte entuziasmat de posibilitatile pe care le-ar fi gasit prin sotia lui, ca sa-si gaseasca un cuib de adapost si mai ales de siguranta. Dar nu a fost posibil. Sotia lui nu mai era disponibila la ora aceea si Aurel Calin a înteles bine acest lucru. Era o adevarata tragedie familiala, si el a suferit enorm de mult din cauza aceasta. Calin trebuia sa-si schimbe planurile stabilite în functie de realitatea pe care o gasise, si care nu era favorabila pentru moment. Si lupta în conditiile de atunci era grea si plina de riscuri enorme. Dar el avea o tenacitate de munca exceptionala si nu parea sa fie timorat de nimic.

CANCICOV

În epoca aceea venea la Sibiu, la cumnata lui, si Mircea Cancicov, fost ministru de finante si membru marcant al Partidului Liberal. Ca toti oamenii politici din vremea aceea, spera si el într-o îndreptare a situatiei, prin interventia aliatilor (englezi, francezi si americani). El nu credea ca puterile

occidentale vor lasa partea de rasarit a Europei sa cada sub dominatia moscovita a bolsevicilor sovietici. Am avut câteva conversatii interesante cu Cancicov si el preconiza o unire strânsa între partide. El credea ca nu va fi posibil un front de opozitie împotriva comunistilor pe plan intern, caci acestia aveau suportul si protectia directa a Armatei Rosii.

Cancicov sustinea ca Iuliu Maniu a facut o mare greseala politica, în primavara lui 1944, când Guta Tatarascu a apelat al toate partidele românesti sa faca o coalitie trainica, cu scopul de a preîntâmpina actiunile unui partid comunist, care va fi impus de Moscova în România. Numai o astfel de coalitie, care sa treaca peste neîntelegerile de pâna atunci, personale sau de partid, va putea salva tara. Dupa prezentarea acestei situatii, Cancicov avea convingerea ca Iuliu Maniu nu era asa de alarmat de rolul unui partid comunist si ca el va fi în stare cu sprijinul occidental sa faca fata problemelor nationale. Pe Tatarascu nu-l accepta deloc, considerând ca a facut o mare tradare prin asocierea cu regele Carol al II-lea, si a marginalizat celelalte partide (inclusiv Partidul Liberal, al său). În felul acesta, Tatarascu era un mare vinovat de dezastrul tarii si se vedea tras la raspundere, dupa terminarea razboiului. El nu mai avea, dupa vederile lui Maniu, nici o autoritate morala sa initieze si sa participe la o coalitie nationala: Frontul National Democrat.

În acea primavara a lui 1944, Maniu a facut o coalitie cu liberalii, socialistii si cu Partidul Comunist, inexistent, despre care credea ca va iesi la suprafata, dar fara nici o semnificatie politica. Gestul lui Maniu privea relatiile cu Rusia Sovietica, careia socotea ca îi face o concesie minora, de toleranta politica, prin respectarea dreptului minoritatilor politice, cum era Partidul Comunist. De altfel, Moscova cerea ca în coalitia anti-antonesciana sa fie inclusi si membrii comunisti, indicati de Soviete.

Oricare ar fi fost situatia de atunci, Cancicov sublinia eroarea lui Maniu. El vedea o refacere a comunistilor, prin intensificarea actiunilor taraniste pe directia specifica a doctrinei de partid, ca reprezentanti ai taranimii române. Este momentul Mihalache, spunea Cancicov, acum sa

apara în costum national, nu de parada, ci ca un simbol al ridicarii satelor la lupta salvarii nationale, ca un act de prezenta reala, masiva si totala, pentru sfidarea încercarilor comuniste de a se integra fara temei în viata nationala. Si ca o înfruntare a pretentiilor sovietice. Ca o preîntâmpinare a miopiei politice a occidentalilor.

Cancicov spera ca occidentalii vor interveni pentru apararea României în fata ofensivei politice de imixtiune interna în politica românească, dar îl îngrijora foarte mult situatia tulbure din tara.

RADU BUDISTEANU a sosit la Sibiu cam în perioada în care venise Aurel Calin. Era însotit de secretara lui, care îsi stabilea legaturile cu altii si îl ajuta sa se descurce, caci el nu iesea decât seara prin oras, sa nu fie recunoscut. Traia cu psihologia "fugaritului", din cauza conditiilor generale, dar nu era urmarit la ora aceea. A cerut sa i se faca acte false ca sa se poata misca mai usor prin oras.

Calin a beneficiat de prezenta lui Budisteanu la Sibiu si i-a cerut o adresa de încredere*; apoi l-a trimis pe Victor Enachescu sa se stabileasca la Brasov. Secretara lui Budisteanu l-a însotit si i-a gasit o locuinta acolo, pentru sederea lui. Brasovul era bine organizat si Calin îl numise sef de regionala pe Ionel Nacu, care statea la vremea aceea acolo. Putin înainte de a lua legatura cu Budisteanu, pe Enachescu l-a trimis ca sa lucreze mai mult cu legionarii care se refugiasera în munti, pentru orice eventualitate, incluzând si ideea de partizanat. În aceasta actiune, Ina, secretara lui Radu, l-a ajutat enorm, caci avea niste legaturi speciale, cu care au putut sa-i aprovizioneze din abundenta pe cei din munti. Legatura cu cei din munti se desfasura în conditii excelente si nu exista nici o fisura.

În acelasi timp, Ionel Nacu, care era legionar vechi, cu o educatie frumoasa si o personalitate de marca a Legiunii, actiona pe planul politic al regionalei si relatiile cu Calin erau de încredere reciproca. Nacu facuse multe legaturi politice în oras, cu celelalte formatii de partid si obiectivul lui era sa alcatuiasca o unitate larga a diferitelor partide politice, care la ora aceea nu aveau intuitia globala a unui viitor încarcat de pericole, desi amenintarile

erau vizibile si evidente în fiecare zi si saptamâna. Mai ales prin comportarea armatelor bolsevice si prin agresivitatea tot mai accentuata a comunistilor, desi ei nu reprezentau un curent de opinie suportat de masele populare. Spectacolul pe care-l prezentau în societatea românească era un fel de "halucinatie", care nu aparea sa aiba contact cu realitatile. Era un suprarealism politic, ale carui legaturi ascunse nu le vedeau oamenii politici, dar nimeni nu se putea astepta la nimic bun de la armatele rosii care invadasera tara. Ionel Nacu era format în educatia legionara si avea o experienta solida în spatele sau. Era deci omul indicat sa înjghebeze un grup de puternice forte românesti, în regiunea Brasovului, caci stia bine ce vrea si care era linia de orientare, în momentul acela în care numai o pozitie ferma putea descifra sensul problemelor fundamentale. Nacu facea parte din generatia descendenta din glorioasa generatie de la 1922, care a avut printre punctele esentiale ale orientarii ei nationale alarma pe care a dat-o poporului român asupra pericolului pe care-l reprezinta bolsevismul sovietic, din vecinatatea tarii. Si care a ramas o permanenta a politicii externe legionare. În acest sens, Ionel Nacu era personalitatea care în centrul de viata românească al Brasovului putea sa articuleze o unificare a fortelor politice pentru a constitui o rezistenta regionala pe care n-o putea anula Partidul Comunist. Partidele politice aveau o viziune deosebita a situatiei si lucrau în practica politica cu metodele vechi. Pericolul bolsevismului nu le aparea tuturora cu pregnanta necesara, pentru a deveni mai decisi în actiunile lor. Speranta în sprijinul occidentalilor câstigase mintile tuturora, si asta a însemnat ruina unificarii partidelor într-o rezistenta nationala.

NISTOR CHIOREANU. Pe la finele lunii septembrie a sosit si Nistor Chioreanu, împreuna cu Nicolae Mândreanu din Ocna-Sibiului. Aurel Calin i-a prezentat starea de lucruri si tabloul realizarilor sale. A predat comanda lui Nistor si a devenit ajutorul sau principal. Chioreanu era cu parul albit, mersul domol si vocea asezata, potolita. Bine alcatuit la trup si cu o privire deschisa, calda, întreaga lui înfatisare inspira încredere. Asculta cu atentie

orice i se spunea si nu se grabea în deciziile sale. Avea lunga experienta în conducerea unei regionale si cunostea bine de tot situatia Miscarii în Ardeal.

A preluat în mâinile lui toate actiunile si a început sa dea dispozitii în continuarea celor începute de Calin. Nistor si Calin locuiau în aceeasi casa, casa surorii lui, Georgeta, sotia lui Cancicov.

Pentru o initiere în tesatura evenimentelor de atunci, convorbirile lui Nistor cu Cancicov au fost o calauza adevarata. Din lumea lui politica, cu toate tesaturile de fapte si de oameni, a ramas o icoana clara a caracterelor pe care le aveau personalitatile mediului politic din vremea aceea. Mircea Cancicov avea o înalta tinuta morala în compozitia politicii nationale. Era masurat în judecatile lui, avea o întreaga enciclopedie de cunostinte si informatii si era un adevarat caracter.

În faza întâi, dupa venirea lui, ca o faza de orientare, Chioreanu a fost avantajat prin discutiile cu Cancicov si a devenit din ce în ce mai stapân pe uneltele lui de conducator, pe baza datelor psihologice si morale, pe care le-a obtinut.

NICOLAE PATRASCU. Nu a trecut însa multa vreme si a sosit profesorul Patrascu. A fost o explozie de bucurie, extraordinara. Ei toti venisera în acelasi avion; erau mai multi si nu îmi amintesc numele. Într-o zona periculoasa, deasupra Serbiei, pilotul german i-a anuntat sa-si pregateasca parasutele si a dat ordinul de lansare în spatiu. Deci fiecare a trebuit sa se descurce singur, dupa împrejurarile specifice în care s-a gasit. În fapt, toti au scapat cu viata.

Patrascu a ratacit prin munti si paduri si într-o vreme a fost urmarit de câini si soldati, dar a scapat ca prin minune. Când s-a trezit, într-o dimineata, nu stia unde este si nici nu-si închipuia ca a scapat. A ajuns totusi la Arad, unde a batut noaptea la fereastra unei case unde locuia un prieten al lui. Era numai sotia lui acasa. Când i-a auzit numele, i-a cerut imediat sa plece mai departe. Nu a voit sa-i deschida usa pentru adapost. Dupa multe peripetii dramatice a ajuns la gara Vintu de Jos si s-a coborât din tren sa mearga vreo doua statii pe jos. Cunostea locul si era mai sigur ca se

va descurca. Mergea pe lânga linia ferata si la un moment dat s-a apropiat de dânsul un tânar care l-a întrebat daca nu este profesorul Patrascu. Este tocmai ceea ce dorea profesorul, sa nu fie recunoscut, caci era îmbracat în haine militare, de ofiter. În orice caz s-a descurcat, spunându-i tânarului, care îi fusese elev, ca este concentrat si merge la unitate. Ajuns la Sibiu, a tras noaptea în garajul unde un prieten vechi de-al lui; acesta avea un automobil cu care facea curse de taxi. Dimineata, când a fost descoperit, a fost o surpriza neasteptata pentru amicul sau, caci stia ca este plecat în Germania. Nu s-a speriat si i-a promis ajutor cât timp va fi pe acolo. Era, daca nu ma însel, la începutul lui octombrie 1944.

Patrascu a plecat de la el chiar în seara urmatoare, si Viorel Tanase, care circula fara grija prin oras, l-a condus la noua locuinta, care era mai sigura, în acelasi loc unde era si Calin si Nistor Chioreanu. Casa era proprietatea uneia din cele trei doamne despre care am vorbit. Sotul ei era colonel în armata cavaleriei si avea mai multi soldati pentru paza casei, care era vecina si cu Arsenalul militar de la Sibiu, deci o zona bine supravegheata de soldati.

Vremea era una de mari agitatii si surprize. Nici nu s-a odihnit bine profesorul Patrascu, ca si-a anuntat sosirea la Sibiu Costi Stoicanescu, care venea de la Bucuresti si stia ca Patrascu va ajunge la Sibiu. Si asa din senin apare în oras si Radu Mironovici, care era însotit de un locotenent de artilerie. Îl cauta pe Patrascu.

Fac o mica paranteza.

Imediat dupa 23 august, din Germania au fost trimisi o multime de curieri, cu instructiuni pentru unitatile legionare din mai multe centre din tara, de catre comandamentul legionar din Austria. Despre prezenta unor curieri în tara a auzit si Radu Mironovici, dar nici unul dintre ei nu luase un contact cu el. Si Mironovici era oarecum contrariat de acest lucru. Asa s-a hotarât sa vina la Sibiu, unde i se dadusera niste indicatii ca ar fi sosit si Patrascu, care însa sosise numai cu o zi înainte.

În noaptea aceea se facusera toate aranjamentele ca sa se întâlneasca cu totii în casa de lânga Arsenal. În acel moment a cazut o "bomba" informativa în oras. Din doua surse s-a aflat ca dupa ora 7 seara, echipe de soldati români, rusi si civili din Siguranta Statului vor face, în Sibiu, perchezitii din casa în casa, pentru a cauta pe un maior din armata lui Vlasov, care avea o mâna lipsa. Toti au fost pusi în garda si si-au luat masurile de rigoare în asemenea cazuri.

Nistor Chioreanu si Calin au plecat în Dumbrava Sibiului si au înghetat toata noaptea. Radu Mironovici cu Stoicanescu au iesit din oras pe drumul Turnisorului, cu locotenentul de artilerie. Si au povestit tot timpul, fara sa doarma.

A ramas Patrascu, fara sa aiba un loc sigur, si el era cel mai greu de adapostit. Era bine cunoscut în oras si nu putea circula fara buna acoperire si paza. S-a gasit însa o solutie ideala. Un doctor cunoscut era de serviciu de garda, noaptea, la clinica de femei. A luat pe Patrascu cu el, l-a îmbracat în halat de doctor si a stat toata noaptea în clinica. Puteau sa treaca pe acolo toate patrulele de control, caci nimeni nu s-a gândit sa faca perchezitie într-o clinica de femei.

Eu eram tare îngrijorat de situatia lui Crainic, caci el înca nu avea acte false si deci putea fi identificat usor, daca era si el pe lista. Eu am dormit acasa la mine.

În ziua urmatoare perchezitiei m-am dus cu precautie la locuinta lui Nichifor Crainic. L-am gasit linistit si mi-a povestit ce s-a întâmplat în seara ce a trecut. El era acasa singur, în pijama, si nu avea nici o grija. Pe neasteptate a venit una din studente, a intrat vijelios în bucatarie. Si-a pus un sort si a început sa spele vasele. El a ramas uluit, caci în acelasi timp a intrat o echipa de soldati rusi. Când au vazut acestia o fata tânara si un mosneag în pijama, au început sa râda cu pofta si zicând pe limba lor: "Davai, davai"; au plecat fara sa întrebe pe nimeni nimic.

Ceilalti au iesit din bârlogurile lor si s-au întâlnit cu toti la locuinta lui Calin si Chioreanu. Prof. Stoicanescu, Radu Mironovici si locotenentul de

artilerie. Au povestit ce s-a întâmplat în noaptea aceea. Singurul lucru interesant a fost ca Nistor si Calin au întâlnit în Dumbrava Sibiului pe Nicu Iancu, care le-a spus ca el se pregateste sa plece în afara granitelor. Îsi dadea seama ca nu va putea rezista la prigoana vijelioasa care va veni, din partea comunistilor. Era bolnav si firav.

Mai târziu s-a aflat ca echipele de perchezitie îl cautau pe Patrascu.

Apoi au început discutiile si dezbaterile problemelor de actualitate. Era, acolo, cel mai important comandament al Miscarii, unde s-au stabilit toate coordonatele de actiune a Miscarii Legionare. Cei veniti din Germania au povestit cu amanunte tot ce s-a întâmplat acolo, în lagare, si cum s-a ajuns la guvernul de la Viena si care a fost rostul venirii lor în tara. Mironovici a pus o serie de întrebari si a fost satisfacut de raspunsurile date. Au facut apoi un tur de orizont al problemelor fundamentale, în planul politic si mai ales cu orientarea Miscarii.

Au stat împreuna trei zile si trei nopti, în cea mai deplina liniste. Mironovici a expus situatia Miscarii din tara si la urma au cazut la o întelegere generala. El se va retrage în adapostul lui din Banat si îi va comunica lui Toma Simion sa ia contact cu Chioreanu si sa-i predea toate legaturile cu unitatile constituite sub conducerea lui. Mironovici a fost de acord cu linia generala pe care o expusesera cei veniti din Germania, ca directoare pentru actiunile lor de aici. Îsi dadea seama ca legatura cu Patrascu va fi mai dificila, pentru viitor, din cauza tintei pe care o reprezenta el pentru serviciile secrete. Dorea sa mentina legaturi mai consistente cu Chioreanu.

Care era pozitia Miscarii Legionare la ora aceea?

Profesorul Stoicanescu a trasat punctele de sprijin pentru orientarea din momentul acela si directia de lucru cu principiile de baza ale ideologiei si viziunii legionare.

Miscarea Legionara nu mai avea nici o obligatie morala fata de Germania national-socialista, care a tinut pe legionarii refugiati în lagare si în

conditii imposibile de a-si apara dreptatea cauzei lor, atât în România, cât si în exterior.

Hitler a jucat o politica care privea numai interesele germane, fara sa îngaduie altor formatii politice, nationaliste si anti-comuniste, sa-si desfasoare relatiile lor pe alte dimensiuni si cu orizonturi proprii si specifice.

Politica lui Hitler fata de Miscare a fost o politica de ignoranta a realitatilor nationale si de adversitate directa în materie de ideologie si doctrina. Acest lucru s-a vazut cu evidenta în felul cum a tratat chestia Ardealului si politica interna, în legatura cu personalitatea lui Antonescu.

Internarea legionarilor în lagarele din Germania a fost ilegitima si absurda, imorala si bazata pe miopie politica, lipsita de orice fel de compasiune si întelegere pentru o miscare nationalista de proportiile si valoarea umana a Legiunii.

Idealurile national-socialiste erau radical deosebite de cele legionare. Ceea ce apropia cele doua ideologii era, în perspectiva europeana, problema bolsevismului.

"În înclestarea militara de acum - zicea Stoicanescu -, daca Rusia Sovietica va fi de partea victorioasa a razboiului, întreaga civilizatie europeana va suferi lovituri care vor putea fi fatale si, în felul acesta, sa se închida ciclul culturii si civilizatiei de tip european.

Din cauza unor premise politice gresite, Occidentul nu a înteles la timpul sau istoric, caracterul grav al amenintarilor sovietice, pentru întregul continent european.

Pentru România nu exista decât alternativa: Germania national-socialista sau Rusia bolsevica. Stoicanescu credea ca în efortul german cu lozinca "Drang nach Osten", pentru a cuceri spatiul Rusiei si Siberia cea vasta, întinsa pâna la oceanul Pacific, România nu si-ar fi putut pastra independenta si suveranitatea statala în granitele ei naturale. O alianta cu Germania era o mare necunoscuta în privinta viitorului. În extinderea Germaniei spre Rasarit nu ar fi existat loc si pentru România.

Pe de alta parte, Rusia Sovietica sau imperiala însemna pentru România o anihilare completa, atât pe plan politic, etnic, cât si pe planul religios. În sfera de influenta a Rusiei, se stia care era cunoscut datul primar: disparitia României, pierderea completa a identitatii ei si a poporului. România avea de ales între cele doua alternative si, oricare dintre ele devenea un punct limita al existentei sale istorice, ca popor, ca stat, ca civilizatie, ca destin.

În realitate, orice sansa de a-si croi singur destinul disparea pentru poporul român, caci disparea "libertatea spirituala".

Noi, ca miscare, am ales alternativa germana, caci aveam credinta ca duritatea politica externa a Germaniei va putea fi potolita si Occidentul, în special Franta, va renunta la politica de stânga, cu deschideri spre Moscova si va crea termenii unei apropieri de Germania, renuntând la ostilitatea multiseculara dintre cele doua popoare.

Miscarea Legionara înca credea ca este posibil ca Statele Unite ale Americii sa-i revizuiasca orientarea politica în ceea ce priveste Rusia Sovietica si sa înteleaga capcanele Moscovei si caracterul anti-uman si anti-crestin al ideologiei marxiste.

Orientarea Miscarii în aceasta chestiune delicata s-a dezvoltat pe o linie de traditie românească, în ultima ei forma expusa de P.P. Carp, în numele Partidului Conservator, înainte de primul razboi mondial, când a militat împotriva oricarui fel de aliante cu Rusia imperiala. Caci Rusia este un colos care înghite tari si popoare, fara mila.

În momentul acesta, octombrie 1944, când traim pe pamântul tarii noastre ultimele luni ale unui razboi îngrozitor, nu putem parasi dreptatea cauzei noastre, indiferent daca sperantele noastre vor fi înfrânte, o data cu tara întreaga. Aceasta este sentinta istoriei. Vom muri pentru credinta noastra legionara si pentru Tara Românească. Si aici facem împreuna acest juramânt, noi, cei din Comandamentul acesta unic, întrunit prin voia lui Dumnezeu, în aceste momente cruciale pentru existenta Neamului Românesc.

Însa Rusia Sovietica va exercita un genocid national, multilateral, are sa destrame toata structura identitatii spirituale, etnice, politice si culturale a neamului românesc. Nu credeam ca mai este posibil ca Germania national-socialista sa schimbe soarta razboiului. Ce este de facut în aceste conditii ale istoriei de azi?

Numai minunile ne pot salva din ghearele sovietice. Noi nu putem parasi pozitiile noastre ideologice, caci ideologia Miscarii este o închegare organica de elemente constitutive ale unei viziuni românesti, ca expresie a realitatilor nationale si a idealurilor specifice unui neam.

Acum însa vom încerca sa salvam ce mai poate fi salvat din puterile natiunii de a se apara de intentiile negative ale adversarului, care va fi Rusia bolsevica; cu o puternica respiratie imperialista, de dominare nu numai asupra României, dar asupra Europei si chiar a lumii întregi.

Imperativul existentei noastre este de a consolida misiunea si constiinta noastra de aparatori ai Europei, aici, la marginea de rasarit a continentului. Aceasta este linia pe care ne vom orienta. Sa fim santinelele Europei estice, ca în tot trecutul istoriei noastre românesti.

Practic, la Bucuresti am gasit oameni politici si militari din toate formatiile politice, care se straduiesc si ei sa gaseasca o formula de salvare nationala. Am avut acces direct si la generalul Radescu, prim-ministrul, si am stabilit cu el câteva coordonate de actiune viitoare. În esential, i-am explicat ca o confruntare cu comunistii nu va duce la rezultate favorabile pentru noi, pâna ce nu se va consolida un guvern reprezentativ si care va avea si un sprijin consistent din partea Occidentului.

Toti românii constienti de situatia tragica în care se gaseste tara trebuie invitati sa intre în rândurile acelora care vor forma batalioanele de aparare ale Tarii Românesti si ale Europei rasaritene contra comunismului.

Am vorbit apoi cu generali de exceptionala calitate militara, politica si morala: Mitrea, Coroama, Corne etc., care înteleg obligatia lor de aparatori ai tarii. Comandantul nostru, Horia Sima, a luat deja o legatura directa cu generalul Gheorghe Avramescu, pentru discutii în problemele delicate ale

situatiei românesti si a trimis un delegat al sau care sta la cartierul generalului.

Generalul Chirnoaga lucreaza si el din rasputeri sa stabileasca legaturi cu alti militari pe care-i cunoaste si sa înjghebeze actiuni rodnice în acest sens.

Nu putem scoate din complexul politic contemporan nici fortele politice din Occident. Oare tarile si personalitatile conducatoare ale Occidentului sa-si fi atrofiat asa de mult simturile lor politice, încât sa-si piarda cumpatul? Nu mai are Occidentul o elita politica? Nu vede nimeni pericolul Europei de a cadea sub influenta si dominarea bolsevismului?

Nu se poate concepe un Occident fara personalitati lucide, care nu vor mai putea opri desfasurarea evenimentelor de acum, dar care vor putea sa le îndrepte pe o noua directie. Sa le îndrume pe calea unor evolutii organice, care sa evite apoi caderea Europei sub influenta Moscovei si sa apere cultura si civilizatia europeana de barbaria sovietica."

Patrascu a intervenit sa spuna ca el este deja în proces de profunda reorganizare a unitatilor legionare din tara, de la cele mai mici pâna la cele mai mari. Îl va tine în curent cu mersul evenimentelor pe Radu Mironovici si-i va cere sfaturile sale, ori de câte ori va simti nevoia lor.

Vroia sa alcatuiasca cea mai strasnica forta morala împotriva colosului marxist.

"În interior - zicea Patrascu -, în momentul de fata, românii sunt îngrijorati si înspaimântati de prezenta armatelor rosii. Asta în ceea ce priveste majoritatea poporului, care însa nu are nici putere, nici linii directoare, în sfera partidelor în care sunt încadrati.

Partidele politice sunt descumpanite de faptul ca nu au semnale concrete de sprijin adecvat, din partea "democratiilor" occidentale. Nu sunt în nici un fel încredintate ca legaturile pe care le-au avut înainte cu aceste "democratii" vor putea sprijini cauza nationala româneasca. Este în joc, astazi, însasi existenta româneasca, ca întreg stat juridic, bine definit. Pe plan international, aceste partide românesti, zise democratice, nu au nici o putere

efectiva, de relatii care sa intervina în dezmatul militar si politic, pe care l-au creat Sovietele în numele aliatilor anglo-saxoni. Erau simple dorinte pioase.

Actul de la 23 august a creat haosul general. Prin distrugerea resurselor nationale si prin saracirea întregii tari, iar politic, prin dezlantuirea "bandelor" organizate de bolsevici, care sa creeze un haos interior, o stare permanenta de frica si spaime, care sa mentina populatia sub teroare demoralizanta si apoi sa impuna un guvern pro-comunist. Haosul de la 23 august nu a mai putut fi dominat, caci armata nu a mai putut exercita functiunile ei de protectie. Ea a fost obligata sa devina totalmente în serviciul Sovietelor, o anexa de mercenari. Tara are nevoie de îndemnuri limpezi, de directii hotarâte si de vizionari.

Legionarii nu pot iesi la suprafata. Toate fortele politice de stânga, sprijinite de Moscova, si toti miopii politici, care n-au fost în stare sa vada cu claritate problemele de baza ale tarii înainte vreme, astazi se gasesc pe aceeasi pozitie, de miopie politica. Sunt complet dezorientati; nu stiu pe ce lume traiesc. În politica externa, dupa primul razboi mondial, România (partidele politice) era dominata de linia pro-sovietica a lui Nicolae Titulescu, în conformitate cu directivele primite de la cercurile din Occident, care promovau conceptia unei lumi noi, acea a bolsevismului marxist. Desi imediat dupa revolutia bolsevica din 1917 România era direct si serios amenintata cu bolsevizare, ea s-a salvat ideologic.

Studentimea româna s-a ridicat împotriva tendintelor de atunci ale unor profesori care preconizau bolsevizarea (Paul Bujor) si, în frunte cu Corneliu Codreanu, au dat alarma. Apoi s-au desenat în structuri politice principiile anticomuniste. Miopii politici le-au desconsiderat si au dezlantuit, în schimb, prigoane împotriva curentului nationalist.

Iata, daca privim oleaca în componenta grupului nostru, de aici, vom vedea o întâlnire semnificativa a fortelor nationaliste, care n-au încetat lupta lor, începuta de Corneliu Codreanu si care, din nenorocire, au avut dreptate de cauza, caci astazi prevederile lor s-au împlinit: Rusia Sovietica a invadat România.

Între noi se gaseste comandantul Bunei-Vestiri, Radu Mironovici, unul dintre întemeietorii Legiunii Arhanghelul Mihail, împreuna cu Nicolae Patrascu, dintre acei care au intrat curând dupa întemeierea ei în Legiune, si a purtat cu credinta si perseverenta lupte stralucite pentru formarea unui om nou si a unei constiinte legionare. Vine apoi a treia generatie de luptatori, ca Aurel Calin, iesit din Fratiile de Cruce, dupa 1933.

Pentru mine, aceasta împrejurare are o semnificatie deosebita, caci suntem prezenti în vâltoarea cea mai grozava a vietii nationale. Ne marturisim crezul nostru national, ne oferim viata pentru salvarea neamului si avem o deplina constiinta a legitimitatii noastre si a raspunderii noastre morale fata de viitor. Suntem încredintati ca am avut dreptate pe drumul pe care ni l-a deschis Capitanul nostru. Suntem obligati sa mergem înainte pe acest drum.

Radu Mironovici ne-a povestit în amanunte situatia grea din tara, în timpul razboiului. Noi, la rândul nostru, i-am povestit cele întâmplate în Germania, cu toate amanuntele, pentru a completa starea de prigoana din tara si din strainatate. Ne-am regasit legati unii de altii, suflet la suflet si prin juramintele de credinta fata de Legiune, Capitan, Comandantul Horia Sima si fata de camarazii nostri si tara.

Si, în felul acesta, suntem garantii cei mai autentici ai apararii intereselor nationale. Daca am facut erori în trecut si daca vom face erori acum în actiunile noastre, acestea toate la un loc nu pot fi echivalate cu tradarea de tara, pe care au facut-o cei care în trecut au promovat ideile bolsevismului si au facut politica prosovietica. Iar azi au adus sau îngaduit armatelor rosii sa încalce pamântul stramosilor nostri, care au aparat cu viata lor pamântul tarii noastre si puritatea morala a idealurilor românesti."

Guvernul de la Viena

În situatia dramatica de azi, când tara este ocupata de sovietici si Germania înghesuita din toate partile de trupe aliate, cu înfrângeri prelungite, legionarii din refugiul german au luat o semnificativa decizie, pentru o ultima

tentativa de a salva tara cu speranta ca hoardele bolsevice vor putea fi oprite undeva. Aceasta decizie priveste formarea unui guvern national la Viena, care este independent si vizeaza independenta nationala. Va fi organizata o armata nationala de voluntari (legionari si ostasi români din Europa neinvadata de sovietici).

Profesorul Patrascu a vorbit apoi de reorganizarea totala a Miscarii si a dat câteva instructiuni lui Chioreanu în acest sens. Voia sa introduca ordine si disciplina, ca sa asigure unitatea completa a lumii legionare. În tara era o stare de nelamurire generala. Patrascu voia sa redea tuturor încrederea în Legiune si în comandamentul legionar, care poate asigura linia de orientare în mijlocul confuziei de atunci. Numai disciplina va putea face acest lucru si oamenii nu se vor risipi în alte locuri, daca vor sti ca au un comandament bine instruit si articulat.

Comandamentul lui Costea a contribuit întrucâtva la destramarea unitatii legionare, prin actiuni diversioniste de colaborare cu maresalul Antonescu si, paralel cu aceasta, de colaborare cu Iuliu Maniu. Caci îsi pierduse încrederea legionarilor. Grupul de comanda din care s-a desprins Iosif Costea, format din prof. Ion Bancila, prof. Manu si comandorul Petre Lazarescu, nu putea sa domine toata tara legionara.

Pe de alta parte, actiunea publica si oarecum spectaculara a lui Horatiu Comaniciu, de a îndemna o parte din legionari sa se încadreze în Partidul National-Taranesc al lui Iuliu Maniu, aducea si ea perspectivele sumbre ale unei slabiri de unitate a miscarii si de confuzii ucigatoare.

De aceea, Patrascu a cerut o reorganizare totala a întregii tari, cu corpuri, regionale, judete, si o speciala atentie grupurilor din munti. Nimeni nu avea voie sa se angajeze în actiuni violente si distructive. Sa se creeze o retea de curieri care sa poata face legatura cu orice punct oricât de izolat.

În final, s-au luat o serie întreaga de hotarâri si s-au stabilit câteva masuri concrete de actiune. Toate au fost notate cu grija de Calin si s-au pastrat bine în ascunzisul lor, încât acesta le-a regasit în 1964, dupa iesirea lui din temnita.

1. Badia Radu era prea cunoscut în tara. Se va retrage complet în izolare, pastrând legatura prin curieri cu Calin si Chioreanu. Dânsul va încredinta legaturile sale prin Toma Simion. Avea si niste depozite de armament.

2. Costi Stoicanescu va actiona în lumea politica din Bucuresti.

3. Patrascu va prelua conducerea integrala a Miscarii, a tuturor organizatiilor si unitatilor. Va fi ajutat de Calin si Chioreanu.

4. Curierii principali, Ion Cristea si Stefan Popa, care era ofiter (sublocotenent sau locotenent) si avea un arsenal întreg de stampile militare, livrete militare si foi de drum, de calatorie pe caile ferate. Toti curierii legionari circulau în tara cu astfel de documente. În acelasi timp dispunea si de buletine de Biroul Populatiei, pentru legitimatii civile, din mai multe orase si stampilele respective. În felul acesta toti cei urmariti de politie erau bine camuflati. Multi diplomati straini au fost salvati cu astfel de documente, strecurându-se fara sa fie identificati pâna si-au aranjat situatia cu legatiile lor.

5. Patrascu a explicat mai detailat actiunea pe care o încredinteaza lui Stoicanescu. Este vorba de o coalitie de mare amploare, românească, cu toate fortele nationale care vor putea fi adunate sub flamura apararii nationale. Si-i cere sa conlucreze în strânsa legatura cu profesorul George Manu, care avea deja legaturi cu câteva ambasade straine si cu partidele istorice române, si o mare integritate legionara. Pe de alta parte, George Manu obtinuse niste fonduri banesti pentru aceasta actiune de mari proportii, cu ajutorul inginerului Bujoi. La care se adaugau si fondurile pe care le asigura Patrascu, din sursa inginerului Alexandru Pop, directorul Uzinelor Resita, cu care era vechi prieten, de pe plaiurile Fagarasului, si cu care se întretinea destul de des la Sibiu, în vremea aceia în special.

Prin George Manu s-au deschis aceste legaturi, din afara cercului legionar, în speranta ca se va putea pastra mai bine secretele acestor actiuni nationale.

Cu partea militara, Stoicanescu lucra cu prietenii lui generali, în special Mitrea si Coroama. Cu generalul Avramescu, care avea sa joace rolul si puterea ce mai efectiva la momentul oportun, avea deja legaturi directe Horia Sima, printr-un curier al sau, care era protejat de însusi Avramescu.

Mai târziu a luat si Patrascu si Stoicanescu legatura directa cu Avramescu. Momentul acesta al marturisirilor de credinte, de sperante si de dorinte fierbinti de aparare a unui patrimoniu national, a valorilor unui neam aristocratric, precum si setea de jertfa suprema pentru fiintarea lui istorica, izvorâta din dragoste, a fost un moment cutremurator pentru toti cei prezenti, care aveau constiinta ca participau la un ritual plin de taine si unic în istoria tarii, de daruire si de pregatire a marii Învieri a Neamului Românesc. Patrascu i-a îmbratisat pe toti si a urat succes si biruinta.

Stoicanescu a plecat la Bucuresti, dupa câteva zile, iar Patrascu a început treaba, dupa planurile sale.

În contextul istoric de atunci, el a decis sa ia legatura cu comunitatea saseasca, adica grupul politic al comunitatii. Patrascu venise din Germania în acelasi avion cu Andreas Schmidt, care fusese pâna la 23 august seful sasilor din România. El fugise din tara în perioada aceea grea si acum venea în tara ca, prin actiuni de sabotare militara, sa-si refaca prestigiul. În genere, grupul sasesc din România nu-l simpatiza pe Andreas Schmidt si nu-l aprecia deloc pentru fuga lui din tara în august 1944. Sasii si-au ales o alta grupa de conducere si aceasta grupa a stabilit legaturi cu unitatile armatei germane care ramasesera pe pamântul românesc dupa retragerea nemtilor în perioada de dupa 23 august 1944. Aceste unitati ramase în tara erau conduse de un capitan Gune.

Prin conducerea politica a sasilor, cu care Calin stabilise deja legaturi strânse de colaborare, Patrascu s-a întâlnit cu Gune si au stabilit un acord politic foarte important. Anume, sa se evite orice fel de actiuni de sabotaj antimilitare si antiguvernamentale, pentru a evita toate represaliile fortelor armate române si mai ales sovietice. Armatele sovietice erau stapâne pe întreaga tara si orice actiune de sabotaj ar fi avut consecinte grave atât

pentru tara, cât si pentru Miscarea Legionara si pentru unitatile armate germane.

Si conducerea politica a sasilor era de acord cu aceasta atitudine si cu pactul dintre Gune si Patrascu. De fapt, bazele acestui fel de a întelege situatia au fost stabilite de catre Calin înainte de sosirea lui Patrascu. Calin stia ca, cu plecarea din Germania, Horia Sima le-a spus celor ce veneau în tara, sa nu faca nimic care ar contribui la distrugerea tarii si a Miscarii Legionare. Acestea erau directivele esentiale indicate de comandant. Deci Calin a pregatit calea pe care sa mearga Patrascu.

Îndata dupa întelegerea dintre Gune si grupul etnic german, Patrascu a plecat la Bucuresti sa-i prezinte si lui Stoicanescu termenii întelegerii de la Sibiu cu grupul sasesc si Gune. Acolo, spunea Calin, Patrascu s-a întâlnit cu Ilie Colhon, care era în legaturi directe cu Andreas, si acesta era foarte nemultumit ca legionarii n-au alcatuit nici un plan de actiune antimilitara si antiguvernamentala. Însa Andreas pierduse deja batalia lui, caci nu avea de fapt nici un sprijin din partea grupului sau etnic. Frictiunile dintre Andreas si Miscare au creat însa conditiile care au dus la tragedia lui Stoicanescu (în paginile urmatoare).

La Bucuresti, Patrascu a facut o serie de legaturi importante, dintre care retin în special pe cea cu Virgil Mateias si Filon Lauric. Amândoi erau foarte activi si de mare încredere. Lui Filon Lauric i-a încredintat regiunea Bucovina, si pâna la urma si Toma Simion i-a dat puncte de control pe care le avea acolo, desi cu multa rezerva. Nu era dispus sa îndeplineasca complet dispozitiile date de Mironovici. Lauric urma sa se extinda si asupra Moldovei, iar Ion Butoi sa se dedice Munteniei.

Virgil Mateias avea legaturi de încredere cu conducerea national-taranistilor, în direct contact cu Iuliu Maniu. Restul de legaturi le avea Stoicanescu cu liberalii, prof. Manu, generalul Mitrea, Korne si Coroama. Cât timp a stat Patru (asa îi spuneau cei apropiati lui Patrascu) în Bucuresti a fost gazduit într-un loc care era sub protectia generalului comandant militar al capitalei - Carlaont -, cu care se întretinea la cina aproape în fiecare seara

în discutii destul de prelungite. Din spusele chiar ale lui Patrascu, când s-a întors la Sibiu.

La întoarcerea spre Sibiu, Patru s-a oprit la Brasov, unde era un centru legionar puternic si l-a vazut pe Baicu, Cicala, Enachescu si Nacu, care era seful regionalei. Fiindca existau oarecare frictiuni între Enachescu si Ion Nacu, a intervenit Patrascu si a potolit atmosfera. Era vorba de doua generatii deosebite si de o strategie politica care nu se suprapunea în structura si obiectivele ei. A ramas ca Enachescu sa se ocupe cu grupurile din munti care erau bine închegate. Totodata, i s-a cerut lui Enachescu sa îndeparteze pe fata cu care lucrase pâna atunci - secretara lui Budisteanu -, care devenise suspecta prin niste legaturi cu ofiterii sovietici.

Când a ajuns la Sibiu, tocmai sosise acolo un curier care fusese în Germania si s-a întors. Era amestecat în tratative cu generalul Avramescu. Si a sosit atunci si d-na Zoe Sturza, care venea de la comandamentul Armatei a IV-a a generalului Avramescu. Statea în locuinta generalului de la Sibiu. De la dânsa Patrascu a aflat de trimisul lui Horia Sima, pe lânga cartierul militar al lui Avramescu, pe front.

În felul acesta, Patrascu, ca urmare a discutiilor avute cu Stoicanescu la Bucuresti, s-a hotarât sa plece pe frontul din nord (Ardeal sau Muntii Tatra) sa ia personal legatura cu generalul Avramescu. A intrat în combinatie si capitanul Gune si un student de la medicina din Alba Iulia. Nu-i stiu numele.

Întreprinderea era foarte periculoasa, dar o data cu d-na Zoe Sturza venise si un ofiter din garda personala a generalului Avramescu, si o conduse pe d-na Sturza. El avea o masina militara si ordine militare care-i indicau o misiune secreta, si pentru români si pentru rusi. D-na Sturza l-a convins pe ofiterul cu care venise sa ia cu el pe cei trei si sa-i duca la generalul Avramescu, caci el cunostea drumul si punctul de sosire în zona frontului. Ei stateau în casa lui Avramescu cu d-na Sturza, deci a fost usor sa ajunga la un acord în acest sens.

Asa s-a plecat la drum într-o mare aventura, mai ales ca ofiterul care a venit cu d-na Sturza era foarte iscoditor si nu prezenta nici o încredere în fata suspiciunilor lui Patrascu.

Problema dificila era daca îl vor gasi pe Avramescu. Numai tânarul student medicinist cunostea pe Felicia. Dar Patrascu mai avea o rezerva. În timpul guvernarii din 1940, el fusese în bune relatii cu generalul Dragomir, care acum era seful de Stat Major al Armatei a IV-a. Norocul cel mare a fost ca nu s-au întâlnit cu Dragomir, ci l-au întâlnit pe Avramescu înainte, printr-o întâmplare neasteptata.

Echipajul acesta a calatorit trei zile si ultimul popas l-au facuta la Zalau. Prin regiunea de munti, dupa ce au iesit din Zalau, masina lor s-a întâlnit cu o coloana militara, în fruntea careia mergea un automobil civil, condus de o tânara doamna. Studentul medicinist a recunoscut pe Felicia, fata generalului Avramescu. A oprit masina si s-a prezentat acestei doamne, care, la rândul ei, l-a recunoscut imediat. A oprit întreaga coloana de camioane cu ostasi si de tancuri, si într-o scurta conversatie Felicia a aflat de la Bradu (sau Broda, nu stiu sigur) despre ce este vorba. Dânsa s-a dus la tatal ei si i-a prezentat situatia. Generalul a ordonat un popas de doua ore si toata lumea si-a gasit un ragaz de odihna si povesti. Apoi Felicia s-a întâlnit cu Patrascu si au stat de vorba acolo în mijlocul codrilor, la adapost de orice pericol imediat. Patru l-a recunoscut si pe trimisul lui Horia Sima printre ostasii de acolo, dar n-a vorbit nimic cu el, ci numai cu generalul.

Avramescu a oferit de îndata protectie noilor veniti, cu acte militare, dar Patru a explicat ca dispune de toate cele necesare. În acelasi timp, generalul a atras atentia asupra ofiterului cu care a venit echipa. Era, într-adevar, un informator.

Generalul Avramescu se întorcea în tara, chemat fiind de ministrul de razboi, generalul Negulescu, pentru pensionare. Era o formula de a fi scos din mijlocul intrigilor de pe front, unde generalul Dragomir, pe care voia sa-l întâlneasca Patrascu, în caz de nevoie, a facut un raport în care l-a acuzat pe Avramescu ca a înlesnit trecerea lui Ilie Vlad Sturza si profesorului Ion

Sângiorgiu prin liniile frontului, pentru a se refugia în Austria. Pentru a-l scoate din vizorul armatelor sovietice, generalul Negulescu l-a chemat pentru pensionare. Erau prieteni buni. Nu stie nimeni ce au discutat anume în orele petrecute împreuna în codrii Maramuresului, dar s-au facut angajamente sa se întâlneasca la Sibiu pentru hotarâri mai importante de acum încolo. Pentru moment, Avramescu va sta la cartierul general al Armatei a IV-a la Sibiu. Patrascu urma sa-l viziteze acolo. Gune nu a luat parte la discutii si nici studentul medicinist.

S-au întors cu aceeasi masina si cu ofiterul respectiv, din ordinul lui Avramescu.

Patrascu era, pe de o parte, foarte multumit ca a luat contact direct cu generalul Avramescu, dar, pe de alta parte, dupa parerea lui Calin, altele erau asteptarile lui Patru, care au luat alta turnura, prin reîntoarcerea de pe front, care însemna o pozitie pierduta. O pozitie de mare semnificatie.

La Sibiu se astepta ca eveniment important, întâlnirea cu generalul, care urma sa vina peste vreo trei zile.

Odata sosit la cartierul general, l-a chemat pe Patrascu, care s-a dus însotit de medicinist, îmbracat în haine militare de sergent TR. Era foarte descurcaret si-l ajuta mult pe Patrascu sa se descurce în toate situatiile.

Primirea de gazda a fost facuta de Felicia, cu mici gustari initiale si apoi cu mari povesti ale celor doi mari comandanti de osti. Patrascu a facut o expunere a situatiei din lagarele germane, starea de acum a Miscarii Legionare, complet reorganizata, raporturile cu nemtii si perspectivele de viitor, pentru care ar dori sa aiba si vederile generalului în acest moment istoric plin de dificultati si amaraciuni. Tânarul medicinist povestea cât de impresionat a fost de maturitatea judecatilor si expunerilor lui Patru. Expuneri clare, substantiale si armonioase, care nu lasau loc nici unui fel de alternativa. Nimic retoric sau studiat. Totul era limpede, convingator si plin de iluminarea unui mare luptator national. L-a câstigat pe general fara rezerve si s-au simtit aproape, amândoi, de toata lumea legionara, de suferinte, eforturi si idealuri.

Bradu spunea ca aceasta întâlnire, care a durat vreo sase ore, a fost unul din momentele cele mai patetice ale vietii sale.

Dupa expunerea lui Patrascu, a urmat generalul cu un calm si o întelepciune deosebita sa-si spuna si el partea lui. Si-a exprimat încrederea deplina în Miscare si apoi a povestit ca pe front a avut o situatie dificila, din cauza unui raport al generalului Dragomir, care începuse sa cocheteze cu rusii si se simtea supravegheat. Era stingherit si n-a putut sa realizeze ceea ce ar fi putut el sa faca în conditiile de atunci.

El va pleca la Bucuresti pentru un timp si vor trebui sa gaseasca o modalitate sa se întâlneasca acolo. Voia sa-l cunoasca si pe Stoicanescu.

A fost usor de stabilit acest lucru. Bradu a facut toate aranjamentele necesare si a plecat la Bucuresti cu Patrascu. Se pare ca au stat la aceeasi gazda la care statuse Patrascu cu putin înainte de a-l vedea pe Avramescu. Nu mai stiu daca îl mai vedea pe generalul Carlaont. De data aceasta, obiectivul din Bucuresti era sa se realizeze o întâlnire în trei, la care sa participe si Stoicanescu. Toate modalitatile de pregatire pentru aceasta întâlnire au fost fixate de Avramescu, care i-a luat sub protectia lui. Totusi prima întâlnire nu a fost prea reusita si nu a durat multa vreme, pentru ca din întâmplare a participat si sotia lui Avramescu. În aceasta situatie, generalul s-a rezumat la generalitati si nu au discutat nimic esential si pozitiv. Tot el a fixat o a doua întâlnire, unde nu a mai participat sotia lui. Dânsa era destul de îngrijorata si curioasa. Voia sa stie toata tesatura care se facea atunci. Era un moment istoric de mare si sensibila semnificatie, pe care generalul l-a dezvaluit numai la întâlnirea a doua cu Patrascu si Stoicanescu, despre care sotia lui nici nu stia cine sunt.

La aceasta noua întâlnire, Avramescu le-a spus celor doi despre o adevarata bomba politica. El a fost chemat de generalul Paul Teodorescu, dupa ce a sosit la Bucuresti de la Sibiu, unde i s-a spus ca I. Sraier, care era secretare general la Ministerul de Interne, l-a vizitat pe Teodorescu cu o misiune foarte importanta din partea Comitetului Central al Partidului Comunist, prin Ana Pauker, si i-a cerut sa ia contact cu generalul Avramescu

si sa-l pregateasca pentru a fi numit prim-ministru, caci comunistii sunt nemultumiti cu generalul Radescu. Ei vor declansa o actiune de mase în vederea acestui scop si vor cere sa fie chemat ca prim-ministru generalul Avramescu. Sraier voia sa cunoasca vederile lui Avramescu.

Rostul întâlnirii cu Patrascu si Stoicanescu a fost de consultare. El singur nu are nici o înclinatie si nici un îndemn sa faca acest lucru. Le cerea acestor doi avizul lor si o analiza a situatiei politice de atunci, precum si stabilirea ¤¤¤ daca ar fi bine sa se faca acest pas.

Patru si Stoicanescu l-au sfatuit sa accepte propunerea, caci în felul acesta s-ar mai prelungi macar starea de lucruri si s-ar putea sa apara o solutie salvatoare mai târziu. Sa nu scape puterea politica din mâna armatei.

Stoicanescu s-a angajat sa ia contact cu Radescu, ca eventuala tranzitie sa se faca pe cale pasnica, nu prin demonstratii de strada, care nu vor mai putea fi controlate de nimeni.

În acelasi timp, Avramescu sa continue negocierile si sa se întâlneasca cu Sraier, sa-si dea el însusi seama de ceea ce vor comunistii.

Între timp, cotidianul "Jurnalul de dimineata" a si publicat un interviu cu generalul Avramescu si se vedea clar ca se urmarea sa se faca o atmosfera favorabila acestuia. Era prin decembrie 1944 - ianuarie 1945. La întâlnirile cu Sraier, lui Avramescu i s-a spus ca momentul este militar si desi Avramescu nu este un om politic, care n-ar dori sa fie angajat într-o actiune împotriva unui alt general (Radescu), Sraier l-a asigurat din partea Anei Pauker ca nu va fi deloc angajat împotriva lui Radescu. Asta-i treaba comunistilor.

În aceste împrejurari, Avramescu a declarat ca este dispus sa ajute tara în aceste momente critice. Interviul din "Jurnalul de dimineata" a aparut îndata dupa aceste discutii cu Sraier, pentru a i se pregati terenul si atmosfera din tara.

Sraier era foarte presat si presant si voia sa stie cât mai degraba hotarârea luata de Avramescu. În aceste conditii întâlnirile cu Avramescu erau foarte greu de realizat, pentru ca în mod sigur toate miscarile lui erau controlate, pentru a intercepta pe consilierii lui de atunci, în chestiunea

delicata care era în joc si în actualitate. Totusi generalul a reusit cu experienta lui sa rezolve toate dificultatile.

La ora aceea era foarte legat de Miscare si voia sa urmeze interesele majore ale ei, având certitudinea ca sunt si ale tarii. De altfel, Stoicanescu îi facuse o prezentare ampla de legaturile pe care le-a stabilit cu formatiile politice si conducatorii lor din tara si ca el încerca o serie de combinatii, în vederea alcatuirii unui front comun românesc. Avea si informatii complete asupra tendintelor din sânul partidelor politice, care erau gata sa lupte pentru organizarea unui asemenea front, în legatura directa cu diplomatii ambasadelor straine.

Pe aceasta linie s-a creat o adevarata fratietate românească, pornindu-se la drum cu mari sperante si încredere în temeiurile morale ale actiunilor pe care urmau sa le întreprinda împreuna.

Bradu, când a povestit la Sibiu, dupa ce au plecat din Bucuresti, era impresionat de faptul ca oamenii mari în momentele critice ale istoriei nationale se leaga unii de altii si servesc ideea românească cu întreaga lor daruire sufleteasca si de cuget curat pentru mari înfaptuiri.

În vremea aceea, la Bucuresti, Gune se lupta cu Andreas Schmidt, care cerea insistent sa se treaca la actiuni de sabotaj. Nici Miscarea, nici unitatile militare germane din munti nu erau de acord cu Andreas. Norocul la ora aceea era ca Andreas nu avea o legatura directa cu Germania. Totul se facea prin Gune, care lucra cu un oarecare Dr. Taranu (prin TFF), care servise pe nemti în perioada razboiului si avea încredere în el. Legionarii nu se amestecau în aceasta chestiune. Ei pierdusera contactul direct cu cei din Germania, caci aparatul cu care lucra Teban se stricase.

Mai 1945

În mijlocul acestor framântari de politica interna, precum si a celor internationale a venit sfârsitul razboiului. S-a pus capat sângeroaselor lupte aprige în care se sacrificau atâtea vieti omenesti.

Nu se întrevedea de nicaieri o raza de lumina în planul politicii internationale si românesti. Nimeni si nimic, absolut nimic nu garanta pacea din Europa, si în cazul special al nostru din România. Situatia generala era din ce în ce mai tulbure. În mod normal, terminarea oricarui razboi înseamna o noua deschidere spre refacere, în conditii noi, cu mari sperante si entuziasm.

Cum putea România sa creada în refacerea ei, cu prezenta Armatei Rosii pe pamântul tarii si cu dezlantuirea fortelor bolsevice în interiorul societatii românesti, care erau destructive prin esenta lor si antiromânesti?

Este adevarat ca partidele istorice (taranistii si liberalii) se plasasera pe linia intereselor nationale si sperau în sprijinul anglo-americanilor, care însa nu dadeau nici un semna de viata, si nu se materializa nici un fel de sprijin pentru aceste partide si pentru tara. Comisia de armistitiu, formata din puterile biruitoare împotriva Germaniei, era la discretia Rusiei Sovietice, care dicta în politica Europei Rasaritene. Americanii si englezii erau inexistenti în deciziile majore. De altfel, pozitia americana era foarte subreda, caci nu putea domestici ursul rusesc, care invadase Europa, si Americii nu-i convenea deloc un conflict direct cu Moscova. Dupa tesaturile politice pe care le urzise cu Stalin, nici nu mai era posibila o ruptura cu colosul sovietic si nici nu era de dorit, caci Roosevelt sleise puterile militare si dinamismul necesar al armatei si al poporului american. Si lasase o mostenire politica de concesii si compromisuri cu Sovietele, încât poporul american era el însusi dezorientat si nu mai avea nici un îndemn sa se rafuiasca cu Armata Rosie. Întreaga parte estica europeana ramasese la discretia Sovietelor. Numai mediocrii politici nu întrevedeau aceste puncte de orientare, si cei de rea-credinta sau interesati.

Generatiile românesti, crescute între cele doua razboaie si formate în spiritul generatiei studentesti de la 1922, care daduse strigatul de alarma asupra pericolului grav pe care-l reprezinta pentru România Sovietele în primul rând, si pentru Europa în al doilea rând, cu o implicatie directa; numai aceste serii de intelectuali români au vazut si au desprins mersul si semnele vremii din 1945.

La vremea aceea, pomenisem în paginile anterioare, am stat mai mult de vorba cu Nichifor Crainic la Sibiu. El nu mai vedea pentru multa vreme nici un fel de salvare din ghearele bolsevismului. Credea ca întreaga lumea de credinte, valori, orientari si toate structurile si formele de traditie românească s-au prabusit sub cizma armatei sovietice si bolsevismul rusesc va fi multa vreme stapân pe pamântul tarii. Va fi un genocid national de mari si profunde proportii. Nu vedea nici o putere lumeasca care sa opreasca acest dezastru. Toata povestea cu americanii o socotea o gluma copilareasca si ridicola. Nu credea ca americanii vor putea face o politica reala de aparare a lumii care mergea în gropile comunismului. O refacere a Europei occidentale, chiar daca era posibila, asta cerea o perioada lunga si anevoioasa, caci nici cultura si nici politica Occidentului, luat în întregimea lui, nu avea puritati de conceptie si de salvare a partii rasaritene a Europei si a Occidentului însusi. El însusi nu putea rezista îndestul fata de agresiunea bolsevica si morbul marxismului, odata intrat în stapânirea proletariatului.

Miscarea Legionara nu-si facea iluzii, caci în interiorul tarii nu putea întreprinde nici o actiune politica, iar puterile occidentale biruitoare ale hitlerismului erau preocupate de revansa, nicidecum sa salveze popoarele de sub cizma rosie. În revansa lor, biruitorii doreau lichidarea totala a fortelor nationale, sub imperativul promovarii noului paradis sovietic, care oferea sansele construirii unei lumi noi, de "egalitate, fraternitate si libertate", ca o prelungire a sângeroasei Revolutii Franceze, deci fara nici o umanitate si grija pentru demnitatea omului, pentru spiritualitatea umana, de esenta crestina. În spiritul de revansa au predominat influente necrestine, si neluminate de intentiile unor reconcilieri.

Occidentalii nu se îngrijeau de o pace bazata pe justitie. Nu tineau cont de realitatile specifice ale fiecarei tari si nu luau în considerare temeiurile morale ale unei organizatii pentru securitatea internationala.

Plecarea la tarã

Atmosfera era din ce în ce mai încarcata si guvernul Groza, din martie '45, era plin de surprize neplacute. Paralel însa, cea mai periculoasa actiune initiata de Partidul Comunist o reprezenta organizatia Apararea patriotica, condusa de I. Sraier. Acesta avea misiuni secrete de "lupta totala" pentru lichidarea adversarilor. Era formata din "echipe de soc" si era foarte agresiva.

Prin venirea guvernului Groza, partidele istorice îsi pierdeau tot mai mult din dinamismul si eficacitatea lor politica. Aparusera si se dezvoltau din ce în ce mai mult disensiuni în interiorul lor, initiate si cultivate de comunisti si de lichelismul politicianist al demagogilor din politica românească. Era o continua întretaiere de tendinte contradictorii, care în fond erau simptomul unor încercari de acomodare a noilor realitati politice create de invazia armatei rosii, de tentaculele politice care opera prin Asociatia ARLUS, unde erau captati si "sechestrati" oameni de litere, cultura si personalitati proeminente din viata politica si profesionala a tarii.

Conditiile politice erau strivitoare si, în fapt, nu se putea desfasura nici o activitate de grup, partid sau orice forma de opozitie fata de tavalugul Partidului Comunist.

În vremea aceea mergeam la tara, în apropiere de Bucuresti, la gospodaria parintilor unui bun prieten de-al meu. Si pâna la urma m-am hotarât sa ma retrag la tara, în alta parte, si cât mai departe de Bucuresti sau Ardeal, pe unde nu puteam fi cunoscut.

Asa am ajuns în Muscel, pe valea Râului Doamnei, care mi-a oferit o securitate totala si surpriza placuta de a cunoaste mai îndeaproape alte forme de viata taraneasca decât cele din Fagaras si Sibiu. Aveam conditii excelente de gazduire si întreaga atmosfera din satele de pe Râul Doamnei traiau în lumea lor patriarhala sau, mai bine zis, într-o izolare destul de pronuntata fata de tulburarile politice din Bucuresti si orase.

Taranii erau sceptici în privinta unei victorii comuniste în domeniul politic al tarii. Îi îngrijora însa prezenta Armatei Rosii care avea o faima rea. Toti politicienii care cutreierau satele, în timpul verii lui 1945, asigurau pe tarani ca comunistii nu dispun puterea politica prin care sa înfrânga

electoratul partidelor istorice. Asteptau cu destula încredere desfasurarea viitoare a vietii politice.

Tineretul nici nu prea avea timp sa se preocupe de politica. Era un numar impresionant de militari care s-au întors acasa, lasati la vatra dupa terminarea razboiului. Si aveau alte griji de acum. Îsi pregateau nuntile cu miresele care îi asteptasera sa se reîntoarca de pe câmpurile de bataie. Erau câte trei-patru nunti pe saptamâna cu întreg ceremonialul traditional si abia puteau prididi invitatii cu multimea de rudenii care-i chemau la petrecerile care se tineau lant.

Problema dificila pe care o aveau taranii din acea regiune era cu distribuirea tuicii de prune. Ei transportau cu mijloace proprii, carute si butoaie speciale, tuica în alte parti ale tarii. Si guvernul de la Bucuresti devenise din ce în ce mai mult dominat de Partidul Comunist si luase masuri drastice care împiedicau comertul taranesc, natural si intrat în obiceiul pamântului. Taranii din Muscel se ocupau cu cultivarea prunelor si a fructelor, pe care le duceau departe de locurile lor. În felul acesta îsi asigurau veniturile necesare ale gospodariilor lor si aveau o bunastare materiala.

Comunistii nu puteau accepta acest fel de viata, de îmbogatire, cum spuneau ei, si deci de independenta. Ei pregateau o alta structura (proletara) a economiei nationale. De aceea acum opreau carausia taranilor musceleni care duceau tuica lor vestita în alte parti ale tarii. Erau tot felul de bariere organizat de bandele oficiale ale comunistilor, care aveau un caracter de piraterie. Si taranii se luptau sa gaseasca cai ascunse pe care se strecurau ca sa-si transporte marfa. La ora aceea, piratii comunisti nu aveau nici personalul necesar, ca numar, si nici experienta necesara, asa ca muscelenii reuseau în cea mai mare parte sa duca la bun sfârsit carausia lor.

Si în interiorul satelor, comunistii încercau ca sa controleze volumul, depozitele de tuica si pe carausii mai priceputi în treaba lor. Dar si aceasta sarcina comunista de penetratie în inima comertului românesc era aproape imposibila. Oamenii îsi aparau "cetatea" si nu se vindeau comunistilor.

Jandarmeria nu devenise instrumentul comunistilor si nu prezenta nici un fel de pericol.

Nici prezenta mea, care eram vilegiaturist, si în societatea oamenilor "capatuiti", deci de bun renume, nu a devenit obiectiv al intereselor jandarmeresti în cele aproape 5 luni cât am stat pe acolo.

În orice caz am avut un bun prilej sa cunosc bine de tot viata satelor din acea regiune. Îmi petreceam vremea în plimbari, discutii, citirea ziarelor, gustari de variate soiuri de tuica, nunti si lecturi din cartile pe care le-am gasit pe acolo.

Cu Patrascu si grupul lui nu aveam nici o legatura directa. Nu exista nici o activitate legionara. Aveam la dispozitie automobilul doamnei Sturza, cu care venea un prieten de-al meu la o cunostinta a sa într-un sat vecin, cam de doua ori pe luna, si în felul acesta aflam vesti mai consistente de la Bucuresti.

În perioada aceea am cunoscut bine formele de viata ale satelor din valea Râul Doamnei, în acea regiune a Muscelului, precum si mentalitatea si caracterul sufletului taranesc din partea aceea. Nu aveam planuri de viitor, ne gaseam cu totii într-o stare de asteptare, fara sa stim ce asteptam. Partidele istorice trimiteau în continuare reprezentanti ai lor prin sate si vorbeau de reforme, de alegeri, dar nimic nu indica cu claritate o desfasurare coerenta a evenimentelor. Cautam sa desprindem din presa pulsul politicii internationale, dar presa de sub controlul comunistilor era foarte zgârcita în aceasta directie.

O linie clara era faptul ca nu se vedea si nu se întrevedea nici un fel de zagaz împotriva invaziei bolsevice din Europa. Generatia mea care era formata ideologic pe pozitii antitetice comunismului avea intuitia dezastrului care se apropia, o data cu instaurarea dominatiei sovietice în spatiul larg al Rasaritului european, în vreme ce Occidentul se zbatea în neputintele refacerii postbelice. Nimeni nu se opunea Sovietelor triumfatoare în marsul lor de cucerire si de dominare mondiala.

Taranii care luptasera eroic împotriva bolsevicilor în timpul razboiului, care nu aveau nici o samânta si dospeala de comunizare în cugetul lor, sperau ca de pamântul si bratele lor de munca nu se va putea atinge nimeni. Erau încrezatori în ajutorul cerului, dar nu al politicienilor din tara sau din strainatate. Taranii lucrau cu propriile lor concepte si valori în evaluarea starilor de lucruri din tara.

August 1945

A venit pe neasteptate o bomba politica la care nu se astepta nici unul din prietenii mei si, sunt sigur ca nici din lumea politica a tarii. Nimic, de nici unde, nu facea sa se întrevada aceasta bomba.

Este vorba de Manifestul Comandamentului Legionar, semnat de Nicolae Patrascu, care era Comandantul General al acestuia. Acesta ramâne documentul istoric fundamental, din acel august 1945, prin care Nicolae Patrascu delimiteaza pozitia si orientarea ideologica a Miscarii Legionare fata de toate celelalte formatiuni politice ale tarii si fata de poporul român, luat în întregimea lui. Era ultima sansa pe care o avea Miscarea Legionara, date fiind coordonatele politice de atunci, sa depuna marturia sa în fata istoriei, care era framântata, dezorientata si plina de toate incertitudinile postbelice.

Acest moment era expresia ultima a viziunii globale a credintelor legionare, explicate cu decenta, cu largime de vederi si cu o împacare totala cu rânduiala istoriei lumii. Asa a voit Dumnezeu. Nu era o capitulare, ci o împacare crestina cu legea cerului în care credeau legionarii. Dar era ceva mai mult. Ce anume? Care era rostul si semnificatia acestui Manifest în confruntarea politica de atunci? Caci toata lumea stia ce-i Miscarea Legionara, atât dusmanii, cât si prietenii. Si nu era un moment favorabil, în care Patrascu sa le spuna comunistilor ceva despre legionari.

Momentul politic era defavorabil, peste tot în Europa, miscarilor nationaliste, care erau aproape toate evaluate si tipologizate dupa fascism si national socialism. Si asta mai ales în România si celelalte tari din Estul

european, unde patrunsesera trupele din Armata Rosie, cu tot arsenalul propagandistic al bolsevismului moscovit.

Prima semnificatie care se desprindea din cuprinsul acestui text, pentru orice legionar, era aceea de sculptare pe rabojul istoriei, în conjunctura de atunci, a semnelor distinctive ale Miscarii Legionare. În timp ce toate partidele începusera sa se destrame sub presiunea Moscovei si a agresivitatii comuniste din tara si în timp ce propaganda bolsevica promitea un paradis rosu, si o buna parte din intelectuali fusesera ademeniti de sansele de marire si salvare care li se ofereau, legionarii, prin cuvântul lui Patrascu, se cuminecau înca o data din învatatura codrenista si erau scosi din procesul de destramare morala si ideologica a multor personalitati românesti.

Miscarea Legionara, o creatie pur româneasca, spunea Patrascu, "nascuta pe pamânt românesc" de educatie morala, pentru formarea unui om nou, curat si plin de idealism, "care a animat permanent elitele sufletului legionar", a fost mereu prigonita de adversarii din interior si de "puterile straine" care au vazut în legionari pe aparatorii independentei statului român, pe plan politic, economic si spiritual.

Suferintele morale si fizice din temnitele si lagarele din tara si strainatate, si totodata sistematica actiune publica, de denigrare si de compromitere a demnitatii luptei legionare, au chinuit sufletele noastre ale tuturor, a miscat si cele mai împietrite inimi românesti si au impus stilul luptei legionare aprecierii oricarui om corect. Aceste suferinte s-au abatut asupra unor luptatori care în tot zbuciumul vietii lor n-au fost preocupati decât de grija si de binele semenilor si al neamului lor.

Nu latura politica a fost esentialul, ci problema morala. În conditiile de azi de existenta româneasca, "atentia noastra trebuie îndreptata îndeosebi asupra problemei (nu de refacere economica), ci… de redresare sufleteasca a poporului român"!

"Legionarii suferintelor de alaltaieri, de ieri si de azi, suferinte purtate nu pentru interese individuale si egoiste, vin din nou în fata poporului român

si a conducatorilor lui, precum si în fata popoarelor conducatoare ale lumii si le înfatiseaza dorinta si hotarârea lor de pace si întelegere."

"Nici unul dintre legionari nu trebuie sa se gândeasca si nu se va gândi macar o clipa a urmari situatii si interese personale, exploatând propriile lui suferinte, ale camarazilor de azi si mai mult decât atât sângele mortilor nostri - ca sa nu uitam ca fata de tara si neam nu avem decât datorii. Bucuria ca si mângâierea noastra pentru toate câte le-am îndurat va fi deplina atunci când idealurile pentru care am luptat vor fi înfaptuite în folosul poporului nostru chiar daca noi nu vom putea participa la aceasta munca."

"Ca urmare acestei atitudini ce manifesta structura noastra intima, legionarii vor trebui sa pastreze o pozitie de respect si lealitate fata de stat, iar fata de organizatiile politice românesti vor trebui sa respecte în ele ceea ce fac bun si folositor pentru viitorul tarii noastre. Noi trebuie sa fim elemente de pace si buna-cuviinta si ne vom feri cu toata strictetea de a crea sau a mari animozitati si asa destul de pronuntate si daunatoare vietii publice a României."

"Atitudinea de acum a legionarilor se întemeiaza pe principiul fundamental al doctrinei noastre, în dragostea netarmurita fata de poporul român care a constituit singurul obiectiv al credintei si al practicii legionare si pe care-l vrem un neam crestin în raport cu Dumnezeu si rostul vietii lui, un neam corect si leal în raport cu celelalte popoare. Totodata atitudinea noastra de acum se înscrie pe linia de slujire a drumului pe care se orienteaza tara noastra în mersul ei istoric. Caci oricine, legionar sau nu, român sau nu, trebuie sa recunoasca în chip corect aportul de liniste pe care noi l-am adus în desfasurarea evenimentelor petrecute în ultima vreme."

Si, acum, aceasta încheiere superba care învesteste cu caracter de permanenta, universalitate si demnitate credintele legionare:

"Legionarul e nezdruncinat în credinta sa ca idealurile care au însufletit lupta si atitudinile lui, dragostea de neam, dorul unei lumi mai bune si setea de dreptate ramân permanent valabile, caci ele sunt identice cu cele ce au animat pe toti idealistii popoarelor lumii."

Am tinut sa remarc câteva paragrafe, care marcheaza ceea ce este esential si cuprinde specificul învataturii legionare. Acestea toate fiind prezentate în fata spectacolului de destramare morala si ideologica în care se gasea comunitatea nationala.

Aceasta a fost si intentia lui Patrascu. Cu sentimentele unei raspunderi totale în fata istoriei a tinut sa faca înscrisurile de raboj permanent ale cugetului legionar. Nici un cuvânt nu este de prisos, nu exista nici o retorica sau subtilitate demagogica, ci actul de puritate al marturisirii. Poate pentru ultima dezlegare, caci se anuntau furtunile celei mai cumplite prigoane a întregii vieti românesti cu intentii genocidale si de lichidare a ideii românesti, strabune, crestine si de aristocratie voievodala. Cred, asa cum au crezut toti legionarii, ca Patrascu a avut o intuitie profunda a vremurilor care vor veni si a voit sa lase testamentul legitim, în pozitia lui de conducator al destinelor legionare din tara, atunci în epoca aceea.

În ciuda oricaror alterari viitoare, a oricaror denigrari si încercari de dezumanizare, pe care le vor aduce roata istoriei, va ramâne puritatea idealurilor, credintelor, ideilor, cugetului, omeniei, demnitatii, curajului si marturisirii fara de repros a testamentului pe care l-a scris Patrascu.

Când am primit Manifestul acesta, nu cunosteam nici un fel de alt amanunt decât textul în sine si verificarea ca venea de la Patrascu, caci mi-a fost dat de prietenul meu care venea sa ma viziteze din când în când, în izolarea mea rurala.

Întrevedeam însa ca acest text era legat si de tesatura evenimentelor care aveau loc atunci într-o forma speciala în România. Dar aceasta aveam s-o aflu mai târziu, când m-am hotarât sa plec la Bucuresti, în luna septembrie 1945. Vroiam sa treaca paradele care se pregateau cu aniversarea de un an a actului de la 23 august 1944. Banuiam ca vor fi intensificate cercetarile sigurantei, pe care acum o conduceau comunistii si vor trebui sa fie luate toate masurile de precautie.

Luna Septembrie 1945 - arestarea lui Patrascu

Când am ajuns la Bucuresti, am aflat ca cu vreo doua zile înainte fusese arestat Patrascu. A fost o lovitura grea data Miscarii si situatia era foarte încarcata de o înalta tensiune nervoasa. Care însa nu a durat multa vreme. În momentul arestarii sale, Patrascu locuia la o matusa a lui Vica Negulescu, care a fost si el arestat. Dar a doua zi a fost eliberat, caci comunistii se temeau de o reactiune a legionarilor, si i-au cerut lui Vica sa potoleasca starea de spirit din tara, promitând ca lui Patrascu nu i se va întâmpla nimic. Comitetul Central al Partidului Comunist fusese informat imediat de reactiunea dura a legionarilor din întreaga tara si nu se puteau astepta la surprize placute dupa arestarea comandantului lor. Mai cu seama ca Miscarea în perioada razboiului fusese tinuta în frâu de catre Patrascu, pentru a o feri de orice încercare de tulburari interne. Si nu li se puteau aduce învinuiri ca ar fi stingherit desfasurarea normala a conflictului armat. De fapt, la câteva ore dupa arestarea lui Patrascu comandamentul de prigoana nr. 2 din Bucuresti a si lansat un manifest catre toate unitatile din tara, care era bine închegat si aveau un sistem perfect de comunicatii. S-a verificat acest lucru, chiar în legatura cu acest manifest, care a ajuns în toate colturile tarii, în mai putin de 24 de ore. Partidul Comunist si Securitatea lui Nicolschi au fost serios impresionati de faptul ca manifestul a ajuns în nordul Moldovei în acelasi timp cu cei ce l-au primit în Banat, Ardealul de nord si Dobrogea.

De altfel, eliberarea lui Vica Negulescu a ajutat enorm la potolirea grupurilor legionare si el însusi a speculat la maximum aceasta situatie în favoarea lui Patrascu si a Miscarii. Ponderea politica si diplomatica a lui Patrascu au legitimat pozitia de intermediar între Vica, ca reprezentant al grupurilor libere, si Patrascu. Era absolut cert ca, la ora aceea, Partidul Comunist si Securitatea se temeau îngrozitor de legionari. Comandamentul legionar dispunea de toate informatiile necesare în aceasta directie. În Securitate se gaseau înca elementele din vechea Siguranta a statului, care erau constiente ca prezenta lor era numai temporara, pâna la punctul ca vor

fi înlocuiti cu elemente noi. Multi din oamenii Sigurantei vechi ofereau informatii importante serviciilor de informatii ale Miscarii Legionare sau chiar prietenilor individuali.

Partidul Comunist si Securitatea, pe de alta parte, aveau nevoie de prezenta lui Vica Negulescu. Si poate chiar credeau ca vor putea, într-un fel sau altul, sa-l întrebuinteze la nevoie pentru interesele lor. Dar Vica era un om de mare credinta legionara si un om de caracter integru si loial.

Pentru o asigurare deplina a organelor de partid si a autoritatilor, i s-au facut propuneri lui Vica sa gaseasca o formula de încredere deplin, si sa se alcatuiasca o echipa de legionari care sa devina ostatici, pentru o perioada de timp, ca sa nu se produca represalii fata de arestarea lui Patrascu. Si au fost indicati vreo cinci insi. Îmi amintesc de Radu Mironovici, Nistor Chioreanu, Aurel Calin si înca doi, al caror nume îmi scapa (Puiu Florescu si Serban Secu; poate erau si acestia doi).

Vica a reusit sa-i convinga ca o asemenea actiune l-ar discredita pe el însusi si nu ar mai avea încrederea necesara si autoritatea morala de a lucra în pozitia în care se gasea si ceea ce putea face el n-ar mai avea nici o eficacitate.

Ar fi bine sa mentionez ca în manifestul dat dupa arestarea lui Patrascu se arata ca în pozitia lui de Comandant Legionar General a fost un om pasnic, care nu a lasat unitatile din tara sa se aventureze la actiuni de distrugerea podurilor si obiectivelor militare si s-a tinut departe de orice actiune militara de partizanat. În aceasta situatie, Patrascu nu putea fi incriminat cu nici o acuzatie de actiuni antistatale. Ramânea doar acuzatia generala politica, ca era seful Miscarii din tara, care însa avea un alt caracter si o alta semnificatie.

Comandamentul legionar (Nistor) atragea atentia ca Partidul Comunist se face vinovat de orice nefericire i se va întâmpla lui Patrascu si îsi asuma o mare raspundere. Represaliile legionare vor fi pe masura faptelor ordonate de Partidul Comunist.

Lui Patrascu nu i s-a întâmplat nimic. A fost închis si retinut într-o casa conspirativa a Partidului. La câteva ore dupa arestarea sa, a fost vizitat de un grup de comunisti în frunte cu Teohari Georgescu, care, initial, era plin de aroganta când s-a adresat noului arestat: "Va sa zica d-ta esti marele dusman al poporului." Patrascu s-a ridicat de pe scaun si i-a raspuns prompt cu vocea lui ferma, dar linistita: "Eu nu stiu cine esti d-ta si cum poti sa ma acuzi pe mine ca sunt dusman al poporului." Teohari a luat imediat o noua atitudine, binevoitoare, si l-a anuntat ca vor mai sta de vorba, si îl asigura ca nu i se va întâmpla nimic, cât timp se va gasi acolo. Atunci s-a si decis ca Vica Negulescu sa fie pus în libertate.

Înca un fapt însemnat. Patrascu mi-a spus mai târziu ca o data cu arestarea lui si sosirea la casa conspirativa unde avea sa stea în stare de arest, seful grupului care l-a arestat pe Patrascu se chema Guta Petrovici si era din vechea Siguranta. El ar fi facut atunci o intriga, care l-a revoltat pe Vica si a intervenit imediat. Ca urmare a interventiei lui, Petrovici a fost arestat pe loc si eliminat definitiv din cadrele Securitatii comuniste. Mai târziu am stat câteva zile în aceeasi celula cu Petrovici la camera condamnatilor si era utilizat ca informator de catre administratia închisorii Jilava (recte de Securitate). Nu am schimbat nici un cuvânt cu el.

De la Vica, care mergea destul de des sa-l vada pe Patrascu, s-a aflat între timp ca era anchetat de membrii Comitetului Central. În timpul acela, septembrie (19-20) 1945, nu stiam decât generalitati. Vica însa se îngrijea ca legionarii sa nu faca ceva care ar fi încurcat lucrurile. Toata situatia s-a domolit încetul cu încetul si toti se rugau fara întrerupere lui Dumnezeu sa-l scape cu bine pe comandantul lor.

O veste deosebita a adus Vica din izolarea lui Patrascu. Comunistii erau interesati ca Miscarea sa intre în lupta generala politica a tarii si sa-l atace pe Maniu si Partidul National-Taranesc. Patrascu a refuzat, afirmând ca nu doreste sa se mai angajeze în politica si, în plus, ca ardelean, stie rolul jucat de Maniu în apararea intereselor nationale si ardelenesti. Iesind din politica actuala a tarii, unde nu mai este loc pentru el, ar fi oribil sa atace

personalitatea lui Maniu si a partidului sau. Virgil Mateias, alt legionar, care a primit aceasta veste de la Vica, mi-a spus ca i-a transmis, prin legaturile sale, acestea lui Maniu. Maniu i-a raspuns ca daca ar fi vreo sansa sa fie eliberat, nu l-ar deranja declaratiile cerute împotriva lui de comunisti. Si i-a dorit sanatate si eliberare grabnica.

Prin noiembrie, spre sfârsit, vestile aduse de Vica erau din ce în ce mai optimiste. Când stau si ma gândesc astazi, dupa atâtia ani, îmi vine sa cred ca pe vremea aceea si Vica Negulescu era supus unui fel de anchete. Care, poate, erau mai degajate. Caci îmi vine greu sa cred ca el avea acces la Patrascu, în sensul unor discutii directe. Din discutiile lui separate cu cei de la partid a putut întelege atmosfera generala, care domnea acolo, si în felul acesta îsi dadea seama despre ce este vorba, pe cale intuitiva.

În orice caz, la începutul lui decembrie, Mateias care avea legatura cu Vica (eu nu-l întâlnisem pâna atunci) îmi comunica ca în curând Patrascu va fi eliberat si doreste sa-l însotesc eu sa mearga la Sibiu, caci cunosc familia si pot s-o pregatesc sufleteste în prealabil pentru revederea lor. Fireste, m-am gândit pentru un moment la o cursa a Securitatii, dar Mateias m-a asigurat ca Vica are încredere totala în acest aranjament.

M-am dus la întâlnire si a venit într-adevar Patrascu, care m-a rugat sa-l însotesc pâna la Sibiu. Mi-a spus pe drum ca i s-a oferit o masina, dar a refuzat-o. Se temea de Securitate. Apoi mi-a relatat câteva detalii initiale, despre felul cum a fost arestat si ce s-a întâmplat în timpul detinerii lui din casa conspirativa a Partidului Comunist.

Cum s-a ajuns la arestarea lui Patrascu?

Dupa terminarea razboiului, în mai 1945, Patrascu împreuna cu sfatuitorii lui din Bucuresti a dezbatut pe larg situatia politica din tara si a conditiilor în care putea supravietui Miscarea Legionara. În perioada acestor dezbateri, Vica Negulescu a interceptat o semnalizare prin care era cautat de urgenta Patrascu, de catre dr. Vasile Noveanu. Acesta cerea cu insistenta pe linia unor cunostinte sa intre în contact cu Patru. Atât Vica, cât si Patru au refuzat la început o întâlnire cu Noveanu. Acesta era o persoana cu care n-ar

fi voit în nici un caz sa ia legatura. Era încredintat ca este vorba despre o cursa care i se întinde de undeva. Si Patru îl suspecta de multe lucruri din perioada tratativelor pe care acesta le ducea în numele Miscarii Legionare cu ministrul de interne, Ghelmegeanu si recte Palatul regal, în 1939-1940, pentru o destindere politica, dupa omorârea mai multor sute de legionari.

Dr. Noveanu nu a renuntat, nu a cedat si a continuat sa ceara o întâlnire cu Patrascu, întrucât era vorba de o chestiune vitala pentru Miscare. Vica l-a convins pe Patru sa accepte si si-au luat masuri extraordinare de precautiune, încât nu putea sa apara nici un fel de risc.

Întâlnirea a avut loc si Noveanu spunea ca este purtatorul de cuvânt al lui Petru Groza, aducând lui Patrascu un mesaj urgent. Aceasta se întâmpla prin iunie - pe la mijlocul lunii - 1945. Petru Groza îl chemase pe Noveanu sa discute cu el despre Miscarea Legionara si îi spusese ca pentru 23 august 1945, când se va aniversa un an de la lovitura regala din 23 august 1944, Partidul Comunist va organiza mari festivitati în întreaga tara. Cu aceasta ocazie Comitetul Central al Partidului va vota o motiune prin care se va decide deportarea în Rusia a tuturor fascistilor si nazistilor din România. Un numar care se cifra la circa 10.000 de oameni. Petru Groza, din partea lui, îi cerea lui Noveanu sa ia legatura imediata cu Patrascu, sa-i comunice acest lucru si sa-i ceara sa faca ceea ce l-o "taia capul", sa previna o astfel de situatie.

Patrascu dupa ce a auzit acestea si s-a convins ca Noveanu este sincer în ceea ce face, i-a multumit si i-a transmis si lui Groza multumirile sale, dar a refuzat sa-l mai vada pe Noveanu, care mai dorea sa continue sa fie si mai departe mesagerul dintre parti. Vica a fost mai diplomat si a stabilit o modalitate cu Noveanu, pentru o eventuala întâlnire, daca va fi nevoie.

Dupa aceea, au început conciliabulele dintre cei apropiati lui Patrascu si s-au formulat tot felul de pozitii, de orientari, de atitudini si de planuri. (Patrascu dispunea de mijloace bune ca sa poata trece frontiera si sa plece din tara. Dar a respins categoric aceasta optiune.)

În fata circumstantelor istorice de atunci, Patrascu a început sa extinda cercul celor cu care a început consultarile sale asupra unui proiect politic. În afara celor care erau permanent în jurul sau, a chemat si a stat de vorba cu prof. George Manu, Bolintineanu, Titi Cristescu, Ionescu Remontu, pe care mi-i amintesc. Si pâna la urma, Patrascu a redactat un manifest, pe care urma sa-l lanseze înainte de 23 august 1945. Toti cei consultati, inclusiv acei care aveau anumite reticente fata de Patrascu, au accepta pozitia si hotarârea lui. O singura obiectie s-a facut în legatura cu un cuvânt din text, si Patrascu a acceptat sa fie înlocuit acel cuvânt. Nu mi l-a spus, si nici eu nu l-am întrebat niciodata. Asa ca nu-l cunosc. Dar nu are nici un fel de importanta. Important e ca absolut toti cei consultati au fost de acord asupra textului si asupra intentiei de a fi lansat.

În dezbaterile dintre fruntasii legionari a prevalat pâna la urma teza lui Patrascu, ca o încercare de a deturna atentia comunistilor de la ideea de deportare nu poate strica. Daca în acest sens un manifest ar fi lansat si comunistii ar dori sa beneficieze de pe urma unei retrageri legionare din politica tarii, oprind o actiune de prigonire, orice ragaz de respiratie pentru legionari ar fi bine venit.

Nu-si facea Patru nici un fel de iluzie, dar avea datoria si dreptul de a încerca o domolire a fanatismului antilegionar al comunistilor. Care, totusi, stiau ca Miscarea este cea mai închegata si puternica forta politica din tara. Si se temeau de ea.

Fiindca Vica pastrase o subtire legatura cu Noveanu, i-a spus si lui Patrascu si acesta s-a mai întâlnit cu Noveanu de câteva ori. Vroia sa vada si reactia lui Groza. La una din aceste întâlniri cu Noveanu, Patru l-a întrebat daca a interceptat vreun fel de urmarire. Noveanu a raspuns ca n-a sesizat nimic. Însa tocmai în seara aceea, dupa ce Vica si Patru au revenit acasa, la matusa lui Vica, au fost arestati.

Textul Manifestului din 1 August 1945

Iata acum prezint textul integral al Manifestului de la 1 August, pe care câteva pagini înainte l-am prezentat oarecum anatomic, ca sa se retina punctele esentiale, de ideologie si cuget specific legionar. Acum acest text poate fi citit complet si cine va încerca sa-l plaseze retrospectiv în istoria vremilor de atunci va avea revelatia unui document temeinic si de curaj, care înfrunta pe contemporanii sai cu adevaruri care nu puteau fi rastalmacite.

Dragi camarazi,

Miscarea Legionara a luat nastere pe pamântul românesc si din zbuciumul sufletului românesc de a rezista decadentei morale, care zguduia neamul nostru dupa sfârsitul primului razboi mondial si a continuat sa existe si sa se dezvolte ca o necesara înfruntare a crizei morale ce a bântuit viata publica a României pâna în prezent.

Gândul care stapânea pe fauritorul Miscarii Legionare era sa redestepte ceea ce ara mai bun în fiecare om, ca apoi prin practicare virtutilor crestine sa ofere neamului un om nou si statului un cetatean corect care sa fie instinctiv refractar egoismului lipsit de frâna morala ce constituia un criteriu de viata atât în cadrul colectivitatii nationale si statale, cât si în raporturile de la om la om.

Aceasta conceptie fundamentala a Miscarii Legionare pornea din dragostea fata de neamul românesc si era mânata de dorinta-i fierbinte de a-i crea o soarta mai buna pe pamântul stramosilor nostri.

În luptele si straduintele noastre, pentru aceasta lume noua mai buna si mai dreapta, am avut pare de suferinte fara seaman, pornite atât din partea acelora care s-ar fi aflat în opozitie cu conceptiile noastre si metodele noastre de viata si de lupta, cât si din partea acelora ce nu s-au preocupat niciodata sa ne cunoasca adevarata structura intima, gândul de curatenie si idealism care a animat permanent elitele sufletului legionar. Acelasi egoism si aceeasi crunta neîntelegere ce ne-a urmarit în vremea de pace dintre cele doua razboaie ne-a aruncat si în ultima si cea mai prelungita prigoana. Ea a fost opera conducatorilor regimului trecut si a puterii straine care împreuna au vazut în noi aparatorii independentei miscarii noastre, ceea ce constituia în

fond apararea independentei statului român pe plan politic, economic si spiritual.

Suferintele morale si fizice din temnitele si lagarele din tara si strainatate, si totodata sistematica actiune publica, de denigrare si de compromitere a demnitatii luptei legionare, au chinuit sufletele noastre, ale tuturor, a miscat si cele mai împietrite inimi românesti si au impus stilul luptei legionare aprecierii oricarui om corect. Aceste suferinte s-au abatut asupra unor luptatori care în tot zbuciumul vietii lor n-au fost preocupati decât de grija si de binele semenilor si al neamului lor.

Telul final si permanent al actiunii noastre a constat în înfaptuirea unei revolutii morale pentru a crea dintr-un individ izolat si indiferent de soarta altora si uneori chiar fata de a lui proprie, o forta omeneasca în serviciul colectivitatii românesti.

Latura politica în lupta legionara a fost o preocupare cu totul secundara fata de primatul educatiei si de transformare a omului.

Acum când poporul român se zbate îl lipsuri materiale si morale lasate de razboi si în zbuciumul de a-si crea un drum de refacere economica si de redresare sufleteasca, atentia noastra trebuie îndreptata îndeosebi asupra problemei a doua: redresarea sufleteasca a poporului roman.

Cât priveste problema politica a tarii, ea ramâne sa fie rezolvata de organizatiile politice în actiune de azi si de mâine carora le dorim si le uram o activitate cât mai rodnica, un suflet cât mai unitar si mai întelegator în rezolvarea problemelor capitale ale României.

Legionarii suferintelor de alaltaieri, de ieri si de azi, suferinte purtate nu pentru interese individuale si egoiste, vin din nou în fata poporului român si a conducatorilor lui precum si în fata popoarelor conducatoare ale lumii si le înfatiseaza dorinta si hotarârea lor de pace si întelegere.

Vroim sa punem si noi contributia noastra de munca sincera la temelia României de mâine în masura în care ne va fi îngaduit de timp si de întelegerea oamenilor.

Nici unul dintre legionari nu trebuie sa se gândeasca si nu se va gândi macar o clipa a urmari situatii si interese personale, exploatând propriile lui suferinte, ale camarazilor de azi si mai mult decât atât, sângele mortilor nostri - ca sa nu uitam ca fata de tara si neam nu avem decât datorii. Bucuria ca si mângâierea noastra pentru toate câte le-am îndurat va fi deplina atunci când idealurile pentru care am luptat vor fi înfaptuite în folosul poporului nostru chiar daca noi nu vom putea participa la aceasta munca.

Ca urmare a acestei atitudini ce manifesta structura noastra intima, legionarii vor trebui sa pastreze o pozitie de respect si lealitate fata de stat, iar fata de organizatiile politice românesti vor trebui sa respecte în ele ceea ce fac bun si folositor pentru viitorul tarii noastre. Noi trebuie sa fim elemente de pace si buna-cuviinta si ne vom feri cu toata strictetea de a crea sau a mari animozitati si asa destul de pronuntate si daunatoare vietii publice a României.

Atitudinea de acum a legionarilor se întemeiaza pe principiul fundamental al doctrinei noastre, în dragostea netarmurita fata de poporul român care a constituit singurul obiectiv al credintei si al practicii legionare si pe care-l vrem un neam crestin în raport cu Dumnezeu si rostul vietii lui, un neam corect si leal în raport cu celelalte popoare. Totodata atitudinea noastra de acum se înscrie pe linia de slujire a drumului pe care se orienteaza tara noastra în mersul ei în istorie. Caci oricine, legionar sau nu, român sau nu, trebuie sa recunoasca în chip corect aportul de liniste pe care noi l-am adus în desfasurarea evenimentelor petrecute în ultima vreme.

Legionarul e nezdruncinat în credinta sa ca idealurile care au însufletit lupta si atitudinile lui, dragostea de neam, dorul unei lumi mai bune si setea de dreptate ramân permanent valabile, caci ele sunt identice cu cele ce au animat pe toti idealistii popoarelor lumii.

Nicolae Patrascu

Comandantul Legionar General al Miscarii Legionare

August, 1, 1945

Alte aspecte ale Manifestului

Din tot ce a înteles Patrascu din mesajul lui Petru Groza cel mai mult îl interesa sa calculeze beneficiile si avantajele Miscarii pe care le putea obtine dintr-o iesire publica de genul acesta al Manifestului. Nimeni, în fond, nu poate pricepe care erau obiectivele sau interesele lui Groza de a-l avertiza pe Patrascu despre motiunea de deportare a legionarilor în Siberia pe care o pregatea Lucretiu Patrascanu. Groza avea o simpatie pentru legionari, pe care nu si-a ascundea. Apoi, în vremea puterii lui politice, pâna târziu de tot, doi dintre prietenii lui intimi si sfatuitori din cabinetul de taina erau legionari, de care nu s-a despartit niciodata. Era imposibil ca Partidul Comunist sa nu stie cu precizie aceasta situatie. Nu este exclus ca acesti doi consilieri ai lui Groza sa fi initiat ei trimiterea mesajului lui Groza catre Patrascu, dupa ce ei au aflat de la Groza informatia respectiva.

Fireste, avertismentul lui Groza era sa-l puna în garda pe Patrascu. Si dorinta lui Liviu Stan si Spiridon Cândea, cei doi consilieri legionari, era ca Patrascu sa faca ceva. Nici dr. Vasile Noveanu nu putea ramâne strain de o astfel de înclinatie, caci în 1939-1940 s-a dovedit un foarte abil diplomat în negocierile pe care le-a purtat cu Ministerul de Interne al lui Ghelmegeanu si cu Palatul regal în vederea unei destinderi politice cu Miscarea Legionara.

În fata situatiei în care se gasea, destul de complicata în circumstantele de atunci, optiunile lui Patrascu în orizontul politic erau destul de reduse. O apropiere de partidele democrate nu oferea nici un fel de aparare si imunitate. Nici ele nu se puteau apara. Tratative cu Partidul Comunist erau o aberatie, pentru ca se disloca întreaga structura a legionarismului, care a dat primul semnal de alarma împotriva comunismului, imediat dupa primul razboi mondial si o pactizare cu comunismul ar fi însemnat desfiintarea Miscarii Legionare, cu întreaga ei conceptie crestina de viata.

În cel mai curat spirit legionar a adunat sfatuitori cu care sa stabileasca un plan de actiune.

Deci ce putea face Patrascu în conditiile istorice ale momentului? Ceea ce e în natura însasi a faptului de a fi legionar. Si se pare ca intuitia lui a fost foarte clara în aceasta privinta. În fata spectacolului de destramare ideologica si politica pe care-l dadea Europa întreaga, cu Occidentul întreg si cu România din cap pâna-n picioare, Patrascu a ales calea cugetului legionar. Echilibru, raspundere morala si demnitate nationala.

De la venirea lui din Germania, a reorganizat toate unitatile Miscarii Legionare: garnizoanele judetene si regionale de pe întreaga tara, Corpul Studentesc Legionar, Corpul Legionar de Femei, Corpul Muncitoresc, Corpul Razletilor si Corpul Fratiilor de Cruce si a creat astfel o forta extraordinara morala si politica. Nu a facut nimic împotriva statului, ci a asteptat doar o eventuala desfasurare favorabila a conflictului militar, cu speranta ca tara ar fi salvata.

Desigur, sfârsitul razboiului cu o victorie totala a bolsevismului moscovit a fost o mare dezamagire, dar legionarii erau gata sa înfrunte orice prigoana, caci acesta era destinul lor istoric. Ei nu puteau abandona pozitia nationala si morala pe care o adoptasera, caci aveau juraminte sfinte si multe jertfe peste care nu puteau trece cu atitudini de compromis si oscilare.

La ora aceea, Patrascu întruchipa forma suprema a existentei legionare si era constient de misiunea lui. În fata istoriei a privit drept, patrunzator istoria, cu gravitate si netemator. În acest fel, cred eu ca a conceput Manifestul, din necesitatea imperativa de a defini conceptia Miscarii Legionare, ca sa ramâna o marturie peste veacuri. Ca în momentele istoriei din 1945 de desfigurare politica, de decadenta morala, de înjosire si absenta a oricarei demnitati, de miopie politica si de cameleonism politic si îngenuncheri neîngaduite, si de confuzie a liniilor de directie ale istoriei, a existat o Miscare Legionara care a stiut ce vrea si a întruchipat ideea românească în toata puritatea ei. În felul acesta, si prietenii si dusmanii stiau bine cu cine au de-a face, pentru orice socoteala. Aceasta era ratiunea de a fi a Manifestului. Ratiunea primordiala. Patrascu era convins, dupa felul cum l-am înteles eu atunci din ceea ce spunea el, ca prin acest Manifest va oferi un

soc puternic Partidului Comunist, care nu se astepta la asa ceva, la o retragere imperiala, asemenea aceleia pe care a hotarât-o Corneliu Codreanu în campania electorala din ianuarie 1938 sub guvernul Goga-Cuza, pentru a evita luptele patricide, însângerate. Patrascu trebuie sa-si apere trupele legionare si sa încerce o câstigare de timp, daca va fi posibila. La ora aceea nu era posibila o batalie politica în tara, în care sa se angajeze Miscarea Legionara. Nici comunistii nu aveau curajul sa participe la o astfel de confruntare de forte cu legionarii. Erau peste cap de învalmasiti, caci în întreaga tara era o permanenta stare de ostilitate, de framântari interne si pline de contradictii.

Ancheta de la Comitetul Central

În primele zile de arest, desi avea conditii acceptabile care nu erau de temnita, Patrascu era în tensiune permanenta, caci se gasea în fata necunoscutului, care putea aduce tot felul de surprize. Si sistemul de lucru a fost aranjat în sistem de sedinte, în care membrii Comitetului Central veneau în grupuri si îi puneau în discutii oarecum relaxante tot felul de întrebari care priveau organizarea miscarii ideologice de politica interna si externa, relatiile cu Antonescu, cu Germania national-socialista, finantarea Miscarii si caracterul personalitatilor marcante ale Miscarii. Ce s-a întâmplat în Germania si cum erau plasate unitatile corpurilor legionare în tara, ce armament aveau la dispozitie si care erau planurile lor de lucru în conditiile de atunci. Cum vedea viitorul tarii.

Oricât de inconfortabila era pozitia lui Patrascu, care se gasea în fata învingatorilor, care i-au deschis dosarele acuzarii, el era pregatit, bine pregatit, si nu se speria de gramada de documentari mai mult sau mai putin elaborate ale anchetatorilor, care se limitau la generalitati: asocierea Miscarii cu burghezia româna, antisemitismul, adversitatea fata de Rusia Sovietica, lupta împotriva muncitorilor, asocierea cu vechea clasa a boierilor proprietari de latifundii etc. Doua puncte esentiale merita, din cele ce îmi aduc aminte

priveste întrebarea care i-a fost pusa în legatura cu muncitorimea pe care Miscarea nu vroia s-o recunoasca ca o clasa sociala si demna sa fie tratata la nivelul uman. Aceasta s-a întâmplat la o sedinta în care alaturi de Ana Pauker a participat si un fost muncitor legionar, Andor, care era cultivat de Partidul Comunist cu intentia de a atrage spre partid o parte din muncitorii Corpului Muncitoresc Legionar. Când în doua sau trei ocazii Andor a pus si el niste întrebari lui Patrascu, acesta nu i-a dat nici un raspuns, l-a ignorat complet. Mi se pare ca chiar Ana Pauker l-a întrebat de ce nu îi raspunde lui Andor. Andor nu era o personalitate importanta a Miscarii Legionare. Era periferic si ceea ce a încercat el cu muncitorii legionari atunci era o aberatie, caci nu avea nici o autoritate morala asupra lor. Andor, în trecut, pe vremea când traia Corneliu Codreanu, a avut înca de atunci o actiune nedisciplinata si a fost eliminat din Miscarea Legionara. Acum, atras de Partidul Comunist, spera sa se ridice sus pe treptele politicii. A falimentat lamentabil, caci nu a reusit în proiectele lui cu Partidul Comunist absolut nimic care sa atraga atentia si a fost trecut pe linie moarta; cel mult daca era unul din informatorii de care Securitatea se folosea. Patrascu l-a desconsiderat atunci când a intervenit sa-l întrebe ceva si l-a redus la valoarea lui reala, caci nu era în firea lui Patru sa-i raspunda. Mai târziu nu a mai aparut Andor.

Patrascu a fost un luptator de rangul întâi. Era constient de puterea si de pozitia sa. Nu putea sa se compromita luptându-se cu gândacii. El era comandantul Miscarii Legionare. În acest sens, am un alt exemplu, care s-a întâmplat cu acea ocazie în casa conspirativa a Partidului Comunist. Dupa câte îmi amintesc, era chiar în sediul secret al partidului, care se instalase în vila Lupeascai, amanta regelui Carol II. Se tineau niste sedinte speciale în care se discuta despre politica externa a Miscarii Legionare. Ana Pauker s-a mirat mult de tot despre atitudinea Miscarii fata de Rusia Sovietica si l-a întrebat pe Patru cum a fost posibil asa ceva. Sa se masoare România, o tara mica, cu colosul rusesc al Sovietelor, când normal era ca România sa fie "loiala" fata de Moscova bolsevica. Raspunsul lui Patrascu a fost prompt si scurt, în genul specific momentelor lui când era concentrat. A dus un deget la

cap, în partea posterioara, si apoi si-a desfacut putin gulerul camasii (gestul acesta caracteristic l-a repetat si în momentul în care îmi povestea aceasta scena), ca si când l-ar fi strâns prea tare, asa cum facea si întrebarea lui Ana Pauker.

"Doamna, i-a replicat Patrascu, loialitatea trebuia sa fie a celui mai puternic, pentru ca România nu avea puterea sa supere Rusia de altadata sau de acum cu nimic. România îsi apara integritatea teritoriala si suveranitatea juridica si politica. Daca ar fi dupa mine si as avea puterea sa schimb pozitia României, as pune-o într-o traista si cu traista pe umeri m-as duce pâna undeva lânga Australia, si as muta-o acolo ca sa nu mai fie lânga gurile Dunarii."

În orice caz, el a explicat premisele si felul de a gândi al celor ce au articulat politica externa a Miscarii, care nu contrazicea traditiile istorice românesti. A prezentat întreaga viziune românească a politicii legionare, pe baza elementelor de doctrina pe care Patrascu le cunostea bine si cu o logica desavârsita. Ancheta la care era supus nu avea rigoarea celor de la Securitate, în care sa cautau lucruri ascunse si conspirative. El prezenta asa cum cunostea Miscarea, orientarea ei si cum stia din intimitatea lui Corneliu Codreanu, Ion Banea si Horia Sima ca s-au întâmplat evenimentele si ce structura avea linia politica.

Din contextul în care s-au desfasurat discutiile, el si-a dat seama de esential, adica dorinta partidului, în special subliniata de Ana Pauker, de a anihila prezenta legionara în climatul politic de atunci, din epoca aceea. Partidul Comunist, desi era la remorca Moscovei, îsi dadea seama si de factorii internationali, care jucau un rol mai redus, dar nu erau eliminati din esichierul politic în care se gasea România. Acest partid se straduieste sa gaseasca, ceea ce nu avea deloc, un suport în straturile populatiei, ca sa-si câstige un prestigiu si o încredere a Moscovei.

Oricât de mare a fost presiunea asupra lui Patrascu pentru a face eventuale favoruri intereselor comuniste, acesta n-a acceptat nici o înclinare a balantei politice din complexul românesc. În concret, atunci când i s-a cerut o

luare de pozitie contra lui Maniu, Bratianu si a partidelor lor, pentru a sublinia vinovatia lor în dezastrul tarii dintre cele doua razboaie, Patrascu a refuzat categoric. Pozitia lui era de neutralitate, ca miscare. Miscarea nu avea în lume nici un fel de protectie, decât pe Dumnezeu si dreptatea cauzei sale. În plus, subliniase cum în perioada razboiului Miscarea nu s-a aliniat fortelor destructive, care sa împiedice desfasurarea normala a bataliilor.

În fata pozitiilor de granit ale lui Patrascu, se pare ca partidul era foarte multumit ca l-au scos din joc, si teza lui Ana Pauker de a anula motiunea deportarii în Siberia a legionarilor a prevalat, caci Patrascanu nu a prezentat-o la aniversarea de un an a loviturii de stat de la 23 august 1944.

Atmosfera de la casa conspirativa a devenit mai relaxata si fiindca câteodata Vica avea acces la unele discutii, în afara sedintelor, se simtea ca Teohari Georgescu si Nicolschi aveau alte intentii decât sa-l mentina pe Patrascu într-un arest prelungit. Vica a capatat permisiunea sa ia contact cu cei din închisori, condamnati de Antonescu: Braileanu, Ilie Nicolescu, Rogojanu si îsi exprima chiar speranta ca se vor rejudeca procesele lor si ca vor fi pusi în libertate întemnitatii de atunci. În acelasi timp, începusera sa circule zvonuri despre discutiile lui Patrascu pe care le purta cu cei de la Comitetul Central si sursa cea mai consistenta a acestor zvonuri era Securitatea lui Nicolschi. Chiar el personal s-a angajat în procesul de dezinformare, care nu era total nociv, dar care urmarea sa discrediteze Miscarea, într-un fel oarecare, în termeni generali, fara nici o specificare. Cam în felul acesta: se întâmpla lucruri ciudate cu Miscarea Legionara. Patrascu are discutii prelungite cu Partidul Comunist si Vica Negulescu, sfatuitorul lui Patrascu, cel mai apropiat care a fost eliberat, dar merge destul de regulat la Patrascu si asista la discutii cu ei. Legionarii încadrati în unitatile din corpurile existente priveau cu încredere situatia, aveau o încredere totala si nestirbita, atât în Patrascu, cât si în Vica.

Mai târziu am aflat de la Patrascu despre o conversatie neplacuta pe care a avut-o pe aceasta tema cu un sef de mare unitate. Si a facut o punere tare la punct.

Grupul lui Ionescu Remontu, cu Titi Cristescu etc., care participase din plin la pregatirea Manifestului din 1 august 1945 si cunosteau bine problematica legionara, precum si optiunile limitate ale lui Patrascu, si-l stiau pe el ca pe cel ce nu este în stare sa faca compromisuri, au cazut si ei victime într-o forma mai moderata. Erau nedumeriti si vroiau sa cunoasca mai în profund situatia pe care însa nimeni din afara nu o cunostea. Numai Patrascu si Vica stiau despre ce este vorba. Caci erau în inima lucrurilor. Iar acei care lasau sa circule zvonuri fanteziste erau ignoranti si vorbeau în vânt. Numai Partidul Comunist si Securitatea stiau despre ce este vorba. Caci erau în inima lucrurilor. Iar acei care lasau sa circule zvonuri fanteziste erau ignoranti si vorbeau în vânt. Numai Partidul Comunist si Securitatea stiau ce fac, caci lucrau dupa un plan pregatit, cu o strategie bine pusa la punct sa arunce tot felul de "umbre" asupra Miscarii.

Plecarea lui Patrascu la Timisoara

Dupa câteva zile petrecute la Sibiu, Patrascu a si facut primul gest de "independenta" si de grija pentru unitatile lui. A trecut pe la mine pe acasa, si fiindca eu nu eram acolo, a rugat-o pe mama sa-l întâlnesc cu multa acoperire ca sa nu fie identificata întâlnirea noastra. A fost usor, si cu aceasta ocazie mi-a cerut sa fac rost de doua bilete de tren pentru o calatorie la Timisoara. Aveam o vecina, din Scorei, care era casiera la gara orasului. Si într-o seara ne-am strecurat amândoi la o statie mica, de lânga Sibiu, de unde am plecat la Timisoara. În tren mi-a cerut sa-l duc la Timisoara la niste prieteni sau cunostinte de-ale mele care sa nu fie legionari.

Si apoi a început povestea cu arestarea si cu discutiile avute. Întreaga poveste a început oarecum cu sfârsitul. Adica mi-a spus ca cu vreo doua zile înainte de eliberare a venit pe la miezul noptii Teohari Georgescu si i-a spus cam asa: "Ce ai spune, d-le profesor, daca mâine sau poimâine te eliberam? Vei spune la toata lumea ca ne-ai înfrânt pe noi comunistii, caci am fost nevoiti sa te punem în libertate." Patrascu a raspuns în felul lui, simplu,

direct si clar: "D-le ministru, eu nu fac politica de doi bani în trei pungute." Apoi a venit Nicolschi si i-a spus ca îi vor da un automobil sa îl duca la familia sa, de Sfântul Nicolae. A refuzat categoric, caci în masina lor se simtea într-un pericol mai mare decât în arestul lor. Si le-a spus ca va aranja Vica acest lucru. Nicolschi a fost de acord pâna la urma, dar a insistat asupra calatoriei cu masina.

Abia în acel moment a venit si Vica la o discutie plenara, din care reiesea ca Vica a jucat în perioada aceea un rol foarte însemnat în discutiile cu partidul, în special cu Teohari si Nicolschi.

Partidul cerea liniste de la legionari, cu asigurarea si garantia sa iasa toti la suprafata, sa predea armamentul de care dispuneau si sa înceteze orice activitate politica. Vica, fiind jurist, diplomat abil si legionar realist, avea o viziune globala a felului în care se întâmplau evenimentele. Mai târziu, când l-am cunoscut, dupa eliberarea lui Patrascu, îmi spusese ca cunostea si situatia fostilor nationalisti din Polonia, dupa razboiul al doilea, în relatiile cu Sovietele si trupele comuniste. Ei trecusera printr-o situatie similara cu o Miscare Legionara.

Pe Vica partidul l-a lasat liber, la arestarea lui Patrascu, pentru ca aveau nevoie de cineva sa aiba autoritatea disciplinara, pentru a nu se produce surprize si reactiuni în atitudinea legionarilor. Legionarii stiau ca întreaga lor soarta depinde de Patrascu în vremea aceea, si nimeni altul nu se bucura de atâta încredere. Patrascu era speranta lor, protectia lor si de existenta lui îsi legasera viitorul lor, vii sau morti. Dovada cea mai concreta a fost forta politica, reala, de care dispunea Miscarea atunci, pretutindeni în tara; disciplinata si care n-a iesit din ordinele pe care le-a dat, ca legionarii sa nu se angajeze în actiuni izolate si nesabuite, pentru a incita represaliile dure ale armatei bolsevice, în perioada razboiului.

Lui Vica i-au îngaduit comunistii sa mentina legatura cu Miscarea. Din aceasta pozitie Vica le-a atras atentia ca legionarii nu vor da nici o asigurare si nu vor fi linistiti atâta vreme cât comandantul lor, Patrascu, nu va fi eliberat. Aceasta era conditia linistirii lor. Ei nu au întreprins nici o actiune

necontrolata si au ascultat ordinele lui de liniste. În plus, Vica le atrase atentia ca nu li se poate cere sa iasa la suprafata fara forme legale. De exemplu, un decret lege care sa le asigure protectia autoritatilor. Cât despre armament, Vica declarase ca el nu a fost pe teren si numai unitatile locale cunosc situatia si natura acestui armament. Ceea ce stia el era ca oamenii au pistoale de aparare în caz de nevoie. Numai Chioreanu si Calin erau cei care lucrau pe teren cu unitatile legionare.

Chioreanu avea toata forta legionara în mâinile lui. Si din pozitia sa Chioreanu a cerut ca sa apara decretul Ministerului de Interne si în felul acesta legionarii nu vor mai fi supusi arestarilor si urmaririlor. (Nistor Chioreanu a fost acela care a dat circulara dupa arestarea lui Patrascu, punând în garda Partidul Comunist sa se fereasca de pacatul de a-l executa, caci se va expune represaliilor.)

Era deci nevoie de forme legale sa poata iesi la suprafata. Se ajunsese deja în decembrie si Ana Pauker fusese persoana care schimbase directia de atitudini fata de legionari. Nu se stie ce interventii a avut ea în Comitetul Central dupa aceea, dar pe la finele lui noiembrie Teohari era tot mai interesat sa se gaseasca o solutie cu legionarii. A acceptat tezele lui Vica Negulescu si a promis ca la Interne se lucreaza la un decret prin care se cere celor din munti si ascunzisuri, din cauza razboiului sa se prezinte la autoritatile locale, ca sa obtina acte de Biroul Populatiei si nici unul nu va suferi nici o consecinta în privinta aceasta. Chiar si procesele în curs de judecare vor fi sistate de guvern. Patrascu a fost eliberat înainte de aparitia acestui decret sau comunicat al Ministerului de Interne. Dar urma sa apara imediat, dupa iesirea lui Patrascu din starea de arest.

În drumul calatoriei noastre spre Timisoara, acest decret guvernamental nu aparuse în ziare. Patru era oleaca tulburat de aceasta situatie. În orice caz, la Timisoara am tras la niste rudenii ale mele, care ne ofereau securitatea necesara si ele au si aranjat întâlnirea cu regionala locala. Eu nu cunosteam structura nici unei regionale. Patru avea toate datele de la Nistor Chioreanu.

Întâlnirea cu sefii din regionala Timisoara a fost momentul cel mai important si semnificativ, pentru ca marcheaza pozitia prezentata direct legionarilor din ierarhia conducerii de catre Patrascu. Au stat toti aliniati în front si Patru le-a expus clar de tot situatia. A fost eliberat si li se va da legionarilor libertatea sa intre în legalitate, ca urmare a unui comunicat legal al Ministerului de Interne. Nu se va cere nimanui nici un fel de declaratie. Ei nu vor avea de suferit consecinte si singura obligatie este sa fie cetateni loiali. Pentru viitor, în conditiile de viata din vremea aceea, el le cere tuturor sa se comporte dupa propria lor constiinta. Pentru buna reglementare a prezentarilor si totodata pentru buna securitate, regionalele si corpurile se vor prezenta într-o ordine precisa, pe care le-o va comunica prin curieri speciali, de Chioreanu sau Calin. Si numai dupa ce o localitate si o unitate oarecare a terminat cu legalizarea formala a prezentarii sale se va prezenta o alta de pe lista. Ca sa nu fie surprize neplacute. Am asistat si eu la aceasta întâlnire si am înteles bine tot ce le-a spus Patrascu, care era serios, grav si categoric. Nu a vorbit de nici un angajament politic, nu a dat nici un ordin care sa contrazica constiinta lor. A stat apoi cu fiecare în parte si s-au întretinut vreo doua zile. Nu cunosc nici un fel de detaliu, pentru ca nu faceam parte din rândurile lor si nu eram în curent cu starea de lucruri. Îmi amintesc de un nume special, profesorul de filozofie Claudiu Usatiuc, din Cernauti, pe care-l cunosteam ca un colaborator al revistei "Iconar" si-l apreciam. Si un fost coleg de-al meu de facultate, despre care atunci nu stiam ca este prin partile acelea.

La întoarcere ne-am oprit într-o gara, unde Patrascu urma sa se întâlneasca cu un curier, pe care-l întâlniseram întâmplator în gara la Timisoara când am ajuns acolo. Acel curier tocmai se ducea la Radu Mironovici care era într-o ascunzatoare pe la Rosia Montana si i-a transmis un mesaj, Patrascu, sa se întâlneasca în gara în care ne-am oprit, la întoarcere. Mironivici n-a venit si Patrascu mi-a cerut sa ramân acolo pâna vine, în timp ce el va continua drumul la Sibiu. Eu am fost retinut sa accept acest lucru, pentru ca vroiam sa petrec sarbatorile Craciunului în mijlocul

familiei si am insistat sa faca si el acelasi lucru, si, în final, a acceptat. Am ajuns la Sibiu si nu s-a resimtit lipsa noastra de catre nimeni.

Apoi a aparut comunicatul si Chioreanu a dat toate instructiunile sefilor de unitati cum sa procedeze. Dupa Timisoara au urmat Aradul, Brasovul, Sibiul, Bucurestiul etc. Toate din locuri variate, ca sa nu se depisteze planul lui Patrascu. Nicaieri nu s-a întâmplat ceva deosebit si pâna la urma legionarii aveau buletine de Biroul Populatiei si si-au reluat activitatile normale.

Între timp, Vica întretinea legatura cu Ministerul de Interne, direct cu Teohari Georgescu si Nicolschi. În orice caz, legionarii condamnati de Antonescu nu au fost eliberati si nici judecare de procese n-au avut loc. Un grup restrâns de legionari a fost amnistiat dupa nu stiu ce fel de criterii (Rogojanu, Boian, Mihalexe).

Regimul comunist a preluat mostenirea condamnarilor de la Antonescu si i-a trimis mai departe în închisori. Unii, putini dintre ei, au iesit abia în 1964, cu amnistia generala, ca Andrei Rigea care a ajuns si în America, la un frate al lui.

Pe chestia eliberarii lui Patrascu s-au facut tot felul de presupuneri si s-au lansat tot felul de zvonuri. Absolut nimeni nu poate sa identifice vreun compromis al sau. I s-a cerut liniste si a gasit de cuviinta ca, în acele conditii absurde în care traia România la vremea aceea, si legionarii au nevoie de liniste atâta cât va fi îngaduit de împrejurari. Nici unui legionar nu i s-a cerut sa faca ceva împotriva propriei lui constiinte legionare. Nimeni n-a fost îndemnat sa se înscrie la comunisti si nici un legionar mai de seama nu s-a înscris în Partidul Comunist. Au fost cazuri de periferie care nu reflectau lumea legionara. Dovada cea mai evidenta o constituie faptul ca la arestarile legionarilor din 15 mai 1948 toate Corpurile legionare si unitatile din întreaga tara erau intacte si nu se întâmplase absolut nici o defectiune care sa fie semnificativa. În orice caz, adversarii care au vrut sa denigreze personalitatea lui Patrascu cu o astfel de acuzatie au gresit tinta lor.

Patrascu era un munte de credinta legionara si nu putea cere cuiva sa faca o astfel de fapta necugetata, care nu putea sa se împace cu propria lui constiinta si cugetare morala. Un astfel de îndemn nu putea intra în natura existentiala a legionarului comandant Nicolae Patrascu. Numai cine nu-l cunoaste pe Patru poate sa-i aduca o asemenea acuzatie. El îsi cunostea limitele umane, dar ca sa calce juramântul unui comandant legionar general, care raspundea de Miscarea Legionara de atunci din tara, asa ceva nu putea sa faca în ruptul capului, orice s-ar fi întâmplat.

În mai 1948, Miscarea Legionara era intacta. Gata de lupta sau de prigoana, cea mai teribila din istoria Miscarii, legionarii nu au acceptat compromisul în momentul celei mai zguduitoare confruntare de pozitii ideologice care s-a cunoscut în existenta Miscarii.

Sibiu 1948

Pentru vacanta de Sfintele Pasti, în 1948, am venit la Sibiu. Îl vedeam pe Patrascu în fiecare zi si am înteles ca era cuprins de o mare îngrijorare. Din toate partile îi veneau informatii ca se intercepteaza tot felul de miscari, care semnalizeaza ca se pregateste ceva împotriva Miscarii. Pentru a sonda starea de spirit a oficialitatilor din Sibiu, el a cerut lui Craciun, chestorul de politie, sa-l primeasca pentru o scurta vizita. Chestorul îl amâna mereu sub pretextul ca este foarte ocupat.

De la Bucuresti, Vica comunica regulat ca în ultima vreme nu a mai reusit sa-l vada nici pe Nicolschi, nici pe Teohari Georgescu. În acelasi timp transmitea lui Patru ca supravegherea politiei asupra legionarilor s-a întetit si ca legionarii sunt îngrijorati. Ei asteptau un cuvânt de ordine, în special de la Patru. Acesta nu îndraznea înca sa ia o masura, mai ales ca el direct era tinut deoparte de activitatile grupurilor, pe care le dirija Vica cu ajutoarele lui speciale pe întreg cuprinsul tarii. Asta pentru a-l degaja pe Patru de riscurile eventualelor arestari. Era linia de siguranta pe care se plasase Vica cu un grup de baieti de mare încredere cu care lucra în prigoana.

În perioada aceea, din vacanta de Sfintele Pasti, era complet dominat de ideea arestarilor care parea inevitabila. Era în asteptare, crezând cu toata convingerea ca Vica va mai putea amâna pentru o perioada declansarea operatiilor de arestare.

În vremea aceea (aprilie-mai 1948), aparusera în presa românească niste declaratii ale ambasadorului american la Moscova, prin care se parea ca americanii sunt hotarâti sa ia o pozitie mai ferma fata de Rusia Sovietica. Lumea românească înca spera ca va fi posibila o schimbare de pozitii si de situatii în conjunctura de atunci.

Terminându-mi-se vacanta de Pasti, ma pregateam sa plec din Sibiu la Bucuresti. I-am propus lui Patru sa mearga cu mine, caci îi voi putea oferi un loc de buna siguranta, la tara în Muscel, pentru a preveni o surpriza. A acceptat, dar mi-a cerut sa mai ramânem vreo doua zile pentru a pregati familia si a aranja câteva treburi personale. Pentru a fi însa mai sigur, chiar la Sibiu, mi-a cerut sa-i gasesc un adapost pentru timpul celor doua nopti cât vom sta acolo. În cursul zilelor cât va sta acolo, în timpul zilei va iesi prin oras, pentru a nu se crea nici o suspiciune din partea politiei, iar seara sa se retraga la locul de adapost.

Când a venit momentul sa plecam, mi-a comunicat ca el mai ramâne câteva zile, dar mi-a dat un mesaj pentru Vica, cu un cifru secret, sa-l cheme la telefonul, al carui numar mi l-a dat, starea de lucruri asa cum o cunoaste Vica. Nu stiu cine l-a sfatuit sa mai ramâna la Sibiu.

Chiar în dimineata sosirii la Bucuresti (am calatorit noaptea), m-am dus la Vica, care ma astepta curios cu vestile de la Sibiu. I-am explicat toata situatia si oarecum indecizia lui Patru. Si l-a rugat sa-l convinga ca sa plece din Sibiu. Sa fie ferm, caci altfel amâna mereu si nu se stie ce surprize vor aparea la orizont. Mi-a promis.

Cum vedea Vica situatia: nu era sigur daca în acel moment Securitatea era hotarâta sa treaca la arestari. Era perfect informat de toate supravegherile pe care le facea politia în tara, dar credea ca va mai putea obtine întâlnire cu Teohari Georgescu si Nicolschi si ca va mai încerca o amânare a prigoanei.

Era si el surprins de declaratiile americane de la Moscova si credea ca în eventualitatea unei pozitii americane mai ferme comunistii români vor fi angajati în alte probleme, lasând pentru mai târziu chestiunea legionara.

În orice caz, Miscarea era într-o pozitie penibila, pentru ca circulau tot felul de zvonuri ca Miscarea a capitulat, prin "pactizarea lui Patrascu"; ceea ce nu era adevarat. Nu existau sanse mari de a combate pentru public aceste stupiditati.

Toate Corpurile legionare, Regiunile, Judetele, Fratiile de Cruce, erau complet reorganizate si lucrau intens în tara. Dar Ministerul de Interne si anumite cercuri interesate lansau zvonuri false cu intentia de a compromite Miscarea.

În astfel de conditii, Vica socotea "ca a sosit momentul sa înfruntam o prigoana, caci altfel vom fi compromisi". Daca ar fi izbucnit o ciocnire mai puternica între americani si sovietici, atunci situatia Miscarii era penibila din cauza zvonurilor lansate de Partidul Comunist acuzând Miscarea, prin minciuna, ca ar fi facut un pact cu comunistii, caci era greu sa risipesti minciunile comuniste; deci situatia Miscarii era dificila într-o astfel de atmosfera. În aceasta situatie l-am secondat si eu, socotind ca ar fi o greseala sa mai amânam starea de incertitudine în care ne gaseam.

Vica mai spera sa dispuna de timpul necesar pentru ca un grup de legionari sa poata trece granita iar altul sa se puna la un adapost în deplina siguranta pentru coordonarea activitatilor de mai târziu, în situatii neprevazute. Aurel Popa (Popicu) pregatise deja un grup sa plece peste granita. Atunci, în 13 mai, trebuia sa fie deja plecat. Nu stiu de ce întârziasera, si în 14-15 mai au fost si ei arestati.

Dupa discutia cu Vica, am plecat la Gaiesti, la liceul unde eram profesor. Vica trebuia sa-i ceara lui Patrascu sa plece din Sibiu, unde îl gazduisem bine, pentru multa vreme. Ai iesit însa sa mearga la o înmormântare, a inginerului Borza, la Saliste si la sfârsitul slujbei religioase au venit jandarmii si l-au invitat la postul lor.

În noaptea de 14-15 mai am fost si eu arestat la Gaiesti si dus la Serviciul Secret din Bucuresti, unde printr-o gaura a usii mi s-a parut ca l-am vazut pe Vica, si am înteles ca intraseram în prigoana cea mare. M-au transportat apoi la Prefectura capitalei, unde am putut stabili o legatura cu sotia mea, printr-un gardian, si am aflat de toata amploarea arestarilor.

Prin iulie sunt transportat la Ministerul de Interne, unde am aflat ca dupa o perioada de tacere Patru a început sa faca declaratii si si-a asumat întreaga raspundere. A recunoscut ca a dat ordin de reorganizarea Miscarii Legionare si ca a stabilit legaturi în lumea politica din tara.

Vica a refuzat permanent sa faca declaratii si sa recunoasca ceva. A fost supus torturilor de tot felul si l-au declarat ca "om apolitic", pentru încapatânarea sa. Acest lucru mi-a fost spus de maiorul de Securitate Ceia (Iasi) în duba Securitatii, în timp ce eram transportat cu trenul de la Jilava la Aiud, în 1951.

Nistor Chioreanu ramasese pentru o buna bucata de vreme nearestat. În schimb, îi arestase sotia, pe care a schingiuit-o îngrozitor Securitatea. Aflând acest lucru, Nistor a hotarât sa se predea.

În faza preliminara a arestarilor din 15 mai 1948, Patru a trait momente de mare presiune morala. Era perspectiva iminenta a arestarilor, deci a unei prelungite prigoane, plina de necunoscut si încarcata de minciunile defaimatoare ale unora dintre cei ce se pretindeau autentici continuatori ai liniei Capitanului, la care se asocia si Partidul Comunist, prin deosebit interes de a compromite Miscarea Legionara prin calomnie.

Mi-amintesc ca un fost coleg de studentie, care era inspector de politie, mi-a soptit odata pe strada ca el personal l-a vazut pe Vica Negulescu instalat într-un birou la Ministerul de Interne, alaturi de biroul lui Nicolschi. Îmi dadea sa înteleg ca nu am de ce sa ma tem într-o astfel de conjunctura. Taranistii, la rândul lor, prin inginerul Costica Mihaiescu, lansasera ca vazusera deseori pe Vojen, un comandant legionar, în compania Anei Pauker.

Apoi s-au pus în circulatie zvonuri ca ambasadorul sovietic a trimis o invitatie lui Patrascu, pentru o audienta. Ceea ce a fost sigur este ca la un

moment dat se pregatea o propunere ca Miscarea sa colaboreze cu partidul (national, mi se pare) condus de Mitita Constantinescu, al carui organ oficial de publicitate era "Natiunea", având ca director pe George Calinescu. Era o formatie politica creata în vederea alegerilor, cu intentia de a recruta multi intelectuali. Acest partid arbora tricolorul national. Traian Herseni l-a chemat la el acasa pe Patrascu si i-a spus ca va fi invitat de George Calinescu pentru a i se propune adeziunea la acest partid. A fost chemat, dar a refuzat categoric (singurul punct pe care-l accepta de la acest partid era drapelul national).

Toate aceste situatii îl îngrijorau pe Patru, caci nu vedea din partea comunistilor, cu aparatura lor sofisticata, imensa si nemiloasa, oferita de experienta Sovietelor, nici un fel de iesire din impas.

După conversatia cu Vică Negulescu. Mai 1948

În aceasta atmosfera încarcata, am plecat în oraselul de lânga Bucuresti unde eram profesor, fiind convins ca, personal, nu voi fi în nici un caz arestat, deoarece stiam ca nu eram angajat în nici un fel de actiune politica, cu nici o formatie. Întretineam relatii cu lumea politica, urmaream desfasurarea situatiei, dar nu eram amestecat în nici o combinatie, publica sau clandestina.

Cu toate aceste convingeri ale mele, la câteva zile am fost arestat si transportat la Serviciul Secret din Bucuresti, 15 mai 1948. Era o atmosfera de teroare, prin tacerea desavârsita care domnea în cladirea unde ma gaseam; se vorbea în soapta cu gardienii si detinutii erau scosi cu ochelari orbi (mati) pentru a nu se vedea nimic prin locurile pe unde treceau, când erau scosi la ancheta sau la birourile administratiei. În timpul sederii mele acolo, mi-am dat seama ca anchetele se faceau noaptea si ca undeva de departe se auzeau plânsete si gemete înabusite. Am înteles ca se bateau oamenii într-o forma organizata, lasându-se, desi în forma atenuata, sa se înteleaga de catre

detinutii din celule ca pe linia anchetelor vor ajunge si în camerele de tortura. Era o presiune morala, special si cu grija aranjata, pentru viitoarele anchete.

Nu am ramas multa vreme acolo, ci am fost transportat la Prefectura Politiei capitalei, unde în câteva ore am aflat exact motivul arestarii. Nu aveam nici o îndoiala ca lucrurile se vor clarifica usor si voi fi, în scurta vreme, eliberat. Era naivitatea omului care nu se simte vinovat si crede în valoarea justitiei, fie ea si comunista.

Acolo la Prefectura, se gasea o buna parte din membrii unei organizatii politice, Vlad Tepes II, creata prin 1946, pentru a face opozitie crescânda si dirijata împotriva comunistilor. Seful acestei organizatii, dr. Gheorghe Popescu-Vâlcea, era un inspector de la Ministerul Cultelor, si care ma vizita din când în când acasa, pe linia unor relatii mondene, fara nici o implicatie politica. Nu am discutat cu dânsul niciodata probleme politice, dar am înteles, într-un anume context, ca el era partas la anumite actiuni politice despre care nu-mi dadeam seama ce caracter au, afara de faptul ca aceste actiuni nu puteau fi decât anticomuniste. Despre acest lucru nu aveam nici o îndoiala personala. Popescu-Vâlcea era si el la Prefectura si am aflat curând dupa sosirea mea ca a fost batut cumplit si pâna la urma a facut declaratii complete asupra organizatiei, scopurilor, actiunilor si identitatii membrilor. Majoritatea erau preoti cu care el se gasea în contact, prin activitatea de inspector, mai ales în Muntenia si Moldova. A fost descoperit datorita unei infiltratii în sânul organizatiei, pe care a reusit s-o faca Securitatea comunista, a unui agent informator. În felul acesta, o buna parte din actiunile si miscarile întreprinse de Popescu-Vâlcea si colegii sai erau cunoscute cu mult înainte de arestarea sa.

Când a început ancheta mea, am înteles ca erau interesati si asupra relatiilor mele cu Vâlcea. A fost usor pentru mine în a lamuri toate lucrurile care coincideau cu informatiile obtinute de Securitate de la cei anchetati, care deja stia limitele si caracterul activitatilor lui Vlad Tepes II si numele membrilor organizatiei.

Era însa un fapt care ar fi putut crea oarecare dificultati. Stiam ca, odata, Vâlcea ma întrebase daca nu as vrea sa vorbesc cu Patrascu, pentru a stabili un contact cu cineva de la Legatia Americana. Îmi spunea Popescu ca un "personaj însemnat" doreste sa intre de urgenta în legatura cu acesta. Mi-am dat seama de riscurile unei asemenea întreprinderi, pentru o serie întreaga de motive. Întâi, neavând nici un fel de relatii de natura politica cu Vâlcea, nu-i acordam încrederea necesara pentru o astfel de afacere. Apoi, stiam ca Patrascu nu este dispus sa se angajeze în relatii de natura aceasta si mai stiam ca toata lumea îl apara pe Patrascu de orice amestec al lui în treburi politice. El trebuia sa fie tinut departe de orice combinatie pentru a-i salva viata si pozitia politica. As adauga si faptul ca eu însumi nu acordam nici o încredere nici celor de la Legatie oricât de însemnata ar fi fost persoana de care vorbea Popescu-Vâlcea. Popescu-Vâlcea a fost întelept la ancheta si nu a amintit nimic despre solicitarea pe care mi-a facut-o în vederea unui contact cu Patrascu. A vorbit numai de relatiile lui personale cu americanii. Fireste, daca s-ar fi aflat atunci de catre Securitate despre aceasta scurta conversatie, ar fi fost de ajuns pentru mine pentru a fi trimis la proces împreuna cu întreaga organizatie.

Totusi, Securitatea comunista suspecta ca rolul meu ar fi fost mult mai însemnat, din punct de vedere politic, în relatiile cu Popescu-Vâlcea. Ea urmarea sa stabileasca retele de conspiratie, pe o raza mult mai larga, cu scopul de a lovi în cât mai multe formatiuni politice. Nu a putut, cu toate acestea, sa stabileasca nici un fel de proba materiala, pe lânga suspiciunile ei, si atunci m-a trimis la Ministerul de Interne.

În timpul sederii la Prefectura Politiei, am reusit sa intru în contact cu sotia mea si sa aflu de atmosfera arestarilor facute în 15 mai. Fusesera arestati atât Patrascu, cât si Vica Negulescu. Eram sigur deci ca arestarile se extindeau la câteva mii de persoane. Fiind transportat la Ministerul de Interne, am fost repartizat într-una din celulele garsoniera, unde am gasit pe comandorul de aviatie Anton Marin si un inspector din Siguranta veche a statului din Moldova caruia i-am uitat numele. Mi s-a spus de catre acestia

doi ca mai exista un al treilea locatar, care la ora aceea se gasea la o ancheta, într-unul din birourile Ministerului. Acesta era Virgil Ionescu, care a sosit de la ancheta pe la orele unu noaptea si fiindca mâncase în biroul anchetatorului cina sa mi-a oferit mie portia de mâncare, care-i fusese lasata în celula, pentru cina.

Marin Anton a fost în timpul razboiului din 1941-1944 seful de Stat Major al Aviatiei Române. La 23 august, el a fost acela care a bombardat pozitiile germane din jurul Bucurestilor si care a înfrânt rezistenta armata a nemtilor din acea regiune. Mai târziu, dupa terminarea razboiului, a fost dat afara din armata si a început sa se intereseze de viata politica. Era un membru marcant al Partidului National-Taranesc si ambitiile sale mergeau pâna la functia de presedinte al partidului. Era un om cu o personalitate bine construita, un bun român, excelent aviator si combatant; temperament dinamic si cu o pregatire intelectuala care depasea cu mult nivelul ofiterilor români; bine informat în domeniul politic si plin de încredere în fortele sale de luptator politic. Multa vreme fusese ascuns în propria sa locuinta; numai sotia lui stia despre aceasta. Securitatea a devenit nervoasa în eforturile ei de a-l aresta si atunci a decis sa o invite pe sotia sa, care era profesoara, la Securitate, unde a fost batuta si schingiuita pâna la limitele rezistentei. Atunci a declarat adevarul si i-a condus pe cei de la Securitate la locul unde se gasea comandorul.

În fapt, urmarirea lui Anton Marin se datora calitatii lui de national-taranist, cu suspiciunea ca, dupa arestarea conducatorilor partidului el ar fi putut reorganiza partidul, si apoi aceasta urmarire se datora si faptului ca un grup de ofiteri aviatori, de la Buzau, se organizasera în grupuri de rezistenta anticomunista si fusesera descoperiti de Securitate. Securitatea urmarea sa identifice pe toti aceia care erau conducatorii virtuali ai acestei formatiuni de lupta a aviatorilor, si Anton Marin era unul dintre cei vizati. El însa se retrasese în ascunzatoare si aceasta întarea suspiciunile Securitatii. De aceea a fost intensificata urmarirea sa, mai ales ca-l considerau si printre "criminalii de razboi" pentru razboiul antisovietic. De la început, relatiile mele

cu Marin au fost de încredere reciproca, si în schimbul de pareri si informatii pe care le-am avut în cursul conversatiilor noastre, ceea ce m-a interesat mai mult, era felul sau de a interpreta si întelege campania militara a armatelor româno-germane în Rusia Sovietica. El nu vedea cum ar fi putut câstiga sovieticii razboiul, fara ajutorul masiv al Statelor Unite. A studiat în amanunte, în domeniul aviatiei, capacitatea de lupta a aparatelor aeriene sovietice si a soldatului sovietic. Atât calitatea aparatelor, cât si tehnica aviatorilor sovietici erau sub nivelul oricaror asteptari.

În afara de acest aspect, am retinut explicarea interesanta pe care mi-a expus-o asupra unui fapt, pe care-l socot extrem de pretios, si care nu stiu daca a fost mentionat vreodata si undeva de catre cei ce au studiat originea razboiului germano-sovietic. Chiar în prima faza a ostilitatilor, spunea Anton Marin, au fost distruse circa 14000 de avioane sovietice, de catre aviatia germana. Si acest lucru a fost posibil pentru ca aparatele sovietice, camuflate bine înteles, se gaseau în dispozitia de atac în zona din apropierea granitelor europene. Aceasta însemna ca armata sovietica se gasea, din punct de vedere strategic, în pregatirea unei ofensive cu deschiderea spre Europa, asteptând momentul prielnic pentru declansarea acestei ofensive. Altfel avioanele ar fi trebuit sa fie undeva departe în interiorul spatiului sovietic, imune în fata oricaror surprize ale inamicului.

Celalalt detinut era un fost inspector de Siguranta de la Iasi, care a facut servicii imense comunistilor, întrucât cunostea multe din secretele si tehnicile de lucru ale vechii Sigurante, pentru ca pâna la urma sa fie arestat, fara nici o circumstanta atenuanta. Comandorul Marin statea de mai multa vreme cu el si mi-a atras atentia sa fiu prudent în prezenta lui.

Virgil Ionescu, cea de-a treia persoana, era un fruntas al Miscarii Legionare. Fusese sef al studentilor legionari din tara, si apoi, dupa acordul lui Patrascu cu Ministerul de Interne în decembrie 1945, se retrasese la Cluj cu intentia de a face avocatura. O figura distinsa, inteligent, cu o cultura vasta si un luptator de mare clasa. Tinuta în timpul anchetei a fost impecabila, fara compromis, fara vreo nota de lasitate sau timorare.

Felul lui curajos si plin de franchete a determinat pe anchetatori sa-i mijloceasca lui Ionescu doua întrevederi cu un general sovietic. Sovieticii erau direct amestecati în desfasurarea anchetelor la Interne, la data respectiva. Iata ce detin din conversatiile avute: generalul sovietic a afirmat ca sovieticii cunosc bine Miscarea Legionara, care dispune de elemente bine pregatite, ideologic si ca forta de lupta politica, dar ca întreaga directie politica a Miscarii este orientata gresit, în afara de realitatile politice. Conducatorii legionari au uitat ca, în vecinatatea Rusiei Sovietice, cu uriasul ei potential militar, economic si politic, o tara mica nu poate face politica antisovietica. El, generalul, admira entuziasmul legionarilor, tineretea si puterea lor de sacrificiu si ar dori ca toate aceste calitati sa le aiba si tineretul comunist din Rusia Sovietica. Însa fanatismul si amagirea oferita de lumea occidentala, i-a facut pe legionari sa uite si sa dispretuiasca clementa pe care guvernul comunist român a arata-o în 1945 fata de legionari. Pentru aceasta, ei vor fi pedepsiti, dar li se va îngadui o reabilitare, pe cale de principii pedagogice.

La rândul sau, Virgil Ionescu i-a raspuns ca în materie de ideologie nu se poate discuta numai pe baza elementelor geografice, care definesc vecinatatile statelor. Ideologiile se nasc din realitati si cuprind în sfera lor de principii tocmai realitatile. Vecinatatea Rusiei Sovietice a declansat o stare de spirit, nascuta din instinctul de aparare al poporului român, care s-a structurat în ideologia Miscarii Legionare, ideologie care oferea o arma de lupta împotriva pericolului pe care-l reprezenta vastul imperiu sovietic.

În ceea ce priveste clementa comunistilor din 1945 fata de legionari, aceasta apare ca o falsificare a adevarului. În 1945 Miscarea Legionara era forta politica de care se temea Partidul Comunist în masura cea mai mare. Raportul de forte era inegal. Comunistii erau aproape inexistenti, în vreme ce Miscarea Legionara era o forta închegata sub conducerea lui Patrascu, gata în orice moment de o confruntare cu comunistii, daca situatia internationala ar fi avut o alta înfatisare. Fara prezenta sovietica în România, Miscarea Legionara singura ar fi lichidat comunismul. Miscarea Legionara era un rezervor permanent de elemente care erau detasate în rândurile altor

formatiuni politice, oponente comunismului, indiferent de diferentele programatice si ideologice ale Miscarii cu aceste partide pentru a sustine o lupta cu caracter national.

Dupa câteva zile, am fost mutat într-o alta celula care era mai mica si unde am gasit pe generalul Socrate Mardare, fost subsef al Marelui Stat Major. Mardare a fost una din frumoasele revelatii ale vietii mele de detinut politic. Un suflet de român moldovean, curat si cald. Am simtit în atasamentul sau fata de mine, dragostea si întelegerea unui adevarat parinte. La rândul meu, i-am fost lui Mardare o permanenta încurajare si sprijin moral în complicata ancheta pe care o avea. Generalul avea o situatie extrem de dificila la ancheta. Fusese arestat în legatura cu grupul inginerului Ion Bujoiu si era pus în fata unor destainuiri pe care nu si-ar fi închipuit ca vor fi posibile vreodata. A participat la câteva întruniri ale grupului Bujoiu si o buna parte din cele discutate la aceste convorbiri au fost descoperite. Inginerul Bujoiu, împreuna cu fratii Bals, unul arhitect, iar celalalt inginer, si cu inginerul Alex. Pop, au organizat un grup de lupta si rezistenta împotriva fortelor comunisto-sovietice din tara. Urmareau sa stabileasca legaturi cu strainatatea si, în interior, cu toate fortele nationale si nationaliste, pentru o regrupare a acestora într-o unitate de actiune, cu un program stabilit si organizat pe mai multe directii. Mardare avea pe lânga o misiune privind problemele de natura militara si rolul de a stabili o legatura cu Regele Mihai. În cursul anchetei, o buna parte din cele discutate si întreprinse în cadrul activitatilor de grup au fost prezentate de anchetatori, spre surpriza generalului. Acesta era un om de onoare si traia un adevarat zbucium sufletesc. Cum a fost posibil sa fie cunoscute, adica date în vileag, actiunile grupului din care faceau parte oameni de buna credinta si de înalta tinuta morala? Pe de alta parte, se întreba asupra atitudinii pe care trebuia s-o ia în cadrul anchetei, pentru a nu incrimina pe altii si a nu fi descoperit cu vreo minciuna, în cazul în care ar cauta sa acopere realitatea, în timp ce altii au facut si vor mai face declaratii despre cele întâmplate si stiute de ei. Avea omul acesta un impresionant simt al raspunderii morale.

Atmosfera de la Ministerul de Interne era aceea a unui "sfârsit de veac". Fiecare dintre arestati traia drama unei înfrângeri. Sperantele multora s-au prabusit în fata spectacolului de a vedea atâtea grupuri sau grupulete, înfundate în beciurile securitatii, cu perspectiva unor condamnari grele, scotându-se din lupta nationala, atâtea energii si valori umane.

În primele trei saptamâni, adica pâna prin 10 iunie 1948, s-a batut enorm de mult în Ministerul de Interne. Ca prin minune, aceste batai au încetat. S-a aflat curând ca unul din studentii legionari s-a sinucis, aruncându-se între golurile dintre etaje. Aceasta moarte eroica a determinat oprirea imediata a batailor si schingiuirilor. Mardare a fost cel ce m-a informat de toate acestea. Parerea mea era ca, în conditiile momentului acela, nu mai era posibila o scapare (eliberare) a noastra. Comunistii au deschis un atac general împotriva rezistentei nationale si toti cei arestati vor fi condamnati, indiferent de vinovatia sau nevinovatia lor juridica; indiferent de probe sau lipsa de probe materiale în fata justitiei. Mai mult decât aceasta, urmarile se vor extinde la toate categoriile sociale, pentru a crea o stare de permanenta amenintare si teroare asupra populatiei. În aceasta situatie, pozitia noastra la anchete nu poate fi decât cea de a apara pe toti cei ce n-au fost arestati, pentru a îngadui existenta, cel putin a unei mâini de oameni, în afara zidurilor de închisoare. Numai o schimbare a raporturilor de forta în politica mondiala va putea rezolva problema guvernelor comuniste din Rasaritul european. Generalul Mardare a acceptat si a înteles felul meu de a vedea lucrurile, dar mai avea o licarire de speranta în sufletul sau. Aveam si eu o asemenea licarire, si cautam sa ma mint eu însumi asupra rationamentelor mele, în analiza pe care o faceam starilor de lucruri. Psihologic, fiecare dintre noi ne socoteam un caz particular, si speram ca vom scapa din suvoiul care ne-a cuprins.

Retin câteva din întâmplarile pe care mi le-a povestit generalul Mardare, întâmplari care au o semnificatie deosebita în contextul istoriei politice românesti. O parte din activitatea militara el a fost detasat la Palatul Regal, unde s-a ocupat si de educatia scolara a Printului Mihai. A cunoscut

toate combinatiile politice de la Palat si a avut curajul, în diverse împrejurari, sa vorbeasca Regelui Caro II, cu franchete, despre realitati care-l deranjau pe acesta. Între altele, i-a atras Regelui atentia asupra resentimentului public în legatura cu atitudinea sa fata de partidele politice românesti si asupra tratamentului brutal pe care-l aplica tineretului român, care este animat de sentimente profund monarhice, dar si îndreptatit sa-si canalizeze energiile si dinamismul în idealuri de generatie, cu dorinta fierbinte de a crea o noua societate românească, luptând împotriva coruptiei parlamentare care domnea în tara de îndelungata vreme. Mardare era originar din Husi, de unde cunostea bine atât pe Corneliu Codreanu, cât si pe Mihai Ralea, cu care avea relatii personale de buna întelegere. Dorinta sa era sa împace adversitatile într-un efort general si unitar de român adevarat. A încercat acest lucru si cu Corneliu Codreanu si Ralea, ceea ce de fapt era imposibil, caci unul reprezenta dreapta politicii românesti, iar celalalt era integrat stângii politice. Totusi, Mardare a facut tot ceea ce a putut face el personal, si într-una din excursiile sale prin muntii Moldovei, fiind însotit de Ralea, a ajuns pe muntele Rarau, unde se gasea Codreanu cu un grup de legionari. Cei doi excursionisti au fost primiti cu politete si atentie, si li s-a oferit un prânz special. Codreanu a vorbit fara rezerva despre toate problemele pe care le ridicase Mardare, si discutia a fost vie si antrenanta, desi potolita în tonul ei. În tot timpul celor patru sau cinci ore de sedere în tabara legionara, Ralea nu a vorbit nimic, si nici Corneliu Codreanu nu i-a adresat nici un cuvânt. A fost un oaspete drumet, binevenit, dar nedorit si, poate, lipsit de diplomatie sau curaj politic de a se confrunta prin discutii cu un adversar politic. Încercarea lui Mardare a falimentat, iar el a continuat întretinerea de bune relatii cu amândoi acestia.

Când, în 1938, Corneliu Codreanu a fost ucis, împreuna cu un grup de alti doisprezece fruntasi legionari, la aflarea acestei vesti Mardare a fost profund impresionat si a pornit singur sa vagabondeze pe strazile Bucurestilor. Târziu, pe la unu noaptea, l-a întâlnit pe generalul Gavrila Marinescu, unul din autorii principali ai acestei crime, care de asemenea

vagabonda prin oras. Cu adânca amaraciune în suflet, Mardare i-a reprosat lui Marinescu fapta savârsita. Marinescu era epuizat si cu ochii speriati, parea un ravasit sufleteste, coplesit de fantome care-l urmareau. I-a marturisit lui Mardare ca n-a fost bine ceea ce s-a facut, dar ca el n-a putut opri vointa regala. S-au despartit, dar unul cu durerea în suflet pentru soarta tineretului român si a întregii tari, iar celalalt stapânit si cutremurat de temerile viitorului în care-l va astepta o judecata nemiloasa.

Gavrila Marinescu a fost omorât la Jilava, în 1940, în timpul guvernarii legionare. În 1940 si situatia personala a lui Mihai Ralea era precara. Dar la data aceasta Ralea nu mai era procomunistul camuflat sub paravanul ideilor de stânga pe care le promova în sânul Partidului National-Taranist, caci între timp îsi arborase o noua insigna ideologica. În ciuda convingerilor sau falselor sale convingeri socialiste, prin 1938-1939 acceptase sa lucreze cu Regele Carol II, care instituise dictatura regala, si-i oferise lui Ralea Ministerul Muncii, în care pozitie oficiala introdusese în România o legislatie a muncii dupa modelul national-socialismului german si al fascismului italian.

Mardare nu a ezitat în cursul guvernarii legionare din 1940 sa-l apere, cu influenta sa, atât pe Ralea, cât si pe profesorul sociolog Petre Andrei, care si el facea parte din stânga national-taranista. Petre Andrei s-a sinucis si Mardare cunostea în amanunte drama personala a acestuia, fundata pe o nevroza aproape incurabila. Pe Andrei nu-l pastea nici un fel de pericol, dar structura nervoasa a personalitatii l-a dus la actul de sinucidere, în ciuda eforturilor facute de generalul Mardare de a-l aduce la realitate.

Mihai Ralea, dupa 23 august 1944 a ajuns în gratiile comunistilor, care erau lipsiti de personalitati. Generalul Mardare, prietenul sau, a fost arestat, dar Ralea n-a facut absolut nimic pentru salvarea acestuia. Generalul nu avea voie, cred, nici macar sa mai pomeneasca numele lui Ralea în autobiografiile care i se cereau de Securitate. Aceasta a fost lasitatea tuturor intelectualilor, care au facut compromisuri ideologice si politice si care au colaborat cu comunistii sau au devenit comunisti.

În timpul razboiului din Rusia Sovietica, Mardare a fost ofiter de legatura între Comandamentele român si german, si avea o explicatie personala si inedita la ora aceea a cauzelor înfrângerii germane. El socotea ca sistemul de centralizare a lui Hitler a fost originea dezastrului pe care l-au întâmpinat armatele hitleriste. Hitler preluase comanda strategica si tactica a bataliilor si le dirija pe acestea de la cartierul sau general. Comandantii germani de mari unitati nu aveau dreptul la initiative si actiuni, în afara ordinelor primite de la cartierul lui Hitler. Or, sistemul de comunicare, oricât de perfectionat ar fi fost, nu putea corespunde urgentelor si planurilor pe care comandantii de mare valoare militara le-ar fi putut rezolva si înfaptui, înainte dea fi primit directive si ordine de la Hitler, care uneori erau complet în afara realitatilor de teren. Mardare a asistat la demisia generalului von Boch, care si-a motivat retragerea tocmai pe defectiunea sistemului centralizat al conducerii hitleriste. Aceasta a fost si teza generalului von Brautchitsc, care s-a retras de la postul de comanda înca în faza prima a patrunderii în Rusia Sovietica. El preconiza o mai larga initiativa de Comandament si o învaluire a Moscovei printr-o avansare adânca a trupelor în spatiul rusesc. Moscova si sistemul de apararea din fata Moscovei ar fi trebuit sa fie depasite pe partile laterale, fara a se da un atac frontal. Astfel întregul sistem defensiv, puternic fortificat al sovieticilor, ar fi cazut sub presiunea trupelor care înaintau înspre Urali. Aceasta s-ar fi întâmplat înainte de sosirea ajutorului american, iar armatele germane n-ar fi suferit pierderile enorme pe care le-au suferit în fata liniei defensive din fata Moscovei.

Dupa parerea lui, dezastrele care au urmat pe planul militar au fost dublate de greselile politice pe care le-a facut Hitler. Lovitura de la 23 august 1944 era o consecinta fireasca a incapacitatii politice a guvernului german. La data acestei lovituri, pe care a pregatit-o Regele Mihai, generalul Mardare se gasea în postul de subsef al Marelui Stat Major al Armatei Române. În intimitatea sa nu a fost de acord cu maniera în care s-a pregatit si înfaptuit aceasta lovitura. El era convins ca Maresalul Antonescu avea sansele cele mai bune pentru realizarea unui armistitiu, caci dispunea de forta armata si de o

conducere ferma a guvernului. Aceste elemente s-au impus cu toata forta, în fata oricarui deziderat sovietic de a gasi formula unei "neutralizari" a României. Mardare stia ca Antonescu cauta o solutie a iesirii din razboi, dar preocuparea si interesul lui, si al poporului român, era de a gasi situatia optima în avantajele pe care le oferea.

Când Regele Mihai a anuntat lovitura sa, a fost o stare generala de stupefactie la Marele Stat Major, caci nu erau pregatite planurile de contingenta pentru a face fata trupelor germane din interior. Totul a fost o aventura politica si militara din care nu se stia cum se va iesi. Îndata dupa anuntul facut de Rege la radio, acesta a plecat înspre Oltenia cu masina pentru a se pune la adapost de orice riscuri. În aceasta calatorie generalul Mardare l-a însotit pe Rege pâna la Piatra Olt, de unde s-au despartit. În momentul despartirii lor, Regele i-a spus lui Mardare urmatoarele cuvinte, care sunt semnificative pentru aventura sa politica: "Am facut tot ceea ce am putut; un singur lucru mai ramâne: ca rusii sa se tina de cuvânt". A fost momentul în care Mardare si-a dat înca o data seama de întreaga subrezenie a întregului edificiu politic creat de Rege în acea perioada.

Dupa despartirea de Rege, generalul a plecat în sus pe Valea Oltului, care era întesata de trenuri si de trupe germane. Imediat generalul Mardare a început sa dea dispozitii sefilor de gari si halte ca sa fie curatita întreaga vale de germani. O blocare a Vaii Oltului de catre germani ar fi creat probleme extrem de grave pe plan militar. Toti sefii de gara s-au opus directivelor date de generalul Mardare, pentru ca nu veneau pe calea obisnuita a oficialitatii lor. Afara de aceasta, întreaga operatie de curatire era foarte complicata. În cele din urma, Mardare a reusit sa faca aceasta operatie înainte de a fi sesizat Comandamentul german valoarea strategica si necesitatea de a da dispozitii în legatura cu Valea Oltului. A fost o operatie esentiala si chinuitoare pentru generalul Mardare. El era framântat în constiinta sa de obligatie morala de a urma aventura Regelui sau de cea militara de a crea greutati uriase trupelor sovietice, o data ce ar fi atins, în înaintarea lor, acest însemnat punct strategic. Decizia lui a fost bazata pe ideea ca finalul razboiului nu mai poate

fi evitat decât printr-o surpriza miraculoasa. În aceasta situatie, dorinta lui era sa scuteasca teritoriul românesc si populatia de cruzimile razboiului care ar fi fost extraordinare în acea parte a teritoriului românesc. Am înteles si simtit ca ecourile framântarilor lui sufletesti de atunci, nu se stinsesera înca, si nu stia daca a facut bine sau nu prin masurile luate pe Valea Oltului.

Generalul Mardare era un om cu o pregatire multilaterala, putin obisnuita în lumea ofiterilor superiori români, si avea un orizont larg în abordarea subiectelor si problemelor de discutat. Nu a facut parte din nici un fel de camarila, pentru ca el însusi lupta împotriva oricarei camarile. Astfel, era convins ca una din greselile Regelui Mihai era prezenta unei camarile care, în miopia si minoratul ei politic, nu era capabila sa ajute pe Rege sau interesele nationale românesti. A mentionat chiar numele capitanului Vergoti, care exercita o influenta nefasta asupra Regelui, caruia i-a scris, dupa abdicare, sa se debaraseze în viitor de acesta, pentru binele lui.

Conditiile de viata în celulele de la Interne erau inumane, create cu scopul de a tine sub presiune pe cei arestati. Unul din chinurile cele mai mari era scoaterea la WC. Generalul Mardare avea mari necazuri cu vezica urinara si trebuia sa solicite gardianului de mai multe ori pe zi sa fie lasat sa mearga la WC. Gardienii aveau instructiuni speciale de a face cât mai întârziata aceasta iesire, cu scopul de a crea inconfortul necesar unei presiuni morale. Degeaba batea generalul în usa sa fie scos afara, gardienii începeau sa râda si plecau de la vizeta usii. Cu toate ca s-au dat dispozitii speciale de anchetatori pentru general, acestea nu erau respectate de nimeni.

Una din grijile noastre era sa identificam pe cei arestati în celelalte celule. Secretul era însa atât de mare, încât nu am reusit acest lucru decât pe o scara foarte redusa. Odata, Mardare a auzit vocea generalului Cretoiu, pentru care avea un respect si o admiratie camaradereasca, socotindu-l un om de onoare.

Jilava

De la Interne am fost transportat, la sfârsitul lui iunie 1948, la Jilava. În camionul care ne transporta la Jilava am întâlnit câteva figuri cunoscute cu care am reusit sa schimb câteva informatii politice si impresii referitoare la anchete. Printre acestia era arhitectul Frâncu, care înainte de arestarea sa fusese în vizita la sotia mea si mi-a adus vesti pretioase. Era implicat în niste lucruri marunte si spera sa fie curând eliberat. A fost eliberat, dar rearestat si apoi a murit la mina de plumb de la Baia-Sprie. Impresia generala era ca în cadrul anchetelor se vor face trieri serioase si va fi retinut numai un numar de persoane, care vor fi judecate si condamnate pentru violari serioase ale Codului Penal. Însisi anchetatorii lasau sa se înteleaga acest lucru. Atmosfera era de optimism. Informatii politice din afara erau putine, dar toata lumea detinutilor politici spera ca puterile occidentale vor fi alarmate de starea de lucruri din România, creata prin arestarile masive si ca aceste puteri vor interveni pentru restabilirea ordinii juridice si politice, în cadrul conditiilor tratatului de pace. Cei mai optimisti pe aceasta linie de gândire erau national-taranistii si liberalii. Credeau cu un optimism iremediabil în ajutorul democratiilor occidentale. Legionarii vedeau în fata lor un drum lung de prigoana, care se va termina numai când mentalitatea democratiilor occidentale se va schimba, si vor vedea realitatile în toata nuditatea lor. Adica vor întelege unde duce alianta lor cu comunismul sovietic.

Am fost repartizat în celula nr. 2 a fortului în care am gasit o lume amestecata, ca orientare si credinte politice. Atmosfera era mult mai relaxata decât la Interne, deoarece aici anchetele erau sporadice. Anchetatorii de la Interne veneau cam o data pe saptamâna si numai pentru unele cazuri. Mâncarea era slaba, atât în calorii, cât si în substantele necesare nutritiei. Cel mai bun aliment era considerat terciul pe care-l primeam dimineata. Igiena era inexistenta, caci eram lipsiti de toate produsele necesare igienei. Eram cazati în celule de 5 × 5, 5 m, pe paturi de scânduri, fara saltele. Paturile erau asezate pe câte doua etaje, de-o parte si de alta a celulei, cu un culoar de la usa pâna la fereastra între paturi, larg de circa 1 m. Lânga usa erau doua vase, unul cu apa de baut, iar celalalt pentru nevoile zilnice, caci nu eram

scosi din celula în perioada aceea decât de doua ori pe zi, dimineata si seara. Cu ocazia aceasta aveam dreptul sa facem câteva miscari în aer liber timp de 15 minute.

În schimb, în interiorul celulei eram lasati într-o ciudata si relativa libertate. Comunistii erau în proces de schimbarea întregului personal mostenit în toate institutiile românesti. Nu reusisera înca sa ajunga si la închisori cu aceasta schimbare. În aceste conditii, domnea un fel de anarhie care era organizata si sustinuta chiar de administratorul Jilavei. Acesta stia ca va fi înlocuit de autoritatile comuniste, si sub masca unei simpatii pentru detinuti îngaduia anumite libertati arestatilor. Dar paravanul libertatilor mai ascundea si alte treburi necurate. El îsi însusea o buna parte din banii alocati alimentatiei noastre, pentru a-si pregati rezerve de viitor. Asa se explica libertatea pe care ne-o acorda, tacit, de a lua "clandestin" legatura prin gardieni cu familiile noastre, pentru a obtine alimente si bani. Cu banii cumparam de la bursa neagra alimente chiar în interiorul închisorii. Gardienii erau toti din garda veche si erau obisnuiti cu aceasta maniera de a face legaturi între detinuti si familiile lor în schimbul unor recompense serioase. Cel care avea stabilit cel mai bun contact cu familia sa era avocatul Florian. Acesta a fost casierul grupului Bujoiu, si el însusi om foarte bogat, a reusit, de la începutul sosirii sale la Jilava, sa primeasca scrisori, bani, informatii si alimente, în mod zilnic de la sotia sa. În fond, informatiile primite nu erau deloc importante, adica nu aveau pentru noi nici un caracter semnificativ pentru desfasurarea evenimentelor. Erau doar picaturi de optimism, sau care întretineau optimismul general.

Florian era un om în vârsta, pe care închisoarea l-a îmbatrânit si mai mult. Membru al Partidului Liberal, s-a angajat în lupta asumându-si riscurile ce decurgeau din aceasta. Era un om din garda veche liberala, care stia ca biruinta comunismului duce la lichidarea tuturor valorilor si institutiilor societatii românesti, si care în buna parte erau creatii sau produse ale burgheziei liberale. Privea cu simpatie tineretul taranist si legionar, care se ridicase ca un val împotriva dictaturii comuniste. El însusi

nu mai avea puterea de a lupta pe baricade, socotea încheiat ciclul vietii lui politice, o data cu arestarea. Pe lânga pregatirea lui în drept, Florian avea o frumoasa cultura generala, pe care si-o întretinuse si în viata sa de familie, caci sotia sa era pictorita. Spera sa fie eliberat prin aranjamente de natura juridica, având o singura dorinta: sa moara linistit în sânul familiei sale.

El a fost cel ce a îndemnat pe cei din celula noastra, în cadrul libertatilor ce le aveam atunci, sa înceapa tinerea unui ciclu de conferinte pentru a mai iesi din marasmul vietii de detinuti. Asa a început un admirabil grup de comunicari care au devenit din ce în ce mai antrenante, mai ales prin discutiile care aveau loc în continuare. Era o activitate intelectuala care corespundea unor adânci exigente spirituale, în cadrul detentiei. Spuneam, mai sus, ca oamenii apartineau unor variate si diferite formatiuni politice, sau nu apartineau nici unui asemenea grup sau partid. În conditiile de acolo, se simtea nevoia unor comunicari între oameni, mai profunde si mai directe, în fata unei problematici urgente si comune, care era comunismul. Afara, fiecare din cei arestati lucrase si activase în sectoare diferite, de cele mai multe ori fara comunicare sau legatura cu alte grupuri, care poate lucrau în aceeasi directie. Acum toti acestia aveau ocazia si posibilitatea de a se cunoaste direct si într-o atmosfera mai propice pentru eventuale întelegeri reciproce, si pentru o apropiere, cel putin sufleteasca, umana si dezinteresata.

Primul care a vorbit a fost un economist national-taranist. A vorbit despre economia româneasca, ale carei probleme le-a prezentat în lumina doctrinei national-taraniste. Vorbitorul, Niculescu, era bine informat în domeniul economiei, dar nu avea nici o deschidere întelegatoare fata de teoriile si practicile economice care erau în voga în Europa de dupa cel de-al doilea razboi mondial. El era un membru marcant al partidului, dar nu întelegea sa se plaseze într-o perspectiva mai larga pentru a întelege cauzele si formele economice ce au aparut în Europa, atât prin partidele de stânga, cât si prin cele de dreapta.

Avocatul Florian a vorbit despre Bucurestiul de altadata, asa cum l-a cunoscut el, cu locurile si oamenii pe care i-a întâlnit.

Arhitectul Ion Bals a facut comunicari interesante din istoria si arhitectura românească. Ion Bals mai avea un frate arestat, care a fost condamnat în procesul Bujoiu, mai târziu. Acestia erau descendenti din familia boierilor moldoveni, Bals, care a facut opozitie politica Unirii Principatelor din 1859. Ion Bals, o fire delicata si cu un admirabil bun simt si respect pentru toata lumea, n-avea nici un fel de preocupare politica. A fost arestat din cauza fratelui sau, dar comportamentul sau era stoic si de bun camarad de celula. A simtit de datora sa sa dea explicatii în legatura cu atitudinea stramosului sau Bals în cursul evenimentelor din 1859. Momentele comunicarii sale au fost penibile si nimeni n-a pus nici un fel de întrebare lui Bals. A fost considerat un capitol istoric încheiat, dar pozitia lui Ion Bals a avut darul sa creeze perspectiva unei bune întelegeri între detinutii politici. Acolo, în acele conditii, nu mai era cazul unor confruntari care sa porneasca de la erorile trecutului. Nu era timp de acuzatii si imputari, ci de gasirea unui "modus vivendi" pentru viitor.

Aceasta era atmosfera de viata din celula. Bals era profesor la Scoala de Arhitectura si a facut niste prezentari admirabile ale caracterelor specifice ale arhitecturii românesti. În domeniul politic nu se amesteca, dar se declara liberal si individualist, în valoarea carora credea fara nici o rezerva. El a început un curs de limba engleza pentru cei dornici sa învete. Pe vremea aceea se mai putea gasi hârtie si creioane. Cred ca a fost prima scoala de limbi straine înfiintata în închisorile de atunci. Cel mai perseverent student în engleza era Victor Novac. Acesta era un student, originar din Blaj, si credea ca viitorul politic al Europei va depinde de interventia americana în treburile europene. El fusese arestat cu un grup de partizani, la începutul anului 1948. Grupul fusese puternic si era organizat în nordul Ardealului de catre tineretul national-taranist. Au avut entuziasm, mijloace de lupta, putere de sacrificiu, dar au fost tradati si au ajuns la închisoare. Novac suferea enorm de mult în sufletul sau ca n-a fost posibil sa continue lupta de rezistenta în libertate si nu se putea împaca cu tradarea care a dus la descoperirea actiunii grupului sau de partizani. Era convins ca singura forma de existenta politica este

democratia, si credea sincer în ideile politice national-taraniste. Dar acest atasament al sau se explica pe linia unei traditii familiale si regionale. Atmosfera Blajului unde a trait Novac era dominata de ideologia national-taranista. Era însa în sufletul lui Victor Novac un zbucium, o framântare permanenta, legata de soarta tineretului român, si mai ales de orientarea lui viitoare. Lucrurile nu erau bine deslusite în mintea lui, dar era într-o permanenta cautare de ceva care sa-i satisfaca exigentele sale sufletesti, dincolo de orice încadrare formala politica.

În celula noastra se gasea si colonelul Bercea, fost comandant al Batalionului de Garda Regala în partea a doua a razboiului. A fost gasit în aceasta functie la evenimentele din 23 august. În prima parte a razboiului antisovietic a fost seful biroului de operatii la o divizie de pe front. Era un militar de cariera, fara implicatii politice. A fost arestat pentru pozitia avuta la Palatul regal. Stia o gramada de lucruri din intrigile, secretele si actiunile politice sau antipolitice ale Palatului. Era însa un taciturn care ducea o viata aproape de mistica familiala. La prânz sau seara, când primeam arpacas, dejunul sau cina lui durau câte doua ore. Îmi spunea ca acesta este timpul când se închipuie la masa cu familia si stau pe îndelete de vorba despre toate lucrurile lor intime. Asculta cu interes toate discutiile si lua parte la ele totdeauna pe linia unor principii generale sau a unei curiozitati subiective; niciodata atasat vreunei formule politice. A povestit cu multe amanunte situatii militare de pe front, însa lucruri banale despre viata la Palat, si n-a intrat niciodata în detalii în legatura cu evenimentele de la 23 august 1944. Am citit în atitudinea aceasta a lui o decenta si o întristare nemarginita, care-l opreau de la orice fel de conversatie despre acest subiect. Nu facea judecati, nu dadea sentinte si nu apara chiar atunci când erau denigrate figuri de la Palat, ca generalul Emilian Ionescu, prim-aghiotant regal. Se mentinea în rezerva de a spune ca acesta a fost militar si a executat ordinele primite.

Mai târziu am avut ocazia sa-l cunosc în închisoare pe Emilian Ionescu. Aparea ca o nulitate, o personalitate stearsa, fara nici un fel de atitudine care sa desemneze semnele distinctive ale unui general român.

Inginerul Mihaiescu, alt coleg de celula, fusese casierul central al Partidului National-Taranist si membru în comitetul central de conducere al acestui partid. A jucat un rol important în sânul partidului si a fost arestat pentru ca încercase reorganizarea taranistilor dupa arestarea lui Mihalache si Maniu. Era un om care avea la vârsta de 60 de ani o rezistenta fizica si morala impresionanta. Parul intact si de culoare neagra, fara un fir carunt, iar dintii în starea cea mai perfecta. Întruchipa tipul de existenta al burgheziei române, atât ca stare sociala, materiala si morala, cu toate calitatile si defectele acestei clase sociale. Pasionat în a discuta probleme politice, a expus doctrina taranista, a vorbit despre personalitati politice, a prezentat probleme de economie, si era un excelent "causeur". Ataca cu vehementa dictatura militara antonesciana, desi a fost directorul general al C.A.M. în timpul razboiului. Legitima aceasta colaborare cu Antonescu prin faptul ca ea a avut numai un caracter tehnic, fara implicatii politice. Spunea ca în timpul razboiului Antonescu i-a cerut lui Maniu sa-i recomande câteva persoane pentru a ocupa functii tehnice de stat, cu scopul de a asigura o mai buna administratie a treburilor statale. Afirma, în deplina si autorizata pozitie de conducere în partid, ca Maniu a acceptat aceasta invitatie din partea lui Antonescu si a socotit oportun sa îngaduie unor taranisti sa participe la administratia antonesciana. Maniu a fost de acord cu recucerirea Basarabiei, dar nu ar mai fi fost de acord cu continuarea colaborarii militare româno-germane dincolo de Nistru. Întrebat daca Maniu a fost de acord cu participarea lui Ion Mihalache ca voluntar pe frontul antisovietic, inginerul Mihaiescu n-a gasit niciodata un raspuns documentat sau plauzibil. Se pare ca aceasta situatie delicata era cunoscuta numai într-o stricta intimitate, Maniu-Mihalache.

Interpretarea lui Mihaiescu asupra evenimentelor de la 23 august era cea oficiala a partidului. Nu cunostea elemente detailate. Singurul punct original era faptul ca sublinia cu insistenta ca Iuliu Maniu a fost "sincer" în a crede ca occidentalii nu vor lasa pe sovietici sa ocupe România si sa se amestece în treburile politicei interne românesti. Sinceritatea îl scutea pe

Maniu de orice raspundere în fata natiunii pentru participarea sa în pregatirea si organizarea loviturii regale. Maniu a acordat întregul sau sprijin moral si de partid, fiindca a crezut în democratiile apusene, si pentru credinta lui sincera nu poate fi judecat de nimeni.

Mihaiescu era un adversar ideologic, nu personal, zicea el, al legionarilor. Si daca alta data i-a înteles pe legionari, nu-i mai poate întelege acum în colaborarea lor cu comunistii. Ca argument suprem spunea ca el personal l-a vazut pe Ion Victor Vojen, un marcant membru al Miscarii Legionare, în compania Anei Pauker. Gasea însa scuze lui Mihai Ralea, Mihai Ghelmegeanu, Constantin Zane, Octav Livezeanu, care la rândul lor erau importante personalitati ale Partidului National-Taranesc, si colaborau în cele mai substantiale forme cu Partidul Comunist. Era bine, în conceptia lui, sa existe asemenea infiltratii în sânul comunistilor. În nici un caz nu poate fi vorba de o tradare din partea lor, a taranistilor.

Mai târziu, prin 1951, am stat în aceeasi celula cu Vojen, care a negat categoric orice legatura politica sau personala cu Ana Pauker. În 1963, Vojen a facut marturisiri în cadrul reeducarii de la Aiud, si a negat si de data aceasta, afirmând ca a fost o intriga calomnioasa a taranistilor pentru compromiterea legionarilor si diminuarea semnificatiei colaborarii taranistilor amintiti cu Partidul Comunist.

Inginerul Mihaiescu facea vinovat întreg Partidul Liberal de faptul ca nu s-a putut constitui un front national-democrat care sa faca fata presiunii comunisto-sovietice. Dinu Bratianu n-a fost în stare sa înteleaga imperativele momentului si a creat tot felul de obstacole, care a facut imposibila reorganizarea rezistentei partidelor democratice. Pe Gheorghe Tatarascu îl considera un aventurier politic lipsit de orice fel de morala politica. Mihaiescu era un iremediabil idealist, care credea nestramutat în ajutorul american, nu numai în originea generala politica, pentru salvarea României, dar în amanuntele unei interventii urgente si directe pentru eliberarea detinutilor politici. Preconiza un guvern de structura national-taranista, a carei lista o întocmea la data aceea împreuna cu inginerul Bolintineanu, cu care fusese

arestat si care si el era membru al noului comitet executiv de conducere al Partidului National-Taranesc. Detinerea noastra era o chestie de luni, daca nu de saptamâni. În viitorul politic al României vedea necesitatea unei neutralitati românesti, de genul Elvetiei, si cauta sa convinga pe legionari sa-i dea suportul în aceasta orientare, pe care o socotea originala. În acest scop întretinea legaturi permanente cu lumea legionara si vorbea tuturor despre relatiile sale excelente cu legionarii fruntasi cu care reusise sa se înteleaga în timpul detentiei sale.

Inginerul Mihaiescu ne spunea ca un frate al sau, general în armata româna, a reusit sa plece în strainatate, sperând ca va putea contribui la lamurirea problemelor românesti. Adevarul era altul. Mai târziu, peste ani, l-am întâlnit în treacat pe Mihaiescu, si mi-a spus ca fratele sau fusese ascuns, nu plecat în strainatate si ca recent a fost arestat. Multi dintre detinutii politici aveau asemenea secrete pe care nu le încredintau nici celui mai bun prieten, pentru a nu crea riscuri pentru cei implicati în asemenea situatii. Este bine ca s-a procedat în felul acesta. Nu se poate imputa nimanui aceasta "nesinceritate" imperativa în conditiile din România, desi detinutii erau animati de o vie si apriga curiozitate de inedit si senzational pentru a umple o multime de "goluri", care nu puteau fi acoperite prin lecturi, radio, bârfa mondena, ziare etc.

Astfel, un caz straniu îl prezenta un calugar de la Manastirea Cernica, care nu voia sa ne spuna nici numele lui adevarat. Nu am stiut niciodata motivele arestarii, anchetei si detentiei sale. El era curios sa afle situatia fiecaruia dintre noi, dar era tacut sau echivoc fata de orice întrebare ce i se punea în legatura cu situatia sa personala. Acest lucru a creat o stare de suspiciune asupra sa, care cred ca era nedreapta. Omul era învatat cu tacerea din viata de manastire si întelegea s-o practice în continuare în lumea noua, plina de surprize si riscuri, a închisorilor. Nu s-a auzit niciodata ca acest calugar ar fi facut cuiva vreun rau. Însasi viata lui spirituala, cu legile ei monahale, si-o ducea în deplina singuratate si discretie, fara nici o nuanta de

exteriorizare. Singurul lucru pe care-l accepta era sa spuna rugaciunea ocazionala pentru toti la începutul meselor noastre.

Înca din primele clipe ale detentiei rugaciunea a devenit o necesitate sufleteasca si o putere nebanuita de încredere, optimism si salvare pentru întreaga lume a celor arestati, indiferent de credinciosia sau chiar ateismul lor de pâna atunci.

Între timp arestarile continuau pe întreg cuprinsul tarii într-un ritm accelerat si nu se putea întelege care ar fi limitele pâna unde vor merge comunistii cu planurile lor. Rusia Sovietica si tarile satelite întretineau relatii politice cu Occidentul democrat si cu Statele Unite. Cum era posibil sa se tolereze presiunea sovietica asupra tarilor din Rasaritul Europei, în sfidarea oricaror obligatii pe care le avea Moscova fata de cei ce au ajutat-o sa supravietuiasca în razboiul cu Germania? Care era rolul si eficacitatea Comisiilor Aliate de Control instituite pe teritoriul acestor tari rasaritene? Nimeni nu putea raspunde la aceste întrebari în mod concludent si autorizat. Toate institutiile fundamentale, toate formele de guvernare, toate partidele politice, de la stânga moderata pâna la extrema dreapta, cu exceptia partidelor comuniste dependente de Moscova, erau dezagregate sub presiunea unei revolutii impusa cu forta armatei sovietice în dispretul oricarei bunavointe formale dar timide pe care o aratau occidentalii. Toti conducatorii politici ai partidelor democratice erau atacati, loviti, trimisi în judecata si condamnati în procese ilegale, ilegitime si absurde chiar din punct de vedere politic. Întreaga regizarea acestor false revolutii venea de la Moscova, caci se desfasura pe linia acelorasi directive în toate tarile dominate de armatele sovietice: Ungaria, România, Bulgaria, Iugoslavia, Cehoslovacia, Polonia, Austria si Germania de Est. Occidentul democratiilor si Statele Unite nu dispuneau la vremea aceea de o diplomatie pregatita sa înfrunte noile realitati pe care le crease invazia sovietica în Europa. Aceasta diplomatie domnea pe laurii unor pretinse aranjamente, intime si directe între Stalin si Roosevelt si pe speranta ca sovieticii vor iesi obositi, epuizati si dornici sa-si refaca tara dupa un razboi în care s-au cheltuit energii uriase si s-au pierdut milioane de

oameni. Diplomatia occidentala nu avea perspectiva ideologica a noii situatii create în Europa unde militantismul agresiv, de tip stalinist, nu i se mai opunea nici un fel de rezistenta. Sovieticii nu erau obositi de razboi, caci acesta fusese în conceptia lor numai instrument de lichidare a celui mai formidabil obstacol în marsul lor catre revolutia mondiala. Rusia Sovietica câstigase noi puteri de lupta, în urmarirea obiectivelor lor politice si dispunea de o închegata si dinamica ideologie politica, în timp ce democratiile din Europa si Statele Unite erau lipsite de o viziune larga a desfasurarii politice si traiau în betia unei false victorii.

Daca pentru aceste democratii Germania hitlerista reprezenta un pericol real, acest pericol trebuia înlaturat sau diminuat. Adica Germania trebuia scoasa din lupta ori înfrânta pe calea politica sau a armelor.

Care au fost însa temeiurile actiunilor acestor democratii de a se conjuga cu eforturile sovietice ce urmareau dominarea lumii? Care era leacul pe care-l opuneau democratiile occidentale, împotriva bolii care rodea lumea prin raspândirea comunismului?

Acestea erau framântarile celor din tarile satelite, în subreda libertate din tara sau în temnitele care deveneau supraîncarcate.

În Jilava se puteau obtine, destul de regulat la ora aceea, ziare si se urmarea evolutia politica internationala. De nicaieri nu venea vreo raza de speranta. Peste tot, la toate conferintele internationale, rusii dominau situatia si îsi impuneau punctul lor de vedere în fata slabiciunilor, incapacitatii si nepriceperii politice a tarilor occidentale. Asa apreciau, judecau si întelegeau starile de lucruri o buna parte din detinutii politici la Jilava în vara lui 1948. Lumea occidentala nu cuprindea fenomenul comunist în esentele sale de principii si ideologie. Nu exista nici o iesire din impas în acele conditii, si nu vor exista, înca multa vreme, poate decenii, pâna când raporturile de forte se vor schimba si un miracol oarecare va duce la restaurarea drepturilor la libertate si independenta a satelitilor sovietici.

Ce sanse se puteau întrevedea la ora aceea, când toate, absolut toate democratiile erau într-o neîntrerupta competitie de capitulare, concesii si compromisuri, pentru a-si asigura o relativa liniste si o pace temporala?

S-au emis doua ipoteze în lumina carora se încerca a se explica refacerea Europei într-un viitor mai mult sau mai putin apropiat. Una era ipoteza social-democratiilor si alta era cea a democratiilor-crestine. Ambele ipoteze porneau de la premisa incapacitatii democratiilor de a înfrunta si supravietui comunismului sovietic, agresiv, biruitor si puternic.

În celula noastra sosise în cursul acelei veri, 1948, avocatul Dumitriu, care era secretar-general al Partidului Social-Democrat. El refuzase sa accepte conditiile comunistilor români pentru o colaborare politica în conducerea statala. Dimitriu era bine informat si avea o orientare ideologica clara fundata pe principiile social-democratiei lui Kautsky, care vedea o dezvoltare evolutiva a societatii europene, de la democratie spre socialism, în opozitie cu Karl Marx, care preconiza revolutia ca mijloc de lupta si realizare a procesului de socializare si apoi de comunizare. Dimitriu fusese în contact direct cu majoritatea partidelor social-democrate din Europa si afirma fara nici un fel de echivoc ca aceste partide care aveau mari sanse de cucerirea puterii politice în majoritatea tarilor europene vor sprijini si social-democratia româna în ascensiunea ei, cu un arsenal întreg politic, moral si financiar. El vedea o evolutie naturala a tuturor tarilor europene înspre social-democratie ca o formula mai completa de rezolvare a problemelor postbelice, ca o forta de salvare împotriva comunismului rusesc, revolutionar si amenintator fata de institutiile europene. Numai social-democratia ar putea salva aceste institutii seculare si ar putea opune solutii realiste, împotriva propagandei comuniste, tuturor problemelor societatii europene. Victoria laburistilor englezi era o solida confirmare, în conceptia lui Dimitriu, a acestor afirmatii si previziuni politice ale sale.

În dezbaterile din celula asupra acestui punct de vedere s-a ajuns la o mai ampla cuprindere a problemelor specifice românesti si s-au delimitat mai clar pozitiile ideologice ale partidelor. Grupul taranistilor criticau social-

democratia româna pentru faptul ca aceasta pornea de la premisele existentei unui proletariat român avansat - numeric si calitativ -, care ar putea alcatui cadrele de conducere si ale carei idealuri, ar substitui idealurile tuturor claselor sociale din tara româneasca. Taranistii nu vedeau în proletariatul român o clasa dirigenta, pentru ca acest proletariat nu reprezenta decât o minoritate numerica, fara cadre de conducere la nivelul statal. Dupa ei, statul român nu se poate închega în forme juridice, sociale, politice si economice decât pe o structura taraneasca, întrucât taranimea reprezenta majoritatea populatiei si România era o tara agricola. Statul taranesc ar reprezenta interesele specifice ale societatii românesti. Într-o asemenea structura sociala, taranistii nu vedeau cum ar putea social-democratii sa apere institutiile românesti, prin formulele lor de socializare bazate pe interesele primare si idealurile politice ale proletariatului, fie el chiar românesc.

Liberalii erau îngrijorati de ideea oricarei formule socialiste, si aparau caracterul national al burgheziei românesti împotriva oricarei tendinte care ar duce la anihilarea dinamismului acestei burghezii, care a instaurat în sânul societatii românesti spiritul competitiei si al voluntarismului, ceea ce a dus la progresul dezvoltarii sociale si politice.

Legionarii din celula aceea erau niste tineri studenti care nu cunoscusera pe Corneliu Codreanu, dar citisera întreaga literatura legionara si aveau astfel o cunostinta directa si profunda a ideologiei lor. Conceptul lor fundamental era cel de natiune. Natiunea era în viziunea lor o unitate spirituala biologica, lingvistica care s-a format în cursul istoriei, printr-un proces de devenire. Statul este doar un instrument de conducere, o forma juridica si politica pentru asigurarea existentei istorice. Natiunea si statul nu opereaza cu clase sociale, ci cu categorii de existenta sociala. Acestea îndeplinesc roluri si functiuni diferite în cadrul national si statal. Democratia în sine nu este o forma de guvernamânt, ci o metoda politica, alaturi de atâtea alte metode. În acest sens, democratia nu are un caracter absolut si universal. Ea se deosebeste de la popor la popor si de la o epoca istorica la alta epoca istorica. Ea îsi câstiga valabilitatea ei în lumina conditiilor

geopolitice si a dezvoltarii istorice. Astfel, social-democratia nu va aparea în orizonturile europene ca o necesitate generala, raspunzând unor exigente universal-europene. Europa este o stare de spirit, dar în acelasi timp o suma - mai mult sau mai putin unitara - de stari istorice, politice, sociale etc., în sânul carora se opereaza cu formule variate si variabile.

În plus, daca social-democratia pretinde ca apara institutiile europene, de ce nu exista loc pentru Biserica crestina în structura ideologiei socialiste? Crestinismul este parte substantiala din starea de spirit a Europei, izvor bogat al culturii europene si element de structura al conceptiei de viata europeana. Crestinismul român este fundamental în viata poporului român. Nu se poate concepe existenta natiunii române fara legile de viata spirituala ale crestinismului.

Însusi Titel Petrescu, seful social-democratilor români, initiase o larga campanie politica pentru a obtine sprijinul direct al preotimii române, îndata dupa 23 august 1944. El întelegea valoarea acestei prezente politice în cadrul partidului sau. Dumitriu afirma ca aceasta actiune a lui Titel Petrescu a fost o simpla tactica politica, limitata la o perioada istorica, a momentului de atunci. Mai mult, tactica aceasta de moment fusese impusa de Titel Petrescu personal, având o opozitie serioasa în cadrele de conducere ale partidului. În aceste cadre de conducere Dimitriu ca secretar-general se socotea persoana cea mai autorizata sa reprezinte partidul si sa vorbeasca în numele sau. Dimitriu s-a declarat ateu din convingere si practicant. La rugaciunile comune din celula nu participa niciodata. El nu accepta punctul de vedere al tinerilor legionari, la care au aderat si taranistii si liberalii, asupra valorii crestinismului pentru români sau europeni. Dimitriu nu socotea Biserica crestina ca o institutie spirituala, esentiala pentru viitoarea dezvoltare socialista a Europei.

Legionarii recunosteau rolul si functiunile burgheziei, taranimii si proletariatului în încrengatura societatii românesti, precum si contributiile si realizarile lor în dezvoltarea acestei societati pe linia progresului. Îmi amintesc o prezentare excelenta, pe care unul din tinerii studenti a facut-o unei carti

scrise prin 1936 sau 1937 de catre doi fruntasi ai intelectualitatii legionare, Alex. Christian Tell si Mihail Polihroniade, intitulata Domnia Regelui Carol I. Prezentarea acestei carti a fost o adevarata revelatie pentru toata lumea celor din celula noastra. Legionarii erau vazuti de catre celelalte partide burgheze sau pseudo-burgheze ca adversari ireductibili ai burgheziei politice, or din continutul acestei carti reiesea cu limpeziciune ca autorii, reprezentanti oficiali ai Miscarii Legionare, înregistrau si apreciau într-o larga si cuprinzatoare perspectiva istorica si ideologica uriasele realizari si aporturi ale burgheziei românesti care au dus la întemeierea statului român modern. Nimeni pâna la acea data nu facuse un elogiu atât de frumos energiilor si idealurilor nationale de care fusese animata burghezia românească. Discutia asupra amanuntelor acestei carti a durat câteva zile si a creat o atmosfera de perfecta întelegere si de relaxare. Era ca o punte de trecere între generatii si ideologii, care se gaseau pâna atunci într-o adversitate radicala. Tinerii studenti au impresionat prin articulatia pozitiei lor, care mergea pâna la cele mai mici amanunte. Asa unul dintre auditorii acestor discutii a ridicat o întrebare care parea ca ar crea oarecare dificultati pentru cel ce vorbise despre cartea pomenita mai sus:

"Daca legionarii apara realizarile sociale, politice, economice, statale etc. ale burgheziei, cum a fost posibil ca în 1940-1941 sa apara un articol în ziarul legionar "Buna Vestire", semnat de Horia Stamatu, care si el reprezenta Miscarea Legionara, caci era un ziar publicat în timpul guvernarii legionare, articol intitulat denigrator: Blestemata burghezie?"

Raspunsul tânarului a fost prompt si plin de corectitudine si bun simt:

"Nu am citit acest articol, si as fi într-o pozitie mai buna daca mi-ati reda ceva din continutul lui. Fiindca nu va mai reamintiti decât titlul, voi încerca un raspuns de perspectiva logica nu de continut si afirmatii.

Noi, tineretul legionar, recunoastem si acceptam vederile si interpretarile care ni se par logice si corecte, pe care le-au dat Tell si Polihroniade, istoriei românesti, începând cu venirea Regelui Carol I. Aceasta nu înseamna ca suntem de acord cu partile negative ale burgheziei române si

ca recunoastem acesteia merite si calitati pe care nu le-a mai demonstrat dupa primul razboi mondial. Dupa 1918 burghezia româna, este vorba de cea politica, n-a mai fost capabila sa domine realitatile noi, aparute o data cu România Mare. Nu se poate nesocoti demagogia electorala, coruptia, viziunea materialista si minoratul politic al unui sector important al acestei burghezii. Toate aceste aspecte ale vietii politice au dus la reactiuni legitime, si care uneori au fost violente, chiar în sânul partidelor democratice. Atât taranistii, cât si liberalii si-au pulverizat fortele în partide anexe, marunte, care s-au desprins din formatia originara. Sunt sigur ca Horia Stamatu a stigmatizat aceasta parte si aceste aspecte ale burgheziei românesti. Deci nu se poate gasi nici o contradictie, între titlul denigrator al articolului si continutul cartii Domnia Regelui Carol I."

Sfârsitul primei pãrti

(II)
Democratia crestinã
A doua ipotezã privind viitorul european

Daca fiecare detinut îsi apara pozitiile sale politice, opiniile si credintele sale, în deplina franchete, sinceritate si dârzenie, nu este mai putin adevarat ca relatiile erau de buna vecinatate, fundate pe legile morale ale ajutorului reciproc si pe temeiurile aceluiasi obiectiv, de lupta nationala: salvarea din ghearele comunismului sovietic.

Au început astfel în atmosfera de celula sa se creeze conditiile unor noi forme de raporturi politice între oameni, care aveau sa se defineasca mai târziu, de-a lungul anilor, în stringenta unui necunoscut pâna atunci cavalerism politic. Oamenii îsi comunicau între ei gândurile, sentimentele, sperantele, adeziunile, valorile si chiar ambitiile, în mod liber, degajat si cu totala încredere. Acest cavalerism politic a contribuit la reînsanatosirea

morala si politica a celor din închisori. O lume noua se nastea, în valmasagul închisorilor comuniste, o lume care va restructura întregul viitor politic al României. Este adevarat ca acest cavalerism politic a trecut si prin faze mai grele, dar a supravietuit si a iesit mai puternic din încercarile vitrege la care a fost supus. Nu vorbim despre aceste lucruri aici: suntem doar la începutul notarilor noastre.

Conditiile de viata erau dintre cele mai inumane si mizerabile. Administratia închisorilor era incapabila sa asigure hrana reglementara detinutilor. Tratamentul medical era aproape inexistent, iar personalul sanitar de mâna doua si afacerist. Medicii, dirijati politic, erau fara putere si fara mijloace.

În interiorul celulelor ajunseseram sa fim înghesuiti, atingând numarul de 25-30 de oameni. Eram obligati sa ne facem toate nevoile zilnice în celula, cu un butoi de apa si unul pentru necesitatile biologice. Hainele, în special camasile, se deteriorasera si nu erau sanse de a obtine de la familii schimburile necesare. Administratia nu dispunea de îmbracaminte, asa ca în ultima instanta s-a îngaduit familiilor sa aprovizioneze cu îmbracaminte pe detinuti o data la doua saptamâni. Totul se facea cu aprobari speciale de la Ministerul de Interne si sub o supraveghere riguroasa a organelor de securitate, ceea ce însemna abuzuri, arbitrar si lipsa de omenie, în toate împrejurarile. Programul era cel reglementat de Administratia Închisorilor Militare: desteptarea la orele 5 dimineata si culcarea la orele 10 seara. Tratamentul general era cel riguros al condamnatilor, caci elementul politic al detentiei preventive era ignorat complet de Securitate.

Numarul arestarilor se marise considerabil în cursul verii lui 1948 si birourile de ancheta nu puteau face fata acestui numar crescând. Am înteles cu totii ca este imposibil sa se tina o lista curenta a celor din închisoare, si îngrijorarea noastra crestea fata de aceasta învalmaseala, în care fiecare dintre noi putea deveni "pierdut" sau "ratacit" prin dosarele anchetei.

Mijloacele de igiena personala erau dintre cele mai rudimentare. Nu erau permise instrumente de barbierit, sapunul era rar si foarte scump la

bursa neagra. Alimentatia era insuficienta, încât devenisem niste fapturi caricaturale, hidoase, care nu mai aveam înfatisari de oameni. Toate aceste conditii în care traiam fusesera intentionat create ca o presiune asupra moralului nostru politic si uman. Securitatea comunista ne vroia niste înfrânti, înainte de orice aparitie înaintea instantelor de judecata.

L-am întrebat odata pe unul din anchetatorii care venea la Jilava care este ratiunea aplicarii acestui tratament inuman si ilegal. Raspunsul sau era pregatit în prealabil, pe linia educatiei lor doctrinare:

"Noi stim, cei ce am fost în temnita sub regimurile anterioare, ce însemneaza sa ai libertate de actiune, hrana suficienta si moral ridicat, în timpul detentiei. Acestea toate la un loc ne-au îngaduit sa supravietuim. Noi nu vrem sa repetam greselile burghezilor si sa va înlesnim supravietuirea decât cu o singura conditie, sa va pocaiti, sa va recunoasteti greselile si sa va subordonati. Va vom oferi ocazii de reabilitare, pentru a va gasi un loc modest în rândurile oamenilor care muncesc, daca veti renunta la trecutul vostru politic si nu veti mai astepta pe imperialistii americani sa va elibereze.

Chiar daca am dori sa va îmbunatatim regimul de închisoare, nu putem face aceasta, caci nu ne lasa oamenii muncii, pe care noi îi reprezentam si pe care voi îi urâti pâna la moarte, si ei stiu acest lucru."

Atragându-i atentia ca noi nu suntem condamnati, ci doar în detentie preventiva, de ancheta, si ca în urma anchetei am putea fi eliberati, raspunsul sau a fost pe aceeasi linie doctrinara de partid:

"Noi nu facem arestari decât pe baza unor materiale documentare, si astfel nu exista sansa de a scapa de rigorile justitiei comuniste. Ai fost arestat, vei fi condamnat. Noi, comunistii, avem o justitie noua, bazata pe probe si pe lunga experienta a Sovietelor. Nu ne jucam cu dusmanii societatii comuniste pe care vrem s-o construim."

Nu ne mai ramânea decât o singura arma de aparare si lupta: rugaciunea, pe care am început s-o practicam cu fervoare, ca o stare de suflet permanenta. Ne-am regasit adevarata noastra fiinta spirituala, si asa ne-am

gasit linistea sufleteasca, împacarea cu starea de lucruri si resemnarea în fata viitorului necunoscut.

În toamna lui 1948, celulele noastre au început sa primeasca un val de noi arestati, în special ofiteri. De obicei, ofiterii erau acuzati de crime de razboi savârsite pe teritoriul Rusiei Sovietice, între 1941-1944, si erau trimisi în depozitul de la Jilava, din Sectia Reduit, împreuna cu toti asa-zisii criminali de razboi. Cei ce veneau în celulele din fortul Jilava erau ofiteri superiori care nu erau implicati în crime de razboi, ci în actiuni politice de rezistenta anticomunista. Orice ofiter superior al fostei armate române era socotit un potential politic împotriva regimului comunist.

În celula noastra nr. 2 au sosit doi generali, de mare isprava româneasca: Ghermanescu, din Constructiile si Pionieratul Armatei, si Ion Iliescu-Zanoaga, din Cavalerie.

Ghermanescu fusese specialist în constructii de instalatii militare ca cea de armament din Muntii Fagarasului - la Mârsa. Nu fusese înrolat în partide politice si nu poza în om politic. Era modest, bun crestin, se purta corect cu toata lumea si era un povestitor de mâna întâi. S-a acomodat de la început în atmosfera de buna întelegere a celulei si a început sa devina interesat în problemele politice. Asculta cu atentie toate discutiile, punea întrebari decente si tempera pe cei ce deveneau mai aprinsi în discutii. A avut o tinuta frumoasa, onorabila si la nivelul sau de general român, dublat de o întelepciune de mosneag, ceea ce îi dadea un prestigiu respectat si admirat de toata lumea.

Zanoaga era un temperament vioi, dublat de un luptator din rândurile prime ale bataliilor. Fusese un mare campion al concursurilor hipice din România, si participase si la concursuri internationale. Ne povestea cu pasiune si placere scene dramatice din aceste concursuri, întretinând atentia tuturor încordata pâna în ultima secunda a povestirii. Un mare îndragostit de cavalerie, de cavaleria româna. Fusese atasat Partidului National-Taranesc afara, înainte de arestare. Marturisea însa ca a ramas dezolat si profund mâhnit de felul timid si lent în care au înteles taranistii sa înfrunte

comunismul. Nu putea întelege actul de la 23 august si nu credea ca conducerea partidelor politice vor mai putea restaura situatia veche din România, cu elementele de care dispuneau. Dorea, pe linia temperamentului sau vulcanic, o resurectie nationala, de proportii uriase, în care tineretul sa fie în rândurile din fata, sub flamurile unei unitati nationale. Nu mai accepta controverse politice sau rascoliri ale unui trecut de adversitate, ci promova, si el, la rândul sau, cu energii noi si cu mult suflet, ideea unor strângeri de rânduri pentru a putea birui comunismul.

Zanoaga avea o tinuta de general-comandant de osti, care stia sa insufle curaj si încredere în actiuni si plasa eroismul ca o virtute suprema, în existenta umana, dar mai ales, în existenta istorica a României, la ora aceea.

Avea lacrimi în ochi când vorbea despre eroismul ostasului român de pe fronturile din Rusia. Prezenta lui a fost numai îmbarbatare de-a lungul a câtorva luni cât a stat cu noi în celula. Iar atasamentul nostru fata de general a crescut si mai mult în momentul în care a dat dovada peremptorie de curajul personalitatii sale.

Pe la sfârsitul anului 1948 a intervenit o schimbare radicala în Administratia Jilavei si în viata noastra de detinuti politici. Întreaga echipa de gardieni fusese înlocuita cu o alta noua, în care erau numai gardieni formati în spiritul nou al Partidului Comunist. Comandantul închisorii ajunsese Maromet, fost om de serviciu la una din primariile de sector din Bucuresti, si care avea sa devina celebru prin brutalitatile sale si prin regimul de teroare pe care avea sa-l instaureze la Jilava. Maromet purta gradul de maior. Ajutor administrativ era un fost functionar din vechile administratii de penitenciare, iar prim-gardian, adica seful direct al gardienilor, devenise plutonierul Ivanica, si el unul din viitoarele celebritati ale batausilor si ucigasilor din închisorile comuniste.

Prima masura impusa de noua administratie era rigoarea secretului între celule. Pâna atunci, în mod semiclandestin, se mai circula prin alte celule, cu pretul unui mic bacsis dat gardienilor mai de treaba sau prin schimb de persoane. Se convenea între detinuti sa faca schimb de celula, mai

ales în timpul noptii. În felul acesta se întretineau relatii cu lumea din celelalte celule, cu problemele, ideile, dezbaterile si informatiile lor.

Cu venirea lui Maromet, acest lucru nu mai era permis, sub nici o forma. Atunci încep primele comunicatii între celule prin alfabetul Morse. Timid si dificil la început. Erau putini cei care-l cunosteau si nici interesul nu era prea mare. Jilava era o închisoare de tranzit si depozit temporar pentru Securitate.

Rigoarea secretului ne împiedica sa mai obtinem informatii din afara si sa avem macar o idee generala si vaga despre evenimentele politice în curs. Acesta-i dezideratul principal al oricarui detinut politic. Oricât de nesemnificativa ar fi o informatie politica, aceasta îi permite tot felul de însailari imaginative, pentru deslusirea situatiei interne si internationale. Un detinut politic este în stare sa reconstruiasca o lume întreaga din cioburi de informatii, si aceasta constituie temeiul unor noi sperante de viitor.

Maromet impusese apoi o disciplina aspra, care ne scosese din linistea noastra de pâna atunci. Între altele, ni se cerea sa raspundem la apelul de dimineata si de seara, când veneau gardienii la numaratoarea de rutina a detinutilor, cu strigatul unison de "Sa traiti!". Fireste, protestul si refuzul au fost generale în celule. Toti ne consideram detinuti politici, nu militari sau de drept comun. Raspunsul nostru "Sa traiti" era considerat o umilinta a noastra si nu eram dispusi s-o acceptam. Maromet, cu echipa sa de batausi, avea însa leac comunist pentru toate aceste acte de indisciplina. Când se întâmpla o rezistenta colectiva, deci un refuz al întregii celule de a raspunde cu "Sa traiti", era ales unul dintre detinuti si dus la una din salile de baie, unde era batut cu rangi de fier pâna la pierderea constiintei.

În celula noastra, într-una din seri a fost ales unul dintre detinuti care, dupa ce a fost scos din celula, a revenit la circa doua minute, si sortii au cazut pe generalul Zanoaga. Am ascultat muti si încremeniti, circa 60 de lovituri, dupa care camaradul nostru a fost adus lesinat pe o patura, purtat de gardieni, si aruncat pe pardoseala pietroasa a celulei. L-am îngrijit, cu frectii, apa rece si cu spalaturi cu sapun la ranile sângerânde. Când si-a

revenit generalul din lesinul sau, a deschis ochii si a zâmbit, spunând: "Nu ne vor ucide când vor ei, caci noi suntem mai tari decât fierul". În orice caz, tot timpul cât a stat în celula noastra, generalul Iliescu-Zanoaga a refuzat sa spuna "Sa traiti".

Acest "Sa traiti" a constituit una din cele mai dificile probleme de rezolvat pentru politicii din închisorile comuniste. Atitudinile detinutilor variau dupa împrejurari si erau în majoritatea cazurilor împartite în doua grupe: pro si contra.

În acea faza a detentiei, Zanoaga si-a câstigat simpatia si respectul tuturora pentru demnitatea cu care a înfruntat cumplita bataie cu fierul. Si-a revenit repede, si-a recâstigat buna dispozitie si era gata de noi batalii, pe care nu le vedea mai putin aspre, caci nu-si facea iluzii despre regimul comunist.

O data cu venirea lui Maromet, regimul alimentare se îmbunatatise. Aceasta nu însemna ca devenisem satuli cu portiile de mâncare care ni se dadeau. Alimentatia era mai buna fata de ceea ce primeam pâna atunci, în timpul anarhiei administrative, când bucatarii, detinuti de drept comun, alergau pe câmpurile din jurul Jilavei sa fure zarzavaturi pentru a fierbe "ceva" la cazane.

Maromet n-ar fi putut sa ne acorde o alimentatie "legala" sau "umana" pentru ca aceste forme de alimentatie pentru detinutii politici nu intra în logica comunista. Puteam spune ca sub Maromet am primit doua sau trei linguri în plus, mai consistente, de mâncare.

În regimul de secret sever care ni se impusese, nu mai aveam dreptul sa iesim în curtea fortului, nici cele 15 minute la care avusesem dreptul pâna atunci. Dimineata si seara scoteam butoaiele noastre de apa si murdarie, în fata usii, pe sala, de unde veneau sa le ridice echipe speciale de detinuti, cu care nu aveam nici un fel de comunicare. Erau detinuti de drept comun.

Perchezitiile ce ni se faceau periodic au devenit adevarate tracasari din partea gardienilor. Eram dezbracati în pielea goala, ni se rupeau buzunarele si se scotocea în toate colturile si ascunzisurile posibile ale celulei. Întreaga

operatie a unei perchezitii se desfasura într-o atmosfera de teroare. Se cautau în special obiecte taioase si material de scris care ne-ar fi îngaduit sa comunicam cu celelalte celule. Registrul sistemelor de comunicare este asa de bogat, încât nici o paza din lume nu va fi în stare sa vaduveasca pe detinuti de posibilitatea de a stabili între ei o linie de comunicatie.

În iarna aceea - 1948 - sistemele de legatura si comunicare cu restul închisorii au suferit un soc puternic. Însa datele pe care le obtinusem pâna la ora aceea ne îngaduiau sa facem judecati, previziuni si calcule politice, atât pe planul intern, cât si pe cel extern.

Înainte de aplicarea regimului secret, prin Jilava trecuse grupul Vica Negulescu, care fusese condamnat împreuna cu inginerul Bujoiu. Întelegeam ca toate arestarile facute erau planificate în vederea unor procese, mai mult sau mai putin rasunatoare, si ca toti vom înfunda temnitele pentru lunga vreme de atunci încolo. Reusisem sa intru în legatura cu Vica printr-un prieten comun, care avea o extraordinara abilitate de a culege informatii si a se strecura prin pânza de vigilenta a gardienilor. Eram interesat în impresiile si comentariile lui Vica pentru ca îi cunosteam calmul, puterea de judecata si analiza asupra situatiilor.

El considera procesul Bujoiu ca o mare batalie câstigata în favoarea spiritului de unitate nationala. Comunistii au crezut ca vor înfrânge rezistenta nationala, prin condamnarea unui lot de personalitati politice de suprafata. În realitate, prin aceasta condamnare starea de spirit a devenit mai bine conturata si definita, cu un rasunet în rândurile populatiei, care devenise constienta de faptul unor activitati politice la nivel international, si aceasta, la rândul ei, constituie o sursa noua de îmbarbatare pentru viitoarele grupuri de rezistenta care se vor forma pe întreg cuprinsul tarii.

Procesul Bujoiu demonstrase ca formatiunile politice românesti se regasesc în suvoiul aceleiasi comunitati nationale, ca obiective comune, dincolo de diferentele doctrinare, care le separau.

Vica credea, de asemenea, ca Miscarea Legionara a fost salvata de la o moarte sigura. Într-un regim comunist nu era loc pentru legionari, decât în

închisoare sau mormânt. Dupa acordul politic din decembrie 1945, Partidul Comunist începe sa lanseze pe piata tot felul de informatii false care urmau sa discrediteze Miscarea Legionara. Conducerea legionara nu putea raspunde si lamuri aceste zvonuri false, fiindca aceasta ar fi amenintat libertatea tuturor legionarilor. În aceasta situatie se crease o stare de spirit în opinia publica românească, de confuzie. Pe de o parte, nu se putea crede ca legionarii au capitulat în lupta lor anticomunista, pe de alta parte, opinia publica nu putea verifica temeinicia informatiilor false care erau puse în circulatie de comunisti si care erau defavorabile legionarilor.

Procesul Bujoiu, în lotul caruia erau condamnati si fruntasi legionari, risipise complet toate îndoielile, dovedind prezenta legionara în marea rezistenta nationala.

Vica Negulescu era prudent si nu se hazarda în pronosticuri imaginare. Vedea însa o perioada lunga de întemnitare, cu riscuri enorme pentru toata lumea. Era convins ca obiectivul principal al comunistilor era lichidarea fizica si morala a oricarei rezistente politice. Nu existau solutii interne pentru detinutii politici. Numai factorii politicii internationale vor putea aduce o dezlegare în societatea românească. În concluzie, nici un fel de diplomatie politica de partid nu putea salva partidele politice românesti, ca formatiuni închegate si oficiale. Ele vor putea supravietui numai prin taria de caracter a membrilor, prin rezistenta fizica si prin norocul individual al fiecaruia. Gratia lui Dumnezeu va coborî asupra noastra când toate "fructele vor fi coapte".

Vica Negulescu, în timpul anchetei si al procesului, a avut o tinuta impecabila, de dârzenie si refuz de a accepta sugestii si indicatii din partea anchetatorilor, ce vroiau sa extinda reteaua de implicatii si asupra altor personalitati.

Unul dintre anchetatori a subliniat într-una din conversatiile pe care le-am avut cu el ca atitudinea lui Vica a fost imposibil de înteles. Mai târziu, maiorul Ceia, care fusese seful Securitatii regionale Iasi la arestarile din 1948 si a ajuns si el în închisoare, mi-a vorbit despre sedintele de instructaj si comentarii pe care le aveau în acea perioada la Ministerul de Interne. Într-una

din aceste sedinte atitudinea lui Vica Negulescu a fost calificata ca "antipolitica", întrucât radicalismul comportamentului sau nu a lasat loc pentru nici un fel de joc politic ulterior.

În cursul anchetei Vica recunoscuse ca întelegerea din decembrie 1945 n-a fost decât o tactica de lupta pentru a câstiga timpul necesar unei refaceri. Ratiunea acestei tactici era data de pozitia slaba a Partidului Comunist în acea perioada. Acum, în 1948, ostile stau fata în fata si legionarii accepta situatia, ca o concluzie fireasca a credintelor lor politice. Aici nu mai este vorba de nici un fel de diplomatie versatila, ci dinamica, deschisa si aspra. În aceasta situatie, nu mai era dispus la nici un fel de concesii, si-si asumase raspunderea tuturor actiunilor de pâna atunci, nevrând sa implice pe nimeni altul în afara de dânsul.

În conceptia comunista, aceasta pozitie a lui Vica Negulescu era calificata ca "antipolitica", dupa spusele maiorului securist Ceia.

Comentariile si impresiile lui Vica au fost împartasite tuturor camarazilor de celula si ele au primit o aprobare unanima din partea lor, caci au impresionat prin logica si esenta lor de politica, privita într-o perspectiva mai larga.

În acelasi timp cu Vica Negulescu era în tranzit prin Jilava parintele Dumitru Imbrescu, cunoscut luptator nationalist, cu care am avut o întrevedere scurta, dar în care mi-a comunicat câteva informatii despre familia mea si câteva informatii politice la zi. Spre deosebire de realismul lui Vica, parintele Imbrescu era optimist si plin de voie buna. Mi-a dat cu aceasta ocazie câteva lame de barbierit, care erau lucruri de mare pret si care ne-a ajutat pe toti cei din celula noastra sa ne îngrijim barbile foarte îndelungata vreme, caci un aviator buzoian inventase, împreuna cu colonelul Bercea, un aparat iscusit pentru ascutirea lamelor. Singurul care nu se barbierea cu lamele noastre era arhitectul Ion Bals, care-si construise o lama speciala, din lemn, si cu care opera în admiratia tuturora fara gres.

Mai târziu, peste ani, am aflat ca puternicul si optimistul parinte Imbrescu a murit, nu mai retin în care dintre închisori.

Tot cam în perioada aceea l-am cunoscut pe Ghita Serban, student la medicina veterinara, originar din Dobrogea, chiar din Murfatlar, o regiune de vinuri excelente si cu nume de celebritate. Statea într-o celula vecina, dar a vizitat pe câtiva dintre prietenii sai din celula noastra, timp de vreo doua trei nopti, în perioada când era posibil acest lucru. Serban era o fire energica, putin nervoasa, însa prietenos si simteai de la început o caldura sufleteasca de atasament. Ne-a vorbit despre vinurile satului sau, despre saracia si simplitatea taranilor de acolo si despre visurile lui misionare de viitor pentru ajutorarea acestor tarani. Avea o inima curata, care distona cu fata lui bruneta si cu duritatea de atitudine în fata anchetatorilor si a gardienilor. Era ireductibil în credintele sale si lipsit de orice înclinatie spre diplomatie. Aceasta alcatuire psihica a personalitatii sale avea sa-l duca la actul de sinucidere de la Pitesti, unde a fost transportat dupa condamnare si unde n-a putut face compromisuri si concesii în fata asa-zisilor reeducatori.

Cu toate severitatile impuse de regimul secretului la care eram supusi si cu toate perchezitiile, aproape saptamânale, care ni se faceau, în celula noastra am reusit sa mai pastram o serie de obiecte interzise care erau de uz comun. Între acestea erau si niste carti franceze pe care le citiseram de mai multe ori si apoi le ofeream noilor veniti pentru lectura. Aceste carti le furaseram din epoca când eram scosi în curte, la plimbare pentru 15 minute. La intrare, pe culoarul nostru, era o camera-magazie unde se depozitau cartile ridicate la perchezitie personala când un detinut era încarcerat la Jilava. Aceste carti nu mai erau restituite niciodata. Nici nu se puteau gasi, caci erau aruncate gramada una peste alta. Când ne întorceam de la plimbare, aveam grija sa ne organizam într-un dispozitiv special, care însemna sa lungim coloana noastra în asa fel ca gardianul care era întotdeauna la sfârsitul coloanei sa fie departe de capul acesteia. În frunte se aseza ing. Mihaiescu si ajuns la camera de carti, neîncuiata, intra si alegea la întâmplare din gramada câteva carti pe care apoi le savuram printr-o lectura orânduita, dupa preocupari si curiozitati personale. Noi transmisesem

secretul librariei noastre si altor celule, care începusera sa se aprovizioneze si ele de la aceeasi sursa.

Cu administratia lui Maromet nu mai era posibila achizitionarea de carti. Nu mai eram scosi la plimbare. Nu mai aveam dreptul la aer si miscare. Ba chiar pierdusem cea mai mare parte din carti în cursul multiplelor perchezitii. Ni se rapea astfel orice posibilitate de lectura.

Dar furia arestarilor continua afara si soseau proaspeti arestati. Nu în acelasi ritm, caci erau destinati pentru alte celule, cu scopul de a întretine cât mai strict secretul. Totusi, Jilava devenea neîncapatoare si, din când în când, administratia era nevoita sa mai repartizeze câte unul si în celula noastra.

Asa, pe la începutul anului 1949, prin ianuarie, au sosit doi proaspeti arestati: prof. Savu de la Academia de Teologie Ortodoxa din Oradea si Misu Artareanu, fost director general al Creditului Minier.

În celula noasta se discuta pe vremea aceea religia crestina în comparatie cu celelalte mari religii ale lumii. Atât Savu, cât si Artareanu au contribuit cu o multime de idei la dezbaterile noastre, care se aflau într-un stadiu avansat în momentul sosirii acestora.

Numai cine a trecut prin ciurul vietii de detentie poate întelege preocuparile si tematica variata a discutiilor din celule, indiferent de conditiile de viata biologica în care se gaseste prizonierul politic. De altfel, chiar si în ordinea istorica a libertatii, o civilizatie cât de perfecta ar ajunge în dezvoltarea ei, pentru a satisface trebuintele materiale ale omului, nu vor putea satisface exigentele spirituale ale acestuia.

Ceea ce stârnise discutia noastra asupra religiilor comparate era lectura a doua carti aduse din "libraria noastra secreta": Yoga de Mircea Eliade si o carte franceza a unui calugar budist - seful unui ordin monahal budist. Cartile acestea au fost citite, rascitite si rumegate de toata lumea. Se crease în celula un fel de atractie - prin cartea lui Eliade - spre budism, spre meditatie preconizata de budism, în orice caz spre ordinea si valorile spiritului contemplativ si mistic. Era o atmosfera de exotism spiritual.

Cartea monahului budist - i-am uitat numele - a scos lumea din starea aceasta exotica, caci a produs un fel de soc intelectual si doctrinar. Cartea continea un numar de câteva prelegeri, tinute de indian la o universitate catolica din Franta. În aceste prelegeri prezenta învatatura religiei sale budiste si apoi încerca sa stabileasca puncte de contact sau diferentiere de religia crestina. Ceea ce insista autorul era sa arate ca religiile, mai bine zis valorile religioase, nu pot fi imitate sau împrumutate. Fiecare religie corespunde unor structuri psihologice si spirituale, si ea promoveaza valorile care corespund unor exigente specifice. "De ce sa împrumutati sau sa imitati - voi, crestinii - obiecte de meditatie si contemplatie din lumea indiana, când aveti la îndemâna stralucitele obiecte contemplative care se potrivesc exigentelor si idealurilor voastre, cum ar fi Crucea, Sfânta Fecioara Maria etc.?

Îndreptati-va - spunea indianul - spre valorile religiei voastre frumoase, care singure va deschid calea spre adevar si viata spirituala." Ciudatenia era ca putini dintre intelectualii detinuti cunosteau mai profund învatatura crestina. Asa se face ca profesorul teolog Savu va lamuri pentru toti o buna parte din splendorile crestinismului si va îmbogati cunostintele si viata spirituala a detinutilor cu învatatura crestineasca, încât rugaciunile lor îsi capatau de acum în acolo o alta semnificatie.

Misu Artareanu a participat si el la discutii într-o forma interesanta si deosebit de particulara. El era francmason de gradul 33 si avea rezerve, dar nu antipatii fata de crestinism. Spun acest lucru pentru ca în mod public si-a exprimat doar rezervele, iar în cercul restrâns al unui grup de tineri studenti, care au fost invitati sa le expuna conceptia francmasoneriei, a mers mai departe de simple rezerve personale sau mintale. Artareanu a facut o expunere în care a aratat caracterul irational si mistic al crestinismului cu care nu era de acord. Ratiunea, în conceptia sa, este singura sursa a adevarurilor noastre, iar logica singura metoda de verificare a acestor adevaruri; o religie nu poate fi întemeiata decât pe astfel de adevaruri rationale, pe care le poate cuprinde puterea noastra de gândire. Desi avea un

mare talent de vorbitor, Artareanu nu a cucerit simpatiile celor ce cautau în religie, mai ales, în momentele acelea, tocmai contactul si protectia fortelor supranaturale, caci în ordinea aceasta, ratiunea îsi pierduse orice valoare si semnificatie. Însa Artareanu reusise sa câstige interesul studentilor legionari pentru tainele masoneriei, prezentate de un mason autentic si cu grad superior, deci initiat în doctrina, istoria si orientarea ideologica a masoneriei. În acest fel, el le-a facut un numar de 5-6 comunicari în cercul lor restrâns. La sosirea sa în celula, Artareanu se aratase foarte îngrijorat de componenta celor dinauntru. Vorbise cu dr. Brancovici, pe care-l întrebase daca sunt legionari în celula. Brancovici i-a raspuns afirmativ, dar la rândul sau a vrut sa afle rostul întrebarii, si Artareanu i-a marturisit foarte confidential ca îi era teama sa nu fie omorât de acestia daca vor afla despre el. Fireste, Brancovici l-a asigurat ca n-are de ce se teme, ca el însusi îl va proteja prin calitatea lui de legionar. Ei se cunosteau din libertate si stirea aceasta l-a uluit pe Artareanu, întrucât nu cunoscuse pe Brancovici în aceasta postura politica.

Situatia s-a calmat în foarte scurt timp si cele mai bune relatii s-au stabilit si cu Artareanu, caruia îi disparuse orice fel de teama. Ele era unul dintre cei mai straluciti povestitori pe care i-am cunoscut în închisoare. Si era o sursa inepuizabila de umor si voie buna. Cunostea o multime din tainele politice ale partidelor politice, înca din viata de adolescent si studentie, din propria sa familie, caci tatal sau fusese senator liberal pentru multi ani în Parlamentul român. Ca director la Creditul Minier, a întreprins o serie de cercetari stiintifice secrete în perioada razboiului antisovietic în care s-au investit sume extraordinare de bani. Cercetarile erau conduse de prof. Dan Radulescu de la Universitatea din Cluj si nemtii urmareau sa descopere caracterul, esenta si rezultatele acestora. Nu au reusit niciodata.

La aflarea acestor date, Artareanu a fost întrebat daca stia ca Dan Radulescu a fost atasat Miscarii Legionare, si daca nu s-a temut ca va fi omorât de acesta sau daca nu s-a temut ca acesta ar fi putut oferi secretele cercetarilor sale germanilor iscoditori, care erau în bune relatii cu legionarii. Raspunsul sau a fost negativ. Dan Radulescu era un savant care se angajase

total, cu dedicatie si pricepere, în lucrarile sale si nu accepta nici un fel de tranzactie cu rezultatele pe care le obtinuse si urmau sa fie valorificate, daca nu intervenea 23 august, si în felul acesta sa promoveze geniul creator românesc în stiinta si tehnologie. Avea numai cuvinte de lauda la adresa savantului clujean, care era convins ca nu va încredinta secretele sale stiintifice rusilor sau comunistilor români.

Artareanu fusese arestat în legatura cu sucursalele din Europa ele Creditului Minier si cu rularea capitalului investit în aceste sucursale. Cel care avea directia si controlul acestor capitaluri era faimosul Xenopol, pe care Artareanu îl considera cel mai rafinat escroc al României. Radu Xenopol fusese arestat si el. În acel moment se gasea în celula nr. 1 din fortul Jilava. Pâna la Jilava venisera împreuna si credeau ca vor fi repartizati în aceeasi camera. În timpul transportului, Xenopol îi spusese lui Misu Artareanu ca era sigur ca va fi eliberat, întrucât comunistii nu se vor putea opune tentatiei de a intra în posesia averilor pe care Creditul Minier le avea în Occident. Care era situatia reala, dupa povestirile lui Artareanu? Radu Xenopol condusese sucursalele Creditului Minier în calitate de procurist general. Adica era investit cu puteri depline din partea Consiliului de Administratie si a Directiei Generale sa opereze toate activitatile legate de sucursale, cu decizii supreme, semnate de el personal. Natural, Xenopol raporta natura activitatilor sale, câstigurile financiare si investitiile care le facea în numele societatii. Totul se desfasura în buna rânduiala pâna în momentul arestarii lor. În cursul anchetei Artareanu aflase ca operatiile raportate de Xenopol erau reale si corespundeau adevarului, asa cum aratau actele si documentele oficiale, dar toate acestea aveau un mic, dar foarte semnificativ codicil. Toate capitalurile Creditului Minier acumulate în strainatate erau depozitate, rulate si bugetate la o banca belgiana, cu mentiunea "procuristului general" ca singura semnatura lui Radu Xenopol poate dispune de aceste fonduri. Aceasta provizie legala a fost din nou, si mai ales dupa lovitura de la 23 august, ca o masura de siguranta ca rusii nu vor putea exercita nici o presiune pentru

intrarea în posesia acestor sume de ordinul sutelor de milioane de lei, în moneda forte.

Teza eliberarii lui Radu Xenopol era sustinuta de acesta pe urmatoarele temeiuri:

Guvernul comunist român va putea intra în posesia instalatiilor si echipamentului de care dispune în Europa Creditul Minier, dar nu va putea obtine sub nici o forma banii depusi la bancile belgiene în numele guvernului fara semnatura lui Radu Xenopol. În conditii de detentie nu va da semnatura nimanui. Mai mult, comunistii români nu vor încerca sa-l ucida pentru ca aveau informatii ca el detine mai mult fonduri secrete si la alte banci, pâna atunci necunoscute.

Interesul comunistilor era sa obtina toate aceste fonduri, nu sa-l ucida pe Xenopol. Calculul sau era ca, pâna la urma, se vor convinge cei de la conducerea Partidului Comunist de realitate; el nu va fi intimidat si-i vor propune un târg politic; eliberarea sa în schimbul semnaturii pentru ridicarea banilor. Târgul, sustinea Xenopol, va fi încheiat numai când se vor accepta conditiile sale, la care nu va renunta, fiindca altfel va lua din nou drumul închisorii si poate al mortii, si comunistii vor ramâne cu banii.

Conditiile sale erau simple si logice: Xenopol va semna pentru o importanta suma în favoarea guvernului, în faza prima a întelegerii lor, dar guvernul va trebui sa-i puna la dispozitia sa, suma de un milion de lei care sa-i fie alocata anual, pentru propriile sale nevoi. Pe masura ce, adica în decurs de ani, guvernul va respecta clauzele acestui contract, el va fi dispus sa "ofere" acestuia alte sume importante de bani, caci "batrânetile sale trebuie asigurate".

Împreuna cu Xenopol si Artareanu, fusese arestat si prof. Anton Dimitriu, care fusese impus dupa 23 august ca administrator general, reprezentând liberalii lui G. Tatarescu. Artareanu sustinea ca Anton Dimitriu nu are nici un fel de vina dupa cum nu ar fi avut nimeni altul de la Creditul Minier, de felul cum a manevrat Xenopol toate aceste afaceri. Buba cea mare era ca Partidul Comunist, prin Securitatea lui, nu recunostea aceste

nevinovatii. De altfel, spunea Artareanu, Anton Dimitriu a fost o simpla papusa dirijata de cei ce cunosteau natura afacerilor de proportiile celor de la Credit. El nu avea nici o pricepere sau experienta administrativa. Era o simpla figurina politica.

Misu Artareanu credea ca va fi eliberat îndata ce se vor cunoaste toate amanuntele actiunilor lui Xenopol, si se va vedea ca ceea ce a facut acesta, era o escrocherie personala. Nu stiu ce s-a ales dupa aceea de Artareanu, dar în vremea cât a fost în celula noastra comportamentul sau a fost excelent, iar conversatiile cu el de factura cea mai aleasa.

Nu stiu cum s-au dezvoltat comunicarile sale despre masonerie în fata grupului de studenti, care si unii si altii cerusera o întâlnire fara martori, "între patru ochi" cum s-ar zice. Ceea ce retin este faptul ca tinerii studenti chestionau doua aspecte de baza ale masoneriei: lupta ei clandestina si crimele politice care se puneau în sarcina ei. Nu cunosc evolutia discutiilor avute cu Artareanu pe aceste teme, caci nu intra în preocuparile mele acest soi de lucru.

Ceea ce m-a interesat în mod deosebit în contactul cu Artareanu au fost datele politice pe care le cunostea asupra activitatii partidelor românesti. Toate datele sale erau documentate si pline de interes pentru cei preocupati de istoria politicii, între cele doua razboaie.

Regimul de teroare a lui Maromet se înasprea, si conditiile de viata din ce în ce mai grele. Unul dintre dezideratele noastre esentiale, era sa fim scosi la raportul administratiei pentru a reaminti detinerea noastra, caci socoteam ca în valmaseala de acolo am fost uitati.

Dupa procesul Bujoiu începusera o serie de procese marunte cu diferite loturi ale rezistentei. Acest lucru a creat o stare generala de optimism în Jilava. Fiecare dintre cei detinuti prefera sa ajunga la tribunal încadrat într-un grup ce urma sa fie judecat, decât sa ramâna în incertitudinea si teroarea din Jilava. Nu se mai putea avea nici o comunicare cu familiile. Mâncare era slaba si ajunsesem niste cadavre ambulante, slabiti, bolnavi si îmbracati în niste zdrente, caci asa ajunsese îmbracamintea noastra.

Plutonierul Stoica, unul din zbirii echipei lui Maromet, era seful sectiei noastre în Fort. Brutalitatea lui nu avea margini în dezlantuirea ei. Avea si el slabiciunile si ciudateniile lui. Nu-i batea pe cei ce-i stia a fi arestati de mai multa vreme. Nu e vorba ca s-ar fi temut de ei, dar în orice caz avea un complex de inferioritate. Iar daca un detinut îl înfrunta spunându-i: "D-le plutonier, stiu ca nu ma puteti pedepsi, pentru ca dumneavoastra sunteti un om drept si eu nu sunt vinovat", asprimea lui Stoica se transforma în protectie. Era însa o adevarata nenorocire sa fi cazut sub ciomegele lui Stoica. Faima acestui ciomagar a trecut printre zidurile cele mai groase ale Fortului si îngrozea pe toata lumea numai la pronuntarea numelui sau.

Bataia în sine nu era decât o tactica de partid pentru a tine pe detinuti sub presiune. Daca nu era ocazie pentru batai în vreuna din zile, trebuiau pretextate aceste batai pentru ca erau cerute de directivele permanente ale comandantului Maromet, reamintite zilnic la instructajul politic.

Auzisem ca cei de la sectiile din Reduit, care facea parte-circumferinta din interiorul Fortului, au un regim mai blând si ca acolo se gaseau cei ce erau pregatiti în vederea procesului. În intimitatea noastra doream sa ajungem la Reduit. La timpul sau fiecare am ajuns acolo, si am sarit din lac în put.

În Fort nu mai aveam dreptul la nici un raport administrativ, si deci nu mai puteam intra în contact cu nimeni, afara de zeul paznic al vietii noastre, plutonierul Stoica. Adevarul psihologic este ca Stoica, în prelungita convietuire cu noi, se domesticise într-o oarecare masura si îsi exercita tirania brutalitatii sale în alte zone ale închisorii, în special fata de noii sositi la perchezitia corporala si încarcerarea în celule. Aproape nici unul nu scapa de biciul necrutator al lui Stoica.

Prin lunile de la începutul anului 1949 puterea secretului nostru a fost sfarâmata prin sosirea unui nou-venit, care a adus un adevarat reviriment în camera noastra. Era colonelul Emil Turtureanu. El aducea stiri proaspete si comentariile unui om capabil sa interpreteze evenimentele politice ale zilei. Cu ajutorul informatiilor sale am ajuns la zi cu politica internationala. A fost

destul de greu sa avem acces la toate datele politice de care dispunea Turtureanu. De obicei, fiecare nou arestat era supus unui sever si intens interogatoriu din partea detinutilor avizi de informatii. Colonelul Turtureanu nu s-a lasat cucerit de curiozitatea celor ce-l chestionau si a asteptat în liniste, pâna s-a lamurit asupra celor din celula. Vroia sa stie cui încredinteaza stirile si comentariile sale.

Întâmplarea a facut ca pe Turtureanu îl cunosteam din libertate si aveam relatii personale, de familie, înca de multa vreme. Pe aceasta linie, l-am asigurat despre cei din celula noastra si i-am explicat în amanunte atmosfera si conditiile de viata. Asa s-a ajuns la punctul de a ne prezenta, în interpretarea sa, întreaga panorama a politicii românesti si mondiale. Nu mai întâi de a fi primit de la el toate detaliile despre propria mea familie, caci stia totul pâna la zi, adica nu cu mult înainte de a fi venit la Jilava.

Povestea colonelului Turtureanu este una dintre cele mai interesante, pasionante si plina de ciudatenii. Ofiter de cariera, artilerist, a facut studii academice, în prealabil, la Viena, si a învatat mai multe limbi straine. Originar din Bucovina, si-a facut educatia în spiritul culturii austriece, dar a luptat înca de tânar pentru unirea Bucovinei cu Tara Româneasca si a fost animat de cele mai frumoase idealuri nationale. Dupa Unirea din 1918 a ramas în cadrele armatei, unde a promovat cu usurinta prin toate etapele carierei militare datorita destoiniciei si pregatirii lui exceptionale. Nu s-a afiliat nici unui partid politic, dar era preocupat de treburile politice si urmarea cu atentie evolutia societatii românesti. Ceea ce a fost clar în atitudinile sale politice a fost antipatia fata de legionarismul care se raspândea în toate partile Bucovinei înca de la începutul aparitiei sale. Ostilitatea fata de Miscarea Legionara a luat formele cele mai variate, în diferitele împrejurari ale vietii sale, dupa pozitiile pe care le-a ocupat în viata publica. Aceasta neîmpacata adversitate a sa fata de legionari a cântarit mult în promovarea sa în postul de director al cabinetului militar al lui Mihai Antonescu, în guvernarea Maresalului Antonescu. În acea perioada a fost o vreme si seful Serviciului Secret de Informatii. În perioada aceea, de

ascendenta putere politica, colonelul Turtureanu n-a vroit sub nici o forma sa intervina pentru rejudecarea procesului sau eliberarea prin gratiere a unui nepot al sau, care fusese condamnat dupa zisa rebeliune legionara din ianuarie 1941 cu un grup de Fratii de Cruce legionare ale elevilor de liceu din Bucovina. În mai multe ocazii, fratele colonelului Turtureanu îi ceruse acestuia sa-l ajute în obtinerea eliberarii fiului sau. Necazul cel mare era ca colonelul Turtureanu vroia ca nepotul sau sa-i ceara el personal o interventie, ca un gest de pocainta pentru atasamentul sau fata de Miscarea Legionara, dar acesta refuzase categoric sa faca acest lucru. Si asa, o data cu 23 august, tânarul nepot al lui Turtureanu fusese gasit de împrejurari în închisoare, iar colonelul nu mai avea nici o putere. Nu este mai putin adevarat ca în atmosfera antilegionara din sânul guvernului Antonescu si mai ales de la jpresedintia Consiliului de Ministri, Turtureanu se gasea în mediul sau natural. Existenta legionarilor refugiati în Germania reprezenta pentru cei din jurul lui Mihai Antonescu un permanent cosmar. Colonelul Turtureanu mi-a povestit o scena relevanta în acest sens, care a avut loc în noaptea în care Horia Sima, Comandantul Miscarii Legionare, reusise sa fuga prin 1942 de sub paza germana în Italia. Era pe la orele 2 noaptea, când Misu l-a chemat pe Turtureanu la telefon si i-a cerut sa mearga imediat la el acasa sa-l ia cu masina, pentru a ajunge la Presedintie. Nu-i lasase timpul nici sa-si schimbe pijamaua, ci doar sa ia o tunica pe deasupra si sa soseasca fara întârziere. Turtureanu nu putea pricepe despre ce este vorba, dar întelesese din vocea tremurânda a lui Mihai Antonescu ca se întâmplase ceva foarte grav din punct de vedere politic. Ajuns la locuinta lui Misu Antonescu, acesta aproape mai putea sa articuleze câteva cuvinte. Era într-o stare de om pierdut, livid la fata, cu buzele tremurânde, iar privirile înspaimântate, ratacind în gol. Abia a îngaimat niste vorbe: "A fugit Horia Sima!" Au ajuns la Presedintie, unde Turtureanu cu energia sa inepuizabila a initiat contactul cu Legatia germana din Bucuresti, cu Legatia româna din Berlin, si cu Serviciul Secret de Informatii pentru a afla datele precise ale situatiei. În orice caz, mi se pare, daca îmi reamintesc bine, ca Misu a refuzat în noaptea respectiva sa

paraseasca Presedintia Consiliului de Ministri. S-au luat toate masurile posibile la ora aceea pentru a preveni vreo surpriza.

Misu Antonescu juca toate cartile posibile pentru a preveni o întelegere între legionari si Maresalul Antonescu. Au existat mai mult ocazii în care Maresalul a fost înduplecat, de prieteni mai apropiati si de catre reprezentanti ai Miscarii, sa accepte o formula de reconciliere în spiritul unei unificari de forte în razboiul antisovietic. Misu Antonescu a contracarat aceste actiuni în mod sistematic, cu ajutorul generalului Petrescu, seful Justitiei Militare, colonelul Riosanu, colonelul Turtureanu si Eugen Cristescu, care erau gata întotdeauna sa intervina cu material documentar incriminatoriu la adresa legionarilor. Toti acestia tratau Miscarea Legionara ca o formatiune paramilitara, fara fundamente si conceptii politice, de caracter distructiv. În acelasi fel tratau si Partidul Comunist român. Aceasta viziune politica a celor mentionati mai sus, din anturajul lui Misu, i-a determinat pe acestia sa loveasca fara crutare în legionari, si împreuna cu suportul personal al lui Misu sa savârseasca ilegalitati, nedreptati si crime politice, si sa faca imposibila orice fel de apropiere între Maresal si Miscare. Mai târziu, o data cu venirea comunistilor la putere, întreaga aceasta echipa a colaborat cu ei, cu exceptia lui Riosanu, care murise, si a colonelului Turtureanu, care pe lânga o serie de calitati personale pe care ceilalti nu le aveau îsi schimbase felul de a întelege si trata Miscarea Legionara.

Eugen Cristescu, îndata dupa 23 august 1944, se ascunsese împreuna cu un colonel din Inspectoratul jandarmeriei în regiunea Muscelului, unde avea cu el o importanta suma de monede de aur pe care spera s-o utilizeze în eventualitatea unei reusite de trecere frauduloasa a frontierei. N-a reusit sa treaca frontiera si dupa o bucata de vreme a decis sa se predea Securitatii comuniste, unde era sigur ca serviciile pe care le va face acesteia, în special cu informatii privind Miscarea Legionara, va putea obtine beneficii personale. Daca materialul principal pe care vroia sa-l ofere Securitatii privea Miscarea Legionara, nu este mai putin important de stiut ca Eugen Cristescu era

dispus sa contribuie la discreditarea tuturor oamenilor politici români, indiferent de formatiunea careia apartineau acestia.

Colonelul de jandarmi Sachelarescu, care a stat împreuna cu Cristescu în aceeasi ascunzatoare, mi-a povestit mai târziu ca Eugen Cristescu era un om fara scrupule, necinstit în toate actiunile lui si fara nici un fel de sentiment national în sufletul sau; ei împartaseau aceeasi soarta clandestina, dar Cristescu nu a fost niciodata dispus sa cheltuiasca din rezervele sale banesti pentru nevoile comune. În fond nici nu vorbise vreun cuvânt despre uriasele sume de care dispunea. Acest lucru a aparut în momentul când s-a decis sa se predea Securitatii. O data arestat, Eugen Cristescu a stat la dispozitia comunistilor cu tot felul de informatii asupra partidelor politice, politicienilor, sistemelor si tehnicilor de lucru în serviciul secret si asupra agentilor acoperiti din tara si strainatate.

Acelasi colonel de jandarmi mi-a vorbit în detaliu despre dubla actiune politica a lui Cristescu, Piky Vasiliu si Misu Antonescu în perioada razboiului, îndeosebi în faza finala.

Acestia lucrau cu serviciile de spionaj antigermane prin aparate de telegrafie fara fir instalate la Inspectoratul Jandarmeriei. Când a fost arestata o echipa de parasutisti englezi de catre jandarmerie, tocmai colonelul despre care vorbesc a fost cel ce a facut arestarea. Generalul Piky Vasiliu i-a cerut sa fie cartiruiti în cladirea Inspectoratului Jandarmeriei si sa mentina un secret strict confidential asupra prezentei lor. Misu Antonescu si Eugen Cristescu le-a îngaduit englezilor sa intre în contact cu superiorii lor si acestia au lucrat pe scara larga, sub protectia românească, în ciuda eforturilor germane de a-i descoperi.

Generalul Petrescu a devenit omul de încredere al comunistilor în procesele pe care le-au pregatit tuturor partidelor românesti, cu scopul de a le scoate din functiunea lor politica si de a le anula existenta legala. Petrescu a operat fara scrupule, si daca în dusmania lui fata de legionari a invocat în toate împrejurarile "înalte ratiuni de stat", în sentintele drastice pe care le-a emis împotriva acestora nimeni nu mai putea vedea ce "înalte ratiuni de stat"

puteau legitima condamnarile date împotriva celor care le-au promovat, respectat si sustinut pâna atunci, de la Maresal, Misu Antonescu, generalii condamnati de pe front pâna la Maniu, Bratianu, Titel Petrescu etc., fata de care a avut o atitudine hidoasa, imposibil de înteles în lumina unor principii de morala sau de ideal national.

Abia dupa 1944 colonelul Turtureanu si-a dat seama de erorile fundamentale ale politicii antonesciene, mai bine zis ale lui Misu Antonescu. Atunci a înteles ca democratia româna nu putea opune ofensivei comuniste o rezistenta organizata, ci doar una superficiala si teoretica. Numai un dinamism generat de fortele tineretului legionar ar fi putut închega o rezistenta la care urma sa se ataseze eforturile sincere, naive, dar proaspete ale celuilalt tineret român. Colonelul Turtureanu facea o curioasa interpretare a acordului dintre Patrascu si Partidul Comunist, când aflase de sosirea lui Patrascu în tara, înca în toamna lui 1944, Turtureanu era convins ca Miscarea Legionara va pregati si consolida o larga rezistenta de unitate nationala. Nu vedea de ce energiile nu s-ar regrupa în jurul celor cu experienta de organizare si lupta politica, si cu baze doctrinare puternic anticomuniste. În multe din cercurile militare pe care le cunostea se discuta o asemenea eventualitate si se încuraja orice efort în aceasta directie.

Întreaga situatie politica însa a fost dominata de evolutia razboiului. Toata datele esentiale ale politicii românesti si mondiale s-au schimbat în mai 1945, când luptele între fortele armate au luat sfârsit în Europa. Raporturile fortelor românesti s-au schimbat radical prin prezenta, manevrele si interventia Moscovei.

Faptul ca Patrascu fusese eliberat în decembrie 1945, dupa o luna si jumatate de arestare, era socotit de Turtureanu ca o neta slabiciune a Partidului Comunist. Acest partid nu avea nici un interes sa-l crute pe Patrascu tocmai în momentul în care pregateau ofensiva împotriva tuturor partidelor. Singura explicatie logica era, pentru Turtureanu, ideea ca partidul nu era gata pentru o confruntare decisiva cu Miscarea. Avea nevoie de timp

sa-si consolideze pozitiile, si în momentul unei ofensive antilegionare ar dispune de întreg aparatul de stat.

Am mentionat aceasta interpretare a lui Turtureanu tocmai pentru ca venea de la un fost adversar al Miscarii Legionare. La ora aceea, Turtureanu era sigur ca daca comunistii mizau pe factorul timp, tot asa vor face si legionarii, iar puterile occidentale în mod firesc si evolutiv vor ajunge la concluzia unei confruntari cu comunismul din Rasaritul Europei. Si daca am vorbit despre modul în care Turtureanu vedea situatia politica este pentru ca am cunoscut toate aceste lucruri dintr-o prelungita legatura cu ele, în perioada aceea. Si apoi el era reprezentativ pentru un anumit sector al vietii românesti.

În epoca aceea, când se gasea cu noi în Jilava, prin mai-iunie 1949, Turtureanu ne-a încredintat ca în Apusul Europei se lucreaza la alcatuirea unui sistem de aliante politice care sa faca front împotriva tendintelor de expansiune ale Moscovei. Era bine informat asupra temeiurilor pe care se formase structura Pactului Atlantic. Întrebarea principala care staruia în mintile noastre, într-un acord general de îngrijorare pentru viitor, era daca Pactul Atlanticului va avea flexibilitatea de a se desfasura de pe linia defensiva pe una ofensiva, mai degraba decât ar cere-o ordinea naturala a lucrurilor? Adica daca ratiunile de întemeiere ale acestui Pact au fost dictate de pericolul imediat pe care-l impunea în Europa Rusia Sovietica, deci avea un caracter de aparare a civilizatiei, culturii si societatii tarilor libere din Europa, nu se putea întelege ca acela era momentul cel mai indicat, îndata dupa constituirea Pactului, pentru o lichidare a oricarei agresiuni, invazii si cuceriri sovietice, înainte de a le permite orice alt avans? Era oare suficienta existenta Pactului, fara obiective ofensive, urgente si precise, care ar fi putut opri în fasa orice expansiune pe teritoriul european al comunismului rusesc? În vreme ce noi eram concentrati cu soarta lumii si cu problemele legat de viitorul fiecaruia dintre noi, la orizont nu mai apareau semne de încurajare.

Turtureanu, venit recent din libertate, ne vorbise despre o multime de procese politice care au avut loc afara, dar noi nu stiam decât foarte putine lucruri despre acestea.

În primavara lui 1949 începusem sa auzim despre loturi întregi care plecau din Jilava la tribunal pentru proces. În felul acesta se crease un fel de febra generala a proceselor, a dorintei de a scapa din chingile de fier ale Jilavei, de a fi condamnat, indiferent de vinovatie sau nevinovatie, traind cu sperante ca conditiile vietii de condamnat vor fi mai umane, mai legale si mai usoare. Credeam ca cei condamnati vor fi supusi unui regulament interior, care pe cale administrativa urma sa protejeze pe cei ce executau o sentinta.

De altfel, începusem sa credem ceea ce raspândeau anchetatorii, în timpul interogatoriilor, ca Partidul Comunist nu urmareste lichidarea noastra fizica, ci reeducarea noastra. Ne vorbeau de o noua pedagogie care va duce la aceasta reeducare. Noi refuzam sa întrevedem orice posibilitate de aplicare a unei asemenea pedagogii, afara de principiile de baza ale oricarei sentinte, care contine în ea si elementele unei pedagogii a corectiei sau reeducarii, în spiritul unui regulament uman administrativ.

Prin pedepsirea noastra în timpul preventiei eram convinsi ca partidul si-a satisfacut exigentele doctrinare, urmând sa intre în legalitate dupa procesul în care vom fi încadrati într-un fel sau altul.

Sperantele noastre au fost însa aspru biciuite de cei ce întrevedeau un drum spinos si plin de suferinte, iar mai târziu însesi evenimentele au confirmat aceste preziceri. Printre cei ce ne-au cam pus gheata pe caldura nadejdilor noastre a fost un om de adânca omenie si pricepere politica. Acesta era Constantin Maimuca, care era politist de cariera, originar din Macedonia, a copilarit în Grecia si venind în România pentru studii de drept s-a consacrat profesiunii de politist. S-a specializat în scolile tehnice din Franta si Germania si astfel devenise cel mai bun tehnician al politiei de siguranta. Fara nici o afiliere de partid, a lucrat în serviciul Sigurantei românesti, sub toate regimurile de partid si a promovat pâna la gradul de inspector regional de Siguranta, în regionala Muntenia. În aceasta pozitie a fost chemat de camarila

Regelui Carol II si apoi de Regele însusi pentru instructiuni speciale în vederea reprimarii oricaror opozitii politice, în perioada din 1938, când se instaurase dictatura regala.

Maimuca nu a acceptat ordinele regale de a lucra împotriva tuturor partidelor politice, dar în special a Miscarii Legionare. Nu numai ca s-a opus Regelui Carol II care dirija personal actiunea de lichidare a partidelor românesti, dar a încercat sa arate atât ilegalitatea acestei actiuni, cât si futilitatea ei. El sustinea ca Siguranta statului trebuie organizata pe temeiuri preventive, de culegere a informatiilor asupra oricaror miscari si activitati ce ar putea ameninta statul, ci nu pe fundamente operative, de arestare si anulare a oricarui adversar, pe simple date furnizate de agentii informatori.

Maimuca era dispus sa ajute pe rege si guvernul român în restructurarea Sigurantei statului, pentru a dispune de mijloacele cele mai moderne, ale tehnicii de informatii, cu un caracter preventiv. Nu era deloc dispus sa devina instrumentul camarilei carliste, angajata în tot felul de ilegalitati, imoralitati si actiuni politice dubioase, care duceau la asasinate morale si fizice. El era convins ca Moruzov, Eugen Cristescu, Niki Stefanescu etc., factorii de conducere a Sigurantei românesti, nu erau decât niste aventurieri de ordinul comun al criminalilor, fara o conceptie morala si legala de conducere a unor treburi grave si importante de stat.

Din cauza acestei atitudini curajoase, dar legitime, Regele Carol II l-a trecut pe linie secundara în Siguranta Generala. Evenimentele din toamna lui 1940 l-au adus la suprafata si în guvernarea legionara Maimuca a ajuns secretar general al Sigurantei, al carei director general devenise Alexandru Ghica. În acest post important si sensibil, într-o perioada de serioasa criza politica, care domina societatea si statul român, Maimuca a reusit sa-si cristalizeze planurile sale de organizare tehnica, în sensul vederilor sale de specialist. A lucrat de comun acord cu Ghica la schimbarea radicala a sistemului de Siguranta românească. N-a fost deloc implicat în actiuni politice de partid, ci a stabilit conditii noi, moderne, legale de obtinerea informatiilor

ce priveau securitatea statului, si n-a operat decât atunci când aceasta securitate era amenintata realmente prin comploturi sau actiuni de spionaj.

Problemele interne ale României, în epoca din 1940, erau extrem de complicate, cu tendinte, forte, formatiuni si presiuni politice ce se contraziceau si se confruntau în diferite forme, si la care se adaugau serioase presiuni externe politice, militare si economice, în cadrul unor confruntari de anvergura europeana.

În fata acestora, Maimuca, cu calmul si seriozitatea lui, nu s-a abatut deloc de la linia sa de conduita si cu sprijinul moral si legal al lui Ghica, a reusit sa reorganizeze complet Siguranta statului, fara interferente de partid, care i-ar fi diminuat sau chiar anulat caracterul specific pe care trebuia sa-l aiba sub autoritatea oricarui guvern român.

În pozitia lui de secretar general al Sigurantei, Maimuca intrase în posesia unor documente materiale prin care se dovedeau cu evidenta jocurile de dubla agentura politica pe care le facusera celebrii aventurieri ai camarilei regale, jocuri care erau în defavoarea intereselor majore ale statului român.

În actiunile lor camuflate acesti aventurieri înselau pe rege, înselau guvernul si înselau buna credinta a poporului român, fara exceptie si în toate împrejurarile. Ei erau simple inele ale unor înlantuite operatiuni de spionaj si contraspionaj international, în desfasurarea carora serviciile pe care le faceau statului român erau limitate si nesemnificative. Asa erau Niki Stefanescu, Eugen Cristescu si Moruzov.

Arestarea lui Maimuca nu era legata de vreo ilegalitate, crima sau imoralitate, ci de însasi pozitia lui si, mai cu seama, de teama comunistilor de a scapa din mâini un om care le-ar fi putut servi interesele cu bogata lui experienta si cu multimea de informatii de care dispunea acesta. Numai ca Maimuca nu era Eugen Cristescu. El n-a putut fi câstigat de seductiile comuniste sub nici o forma. Tinuta sa era impresionanta si ireprosabila, în toate împrejurarile detentiei sale, fata de detinuti si fata de autoritatile Securitatii.

Omul acesta care cunostea atâtea din tainele politicii românesti si care cunostea mai bine decât oricine tehnicile si tactica de lupta comuniste (inclusiv cele sovietice), nu vedea nici o scapare de sub dictatura comunista în conditiile de atunci ale politicii internationale. Era realist si încerca sa tempereze iluziile, în special ale celor mai în vârsta dintre oamenii politici.

O data cu venirea primaverii 1949, gardienii au început sa ne permita sa scoatem noi butoaiele cu apa si urina afara, în fiecare dimineata si seara. Nu stiu în ce masura aceasta decizie administrativa a fost luata în urma repetatelor noastre raporturi în fata diferitilor ofiteri superiori, care ne vizitau celulele din când în când.

Cererea noastra esentiala si permanenta în fata vizitatorilor superiori era sa ni se clarifice situatia personala la ancheta si sa se stabileasca pozitia noastra juridica. Fiecare doream sa cunoastem cu adevarat fazele juridice ale arestarii si motivele politice ale acestei arestari. Auzisem de loturi care au fost judecate de Tribunalul Militar al Capitalei, în componenta caror loturi intrau în cele mai multe cazuri oameni care nu aveau nici o legatura unii cu altii. Nu s-au cunoscut înainte de proces si nici n-au auzit unii despre altii, pâna la instanta judecatoreasca.

Aceste loturi erau creatia imaginara a Securitatii, care avea dispozitii de la Comitetul Central al Partidului Comunist sa distruga rezistenta si opozitia anticomunista. Pe aceasta linie de directive se formau în cabinetele ofiterilor de Securitate organizatii fictive, în care erau încadrate cele mai disparate persoane. În fata lumii, aceste loturi apareau ca organizatii reale, cu scopuri politice de a submina autoritatea regimului politic.

Majoritatea absoluta a arestarilor politice era nelegitima din punct de vedere legal, si o naivitate copilareasca din punct de vedere al formalitatilor. Dar politic era o actiune de largi proportii care legitima existenta Securitatii si asigura Partidului Comunist puterea prin atmosfera de teroare pe care o întretinea cu arestarile si spectacolul proceselor.

În aceste conditii si noi ne asteptam sa fim încadrati în cine stie ce loturi politice care urmau sa ia nastere prin aranjamentele abile ale

Securitatii. Aceasta în special pentru faptul ca la anchete eram întrebati despre nume de persoane despre care n-am auzit niciodata în viata noastra.

Mai târziu am înteles o buna parte din procedeele si tactica Securitatii. Îndata dupa arestare se cerea fiecarui detinut politic sa-si scrie o autobiografie amanuntita. Nu existau chestionare, ci fiecare scria dupa propria lui alegere, ceea ce credea ca este necesar. La mijloc era un fel de amagire, caci în felul acesta Securitatea obtinea date noi, neasteptat de pretioase, pentru intentiile lor. Dupa ce aveau o autobiografie în posesia lor, treceau la depistarea numelor ce fusesera furnizate în autobiografie, si apoi decideau arestarea celor ce aveau o pozitie mai importanta în viata publica, profesionala sau politica. O autobiografie devenea în felul acesta un document material care putea duce la arestarea cuiva, fara nici o alta corelatie politica de activitate antiguvernamentala. Asa se ajunsese la un imens numar de arestari, carora nu le mai puteau face fata organele de ancheta, iar noi solicitam clarificarea situatiei noastre tocmai celor ce nu erau capabili sa raspunda solicitarilor noastre.

O alta cerere urgenta si presanta pe care o prezentam inspectiilor ce veneau la noi era îmbunatatirea conditiilor de trai, cu alimentatie mai buna, cu asistenta medicala si cu dreptul de a purta corespondenta cu familiile noastre.

Ciudatenia era ca majoritatea acestor inspectori ne promiteau îndreptarea situatiei, iar dupa plecarea lor eram supusi unui regim, cel putin temporar, mult mai aspru, în care nu lipseau nici bataile administrate de catre gardieni care ne atrageau atentia sa încetam cu asemenea cereri absurde.

Altii dintre inspectori ascultau raportul ce-l prezentam si dupa aceea ne administrau si ne faceau educatie politica, reamintindu-ne mereu ca suntem dusmani ai poporului, banditi organizati sa distrugem un regim legal si reprezentativ si ca noi nu am dori decât sa recâstigam pozitiile pe care le-am pierdut prin caderea unei burghezii exploatatoare. Si ne adresau tot felul de invective, cu o atitudine dusmanoasa si inumana. În asemenea împrejurari si

cazuri eram convinsi ca inspectorii respectivi erau din cadrele politice ale partidului care reprezentau radicalismul orientarii lor ideologice, unde un era loc pentru egalitate, morala si simt de omenie.

Nimic nu se îmbunatatea în situatia noastra de detentie, sub nici o forma. Acesta este motivul pentru care am vazut în dispozitia de a fi lasati afara câte 5 minute, dimineata si seara, o raza de lumina si speranta pentru un viitor mai bun. În timpul iesirii noastre, pentru cele 5 minute, obiectivul nostru principal era sa culegem iarba si buruieni pe care le spalam si le mâncam pentru a înlocui lipsurile de vitamine, care începusera sa-si faca efectul lor dezastruos si demoralizant. Aparusera pe fetele noastre tot soiul de ciuperci si eczeme care erau întretinute, pe lânga lipsa de vitamine si de conditiile neigienice în care traiam, de o înspaimântatoare lipsa de apa si sapun.

Baia pe care o faceam cam la doua saptamâni devenise un adevarat chin pentru noi. Eram de multe ori scosi din celule în pielea goala pentru a astepta într-o camera murdara si rece, din apropierea baii centrale, pâna ieseau cei ce intrasera înaintea noastra. Dusurile erau vechi si stricate, încât niciodata nu eram siguri daca vom putea spala sapunul de pe corpurile noastre si nu o data ne-am reîntors în celula cu spuna de sapun pe întregul corp pentru ca se oprise apa pe tevile de dus.

În unele cazuri eram condusi în niste sali de baie în care se gaseau doua sau trei cazi, si eram obligati sa ne spalam în aceeasi apa, neschimbata, câte 5-6 dintre noi. Era un spectacol oribil, de animale mânate la scalda în balti namoloase. Daca am fi vroit sa renuntam la o astfel de baie, nu puteam s-o facem, întrucât gardianul ne obliga sa ne curatim trupurile. Îmi amintesc o scena penibila, când colonelul Turtureanu a refuzat sa faca o asemenea baie de cada, din cauza unei hernii uriase pe care o avea. Gardianul l-a lovit si l-a fortat sa intre cu mine în cada, unde de fapt s-a simtit mai bine, caci apa sapunita i-a atenuat durerile de hernie. Nenorocirea, de altfel obisnuita, a fost ca n-am putut sa ne clatim. Nu ni s-a dat apa curata dupa iesirea din cada.

Ceea ce doream cu totii în vremea aceea de detentie era sa avem un preot în mijlocul nostru. Calugarul de la Cernica plecase si nu am mai aflat niciodata nimic despre existenta lui. S-a pierdut în multimea de nesfârsit a detinutilor politici. Dorinta noastra însa a fost împlinita de un miracol adevarat, ca toate miracolele care au abundat în viata închisorilor comuniste, în ciuda tuturor care nu cred în miracole. Toata viata detentiei noastre, de-a lungul anilor, a fost dominata de evenimente si situatii care aveau caracterul miraculos de a aparea, împotriva oricarei logici morale, si a oricaror conditii imposibile de a astepta un asemenea lucru, o asemenea dezlegare si o asemenea întorsatura a situatiei.

Sfânta Înviere a lui 1949 am trait-o în teroare, rugaciuni si sperante, fara evenimente deosebite si fara licariri spre clarificari si îmbunatatiri în viata noastra. Ne-am urat unii altora, în soapta, o eliberare grabnica si ne-am spus traditionalul "Hristos a înviat!", pe-ascunselea, caci gardienii ne urmareau prin vizeta de la usa toate miscarile din celula, si stiam ca vor aplica orice masuri de represalii împotriva noastra daca vor surprinde cea mai mica manifestare colectiva si publica legata de Sfintele Pasti.

Cam a treia zi de Pasti tacerea de mormânt, care domnea în acel moment al zilei în celula noastra, a fost sparta de zgomotele zavoarelor de la usa, care sunau ca într-un fund de lume sub pamânt. Usa s-a deschis larg si în fata ei a aparut zbirul sectiei noastre, plutonierul Stoica, care a împins din spate o figura de om, ascetica si palida, purtând un saculet de boarfe, cunoscut tuturora din detentie, ca un semn al unei mai prelungite întemnitari. Ascetul nostru a ajuns prin forta împingerii din spate pâna în mijlocul celulei, unde s-a oprit, si-a scos palaria de pe cap si uitându-se în jurul celulei, ne-a spus cu glas apasat si plin de curaj: "Hristos a înviat!", care a rasunat în ecoul puternic al celulei cu o forta de neînchipuit de biruitoare si dominanta. Noi am înlemnit. Asa ceva nu era posibil în prezenta lui Stoica. Dar de undeva din adâncuri sufletesti, rascolite de glasul unei biruinte ceresti, am raspuns cu totii, la unison: "Adevarat ca a înviat!" Plutonierul Stoica, ramas imobil în fata usii, a privit scena cu toata curiozitatea lui

cascata, dar n-a articulat nici un cuvânt. A ramas mut si s-a retras cu o decenta a unui om care a asistat la o împlinire care depasea posibilitatile lui. A închis usa discret, fara zgomot, si n-a urmat nici o consecinta neplacuta. Tânarul preot Gheorghe Radu a adus adevarata bucurie a Învierii în inimile noastre, iar satanismul lui Stoica a fost stapânit de momentul unei înaltari de credinta si rugaciune. Niciodata dupa aceea plutonierul Stoica n-a avut nici un gest de duritate sau admonestare fata de parintele Radu. Totdeauna l-a privit, tratat si i-a vorbit cu respect si decenta.

Îl cunosteam pe parintele Radu din libertate, caci era ajutor al parintelui Liviu Chinezu, paroh al bisericii greco-catolice din strada Polona, Bucuresti, despre care am vorbit la rândul sau. Fusese arestat dupa actul de desfiintare a Bisericii greco-catolice, pentru ca refuzase sa-si lepede propria sa credinta. Nu avea stiri politice si nu cunostea nimic din situatia internationala, dar a devenit leacul sufletesc al tuturor celor din celula. Facea rugaciuni regulate si comune, vorbea si interpreta învataturile crestine si sub aparenta firava a trupului sau parintele Radu dovedea si demonstra puterea nevazuta a unei credinte de fier, ce nu putea fi distrusa de nici o alta forta din lume.

Chiar doctorul Brancovici fusese impresionat de aceasta prezenta, mai mult spirituala. Brancovici era un adevarat om de stiinta, care lucra cu cele mai avansate mijloace de atunci pentru combaterea cancerului în România, si care era atras de farmecul cercetarilor stiintifice, dar care nu depasea orizontul acestor cercetari, pâna în lumea necuprinsa a supranaturalului. Privea totul cu raceala rationala a unui cercetator preocupat de descoperirile sale, fara sa vada un substrat mai adânc al fenomenelor pe care le scruta. Descendent din familia episcopului Sava Brancovici, doctorul nostru era un credincios formal al Bisericii Ortodoxe, dar nu ajunsese la punctul de confruntare cu propriile sale adevaruri stiintifice.

Nu fusese atras nici spre politica si nu se afiliase nici unui partid politic, desi tatal sau jucase un important rol politic. O singura data a fost în

situatia de a nu refuza sa se încadreze într-o actiune politica, si aceasta i-a fost fatala, într-o împrejurare plina de ciudatenii.

Doctorul Brancovici avusese simpatii deosebite pentru legionari, dar nu a depasit limitele unor simpatii. Dupa 23 august 1944 a avut un contact mai strâns cu profesorul George Manu, care-si dedicase întreaga activitate si inteligenta unor actiuni de organizare unitara a partidelor politice românesti. Manu a reusit sa stabileasca relatii cu o serie de forte politice din Occident si lucra intens la consolidarea rezistentei nationale. Puterea lui de munca, capacitatea lui de a actiona în conditiile de atunci, cu succese imediate si evidente în eforturile sale de a unifica pe aceeasi directie politica, diferitele formatiuni si forte politice românesti, l-au cucerit pe doctorul Brancovici, încât s-a atasat grupului de actiune a lui Manu, si si-a pus la contributie toate disponibilitatile lui morale si materiale. Brancovici, fiind sustras oricarei supravegheri politienesti, a gazduit în locuinta sa pe George Manu, care era deja urmarit de catre organele de siguranta. Brancovici devenise cucerit de farmecul unui romantism politic. Stia ca este implicat în tesaturile complexe ale clandestinitatii si rezistentei nationale, la nivelul cel mai înalt, si era unul dintre putinii care ardea de dorul de a fi botezat de duritatea prigoanei de închisoare. În timpul gazduirii lui Manu si a participarii la actiunile camuflate ale acestuia, Brancovici traia viata la o înalta si permanenta tensiune sufleteasca. Riscurile îi întâmpina sau pândea pe toti, la toate colturile de strada. Orice miscare sau contact cu cineva trebuia facut sub severitatea celor mai stricte precautii pentru a nu periclita existenta oamenilor sau a întregii serii de activitati. Când a fost arestat, Brancovici a respirat usurat si a început o viata de liniste sufleteasca. Botezul focului de prigoana comunista nu-l scosese din calmul sau, caci îl asteptase cu înfrigurare de novice. Când a intrat în celula noastra ne-a spus simplu:

"Sunt doctor Brancovici, sunt legionar si ma bucur ca sunt aici, împreuna cu dumneavoastra."

Apoi ne-a povestit, între altele, referitor la arestarea sa o scena hazlie pe care n-o pot trece cu vederea. Dupa ce i-a fost perchezitionata casa si i-au

confiscat o cantitate serioasa de radium cu care trata pacientii sai de cancer, ofiterii de Securitate l-au invitat cu ei la Ministerul de Interne pentru o declaratie, dupa cum era formula. Ajunsi în strada, în fata masinii Securitatii, doctorul Brancovici cu politetea sa formala a întins mâna invitând pe securisti sa intre în masina, spunând cu eleganta: "Dupa dumneavoastra, domnilor". Acestia nestiind de politete sau glume l-au îngramadit cu pumnii în masina pe bietul doctor care nu-si dadea seama ce s-a întâmplat.

Prezenta lui Brancovici a fost de mare valoare în celula noastra. Începusem prin evolutia distrofiei noastre si conditiilor de viata ce ne afectau si amenintau serios sanatatea noastra fizica sa privim cu îngrijorare starea noastra. El ne-a facut adevarate cursuri de introducere în medicina, pornind de la anatomie, fiziologie si ajungând la patologie. Am început cu totii sa cunoastem valoarea si numarul caloriilor din alimente si originea, dezvoltarea, simptomele si tratamentul diferitelor boli. La fel, devenisem un fel de experti în cunoasterea vitaminelor, functiunii si valorii lor în procesul de alimentatie.

În perioada aceea, foamea noastra zilnica, întretinuta de administratie în mod deliberat si organizat, nu avea decât un leac imaginar. Nu compensam lipsa de hrana cu o gramada de retete de bucatarie pe care ni le comunicam unii altora, încât devenisem niste bucatari experti, care stiam cele mai mici amanunte si secrete ale ciorbelor, supelor, fripturilor si prepararii celor mai delicate brânzeturi cunoscute în lume. Nu lipseau din cartea noastra de bucate nici prajiturile si tot felul de deserturi si vinuri si coniacuri. Erau unii dintre noi care nu gustasera si nu cunoscusera nici un fel de coniac sau vinuri din cele excelente. Acum eram în posesia secretului acestora, si mai mult decât atât, nerabdatori în dorinta lor ca, o data eliberati sa se împartaseasca din aceste bunatati, inexistente si de neconceput în închisoare. As putea spune ca se ajunsese la o perversiune în pasiunea culegerii si memorizarii celor mai fantastice retete culinare. În felul acesta se contrabalansa perversiunea foamei care ne stapânea din ce în ce mai feroce.

Pentru a-si întretine o continua salivatie si dumicatie, doctorul Brancovici mânca din turtoiul sau o zi întreaga, fara întrerupere, din care

rupea cu dintii particele infime, cu o grija deosebita sa nu se piarda nici un fel de farâmituri si resturi, oricât de mici ar fi fost ele. Acesta era un fenomen si o regula generala sa se recupereze orice farâmitura de turtoi sau pâine. Pâinea era o mare raritate si totdeauna într-o cantitate foarte redusa. Turtoiul nu era mâncat în zilele când era servit fierbinte, caci apetitul era asa de mare încât n-ar mai fi ramas nimic din el în 10 minute. În general, era lasat sa se raceasca pentru a putea supravietui pentru masa de prânz si cina.

Un alt mijloc, pentru a evada din mizeria de moment a celulei erau povestirile fantastice ale doctorului Brancovici, care studiase navigatia pe mare si oceane prin corespondenta. Cu povestirile lui faceam calatorii imaginare de caracterul fantastic al celor ale lui Jules Verne, caci în realitate erau bazate pe datele stiintifice si pe cunostintele reale ale lui Brancovici, din studiile sale de mare navigator.

Politiceste, Brancovici nu era nici interesat acolo în celula si nici interesant, caci politica nu intra în preocuparile sale personale. Era resemnat la gândul ca traieste momente de prigoana si ca motivele arestarii sale sunt legate de o cauza nationala.

Cel ce reprezenta elementul politic, în forma lui majora, era avocatul Iosif Costea, despre care am amintit în povestea întâi a acestei carti, originar din Hunedoara, a facut studiile sale de drept la Universitatea din Bucuresti. Acolo a intrat în Miscarea Legionara cu primul sau al doilea val de intelectuali si studenti bucuresteni. Dupa terminarea studiilor s-a întors la Hunedoara, la Deva mi se pare, unde a profesat avocatura si unde a dus o viata personala în strict acord cu principiile legionare. Dotat cu inteligenta naturala, cu o pregatire juridica temeinica, pasionat de problemele culturii românesti si ambitios în treburile politice pe care le urmarea cu atentie si aviditate, Costea si-a calauzit pasii de învatatura lui Corneliu Codreanu si a reusit sa faca o frumoasa ascensiune politica locala si sa câstige simpatia oamenilor si partidelor politice din regiunea Hunedoara. Între altele, avea cele mai bune raporturi de vecinatate politica cu Petru Groza, si cu întreg grupul politic al

acestuia, constituit în jurul Frontului Plugarilor, care îsi limita existenta în cadrul judetului Hunedoara.

Un talentat organizator, Costea a avut mare succes politic în Hunedoara si a promovat pâna la gradul de comandant legionar, acordat de Corneliu Codreanu când acesta era înca în viata. În prigoanele antilegionare a fost aproape totdeauna protejat de autoritatile locale si de partidele politice din regiune, pentru ca acestea îl apreciau pentru seriozitatea lui si pentru moderatia lui politica.

În 1940 ajunge prefect de Hunedoara, si deci în pozitia prima de a-si exercita si aplica planurile lui de administratie politica. Guvernarea scurta a legionarilor nu-i îngaduie sa duca la bun sfârsit aceste planuri si, fortat de evenimente, se transfera la Bucuresti unde, curând, prin ambitiile si pregatirea sa, ajunge în postul de conducator al Miscarii Legionare.

În acea epoca, 1941-1944, când Iosif Costea a detinut acest post de raspundere, situatia politica a României era complexa si complicata. Partidele politice nu existau legal ca forma de manifestare, dar toate acestea desfasurau largi activitati politice care erau din ce în ce mai rafinate si sofisticate în tesatura lor. Guvernul nu le îngaduia o existenta publica, razboiul era în plina desfasurare, iar evenimentele politicii internationale erau ele însele complicate si presante.

În realitate, toate aceste partide colaborau într-un fel sau altul cu guvernul Maresalului Antonescu. În orice caz, aveau contact direct cu Maresalul, pe linie si obiective de politica nationala.

În aceasta vreme, Costea avea o greutate în plus, în actiunile lui politice: ostilitatea personala a lui Misu Antonescu si a clicii sale politice, care juca cartile pe o alta miza decât cea a Maresalului.

La aceasta se adauga, pentru Costea, exigenta unor factiuni politice, chiar în sânul Miscarii Legionare, cu care era extrem de greu de stabilit o linie comuna de actiune si orientare. Apoi Costea venea din Ardeal în capitala tarii, unde se gaseau atâtea cadre de conducere, legionare, si care revendicau pretentii si drepturi la conducerea generala a Miscarii. El a reusit sa

supravietuiasca acestor confruntari si situatii dificile pâna la terminarea razboiului. Nici pâna astazi nu stiu personal daca aceasta supravietuire a fost bazata pe o nota de sinceritate si curatenie sufleteasca sau a fost întemeiata pe un extrem de periculos si machiavelic joc politic.

În orice caz, Iosif Costea a stiut sa-si afilieze un grup de consilieri politici si sa stabileasca un comandament politic, care exercita o influenta considerabila în straturile cele mai înalte ale guvernului, incluzând pe Maresal.

Doua erau obiectivele principale ale lui Costea si ale consilierilor sai:

1) consolidarea puterii politice a Miscarii;

2) crearea unei unitati nationale, ca formula politica pentru oricare din eventualitatile pe care le-ar aduce terminarea razboiului.

Prin calitatea oamenilor de care dispunea a reusit sa domine factiunile legionare si sa strânga rândurile tuturor, cel putin pentru moment. În felul acesta si-a asigurat o importanta platforma politica, care-i permitea sa trateze direct cu Maresalul Antonescu problemele de urgenta. Îl asigura pe Maresal de completul suport al Miscarii în eforturile nationale ale razboiului si de atitudinea pasnica a legionarilor în treburile politice interne. Stia sa contracareze într-o maniera extraordinara toate intrigile prezentate Maresalului de catre Misu Antonescu si grupul sau în ceea ce privea denigrarea Miscarii. Costea dispunea de un numar de personalitati politice si militare care îl ajutau si îl sprijineau pe lânga Maresal ori de câte ori era nevoie de interventia lor. Si era informat de toate manevrele lui Misu si de toate itele pe care acesta le utiliza în aceste manevre politice, caci relatiile sale politice în toate sectoarele erau aproape inepuizabile.

Maresalul Antonescu si-a dat seama din vreme de rolul important al lui Iosif Costea si a simtit nevoia contactului cu el pentru nemarturisite obiective politice de viitor si instituise un fel de protectie asupra lui, în ciuda eforturilor lui Misu de a-l scoate din lumea politica.

În orice caz, prin Costea Miscarea Legionara îsi câstigase un important loc si rol în configuratia de atunci a vietii politice românesti.

Al doilea obiectiv politic al lui Iosif Costea era sa se creeze un front de unitate nationala, care sa faca fata situatiei politice la sfârsitul razboiului, deoarece el socotea ca nu exista nici un partid politic românesc care sa asigure o stabilitate guvernamentala la încheierea ostilitatilor.

Pe lânga aceasta, Miscarea Legionara era angajata pe linia anticomunista si nu dispunea de nici un fel de rezerva cu optiuni politice spre lumea occidentala a democratiilor care sprijineau Moscova în lupta ei antihitlerista. Costea era informat ca însusi maresalul Antonescu îngaduite unor segmente din guvernul sau sa tatoneze puterile occidentale în vederea unei semi-neutralitati românesti, pentru a evita o ocupatie sovietica a teritoriului românesc. În perspectiva de atunci, era posibila în înfrângere a armatelor germane.

Lumea politica româneasca, spunea Costea, trebuie sa dispuna de mijloacele necesare pentru a asigura un guvern de tranzitie, care sa aiba încrederea democratiilor apusene în cazul ca acestea ar fi biruitoare alaturi de sovietici.

În acest sens, el a luat contact cu toate partidele politice românesti si cu Palatul Regal pe lânga legaturile ce le avea cu Maresalul. Aceste legaturi cu celelalte formatiuni politice le-a dezvoltat pâna la întâlniri directe cu factorii de raspundere, cu care a facut aranjamente precise pentru viitorul politic. Aceste aranjamente aveau consecinte foarte grave pentru pozitia politica a Miscarii Legionare si Costea era constient de aceste consecinte. Dar el miza pe ambele alternative, victoria sau înfrângerea Germaniei. El pretindea ca i-a comunicat lui Horia Sima, Comandantul Miscarii Legionare, o parte din obiectivele actiunilor sale politice, atragându-i atentia ca el, Costea, doreste sa creeze conditiile unei salvari a Miscarii Legionare în cazul în care Germania nationalista va pierde razboiul. El vroia sa creeze o rezerva, necesara pentru orice eventualitate.

Adevarul este ca partidele politice asa-zise democratice erau încântate si dispuse la o colaborare si un sprijin din partea Miscarii. Ele erau slabite în structura cadrelor luptatoare si vaduvite de energiile si dimensiunile

tineretului legionar. În consecinta erau îngrozite la ideea ca Rusia Sovietica va avea o influenta asupra politicii românesti, caci stiau ca nu dispun de fortele necesare umane si ideologice în combaterea Sovietelor. Iuliu Maniu îndeosebi a fost sedus si câstigat pentru o mai strânsa colaborare cu legionarii, care sa duca pâna la absorbirea lor totala în sânul Partidului National-Taranesc.

Dar înainte de realizarea acestei perspective postbelice, Iuliu Maniu si Bratianu aveau nevoie de un suport moral în actiunea lor de sprijinire si încurajare a Regelui pentru înfaptuirea unui armistitiu, împotriva vointei Maresalului, care dispunea de forta armatei si care nu era grabit pentru un asemenea armistitiu înainte de a avea garantii serioase atât din partea occidentalilor democrati, cât si din partea lui Hitler. De aceea în acea faza preliminara lui 23 august liberalii si taranistii urmareau sa-si asigure colaborarea legionarilor, pentru a da baze mai largi asentimentului populatiei române întru eventualitatea unui armistitiu forta de Palatul Regal.

Pe aceasta linie de conciliabule si întelegeri politice, Iosif Costea a angajat Miscarea Legionara, fara asentimentul lui Horia Sima si al gradelor legionare din tara, într-o colaborare directa cu Maniu, Bratianu si Palatul pentru obtinerea actului de la 23 august 1944. De altfel, întregul complot care a pregatit 23 august a fost construit pe procedeele celui mai denigrant machiavelism politic. Fiecare din fortele politice, angajate în pregatirea acestui act antinational, a urmarit beneficii partizane în viitoarea conformatie politica româneasca. Ulterior, Costea a înteles ca a fost angajat pe o cale gresita, dar era prea târziu.

Din nou la sectii

Suntem din nou mutati la sectii - o parte speciala a închisorii Jilava -, prin primavara lui 1951 (aprilie sau mai). Era o relaxare binevoitoare pentru detinuti. În orice caz, iesiseram neasteptat de bine din iarna. Respiram mai usurati, ca am scapat de nenorocirile pe care ni le poate aduce o iarna în conditiile de mizerie din închisoare.

Primul pe care l-am întâlnit acolo, dintre cei cunoscuti, era Victor Vojen. Era pesimist si obosit de provizoratul în care ne gaseam. Era prieten bun cu generalul Teodorescu-Ankara, care fusese ambasadorul României în Turcia în partea finala a razboiului, cu o misiunea speciala din partea lui Antonescu. Se plimbau împreuna când erau scosi la plimbare (mai mult decât de obicei, în aceasta primavara, caci administratia dorea - dupa spusele gardienilor - sa ne refacem, caci aveam sanse sa plecam la locuri de munca) si vorbeau despre toate problemele politicii românesti. Fireste, s-a ajuns si la problemele legionare, în care generalul Teodorescu era foarte interesat si-i punea lui Vojen tot felul de întrebari. Vojen cunoscuse bine pe Corneliu Codreanu si era în masura sa raspunda bine la chestiunile în cauza. El participase la actiuni legionare importante si cunostea felul de a gândi al lui Codreanu. Dupa 1938, ajunsese în Germania si era la curent cu o buna parte din framântarile de acolo. În timpul guvernarii legionare din 1940-1941 a fost ambasadorul tarii la Roma, deci avea o perspectiva mai larga a directivelor de politica externa preconizata de Miscarea Legionara. Vojen era o sursa pretioasa de informatii si date legionare pentru generalul Teodorescu.

Dar în vremea aceea venise în celula noastra si Horia Cosmovici, care facea parte si el din elita legionara. Fireste, într-o alta maniera decât Vojen, pe alte dimensiuni si cu alta perspectiva. Spirit curios si viu, generalul Teodorescu s-a apropiat si de Cosmovici, cu gândul de a-si clarifica problemele lui. Se pare ca, cel putin dintr-un sector al Miscarii Legionare, datele si parerile lui Vojen nu corespundeau cu cele primite de Teodorescu de la Cosmovici. Nu numai ca nu corespundeau, dar erau de-a dreptul contradictorii. Într-o maniera eleganta, fara sa produca ciocniri si frictiuni, generalul Teodorescu a apelat la cunostintele si parerile mele în acele chestiuni care îi pareau delicate si ar fi voit sa obtina lamuriri complementare, daca nu definitive.

Eu eram din generatia mai tânara si generalul era curios sa vada si o alta perspectiva. Si omul mi-a spus cu toata sinceritatea dilema în care se gasea, indicând problemele grave care-l preocupau. În fapt, dificultatea cea

mai mare era a mea. Nu vroiam sub nici un chip sa ma sustrag cerintelor generalului, dar nici nu vroiam sa creez vreo confuzie si sa încurc mai rau lucrurile. Aveam însa o explicare personala a unor evenimente si eram bucuros ca o pot oferi generalului. Asta mai ales ca tocmai în zilele acelea Horia Cosmovici mi-a adus niste revelatii extraordinare, care mi-au închegat si mai bine vederile mele.

Pe de alta parte, doream sa-l ajut pe generalul Teodorescu cel putin cu câteva elemente de buna cuviinta, cu câteva idei decente si, poate, o perspectiva noua care ar fi anulat contradictiile pe care le-a sesizat în pozitiile amicilor mei.

Generalul Teodorescu era interesat în directia pe care a luat-o Miscarea Legionara dupa moartea Capitanului. Vroia sa-si dea seama despre perspectivele de viitor si sa înteleaga mai bine viitorul guvernarii legionare din 1940-1941.

Eu nu participasem la guvernarea legionara pentru ca eram student în anul ultim, deci preocupat de studii, pentru o cariera de profesorat si ziaristica. Eram însa, fata de general, în pozitia de a-i prezenta o interpretare personala, un punct de vedere al unui observator mai tânar, care culesese cu metode sociologice o serie de date esentiale. Iata în forma concisa prezentarea mea: Miscarea Legionara a avut o evolutie tragica în sânul societatii românesti. Ea a aparut si a crescut în viata românească prin Corneliu Codreanu, care i-a imprimat toate caracterele esentiale. În 1931 Codreanu ajunse la o maturitate politica completa. Întreaga lui conceptie de viata era deja structurata si valorile fundamentale le imprimase si Miscarii Legionare - atât în planul educatiei nationale, cât si în planul politic pe care le promova. Personalitatea lui si viziunea lui românească atrasese si polarizase în sânul Miscarii o seama importanta dintre cei mai valorosi oameni de cultura si intelectuali si profesionisti din variate sectoare de activitate. Pentru a putea conduce, în conditii optime, treburile Miscarii, a initiat formula recunoasterilor de merit a celor ce s-au distins în actiunile majore ale vietii legionare - prin gradele pe care le-a acordat în diferite împrejurari. În cursul

anilor s-a acumulat un numar considerabil de grade legionare. Multe din personalitatile merituoase ale trecutului legionar devenisera "inactive", traiau numai din rumegarea amintirilor la lupte la care participasera. Altii obtinusera un grad datorita unei împrejurari speciale, care a fost depasita, iar persoanele în cauza ramasesera oarecum în urma cu evolutia Miscarii si a lui Codreanu. De la formule incipiente de muschetarism se ajunsese la forme superioare de lupta nationala, cu o problematica larga care pornea de la pedagogie si politica sateasca si ajunsese la structurarea metafizicei de existenta cu implicarea problemelor teologice si a filosofiei istoriei si a culturii.

Revistele legionare împânzisera tara si dezbateau problemele fundamentale ale existentei românesti: conceptele de cultura si civilizatie, prezenta în istorie a lui Dumnezeu, originea si caracterul filosofiei românesti, interpretari sociologice ale fenomenului românesc, arta guvernarii, ideologie si doctrina, metodele de lupta, partidele politice si structura lor, nationalism si democratie, forme de guvernamânt, politica si religie, valoarea intelectualilor, stilul de viata legionara, mistica crestina, comunitatea nationala, morala, arta si literatura nationala etc.

Amintesc câteva din revistele care au mai ramas în memoria mea: "Axa", "Iconar", "Ideea româneasca", "Însemnari sociologice", "Omul nou", "Orientari", "Rânduiala", "Revista mea", "Vestitorii", "Cuvântul studentesc" si "Predania".

Temele abordate de aceste reviste s-au raspândit apoi în toata publicistica româneasca din vremea aceea, în special în perioada 1936-1937.

Anul 1937 a fost anul adevaratei biruinte ideologice a Miscarii Legionare. Aceasta începuse cu impresionanta jertfa a lui Mota si Marin în luptele din Spania si se terminase cu alegerile din decembrie, când Miscarea obtinuse 16 % din voturile electorale, asigurându-si un numar de 66 de deputati în Parlamentul tarii.

Aceasta situatie l-a îngrijorat enorm pe Corneliu Codreanu. Câstigase o buna parte din intelectualii fruntasi si suportul unor mari mase populare, în special taranesti. Dar nu avea cadrele necesare de conducere politica, deci

nu-si putea asuma raspunderea guvernarii - la scrutinul urmator pe care-l pregatise guvernul - în care Codreanu urmarea dublarea numarului de voturi.

Pe de alta parte, biruinta legionara în alegerile din decembrie 1937 era, dupa intuitia lui Codreanu, un grav avertisment dat Palatului regal si camarilei corupte din jurul acestuia. Codreanu se astepta la represaliile Palatului si a avizat Miscarea la ordine si liniste, pentru a nu legitima revansa regala.

Carol al II-lea a facut toate pregatirile necesare în vederea lichidarii Miscarii Legionare. În primavara lui 1938 l-a arestat pe Codreanu si condamnat la 10 ani, într-un proces dinainte ticluit de magistratii regelui, ca urmare a plângerilor lui Iorga.

În felul acesta a fost scos din viata publica. Înainte de proces, Codreanu îsi dadea seama de pregatirile care se faceau pentru o eventuala condamnare a lui sau pentru uciderea lui. La un moment dat se pregatise sa plece în strainatate, în speranta ca regele si fortele camarilei se vor abtine de la masuri de represalii împotriva legionarilor. Pâna la urma a renuntat la plecarea în strainatate. Asupra acestui punct exista mai multe versiuni care se contrazic între ele. Dupa o versiune, guvernul însusi i-ar fi retras pasaportul; dupa alta, ar fi fost sfatuit de prieteni sa ramâna, sperându-se într-o îmblânzire a regelui, într-un climat de liniste. Pentru o viitoare clarificare, ma simt dator sa prezint si eu o versiune. Aceasta mi-a fost data de un martor ocular al deciziei lui Codreanu (e vorba de un comandant legionar Petre Tocu), în urmatoarele împrejurari: în perioada când Codreanu se pregatea sa plece în strainatate, a primit vizita unui luptator nationalist dintr-una din tarile baltice. Acesta mi se pare ca era un lituanian* care plecase din tara din cauza conditiilor politice. El colindase prin Europa si luase contact cu conducatorii miscarilor nationaliste pentru a se orienta în problemele generale ale Europei si cele specifice ale fiecarei miscari. Omul era nelinistit si nu-si gasise nicaieri un loc definitiv. Îsi daduse seama de ravasirea generala care domnea în Europa si de pregatirile febrile care se faceau pentru o confruntare militara, în Germania si Italia/Rusia. Nici Hitler,

nici Mussolini nu se aratau prea entuziasmati de miscarile nationaliste din alte tari si nu-i dadusera acestui lituanian protectie necesara pentru continuarea luptei sale. Aceasta confirmase intuitia lui Codreanu în aceasta privinta, care nu se atasase niciodata hitlerismului sau fascismului. Declaratia de apropiere de Axa Roma-Berlin, din 1937, avea o semnificatie de avertisment dat conducatorilor politici români, pentru a nu se lansa într-o alianta dezastruoasa pentru tara cu Rusia Sovietica. Nu exista nici un fel de legaturi sau linii de comunicatie ale lui Codreanu cu Hitler sau Mussolini. Când a facut ziaristilor straini declaratiile sale pentru Axa, reprezentantii presei germane au fost exclusi la ordinul personal al lui Codreanu. Filon Lauric a fost acolo si el a comunicat ziaristilor germani ordinul lui Codreanu. (El mi-a comunicat acest lucru la Jilava.)

Întâlnirea dintre Codreanu si nationalistul lituanian a avut loc la Predeal. Îndata dupa aceea, a comunicat celor prezenti - printre care si Petrica Tocu - ca nu mai pleca în strainatate. Îsi dadea seama de starea tragica a lituanianului, care nu avea nici o protectie si va fi urmarit de autoritatile de acasa pentru a fi asasinat pe meleaguri straine. Dorea sa ramâna în tara si sa moara pe pamântul tarii sale, nu departe în strainatati, izolat de poporul si camarazii sai. N-a putut suporta ideea de-a fi fugarit ca un câine, prin tarile europene, de catre agentiile camarilei regale.

În timpul procesului a avut certitudinea ca va fi ucis. A înteles toate manevrele care s-au facut în problemele juridice. Procesul depasise cadrul strict juridic pentru a lua alura unui proces politic, în dispretul total al legilor si bunului simt.

În fata acestei situatii Codreanu nu mai era multumit cu interpretarea legala, pe care o dadeau acestui proces avocatii sai. Era judecata pozitia lui nationala, NU violarea unor legi oarecare.

Horia Cosmovici a fost cel mai tânar din avocatii sai, dar a priceput mai bine framântarile lui Codreanu. Când i-a cerut Codreanu sa pregateasca pledoaria sa, care urma sa fie cea principala a procesului, pe linia unor discutii oarecare, Cosmovici a fost bucuros sa se angajeze la aceasta, dar i-a

raspuns ca o va face numai daca este sigur ca i se încredinteaza pledoaria fara nici o umbra de îndoiala. Codreanu i-a raspuns afirmativ si a fost multumit de pledoaria lui Horia Cosmovici.

În cursul discutiilor pentru pregatirea procesului, Horia Cosmovici a primit o serie de instructiuni de la Codreanu, pentru legionarii din afara. Dupa relatarile lui Cosmovici, Codreanu avea certitudinea ca va fi omorât, dar si pe aceea ca Miscarea va supravietui, deoarece avea o platforma sanatoasa de existenta si credea nestramutat în dreptatea cauzei si în ajutorul Sfântului Arhanghel Mihail si Dumnezeu.

Horia Cosmovici îi comunicase ca afara domneste o mare confuzie, o mare tensiune si presiune mare politica. Corneliu Codreanu i-a cerut lui Horia Sima, prin Horia Cosmovici, sa vina la Bucuresti si sa se îngrijeasca de Miscare, pentru a salva structura ei organizatorica, care sa-i asigure supravietuirea. Acest lucru s-a întâmplat dupa ce Corneliu Codreanu l-a întrebat pe Cosmovici cine era liber la ora aceea si deci poate lua conducerea. Si Cosmovici i-a însirat pe toti iar Codreanu nu a dat nici o indicatie, pâna a ajuns la însirarea de nume la XYZ. Atunci Corneliu Codreanu a spus categoric ("El" în nici un caz). Apoi s-a ajuns la numele lui Horia Sima, care apoi, prin Nicolae Patrascu, a tiparit în curând Adevarul în procesul Capitanului.

Si a început sa lucreze în clandestinitate, închegând un comandament pentru întreaga tara si toata lumea legionara stia despre existenta si prezenta lui Horia Sima în treburile legionare si a lucrat în perioada din 1938-1940 sub conducerea sa si dupa ordinile sale, fara riscuri si fara cârtire.

Horia Cosmovici îi daduse lui Horia Sima învestitura din partea Capitanului.

În noiembrie 1938, Codreanu a fost omorât din ordinul regelui, împreuna cu alti 13 legionari. Prin aceasta se credea ca Miscarea se va destrama si nu va mai avea nici o influenta serioasa asupra poporului român. La rândul lui însa, cade si Armand Calinescu, care fusese organizatorul uciderii lui Codreanu, sub pedeapsa unui grup de legionari. Represaliile

regelui nu întârzie si organele jandarmeriei ucid mai bine de o mie de legionari în toata tara. Atmosfera interioara a tarii devine încarcata si Palatul regal e cuprins de panica.

La sfârsitul anului 1938, un grup de comandanti legionari încearca o iesire din impas. Corneliu Georgescu, comandant al Bunei-Vestiri - cel mai înalt grad legionar - îi cere lui Augustin Bidianu, un avocat din Sibiu, sa pregateasca terenul unei destinderi politice în viata româneasca pentru a salva viata legionarilor care au scapat de gloantele jandarmeriei. Bidianu venea din generatia de la 1922, fusese coleg si prieten bun cu Ion Mota si ajunsese el însusi comandant legionar. Era prieten bun si vechi cu Corneliu Georgescu. Cunostea bine conceptia de viata legionara si întelesese bine pe Corneliu Codreanu. Nu era deci un legionar oportunist si nici marginal. Luptase o viata întreaga pentru ideea nationalista si Miscarea Legionara.

Când i-a cerut Corneliu Georgescu sa ia initiativa unei actiuni de destindere, a acceptat-o si a luat contact cu dr. Vasile Noveanu, care avea calitati de diplomatie politica, si l-a pregatit pe acesta în vederea aplicarii propunerii lui Corneliu Georgescu.

Situatia nu era usoara si lucrurile nu erau simple. Multi dintre legionari nu credeau ca a murit Corneliu Codreanu. Pentru a domoli atmosfera tulbure din tara, însusi guvernul lansase zvonul evadarii lui Codreanu si al fugii sale în strainatate.

Apoi, o actiune de destindere politica însemna o luare de contact cu autoritatile românesti - la nivelul cel mai înalt - deci, pâna la urma, cu Palatul regal caci o astfel de actiune nu era posibila - si nici valabila - fara rege. O luare de contact de acest soi ar fi diminuat prestigiul Miscarii Legionare, dupa socotinta unora dintre fruntasii legionari de atunci.

Dar acesta este un alt capitol, cu istoria lui. Aici as vrea sa explic felul de judecata al lui Augustin Bidianu, adica framântarile si liniile lui de orientare în epoca aceea. Toate acesta sunt semnificative pentru situatia Miscarii Legionare.

Bidianu nu mai credea în posibilitatea de existenta a Miscarii dupa moartea lui Codreanu si a unei parti din elita legionara. El nu traise în mitul personal al lui Codreanu, ci era atasat unor valori permanente românesti si credea ca acestea fusesera puse în lumina si actualizate - de Codreanu - în forma optima. Era legat total de Codreanu, cu o mare capacitate de sacrificiu, dar nu vedea nici o sansa pentru aparitia unei personalitati care sa continue epoca educativ-legionara, codrenista. Era dispus la o destindere pentru a salva fizic pe legionari, dar fara perspectiva refacerii Miscarii Legionare, pe care o socotea definitiv si iremediabil scoasa din viata românească. Destinul viitor al României ramânea încredintat miracolelor istorice, la care Miscarea nu va mai avea nici o participare, în afara de legenda pe care a faurit-o pâna atunci.

Acesta era bagajul lui sufletesc la sfârsitul anului 1938 si, prin structura aceasta de vederi, poate fi înteles Bidianu, si cei care s-au alaturat felului sau de a gândi, în cursul celor aproape doi ani care s-au scurs dupa aceea (decembrie 1938 - septembrie 1940).

Actiunea de destindere s-a continuat - chiar cu succes - pentru ca regele avea o nevoie imperativa pentru realizarea ei. Carol al II-lea avea interese mai grabnice si majore, pentru o destindere, decât Miscarea Legionara. Dupa varsarile de sânge - facute din ordinele sale directe - si-a dat seama ca a pierdut orice suport al poporului român. Se pare ca tocmai aici Bidianu nu a sesizat starea psihologica a regelui si reactiunea populara din interior. El se temea de noi represalii ale regelui, ceea ce n-ar mai fi fost de conceput dupa ce fusesera depasite toate limitele posibilului. Ideea fundamentala a destinderii însa nu era falsa. Totul depindea de directiile, de obiectivele si rezultatele unei astfel de actiuni. Ea fusese lansata de Corneliu Georgescu, dar acesta n-a mai intervenit dupa aceea decât periferic si ocazional.

Însa pe lânga Bidianu, îndata dupa moartea lui Codreanu, ca si în perioada destinderii care a urmat, unele din cadrele mai vechi ale Miscarii nu mai credeau în viitorul acesteia. O mare parte din aceste cadre - cadre sau

functiuni legionare - traisera în preajma lui Codreanu, cu un atasament complet, dar fondat pe un mit al personalitatii sale. Ei nu vedeau înlocuirea acestui mit, nici psihologic, adica pentru ei însisi, nici istoric pentru o dezvoltare viitoare. Cu Corneliu Codreanu a disparut din istorie Miscarea Legionara. Aceasta parte a cadrelor legionare nu se mai tinuse la pas cu evolutia lui Codreanu si a Miscarii. Nu-i legase de Miscare învatatura legionara principiile fundamentale ale ideologiei, ci personalitatea lui Codreanu. În aceeasi perioada însa existau cadre legionare care faceau corp comun din învatatura codrenista si personalitatea sa. Acestia credeau în viitorul Miscarii Legionare, fie acest viitor si un imposibil sau miracol. Omul a disparut, dar a ramas învatatura lui, care a tras brazde adânci în sufletul românesc. Dupa educatia fratilor de cruce, chiar daca prin imposibil ar ramâne un singur frate de cruce, acesta trebuie sa duca mai departe lupta lui nationalista, în conformitate cu conceptia si legile lui de viata.

Apoi existau cadre legionare - din elita Miscarii - care pricepusera sensul mai adânc al ideologiei legionare, care nu era o simpla aderenta de persoana unui singur om. Tocmai acesta fusese efortul lui Codreanu, sa stabileasca principiile fundamentale ale unei conceptii de viata românesti - care sa revigoreze sufletul poporului si sa deschida perspective noi pentru destinul sau istoric.

Oamenii din aceasta categorie nu-si pierdusera încrederea în supravietuirea Miscarii, nu capitulasera si nu credeau total în destinderea promovata de Vasile Noveanu. Erau în expectativa. Ei îsi dadeau seama de greselile facute de rege si politica sa si de conjunctura internationala, în care instabilitatea din interior nu oferea nicaieri o garantie politica Palatului, iar pregatirile de razboi erau febrile si comunismul un pericol la granitele tarii.

În aceste conditii - de dezbateri si orientari diferite - apare "miracolul" guvernarii legionare din septembrie 1940, despre care s-a discutat si se discuta înca, cu argumente pro si contra, fara încetare. Aceasta guvernare - scurta si fragila - are însa o semnificatie istorica deosebit de importanta. Prin ea s-a asigurat viitorul definitiv al Miscarii Legionare. Guvernarea legionara a

adus la suprafata Miscarea - care era considerata iremediabil pierduta - si a legitimat-o istoric si existential în viata românească. N-a mai ramas o simpla legenda sau anexa a personalitatii lui Codreanu. Ea a fost adusa în constiinta vie a poporului român. Si-a câstigat un statut juridic, politic si spiritual.

Cei care au crezut în supravietuirea ei au fost confirmati de istorie. Fara Horia Sima, aceasta nu era posibil. Dar, în acelasi timp, guvernarea legionara din 1940-1941 a marcat si un punct crucial în diviziunea Miscarii. O serioasa ruptura s-a facut între cadrele mai vechi, oarecum, care se considerau mostenitorii liniei codreniste, datorita vecinatatii si atasamentului sufletesc pe care l-au avut fata de Codreanu si între cadrele, oarecum, mai noi, care îsi revendicau linia de orientare din structura ideologica a conceptiei legionare, nu atât de singura personalitatea lui Codreanu.

Oricât s-a discutat de mult în legatura cu succesiunea lui Codreanu, aceasta succesiune spirituala si politica intra în dezbatere tocmai datorita existentei celor doua mentalitati. Era firesc ca cei care n-au mai crezut în sansele minime de supravietuire a Miscarii, dupa moartea sefului, sa nu accepte înlocuirea acestuia, indiferent de cine ar fi fost personalitatea aceea. Ei erau prea mult dominati de mitul lui Codreanu. Oricine ar fi fost succesorul, sarcina lui era considerata imposibila, caci nu se putea ridica la nivelul creatorului Miscarii Legionare. Alex. Cantacuzino, Polihroniade reprezentau, dupa Papanace, o infiltratie fanariota.

Adevaratul conducator al Miscarii, chiar în viziunea lui Codreanu, era acela care creeaza conditii optime pentru existenta ei. Dar cadrele vechi nu erau interesate de viziunea aceasta, primatul în întelegerea lor îl avea personalitatea, mitul personal al lui Codreanu. Din aceasta perspectiva judecau acestia toate întâmplarile, situatiile si problemele.

Asa se face ca s-au structurat doua directii în sânul miscarii: romanticii, care purtau în ei imaginea glorioasa a lui Codreanu, si realistii, care se straduiau sa valorifice - în functie de conjunctura istorica - ideologia legionara.

Ajuns la acest punct, i-am facut profilul psihologic al lui Vojen si i-am gasit locul în categoria romanticilor, care traieste cu fata spre un trecut de sub dominatia caruia nu poate scapa. El a fost printre intelectualii bucuresteni care s-au integrat în Miscare dupa 1933, cu Mihail Polihroniade, Al. Christian Tell etc. si au format o revista, "Axa" - sub îndrumarea lui Mota - în care dezbateau probleme de actualitate într-un incipient spirit legionar. Acesti intelectuali au avut un contact permanent cu Codreanu si au înteles - în mod gradual - elementele fundamentale ale viziunii sale românesti.

Vojen l-a ajutat pe Codreanu în câteva momente majore si i s-a acordat gradul de comandant legionar. Activitatea lui se desfasura pe planul politic, cu actiuni politice, nu pe planul educatiei tineretului, care trebuia format în legile de viata legionara. El îndeplinea misiuni politice si de unele s-a achitat în forma magistrala.

Dar cea mai importanta realizare a lui Vojen a fost organizarea înmormântarii lui Mota si Marin. El fusese om de teatru - director de scena - si, în februarie 1937, a avut ocazia sa realizeze acel grandios spectacol în aer liber, care a avut un efect covârsitor asupra poporului român.

Vojen nu era educator si nici nu vroia sa fie. El îsi vedea destinul personal în domeniul politic, unde dovedise ca poseda o suma de calitati si o diplomatie eficace.

Cu disparitia lui Codreanu nu-si mai vedea perspectivele unor realizari majore pe planul politic. Cu snobismul sau nu putea concepe pe cineva care l-ar fi putut domina cum o facea Codreanu. De aceea a devenit un permanent nemultumit cu cei care conduceau Miscarea, înainte de guvernare si dupa aceea. El vedea lucrurile numai în dimensiunea si aparenta lor politica. În felul acesta era un permanent inadaptabil, în libertate sau în închisoare.

Horia Cosmovici era format din alt aluat. Apropierea lui de Miscare se datora structurii lui sufletesti, conceptiei lui proprii de viata, care îsi gasea o frumoasa împlinire în climatul vietii legionare. El îl considera pe Codreanu un învatator care-l putea ajuta în propriile lui straduinte spirituale si un vizionar al poporului român.

Pentru el politica legionara era marginala caci nu-l atragea lumea politica. Aceasta structura personala l-a facut pe Cosmovici sa patrunda în esentele educatiei legionare si sa-l înteleaga pe Codreanu într-o alta perspectiva, deosebita de cea a lui Vojen.

Horia Cosmovici nu discuta cu Codreanu numai despre probleme politice, ci si probleme educative si religioase, numai tangential politica românească si, în caz de necesitati, elemente juridice, caci era avocat. De aceea, Cosmovici a trait permanent în contact direct cu valorile legionare - asa cum le-a înteles de la Codreanu - si a crezut în validitatea lor, chiar dupa uciderea acestuia.

Oamenii dispar, dar ramân valorile, ideile, principiile. Ramân cu deosebire exemplele de viata, întruchipate în maniera de a fi a unui om nou. Horia Cosmovici era un astfel de om nou, în structura sufleteasca a caruia se integrasera mai târziu si valorile catolicismului. Se convertise la catolicism, mentinea un contact permanent cu Msgr. Vladimir Ghyca. Prin aceasta convertire, Cosmovici adâncise trairea religioasa. Se spovedea si se cumineca în fiecare dimineata, împreuna cu întreaga familie. Apoi se ducea la biroul lui avocatial. Aceeasi practica crestina o mentinea si în închisoare. Era complet devotat spiritualitatii crestine, în cuvânt, gând si fapta.

Cosmovici avea o cuprindere esentiala a fenomenului legionar, patrunsese în adâncimea izvoarelor spirituale ale acestuia. De aceea, în 1940, el a fost alaturi de Horia Sima, fara reticente si printr-o integrare totala. Era secretar general la Presedintia Consiliului de Ministri - unde era locul lui propice - pentru a deveni arhitectul unui stat legionar - fundat pe principiile majore ale conceptiei legionare si crestine. El si-a dat seama de potentialul si calitatile comandantului Miscarii Legionare si atasamentul sau era o continuare a felului în care îl întelesese pe Codreanu, de la care avea deja indicatii asupra lui Horia Sima, retinute dintr-o convorbire ce a avut loc înainte de disparitia lui definitiva.

Pentru ca întelegea mai complet ideologia legionara, Horia Cosmovici n-a avut probleme si framântari în 1940. El a socotit actul guvernarii din 1940

ca o împlinire a unui destin frumos. În constiinta românească s-a tras o dâra care va ramâne permanent. Miscarea Legionara a iesit, din propria cenusa, la suprafata. Era un act de valoare istorica, pentru el. Fusesera doborâte toate adversitatile, anulate toate pronosticurile si facute mincinoase toate profetiile: Miscarea Legionara si-a legitimat existenta - prin recunoasteri formale si constitutionale - juridica.

Un fapt istoric, care va avea consecinte importante pentru viitor.

Prin caracterizarea acestor doua personalitati si a situatiilor pe care le-am descris, am încercat sa-i dau generalului Teodorescu o cale mai simpla de-a întelege câteva din starile de lucruri ale Miscarii. Nu am vrut sa ma hazardez în abordarea problemelor legate de viitor. În fapt, eu nu cred în futurologie politica, nici ca stiinta, nici ca forma de profetizare. Am înteles însa ca generalul avea o intuitie apropiata de a mea asupra situatiilor si chestiunilor de care am vorbit cel putin, în jurul celor discutate.

Dupa aceste discutii cu generalul m-am apropiat prieteneste de Iancu Vojen si i-am explicat punctul meu de vedere, atitudinea mea fata de politica, inclusiv legionarii din închisoare. A trebuit sa-i vorbesc deschis, atragându-i atentia asupra spectacolului oferit altora, daca el va continua sa-si mentina o pozitie cu totul personala, urmând ca altii sa dea explicatii care ar putea sa-i diminueze prestigiul lui personal.

Tocmai fusese chemat la ancheta, în birourile închisorii. Întrebarile si discutiile purtate în timpul anchetei îl deranjase sufleteste pe Vojen. Erau banale si cu note de stupiditate, fara nici o tangenta cu situatia lui juridica si fara nici o legatura cu pozitia lui politica. Am avut un moment de oarecare crispare, când m-a întrebat ce rost ar fi avut una dintre întrebarile careia i s-au adresat. Ca sa nu observe propria mea framântare, în acel moment, i-am raspuns cu un fel de nonsalanta: "Comunistii nu-i mai acorda nici un fel de credit politic. Nu vezi asta din felul cum te trateaza?" Temerea mea era însa ca tocmai acest fel de tratament era un credit politic care i se acorda, dar la nivelul cel mai scazut, ceea ce prevestea un pericol. Dar au trecut multi ani si temerile mele s-au dovedit simple parelnicii... pâna când au devenit realitate.

Reabilitarea lui Corneliu Codreanu

Pentru ca sunt înca în celula cu Horia Cosmovici, as dori sa relatez povestea lui în legatura cu reabilitarea lui Corneliu Codreanu, din 1940. Spuneam ca am înteles, din convorbirile îndelungate cu el, atasamentul lui profund la învataturile legionare si încrederea totala si profunda în viata legionara. Tot din contact direct am cunoscut si convertirea lui la catolicism. Eu eram membru la biserica greco-catolica de pe strada Polona din Bucuresti, unde era paroh parintele Liviu Chinezu. Dupa lovitura comunista de la 6 martie 1945, ne adunam acolo la un fel de sedinte spirituale în jurul Msgr. Ghyca. Totdeauna discutam si chestiunile Bisericii Greco-Catolice, încercând sa gasim formula de a o apara si de a o mentine pe o linie de plutire sanatoasa. Mentorul nostru spirituale este Msgr. Ghyca, care avea o vigoare sufleteasca si intelectuala inegalata. Veneau: Nicolae Tatu, Ion Ghetie, Horia Cosmovici, parintele Chinezu si eu, ca cel mai tânar. Mai venea un ofiter de geniu, foarte inteligent si dedicat luptator al Bisericii Unite. Parintele Chinezu facea legatura directa cu Episcopul Ioan Suciu. Deci pot spune ca aveam certitudinea orientarii noastre corecte în acele momente de neliniste si tulburari.

Msgr. Ghyca avea o memorie vizuala extraordinara, dânsul ne spunea ca numai Nicolae Iorga mai avea o asemenea memorie. Pentru exemplificare, mi-a cerut, în una din acele sedinte, sa-i aduc o carte noua pe care n-a citit-o. Eu aveam prieteni la cenzura presei - care nu fusesera înca înlocuiti - si primeam carti de la ei - venite din strainatate - în loc sa fie aruncate la gunoi. Asa, am adus o carte de Berdiaev. Msgr. Ghyca a rasfoit-o doar, trecând cu ochii peste pagini. Când a terminat operatia de rasfoire - mi-a cerut sa-i indic capitolul despre care sa vorbeasca - cu prezentarea ideilor, cu critica acestora din punctul de vedere catolic. A fost uimitor cu câta precizie a expus ideile lui Berdiaev, dintr-o carte peste ale carei pagini a facut un parcurs de simpla privire. El citea o pagina dintr-o singura privire. Asa a fost posibil, pentru

Iorga, sa devina un arhivar viu si ambulant al istoriei românesti si al lumii întregi.

Dupa aceste sedinte, mai târziu, m-am regasit cu Horia Cosmovici la Jilava. În 1948-1949, în celule deosebite, abia schimbam din când în când câte o vorba în conversatii scurte, când ne întâlneam în curte câteodata, la plimbare.

Apoi, în 1951, în aceeasi celula, unde mi-a relatat conditiile rejudecarii procesului lui C.Z. Codreanu, în toamna lui 1940. Din pozitia lui de secretar al Presedintiei Consiliului de Ministri, era în masura sa cunoasca directiile de orientare ale Miscarii si interesele ei majore. Pe neasteptate, Miscarea Legionara s-a gasit în fata unui fapt împlinit, de care nu fusese încunostintata în prealabil.

Ministerul de Justitie - sub comanda lui Mihai Antonescu - anunta la 31 octombrie 1940 revizuirea sentintei prin care C.Z. Codreanu a fost condamnat la 6 luni de închisoare - pentru ultraj la adresa profesorului Nicolae Iorga.

Lucrarile Comisiei pentru revizuirea proceselor politice nu fusesera initiate de Miscarea Legionara, ci de Mihai Antonescu. Aceasta atitudine a lui Mihai Antonescu a fost suspectata de Horia Cosmovici de la bun început. Mihai Antonescu nu avea nici o simpatie pentru Miscare. El era omul de încredere al generalului Antonescu si participa la toate urzelile antilegionare dintr-o conspiratie foarte activa si sofisticata.

Deci, daca a luat initiativa unor revizuiri de procese - si a inclus procesul lui C.Z. Codreanu, în cazul Iorga -, înseamna ca urmareste niste actiuni ascunse, dusmanoase fata de Miscare. Caci Miscarea este aceea care are raspunderea revizuirii unor astfel de procese. Nu intra în responsabilitatea lui Mihai Antonescu sa faca aceasta supralicitare a Miscarii Legionare. Cosmovici si-a dat seama de jocul abil si de culise al lui Mihai Antonescu si constatând starea de fapt împlinit, si-a dat demisia din postul lui de secretar general al Presedintiei Consiliului de Ministri si a preluat conducerea apararii pentru procesul al doilea "de tradare" al lui C.Z.

Codreanu. Si acest proces a fost trecut pe lista revizuirilor, dar nu i se fixase o data. În felul acesta, Miscarea se putea astepta la o decizie ministeriala, în cel mai bun caz, cu o sentinta banala, fara sa releve adevarata semnificatie a procesului lui Codreanu. Sau, într-o alta presupunere, revizuirea s-ar fi amânat pâna la o data ulterioara, când legionarii n-ar mai fi participat la guvernare, dupa calculele antonesciene, si sentinta ar fi fost reconfirmata de catre mafia lui Antonescu.

Aceste motive l-au determinat pe Cosmovici sa paraseasca Presedintia Consiliului si sa se îngrijeasca de proces, pentru a evita orice fel de surprize si a dejuca planurile clicii lui Antonescu.

Pentru Cosmovici, reabilitarea lui Codreanu era un act suprem de constiinta morala si credinta legionara. El cunoscuse toata tragedia lui Codreanu, la procesul din 1938, si toate tesaturile de crime juridice care s-au facut atunci. Prin demisia sa, devenea liber de obligatiile de stat si se prezenta în fata procesului ca simplu avocat, fara sa aduca vreo nota de influenta politica. Vroia sa fie sigur ca "nimeni" nu va încerca sa dea o noua turnura situatiei procesului, desi procesul se judeca la Înalta Cure de Casatie, sub presedintia lui Dimitrie Lupu, ceea ce era o garantie juridica. Nu se cunosteau însa intentiile si planurile Comisiei de la Ministerul de Justitie.

În perspectiva de azi, presimtirile lui Cosmovici s-au adeverit. Programarea procesului fusese facuta în alb, de Misu Antonescu, pentru o vreme când legionarii nu vor mai fi în pozitia dea opri manevrele unui proces, în care cei doi Antonesti ar fi putut influenta decizia Înaltei Curti de Casatie, ducând la o sentinta diabolica - de mentinere a celei din 1938.

Manevra aceasta a lui Misu Antonescu este o alta dovada ca îndepartarea legionarilor din guvernul Antonescu era pregatita de un grup conspirativ înca din octombrie 1940. Înca de atunci, "rebeliunea" Antonescu era în chinurile facerii.

Procesul de reabilitare a început în ultima zi a lunii noiembrie, iar înainte de începerea sedintei postul de radio Bucuresti a transmis un text scurt, prezentat de Horia Cosmovici, prin care anunta ca Înalta Curte de

Casatie a respins cererea de radiodifuzare a procesului. În fata acestei hotarâri, Cosmovici întelege sa se supuna Curtii de Justitie, deoarece în Tara Româneasca toata lumea "si-a facut de cap". Legionarii trebuie sa pastreze principiile lui Codreanu dupa care, "fara justitie, o tara moare".

Apoi s-a intrat în dezbateri, cu toate formalitatile împlinite de catre organele judiciare si s-a trecut la aparare. Aceasta a fost sustinuta de Alexandru Vergatti si Horia Cosmovici.

Dupa sentinta, care a fost de achitare, Presedintele Casatiei, Dimitrie Lupu, i-a spus lui Cosmovici urmatoarele cuvinte: "Domnule Cosmovici, am fost convins de temeiurile sentintei pe care am dat-o. Nu a fost o simpla formalitate. Va multumesc ca ne-ati ajutat sa întelegem toata tragedia procesului din 1938".

Era una din frumoasele biruinte ale lui Cosmovici, care era atât de legat de Corneliu Codreanu, în lupta lui pentru adevar. Daca ar fi sa dau o definitie a lui Horia Cosmovici, aceasta ar fi: luptator pentru Adevar. Nu e vorba de o justitie codificata si corespunzatoare unei situatii de fapt, ci Adevarul în toata semnificatia lui bogata si plina; pe toate planurile de existenta. Deci nu este greu de înteles atasamentul lui total fata de Corneliu Codreanu, în care a vazut restabilirea adevarului românesc.

Nu este greu de înteles nici îndreptarea lui spre formele si fondul de viata religioasa în care s-a încadrat - mai ales dupa trecerea lui la catolicism. Acolo atinsese o noua treapta a existentei, însusindu-si chemarea christica: "Eu sunt Calea, Adevarul si Viata". Era vorba de o alta spiritualizare a vietii lui Cosmovici, o adâncire a spiritualitatii crestine, printr-o traire mistica, de meditatii si rugaciuni si aplicare practica a legilor de viata crestina.

*

În sânul Miscarii Legionare, Horia Cosmovici s-a plasat pe linia lui Mota. Prin felul lui de a gândi, prin atitudinea lui zilnica si prin totalitatea manifestarilor lui am înteles mai bine liniile interioare ale spiritului legionar.

El facuse un salt firesc într-o lume, as zice, teologala, dar îsi pastrase puterea de a patrunde în inima realitatilor politice. În politica era realist, care cumpanea toate elementele constitutive ale unui "dat oarecare". Asa se face ca l-a înteles si pe Horia Sima, pe care-l socotea un realist în lumea legionara, adica tinea cumpana între tendintele orientate spre misticism si între cele directionate spre valorile politice, istorice, imediate.

*

În aceeasi celula era si Alexandru Constant. Un om de frumoasa pregatire profesionala si comentator politic. Îl întâlnisem si la Sibiu în toamna lui 1944. Atunci, era mai tulburat si foarte preocupat de o solutie care ar fi putut apropia Miscarea Legionara de Marea Britanie. Era aproape posedat de aceasta idee, a unei bune întelegeri cu englezii. Regreta ca n-a sfatuit pe Capitan sa încerce sansele unei convietuiri politice cu pragmatismul secular al britanicilor. Îsi dadea seama ca acest lucru nu mai este posibil, în conditiile de atunci, dar nu vedea o imposibilitate în viitor. Dupa arestare, în 1948, a parasit ideea aceasta si a pus-o în rafturi pentru viitor.

În celula noastra, "la sectii", venea de la "celula neagra", unde fusese cu Mircea Vulcanescu si Ion N. (îmi scapa numele; a fost avocat si redactor juridic la "Universul"). Cred c-am mai povestit acest episod, dar îl repet ca sa nu se piarda pe parcursul notelor mele.

Fiindca Mircea Vulcanescu si Alexandru Constant faceau diverse comunicari în celula lor, cu subiecte de interes general, au fost denuntati administratiei ca tin sedinte legionare. Toti trei au fost dusi la "celula neagra", nr. 16, unde au trait câteva zile si nopti de iad. Au fost scosi ca niste cadavre ambulante si repartizati în celule diferite. Alecu Constant a fost dus într-o celula în care se gaseau niste tineri "frati de cruce" din mai multe licee din tara. Ei erau adunati acolo pentru un fel de reeducare si se exercitase asupra lor, pâna la venirea lui Constant, o presiune serioasa morala. În fata acestei

presiuni, tinerii frati de cruce s-au retras în interiorul unei carapace protectoare în mod instinctual. Întelegeau si simteau cât este de falsa noua educatie care li se propunea. Dar, în fata spectacolului de suferinta si desfigurare în care se gasea Constant, ei au reactionat cu omenia si curajul specifice educatiei lor. L-au spalat, l-au curatit, i-au dat din mâncarea lor si, mai mult decât orice, l-au facut sa simta prezenta lor de ostasi protectori, gata de orice sacrificiu. Poate era primul comandant legionar pe care l-au întâlnit în viata lor, ceva ce visau si ei sa ajunga vreodata. Comandantul legionar era în carne si oase, dar acestea erau sângerânde si ulcerate, totusi erau purtate cu demnitatea unei credinte luminoase, care îi calauzea si pe ei, pe un drum asemanator. Fratii de cruce n-au mai tinut seama de riscurile care-i pândeau, ci continuau sa-si manifeste virtutile izvorâte din educatia lor. Ei au sarit în ajutorul fratelui cazut în nenorocire, dupa porunca legionara si prin aceasta, au demonstrat înca o data valoarea acestei educatii.

La rândul sau, situatia aceasta l-a ajutat si pe Constant sa-si restabileasca - în profunzime - legaturile spirituale cu omul legionar. Poate ca a uitat, pentru o clipa macar, viziunea unor legaturi politice cu Anglia, care ar fi deturnat Miscarea de la traumatismele îngrozitoare pe care le-a cunoscut în trecutul ei.

Întâlnirea lui Alecu Constant cu lumea tineretului din Fratiile de Cruce a fost o adevarata revelatie care l-a ajutat mai târziu în izolarea si duritatea detentiei de la Râmnicu-Sarat. Cum a fost o mare revelatie pentru toata lumea, acest fenomen al recrudescentei Fratiilor de Cruce în România, ca un izvor de refacere neîntrerupta a cadrelor legionare.

În aceasta celula cu tinerii fedecisti, Constant s-a refacut si când a venit în celula noastra era un om echilibrat care a biruit toate zodiile negre.

Alecu era o comoara nesecata în ceea ce priveste trecutul legionar si avea si pregatirea doctrinara de a stabili liniile de orientare si pozitiile politice,

atunci când facea analize politice ale diferitelor situatii si conjuncturi istorice. Am avut cu dânsul unele confruntari de pozitii, pline de franchete si sinceritate, dar am gasit formula de întelegere si spatiu în care nimic nu se putea deosebi în realitate. Adevarul era ca pe amândoi ne astepta aceeasi soarta cruda si nemiloasa. Am devenit prieteni buni.

Din povestirile lui - despre vremea Capitanului - am putut sa-mi încheg o vedere si mai cuprinzatoare a personalitatii lui Corneliu Codreanu. Alecu era un ambitios si punea mult accent pe propria lui persoana, mergând pâna la o nuanta de snobism, care nu era însa vatamator. Ca sa-l poti întelege, trebuie sa te apropii sufleteste de dânsul, adica sa spargi crusta aparenta care-l tinea departe de lume.

Odata s-a prezentat la Corneliu Codreanu si i-a spus ca-si depune gradul de legionar si se retrage din Miscare deoarece a înteles ca nu este ascultat în cererea lui motivata si documentata. Era vorba de insistenta lui de a se lua masuri pentru îndepartarea din Miscare a lui X. care lucra în serviciul Sigurantei, fapt dovedit cu probele cuvenite de Constant. În fata acestui ultimat, Codreanu a decis sa-i explice situatia. Era simplu. El stia despre treburile necurate ale lui X., dar cel mai întelept lucru era sa-l tina în locul lui, fara sa i se mai încredinteze secrete, decizii importante, planuri de viitor etc., ca sa-i reduca capacitatea de a vatama Miscarea. Daca l-ar elimina, Siguranta va gasi un înlocuitor care, poate, multa vreme nu va fi identificat în pozitia lui de informator. Acest lucru ar fi mult mai neplacut. Aceasta situatie i-a întarit si mai mult încrederea pe care o avea în Capitan. El era unul dintre aceia care se încredintase total Capitanului. Traia în atmosfera de "mit al Capitanului". La moartea lui Codreanu o buna parte din suporturile morale ale lui Constant s-au destramat. Personalitatea lui nu mai gasea puncte de referinta superioare. De acum încolo va fi ros de ezitari, îndoieli si chiar excese doctrinare, cum îi spuneam eu, în anumite împrejurari în care facea interpretari ale conceptiei legionare.

În orice caz, îndoielile si framântarile lui, generate de disparitia Capitanului, l-au urmarit peste tot în surghiunul din Germania, între 1938-1940. Prin Alecu, am cunoscut în cele mai mici detalii starile de lucruri din acea perioada din Germania. El fusese prieten bun cu Vojen din tara si la Berlin a fost martor la toate actiunile de culise ale lui Vojen, sub acoperirea parintelui Borsa.

S-a angajat prin intermediul mamei sale din tara într-un contact de natura politica cu Casa Regala, încercând o destindere acoperita. Când negocierile lui Vojen au fost descoperite, întâmplator, parintele Borsa a refuzat sa-i dea acoperirea morala pentru cele întreprinse si a cerut chiar pedepsirea exemplara a lui Iancu Vojen.

Ideea lui Vojen de a sonda sansele de destindere nu era gresita, spunea Constant, caci mama lui Vojen avea o retea bogata de relatii, prin care ar fi putut descifra gândurile si planurile Palatului regal. Inacceptabila era însa întreprinderea unei astfel de actiuni, cu consecinte subzistentiale pentru Miscare, pe cont propriu, sau redusa la Borsa si el însusi. Asta însa demonstra un lucru esential: Vojen se plasa numai pe dimensiunea unei diplomatii politice oarecum suprapusa existentei Miscarii Legionare ca miscare. Adica o existenta în afara de Miscare. Desigur, era vorba de o atitudine morala, caci viza salvarea lumii legionare, dar nu din interiorul Miscarii, al Miscarii care avea înca înalte cadre responsabile de conducere, pe care Vojen nu avea dreptul sa le neglijeze sau chiar sa le desconsidere. El nu mai tinea cotul cu ceilalti. Nu mai traia Codreanu care îl putea domina si reprezenta plafonul ultim al actiunilor lui Vojen. El nu mai credea în valorile ideologice si metodele de educatie specifice, ci numai într-o formatie politica care poate juca un rol. Nu mai credea nici într-o unitate de comandament, ori într-o concentrare de eforturi pe mai multe planuri si directii. Asa, de exemplu, Constant îsi explica pozitia lui personala în felul urmator. Grupul de la Berlin reprezinta o valoare deosebit de importanta în conjunctura actuala

(1938-1940), caci nu este vulnerabil fata de intentiile lui Carol al II-lea, de lichidare a miscarii. Acest grup este o rezerva de viitor si o frâna în fata apetitului criminal al regalitatii si al fortelor lui Armand Calinescu. Totodata, este o speranta pentru cei din tara, caci în Germania pot ajunge nu numai la o platforma politica, dar pot asigura continuitatea existentiala a Miscarii, sub raportul ideologic.

Însa, continua Constant, adevarata Miscare este tot în tara. Ea n-a putut fi lichidata; acest lucru ar fi fost imposibil. Totul era ca cineva sa poata restabili conditiile de existenta ale Miscarii, nu numaidecât legale, ci mai ales revolutionare. Din acest unghi de perspectiva vedea el pozitia lui Horia Sima, care a reusit sa mentina formatiile legionare din tara într-o permanenta legatura, sub directive de comandament. Mai mult, tot Horia Sima a fost cel ce a pregatit revolutia necesara, absolut necesara în acel moment. Momentul istoric 1938-1940 cerea imperios revolutia legionara, atât pentru interesele nationale, cât si pentru valabilitatea românească a Miscarii.

În conditiile din acea vreme situatia din Rasaritul Europei era de asa natura încât România nu mai putea fi guvernata de formulele politicii oficiale, sub patronajul regelui. Nici partidele românesti nu dispuneau de forte reale si solutii cu care ar putea confrunta tara cu evolutia ideologica si politica europeana. Politica românească dupa primul razboi mondial s-a dovedit incapabila sa previna riscurile care pândeau tara în 1938-1940. Nici una din aliantele românesti nu mai functiona si tara era o rezerva si singura formula pentru acel moment istoric. Pe de alta parte, Miscarea avea radacini profunde în societatea românească, de la ultimul catun, pâna la Academia Româna si cel mai mic liceu din tara. Asasinatele initiate si conduse de Calinescu si clica lui nu au putut distruge lumea legionara. Aceste asasinate au cauzat pierderi grave, ireparabile în anumite sectoare, dar ele nu au putut lichida Miscarea, ca totalitate a celor ce erau încadrati sau atasati acesteia.

Dovada cea mai concreta este rascoala din septembrie 1940, care a fost o revolutie legionara în sensul cel mai autentic, caci a sfarâmat formele vechi si a ierarhizat valorile românesti în alta ordine de prioritati. Miscare Legionara a ajuns la revolutia din 1940 printr-o evolutie a istoriei românesti. Cel care a avut intuitia fenomenului specific de atunci si a stiut sa stabileasca termenii pentru desfasurarea revolutiei a fost Horia Sima.

Prin realizarea revolutiei, Miscarea s-a ancorat si sub forma legalismului juridic, definitiv, în cadrul national românesc. Dar, spunea Constant, Horia Sima trebuia sa se opreasca aici. O data ce revolutia legionara a triumfat, Horia Sima trebuia sa se limiteze la conducerea Miscarii, delegând altora raspunderea unei guvernari. Guvernarile politice cad sub incidenta temporalului, în timp ce Miscarea Legionara exista sub categoria permanentului national. Revolutionarii, zicea Alecu, apartin unei alte tipologii decât cei ce guverneaza. Acesta era unul din locurile discutiilor noastre, unde-i spuneam lui Constant ca face excese de interpretare doctrinara.

Prin Constant am aflat multe aspecte inedite din zbuciumul si tendintele grupului de la Berlin, pe care el nu le prezenta cu patima, ci cu grija de a distinge între metodele, strategiile si vederile unora si altora. În tesatura acestora nu ma amestec, caci nu am fost prezent si nu fac parte din însemnarile mele.

Alecu Constant era o personalitate distinsa si cu o cultura frumoasa. Avea constiinta propriei sale valori si se comporta, dupa împrejurari, cu distinctie sau duritate, în relatiile cu oamenii politici din Jilava. Un om corect, traia o frumoasa viata interioara, dar deschis spre dezbateri ideologice, politice sau de cultura, unde îi placea sa afiseze snobismul sau, care îi dadea si mai mult farmec personalitatii sale, caci nu era ofensator.

Îmi amintesc ca, odata, într-o conversatie cu Ovidiu Vladescu, acesta a scapat o ironie la adresa lui Constant, care nu era malitioasa, ci o simpla

supapa de respiratie oarecum prieteneasca si umoristica în mizeria vietii din celula noastra. Reactiunea lui Alecu a fost a fost prompta si definitiva: "Vezi ca am sa-ti spun piciule, daca mai continui în felul acesta". De atunci încolo, Ovidiu Vladescu s-a retinut în toate convorbirile pe care le-a avut cu Constant.

Cu noi în celula a fost o bucata de vreme si Decebal Codreanu, unul din fratii Capitanului. Era o fire retrasa si plina de caldura si blândete daca ajungeai în preajma lui. Avea pe chipul sau ceva din tragicul Capitanului. Era, pe de alta parte, modestia întruchipata, un om domol si vorbind cu accent moldovenesc. Se întelegea cel mai bine cu Horia Cosmovici, de care nu se dezlipea decât în timpul rugaciunilor. Cosmovici îmi spunea ca Decebal îi aminteste aproape aievea de Capitan si se simtea bine în compania lui. Eu m-am apropiat mult de Decebal. Îmi placea cumintenia lui. În sufletul lui vedeam parca ca ziua cum traia profund tragedia camarazilor sai si privea cu multa compasiune pe toti ceilalti detinuti. Nu am vorbit niciodata de familia sa, ca sa nu-i stârnesc mai multa amaraciune. Ne tineam în tainuirile noastre la subiecte care nu provocau dureri si tristeti. Mie îmi facea placere vorba lui linistita, moldoveneasca, si gândurile lui, chiar iscusite, despre oameni si întâmplari. Îmi place sa cred ca lui îi placea ceea ce spuneam despre lumea din Tara Fagarasului, cu obiceiurile, simplitatea si puritatea începutului de lume. Prin prezenta lui, restabilisem un nou contact cu Capitanul, pastrând aceeasi decenta din totdeauna si fata de Decebal. Simtea ca-i port un respect neconditionat si nu existau bariere sufletesti între noi.

I-am simtit lipsa dupa ce ne-am despartit, si amintirea lui este una dintre acelea care totdeauna îmi aduce liniste, pace si frumoase reverii.

Celula condamnatilor la moarte

Pe neasteptate, în 9 octombrie 1950, am fost transportat într-o celula pe care am identificat-o cu cea a condamnatilor la moarte, împreuna cu

Romica Puscasu, Zaharia Pana, Lache Apostolescu, generalul Mociulschi si un grup de fosti ofiteri români veniti din prizonieratul sovietic: Horia Museteanu, Mihai Raducanu si altii pe care i-am uitat.

Nu eram impresionati de aceasta noua situatie care ni s-a creat, dar ne puneam tot felul de întrebari asupra soartei noastre juridice. Ne asteptam sa fim trimisi în judecata si socoteam prezenta noastra în aceasta celula ca o pregatire pentru proces - sub presiunea morala a terorii pe care o ofera perspectiva mortii.

Cu experienta pe care o aveam în detentie si cu buna companie de încredere reciproca ce se stabilise între noi, am început sa ne gospodarim în noua locuinta, încercând sa ne adaptam mediului. Întâi, am încercat sa identifica pe vecinii din dreapta si locurile prin care puteam urmari miscarile din curte, în zona ferestrei.

Ofiterii, fosti prizonieri în Rusia Sovietica, aduceau o tehnica avansata de a suporta detentia. Ei ne-au povestit viata din lagarele sovietice si relatiile pe care românii le-au avut cu ofiterii si soldatii altor natiuni, subliniind cu mândrie atitudinea plina de demnitate a românilor si maniera inteligenta în care au reusit sa supravietuiasca în conditiile inumane ale lagarelor bolsevic ce sfidau toate legile internationale si principiile morale.

Prin diferite cai, au reusita sa obtina carti rusesti de predare a limbii latine, si un ofiter de rezerva, care era profesor de latina, a început cursuri cu prizonierii români, formând o adevarata academie româna. Un alt prizonier purtase cu el, si a salvat, Memorialele lui Vasile Pârvan, care ofereau o sursa de împlinire sufleteasca si curaj sanatos cititorilor români, care învatasera texte pe dinafara. Mai mult, au facut un parastas pentru camarazii morti si au citit un text din Memoriale. Departe, în mijlocul spatiului sovietic, constiinta româneasca era vie si se remonta prin sacerdotiul marelui istoric român, ale carui cuvinte magice destramau stigmatele comunismului rusesc.

Printre prizonierii de razboi din lagarele rusesti s-a creat o frumoasa legenda a unui ofiter de rezerva din armata româna - Puiu Atanasiu - din Focsani (era avocat si avea un grad legionar). Acesta se gasea într-un lagar unde venise Ana Pauker cu scopul de a organiza doua divizii de "voluntari" români, care sa lupte împotriva "fascismului german". Ana Pauker fusese predata Sovietelor - de catre guvernul legionar din 1940 - în schimbul unui veteran luptator român pentru apararea românitatii Basarabiei - Zuben Codreanu (Ion Zelea?).

În fata prizonierilor de razboi români, Ana Pauker tinuse o cuvântare violenta, în care ataca "politica burgheziei românesti", care fusese între cele doua razboaie "antisovietica", dar mai ales, ea facuse ceva mai mult. Lovise în toate valorile spirituale ale culturii românesti, credinta crestina, omenia taraneasca, bun simt si buna cuviinta, aruncându-le la gunoi si propunând înlocuirea lor cu marxismul leninisto-stalinist, pentru a salva existenta românească.

Deci nu era vorba numai de recrutarea unor elemente combatante - în diviziile foc care le pregatea, ci era vorba de o serie de insulte nepermise, aduse la adresa întregului popor român.

La sfârsitul vorbirii sale, a cerut celor prezenti sa-si spuna cuvântul lor. Atunci s-a ridicat plin de indignare Puiu Antonescu, care a respins toate afirmatiile lui Ana Pauker, ca niste insulte nedrepte si nelegitime, din partea ei, straina completamente de valorile românesti. Atanasiu a prezentat, într-un discurs înflacarat, toata grandoarea istorica a poporului român, cu o logica impecabila, care a impresionat pe toata lumea si a stârnit aplauze delirante, dovedind putinatatea prestigiului de care spera sa se bucure Ana Pauker, aceasta aventuriera politica, care vroia sa conduca destinele poporului.

"De la o târfa ca tine nu putem primi lectii de istorie românească, si nu acceptam umilinta si nici sclavia de a deveni comunisti", a încheiat Puiu Atanasiu vorbirea lui care a durat câteva ore.

Prin stele rusesti rasuna pe atunci cu putere glasul putneanului, scoborâtor din mosnenii lui Stefan cel mare, definind caracterele si structura unei adevarate rezistente românesti fata de "crunta strainatate". Cuvintele aspre ale lui Atanasiu se îngânau în melodia celor soptite de întelepciunea si viziunea pârvanica.

Curând dupa aceea, Puiu Atanasiu a disparut si nu s-a mai auzit despre el decât târziu de tot.

Vestea despre atitudinea sa însa a circulat ca o sageata în toate lagarele si a devenit o norma de conduita pentru alte grupuri nationale de prizonieri. Peste tot, în lagarele de prizonieri, se vorbea despre legenda lui Puiu Atanasiu, care era comandant ajutor legionar. Camarazii nostri de celula, veniti din Rusia Sovietica, ne-au adus o imagine completa a carentelor pe care le prezinta societatea comunista. Aleg unul din exemplele graitoare. Dupa multe si îndelungate cereri, prizonierii unui lagar, situat la vreo 400 km nord-est de Moscova, au obtinut dreptul de a lucra, sperând într-o îmbunatatire a hranei zilnice. Asa au fost scosi la culesul de cartofi, într-un colectiv agricol de stat. Iarna venise mai timpuriu, si zapada si frigul amenintau recolta de cartofi. Mâna de lucru, a celor din satele din jur, nu era suficienta. Prizonierii puteau suplini aceasta mâna de lucru, si deci, salva cartofii.

Îndata ce s-au vazut în afara lagarului, pe câmpurile cu cartofi, prizonierii au facut toate eforturile de a lucra constiincios, pentru a câstiga încrederea administratiei, si deci, pentru a-si asigura în viitor perspectiva unor alte lucrari si munci în afara lagarului.

În dorinta lor de constiinciozitate, ei cautau sa adune toate gramezile ramase în urma culegatorilor, prin graba sau neglijenta. La câteva zile, dupa aceea, prizonierii si-au dat seama ca au facut o socoteala gresita. Câtiva tarani s-au apropiat de ei si i-au rugat sa nu mai culeaga gramezile ramase în urma, pentru ca ei vor veni noaptea si le vor aduna pentru gospodariile lor, fiind una din sursele de alimentare. Taranii lasau intentionat aceste gramezi mici de cartofi, pentru a le putea culege noaptea - de pe câmpurile deja culese - care nu mai erau pazite de nimeni.

Dintre grupurile nationale de prizonieri, cei care au impresionat mai mult pe români, au fost germanii, prin spiritul de disciplina, solidaritate si tinuta corecta. Câtiva prizonieri români si germani violasera regulamentul interior al lagarului, într-o chestiune minora, dar erau pasibili de o pedeapsa severa. Sergentul care îi prinsese furând niste varza de la o magazie, îi luase pe toti la biroul de comanda, pentru a-i identifica si a întocmi formele de pedepsire. La biroul de comanda, sergentul a intrat singur, si acolo, gasindu-se una dintre surorile de serviciu, a început s-o îmbratiseze si sarute cu pasiune, fara sa se mai intereseze, pentru o clipa, de prizonierii de afara. Românii si-au dat seama de situatie si au dat bir cu fugitii. I-au invitat si pe nemti sa fuga, dar acestia au refuzat. Atunci, românii si-au vazut de treaba lor. peste câteva clipe, românii s-au reîntors. Uitasera sa ia varza cu ei. Au luat-o, spre admiratia germanilor, si dusi au fost.

Prizonierii din celula noastra erau mari jucatori de sah si stiau sa pregateasca piese din orice fel de material. Erau neobositi în partidele pe care le faceau, în fiecare zi, uneori, chiar fara piese.

Generalul Mociulschi fusese un ostas viteaz în razboiul din Rusia. Comandase divizia a treia din Corpul Vânatorilor de Munte - si luptase cot la cot cu soldatii si ofiterii sai. Nu-si etalase nici un fel de orientare politica - afara de ostas al armate regale române. Era de-o corectitudine impecabila,

fapt pentru care Maromet îl pusese sef la brutaria închisorii. Muncea cât zece si nu i se putea adresa nici un fel de repros.

În celula noastra, ceruse sa i se vorbeasca despre miscarea legionara. Îl interesa principiile fundamentale. Dupa una din prezentarile facute, asupra ideologiei legionare, generalul a avut o iesire neasteptata: "Eu stiam despre Sfânta Tinerete Legionara - a spus el, - dar acum pot sa spun ca stiu ceva despre Întelepciunea Legionara".

Era pentru prima data când îsi manifesta o directie politica si o simpatie directa fata de legionari.

A fost un camarad excelent de celula si n-a intrat cu nimeni în controverse, de nici un fel. Era un taciturn, purtat de gândurile lui prin câmpurile de batalie, cu bucuriile si tristetile marilor comandanti de osti.

Zaharia Pana era un macedonean, bucurestenizat în formele exterioare prin "spurcata de civilizatie", cum zicea el, dar pastrându-si intacte structura si viziunea lui specifica, alcatuita de straturile subconstientului daco-român, ce cuprinsese odata spatii largi de geografie. Un luptator de linia întâi, pe baricade, dar cu grija de a câstiga bataliile, prin derutarea inamicului. Pana era un suflet de poet. Facuse studii la Academia Comerciala, însa îsi cultivase inspiratia si cultura poetica, pentru a crea piese frumoase si originale, în care chiotea bucuria simpla a vietii si capacitatea de daruire pentru un ideal.

De el eram mai legat decât de ceilalti, pentru ca pasii vietii noastre s-au întretaiat de multe ori, începând cu splendoarea tineretii noastre, când fiecare am înteles sinceritatea, dezinteresul si disponibilitatea sufleteasca a celuilalt. Prietenia noastra s-a închegat cu trainicia, prin libertatea pe care ne-am acordat-o reciproc, de a fi fiecare el însusi. Asa se face ca de multe ori am mers pe drumuri diferite, dar prietenia noastra si încrederea în celalalt n-au fost niciodata stirbite sau patate.

În plina suferinta, de temnita urâta si grea, Zahu stia sa aduca umorul lui sanatos si înviorant, caci nu-si pierdea cumpatul. Poetul din adâncurile sufletului sau traia pe dimensiunile creatiei, iar luptatorul nu capitula niciodata si nu excludea sansa ultima, miraculoasa, care se poate ivi peste asteptarile noastre, ca o voie a lui Dumnezeu, în care credea si caruia i se ruga neîncetat.

Prezenta lui în celula condamnatilor la moarte a fost un balsam odihnitor pentru mine. Credeam ca moartea va fi mai cuminte, având un prieten alaturi de mine. Cu el mi-am facut marturisirile cele mai intime, în perioada aceea, pentru ca curând dupa aducerea în celula, se ridicasera nori negri peste capul nostru. Prin gaurile de la fereastra vedeam zilnic detinuti care erau adusi în niste baraci, pe care nu le stiam pâna atunci; si erau acoperiti pe cap si fata cu paturi sau propriile lor haine. Ne-am dat seama ca se petrece ceva neobisnuit pentru Jilava.

În acelasi timp apare în celula un nou detinut, Guta Popovici. Prezenta lui ne-a dat serios de gândit, mai ales dupa felul spectacular în care a fost introdus. Era legat în lanturi, la picioare, si a fost îmbrâncit în mijlocul celulei, cu forta, de catre trei sau patru gardieni. În mare discretie, ne-a spus numele lui si ne-a cerut sa fim atenti la tot ce vorbim, încercând în felul acesta sa ne câstige încrederea. A fost tinut între noi - în lanturi - timp de o saptamâna.

Eu eram singurul care stiam cine este acest personaj "important", dupa cum stie si el cine sunt eu. În mod reciproc, am simulat fiecare o ignoranta totala a celuilalt.

Cine era Guta Popovici? Era un fost agent de Siguranta, de pe vremea lui Carol al II-lea, care a fost pastrat de comunisti - într-o functie superioara - la Securitatea statului. El îl ajuta pe Teohari Georgescu - prin 1945, în actiunile de identificarea legionarilor. Când în septembrie 1945 a fost arestat

Patrascu si Vica Negulescu, cel care a condus operatiile de arestare a fost Guta Popovici. O data ajunsi la sediul Comitetului Central al Partidului Comunist, s-a întâmplat ceva neobisnuit despre care nu-mi dau seama. Ceea ce stiu doar este o relatare succinta pe care mi-a facut-o Patrascu. Dupa ce au ajuns acolo, Popovici a încercat ceva diabolic, o intriga, dar a intervenit imediat Vica Negulescu. Popovici a fost arestat, iar Vica a fost pus în libertate.

Un lucru pe care l-am înteles - cu eliberarea lui Vica Negulescu - este faptul ca comunistii se temeau serios de represaliile drastice ale legionarilor liberi fata de arestarea lui Patrascu. Ce a facut însa Popovici nu stim nici pâna astazi.

În celula noastra, Popovici si-a dat identitatea de fost curier diplomatic. Eu am prevenit în mod discret pe cei carora le acordam încredere despre pericolul pe care-l prezinta noul venit. Erau însa si oameni naivi, care nu au luat în seama avertismentul meu. Un colonel, a carui sotie era farmacista, dormea pe prici lânga Popovici, a fost unul dintre acesti naivi si i-a povestit lui Guta cum sotia sa a ascuns o gramada de medicamente înainte de a-i fi fost nationalizata farmacia. Peste câteva zile s-a întâmplat inevitabilul. Popovici a fost scos din celula, iar colonelul nostru dus la baraci cu patura pe cap si batut zdravan sa spuna unde au fost ascunse medicamentele de catre sotia lui.

Pot sa spun ca Popovici îsi câstigase o oarecare simpatie pentru ca povestea tot felul de aventuri din asa-zisul lui curierat diplomatic. Nu am retinut povestirile sale pentru ca mi se pareau fabricate, fara nici o farâma de adevar în ele.

În aceasta atmosfera au mai sosit în mijlocul nostru alti doi detinuti, care aduceau cu ei ceva neobisnuit pentru noi.

Unul era un student, Iosif Iosif, pe care-l cunoscusem tot la Jilava, prin 1948, deci în urma cu vreo trei ani. El fusese la închisoarea de la Pitesti si adus la Interne pentru o ancheta suplimentara. Îl stiam o fire senina si cu o tinuta frumoasa - în vremea din 1948. Îmi lasase o impresie admirabila si mi-l aminteam cu placere. Nu stiam daca a fost legionar, dar îmi placea felul în care gândea si cum se orienta în situatia de atunci. A fost, în orice caz, frate de cruce. Îl simteam atasat de mine. Acum nu-mi venea sa-mi cred ochilor. Era ca o figura cadaverica. Palid si abia îsi stapânea o neliniste tulburatoare pe care o citeam în ochii lui. Viata de închisoare - îmi ziceam eu - l-a ravasit complet. Entuziasmul tinereti n-a fost suficient pentru a-i da puterile unei rezistente îndelungate în închisoare, dupa primele aparente.

Am încercat sa ma apropii de el, sa-l pot întelege mai bine si sa-mi dau seama despre ceea ce s-a întâmplat cu el ca proces psihologic. Stiam ca la Pitesti erau baieti admirabili, cu o formatie ideologica solida, si ma miram cum Iosif a scapat de sub influenta acestora. L-am întrebat despre cei pe care-i cunosteam si raspunsurile lui erau evazive si incomplete. Evita mereu sa vorbeasca despre ei. În general, a fost destul de rece si distant în primele zile. Parea mult mai apropiat de Lache Apostolescu, care era bucurestean ca si Iosif. În orice caz, pe Lache îl iscodea cu discretie despre mine si-mi urmarea cu grija felul meu de comportare si tot ceea ce spuneam în vremea aceea. Pâna la urma s-a spart gheata si s-a deschis mai mult catre mine. În special, îl interesa convorbirile mele avute cu un student Comsa, în perioada din vara lui 1948. Nu întelegeam deloc insistentele lui asupra acestor convorbiri. Si atunci l-am întrebat direct: "Ce s-a întâmplat cu tine, esti asa de schimbat încât nu te mai recunosc?"

Mi-a spus atunci ca la Pitesti situatia nu este similara cu aceea din alte închisori. Regimul a fost mai aspru si multi dintre cei pe care-i cunosteam s-au schimbat. Comsa era unul dintre cei schimbati si as putea avea mult de suferit, daca i-am încredintat vreun secret. Nu avea curajul sa-mi spuna ce a

fost acolo, dar m-a lasat sa înteleg ca a fost un mare prapad. Nu pricepea de ce l-au adus aici si ce planuri au cu el. Se temea ca ceva asemanator se va întâmpla si la Jilava.

M-am gândit mult la cele spuse de Iosif si am redus toate presupunerile mele la doua posibilitati, ca cele mai verosimile. Una, el a fost cinstit în atitudinea sa si vroia sa ma previna pentru eventuala furtuna care s-ar abate asupra noastra, la Jilava sau în alta parte. Prin aceasta a demonstrat un mare curaj, caci se vedea ca erau umbre care-l obsedau si traia o stare de permanenta neliniste. La Pitesti a fost ceva extrem de grav, dupa intuitia mea din contactul cu Iosif, o mare temere a lui era ca va fi anchetat despre noi toti, cei ce ne gaseam în aceasta celula, si nu-si mai vedea puterile în stare sa reziste presiunilor de felul celor ce le-a cunoscut la Pitesti.

A doua posibilitate era ca facea jocul administratiei si al Securitatii, urmarind sa creeze un climat de teroare în mijlocul nostru sau simulând sinceritatea si onestitatea sa ne angajeze în marturisiri care ne-ar fi costat ulterior. Toate acestea sub masca misterului pe care-l aducea, lasându-ma sa cred ca numai mie îmi poate încredinta aceste lucruri grave, ca cele de la Pitesti.

Am cautat sa-l remontez, sa-l ajut sa-si recâstige încrederea în el însusi si apoi sa-i explic felul în care vedeam eu desfasurarea lucrurilor, ceea ce nu-i strica nici lui personal, daca era curat, si nici Securitatii sa stie pozitia noastra, daca va afla despre aceasta. În prezentarea mea i-am spus clar ca noi, cei de acolo si din întreaga Jilava, vom merge pe o linie de intransigenta totala, cu toate riscurile ce decurg din aceasta. Pentru noi nu mai exista sansa de salvare sub regimul comunist. Deci o batalie angajata în interior ne va oferi singurul prilej de a demonstra valoarea credintelor noastre. Pentru majoritatea dintre noi o capitulare morala si ideologica era imposibila.

Curând dupa aceea, Iosif a plecat dintre noi, dar au ramas în celula semnele unei atmosfere de tragedie. Simteam ca am vazut în Iosif pe actorul unei mari tragedii, care adusese cu el numai epuizarea fizica si morala, a ultimului act, cu o mare înfrângere a unui destin omenesc.

Scoaterile la baraca din curtea Jilavei continuau în fiecare zi si, prin alfabetul morse, aflasem de la vecinii nostri ca se petreceau lucruri ciudate acolo. Se faceau anchete si investigatii de tot felul, care nu aveau totdeauna legatura directa cu situatia creata prin arestare. Aceste anchete se faceau tinând pe detinut cu capul acoperit cu patura si astfel nu putea vedea pe anchetatori. În orice caz, unul dintre detinuti, mai încercat, a refuzat sa fie anchetat în forma aceasta si si-a smuls patura de pe cap. Spre surpriza lui, a recunoscut pe unul dintre fostii lui camarazi de celula, detinut si el, dar acum în postura de anchetator. Vestea s-a raspândit ca fulgerul în Jilava. Cei dusi la ancheta refuzau sa raspunda întrebarilor în pozitia penibila de a avea capul acoperit. Rezistenta a fost categorica si dura. În felul aceasta anchetele de genul acesta au încetat curând.

În aceeasi celula cu noi venise si un fost ziarist, Sigmet, care scrisese la ziarele de stânga, ca "Lumea românească", a lui Zaharia Stancu si Constantin Clonaru, sub numele de Huszer. Era jumatate ungur si jumatate sas. În timpul razboiului si-a valorificat originea saseasca, ca Sigmet, si a facut jurnalistica cu serviciile presa germane. La venirea rusilor în tara a fost identificat si deportat în Rusia, ca membru al comunitatii germane. A fost în minele de carbuni de la Dombas, lânga Harkov, unde barbatii lucrau împreuna cu femeile la muncile grele din mina. Pentru femei munca era neînchipuit de grea si nu puteau scapa din acel infern decât în postura de însarcinate sau fiind atinse de o boala grava. Multe din fetele si femeile de acolo cautau sa devina însarcinate pentru a putea fi eliberate. Asa a fost cazul sotiei unui var de-al meu, care desi avea nume românesc, si-l pastrase si dupa moartea varului meu, a fost totusi deportata în Rusia pentru ca era de

origine germana. Prin Sigmet am aflat ca dânsa era acolo si dorea sa scape de mina de carbuni prin sarcina.

Am uitat sa relatez aici doua lucruri importante pe care le aduceau prizonierii ofiteri din Rusia Sovietica. Acolo s-au stabilit în diferitele lagare o legatura puternica sufleteasca între românii de toate nuantele de gândire românească. Numarul cel mai mare de ofiteri era cel al ofiterilor de rezerva, care aveau diverse profesiuni în viata civila. Acestia erau mai bine orientati în problemele politice si sociale decât ofiterii activi; ofiterii activi erau regalisti prin structura si educatia lor profesionala, dar rezervistii erau monarhisti din principiu si traditie istorica. Prin împlinirea actului regal de la 23 august 1944, în inimile ofiterilor români - activi sau rezervisti - s-a produs o ruptura totala fata de Regele Mihai. Oamenii au început sa-si revizuiasca propria lor constiinta si au ajuns la anularea juramântului de credinta depus Regelui Mihai. Mihai îi lasase prada inamicului, deci îi destinase mortii. Framântarea mai tulburatoare era în sufletul celor activi, caci se daruisera regalitatii cu tot entuziasmul tineretii lor. Acum se vedeau descoperiti si fara sansele de a gasi vreun scut de aparare, afara de o minune cereasca. Ei nu aveau o pregatire politica si nici vreo înclinare speciala, afara de o parte mai limitata dintre ei, care fusesera atrasi spre miscarea legionara.

Cei din rezerva aveau orientari politice, unii dintre ei fusesera militanti în formatiuni politice - mai ales cei ce proveneau din cadrele învatatorilor de la sate. Ei cunosteau problemele fundamentale ale societatii si vietii românesti.

Prin aceasta criza de constiinta, prin izolarea lor, departe de tara, s-au ridicat probleme de urgenta pentru toata lumea. Nevoia imperioasa a unei strângeri de rânduri în jurul unor valori polarizatoare.

Asa a început schimbul de idei, de sentimente si marturisirile de credinta. Cei tineri - activi - erau însetati sa-si îmbogateasca cunostintele, sa

umple golurile lasate de surparea tuturor pilonilor de sustinere morala si ideologica. S-au apropiat de rezervistii care dispuneau de un bagaj variat si bogat de cunostinte si experiente. Si erau biblioteci ambulante, si multi aduceau cu ei izul vietii taranesti de la sate. Puntile de unire sufleteasca au fost întinse: sat si oras, tineri si batrâni, entuziasti si realisti, visatori si eruditi.

O noua Academie Româna luase fiinta, cu o bolta larga sub care se adaposteau unii si unii de suflete si minti dornice sa adânceasca si sa lumineze ideea românească. Cultura nu înseamna acumulare de cunostinte, ci trairea unor valori care unifica, polarizeaza si satisfac exigentele spirituale ale membrilor unei comunitati. În cazul nostru, era vorba de o comunitate nationala, cea românească, din lagarele de prizonieri de razboi.

S-au facut cursuri de istorie, filosofie, economie politica, matematici, politica generala si de partid, literatura si sociologie morala. Toate acestea au creat un climat spiritual de unire sufleteasca în jurul acelorasi valori de credinta, de viata, de lupta nationala si de orientare spre idealuri românesti.

Este greu de redat tot ceea ce ne-au povestit camarazii nostri de celula, fosti prizonieri în Rusia Sovietica. Am încercat sa prind câteva puncte esentiale, care pot da o imagine generala a situatiei de acolo. As vrea însa sa înregistrez aici faptul cel mai semnificativ pe care ni l-au relatat acesti prizonieri din viata lor: aparitia si semnificatia legionarilor, cu învatatura lor pedagogica, nationala, dinamica si cu principiile lor ideologice.

Se gasea în lagar un ofiter care fusese educat în cuiburile legionare: Puiu Chivulescu. Acesta luase initiativa organizarii unor unitati legionare, identificând pe toti cei ce apartineau miscarii sau aveau simpatii pentru ea. Un spirit vioi, cu o minte destoinica, Chivulescu s-a dovedit un bun organizator, care si-a întins activitatea prin toate lagarele unde se gaseau prizonieri români. El a reusit sa creeze centre puternice de educatie legionara,

cu scopul de a adânci învatatura legionara acolo unde exista deja, si apoi de a forma cadre noi din rândurile ofiterilor activi mai tineri si din rândurile celor ce erau pregatiti sufleteste sa se apropie de miscare.

Legionarii devenisera formatiunea cea mai puternica si exercitau o influenta serioasa în activitatile pentru mentinerea unei constiinte românesti treze si lucide, în toate împrejurarile acelea. Erau multi membri ai partidelor democratice românesti, care îsi pastrau lealitatea fireasca fata de aceste partide, dar sustineau moraliceste grupurile legionare, pentru ca acestea faceau parte din structura intima a întregii rezistente nationale, pe pamântul strain al Sovietelor.

Prin activitatea neobosita a lui Puiu Chivulescu legionarii devenisera mai bine si mai complet cunoscuti, de catre români, în afara granitelor tarii, caci avusesera câtiva ani la dispozitie sa-si arate virtutile educatiei lor, printr-un proces continuu de educatie; sa-si arate valoarea principiilor conceptiei lor de viata. Niciodata n-au avut rastimpul îndelungat pe care l-au avut în lagarele rusesti sa se manifeste în sânul comunitatii românesti. În tara traisera în continua prigoana si opresiune. În lagarele din Rusia Sovietica si-au câstigat prin propriul lor curaj libertatea de a arata calitatile omului nou pe care-l preconizau în viata româneasca.

Pe pamântul Rusiei Sovietice - spuneau prietenii nostri prizonieri - legionarii au câstigat admiratia tuturora si au biruit comunismul la el acasa.

În restul problemelor politice, ofiterii prizonieri de razboi, aveau o atitudine clara, de negatie totala, fata de regele Mihai. Pentru ei regele Mihai nu mai reprezenta nici o speranta de viitor. Ei fusesera crescuti si educati în cultul monarhiei, si au luptat pe frontul din rasarit ca ostasi ai regimului monarhic din tara. Monarhia lui Mihai reprezenta chintesenta valorilor românesti si n-au înteles sa faca nici un compromis. Ei erau în Rusia mandatarii-ostasi ai regelui. O data cu evenimentele de la 23 august 1944,

acesti ofiteri s-au gasit în pozitia de a fi fost abandonati inamicului, tocmai de regele caruia îi jurasera credinta si supunere totala. Juramântul lor - spuneau acestia - a fost calcat în picioare de rege, si el îsi pierduse, în felul acesta, orice fel de autoritate - morala, politica sau militara - asupra lor si asupra poporului român.

Nu numai ca ofiterii prizonieri nu mai aveau încredere si respect în rege, dar erau ferm decisi sa lupte împotriva lui, daca vreodata va mai încerca sa revina pe tronul României.

Acolo, în lagarele sovietice, ofiterii români s-au gasit descoperiti, fara protectia nici unei autoritati românesti. Au fost momente dramatice, în prima faza a prizonieratului, dar s-au regasit în sufletul poporului. Pentru prima data, în viata lor, si-au stabilit o linie directa de comunicare cu poporul românesc, nu prin intermediul unei institutii, cum era armata sau monarhia de care erau legati.

Atunci, ei au descoperit neamul românesc, cu toate valorile lui, cu toate traditiile si cu toate sperantele de supravietuire. Asadar, au devenit adevaratii ambasadori ai acestui popor, în mijlocul acelui conglomerat de neamuri care se gaseau în lagare.

Pe aceasta linie de formare a unei noi constiinte românesti, de luciditate românească ofiterii prizonieri s-au apropiat de legionari si legionarism fara dificultati si fara opintiri. Era mediul în care gaseau atmosfera de românism pentru care erau hotarâti de totdeauna sa-si sacrifice viata. Mai ales ca, în mediul acela, obiectivul principal era lupta împotriva unui dusman secular, aparut acum sub masca comunismului. Ei au înteles mai bine decât oricând pericolul comunist, iar legionarii erau campionii anticomunismului în România.

O figura interesanta printre noi era un ziarist mai tânar, Mihai Badescu, care lucrase la ziarul "Seara". Ne povestea din faptele diverse ale capitalei, dar omul citise o gramada de romane. Le povestea cu pasiune si parca sacul nu i se mai termina. Prin povestirile sale încerca sa se mentina într-o lume imaginara, departe de realitatile cotidiene, ajutând si pe ceilalti sa uite de foame si necazuri.

Tot acolo a venit si directorul ziarului, Raducanu. Acesta avea o frumoasa atitudine românească si nu se lasase captat de partea oficialitatilor de nici un fel de promisiuni seducatoare. Un om care a facut multiple tranzactii financiare în viata lui, nu întelegea sa faca nici un compromis cu gândirea si simtamintele sale.

Desi nu avea o cultura universitara (mi se pare, daca nu ma însel, nici liceala), el reusise sa faca unul dintre ziarele românesti care avea cel mai mare tiraj, "Seara". Adunase în redactie o echipa de excelenti ziaristi si le oferea salarii superioare celor de la alte gazete, tocmai pentru a face un ziar de buna calitate. Era bun organizator si nu-l interesa sa scrie el articole. Dadea directive, caci avea intuitia evenimentelor si directiilor politice. "Seara" era o gazeta de informatii, dar si cu cronici care prezentau cultura românească - literatura, muzica, teatru etc. - într-o alcatuire specifica, care atragea publicul cititor.

Ca linie de orientare se situa pe cea a valorilor fundamentale românesti, monarhie, religiozitate, anticomunism, traditii milenare, si privea cu simpatie miscarile nationaliste ale tineretului. Raducanu era un bun român si a stiut sa-si câstige un loc propriu în jurnalistica tarii, de unde stiuse sa realizeze bani si influenta politica, caci stia sa-si aleaga colaboratori capabili si de buna calitate ziaristica.

Printre noi, la celula mortii, era si Isvoranu. El fusese în serviciul secret si pastra o tacere de mormânt asupra trecutului sau. Era însa un om corect

si avea o tinuta de demnitate. Era clar ca nu putuse sa fie captat de comunisti, asa cum se întâmplase cu multi din fostii membrii ai serviciului secret. Prin atitudinea lui îsi câstigase simpatia celor din celula, si lui i se încredintase distribuirea bucatilor de pâine. Pentru a fi cât mai exact în distribuire, dupa ce taia pâinile, el inventase un fel de cântar, care îl punea la adapost de orice suspiciune de a fi incorect. Nu avea si nu cauta prieteni. Nu facuse parte din nici un grup politic si nu se atasase nici unuia. De multe ori m-am gândit la tristetea lui, de a fi singur în oceanul acela de oameni, unde fiecare se ralia unei formatii sau se desfacea spre prietenii noi. Totusi, nu se poate sa nu se fi stabilit în sufletul lui o comunicare nevazuta cu altii, macar prin suferinta colosala în care era cuprins si el, daca nu printr-o apropiere ideologica. Numai printr-un atasament sufletesc, invizibil, la unii sau altii, din cei de acolo, a putut rezista atât de frumos, încât amintirea lui nu poate fi stearsa din memoria colegilor lui de celula.

Mai era acolo, printre noi, Romica Puscasu, un vechi frate de cruce, a carui viata a fost roasa de o multime de închisori prin care si-a petrecut viata. Avusese si el un ideal de viata: sa-si întemeieze o familie si sa construiasca o cetate morala, cu copii si sotie. Era un adevarat familist în conceptia lui. Toate visurile i-au fost zdrobite de lungile închisori pe care le-a facut, care i-au ravasit sistemul nervos. Era un temperament agitat, dar avea o inteligenta vie, mobila si cuprinzatoare. Îsi pastrase o frumoasa linie de conduita morala, cu principii sanatoase si cu decenta fata de ceilalti, oricine ar fi fost. Parea agresiv uneori, dar avea o timiditate ingenua care izvora dintr-o distincta curatenie sufleteasca. Crescuse în puritatea initiala a fratiorilor de cruce. Era cea mai frumoasa amintire a vietii sale, de natura angelica, caci vorbea cu dragoste si cu ochii plini de bucurie de acele vremi din trecut. Lipsit de timpul unei scolaritati universitare - din cauza închisorilor - îsi facuse în contactul cu altii o adevarata enciclopedie ambulanta în mintea lui iscoditoare, si toate cunostintele erau sortate pe categorii, ca un fel de clasificare ordonata a

domeniilor de cunoastere si cultura. Fara ambitii politice, era un credincios al idealurilor legionare si suferea cu împacare mioritica.

Sederea noastra în celula condamnatilor la moarte nu a fost de lunga durata. Niciodata n-am dezlegat enigma ducerii noastre în acea celula, unde gasisem numele celebrei securiste sârboaice Vida, care facuse spionaj în favoarea lui Tito, cu o retea de securisti raspânditi la toate centrele importante din tara, dar care pentru reusita spionajului ei schingiuise fara mila siruri nesfârsite de detinuti politici.

1956-1958

În aceasta perioada de timp, dintre septembrie 1956 si februarie 1958, am beneficiat de o relativa libertate. La început mergeam regulat la Bucuresti, aproape lunar, la Tribunal, pentru ca Procuratura facuse apel la sentinta mea de eliberare, si se judeca acest apel. Era o aberatie, acest Apel, pentru ca eram ranit si decorat în razboiul din Crimeea, pe baza caror fapte am fost reabilitat de Tribunalul Militar din Bucuresti. Eu uitasem acest lucru, însa Tribunalul poseda acest Dosar de Reabilitare, dar nu l-a luat în considerare.

Pentru a combate apelul Procuraturii, eu m-am prezentat Ambasada americana, unde am explicat situatia mea si am dat toate datele, care urmau sa fie verificate, în Statele Unite. La urmatoarea înfatisare la Tribunal am explicat aceasta situatie, si am obtinut câteva amânari, pâna la venirea dovezii mele de cetatean american. Dupa câteva amânari, judecatorul a cerut judecarea mea. Avocatul meu mi-a comunicat ca nu vor fi sanse de câstiga acest proces. Era noapte târziu, dupa miezul noptii, când s-au terminat dezbaterile, judecatorul era obosit si a anuntat pronuntarea sentintei, pentru ziua urmatoare. La pronuntarea sentintei, nu m-am prezentat, si, în felul acesta am devenit fugar. Sentinta era data pentru a continua pedeapsa di 1941. M-am hotarât sa ma întorc a Sibiu, unde am stat la mama mea, caci

Politia din Sibiu nu ma cunostea. O singura data a venit militia. Eram singur si am reusit sa dispar, fara a fi arestat.

Interesul meu era sa fiu liber, în cazul în care primeam un raspuns de la Ambasada americana. Adevarul este ca, îmi dadeam seama ca biurocratia, chiar si cea americana, este tot biurocratie. (Când am ajuns în America, în mai 1965, m-am dus personal la primaria orasului în care m-am nascut si, într-un sfert de ceas am avut în mâna certificatul meu de nastere.)

La tribunal nu existau acte de acuzare, deci nici un fel de încriminare. Dar asa a fost sa fie.

Cea mai mare parte, în timpul petrecut la Sibiu, citeam; relatiile îmi erau foarte limitate, deci nici o implicatie politica. Câteodata, ca din întâmplare ramâneam peste noapte, la o rudenia a mea, care era total scoasa din obiectivele sau interesele Securitatii. Ma duceam pe avocatul Lae Lupu, care fusese si el închis si eliberat. Era un om inteligent, foarte bine informat si cu o cultura politica si istorica de natura enciclopedica. Aveam discutii captivante si îmi placea dinamismul lui intelectual. Era înviorator si plin de sperante, cu argumente temeinice, desi uneori cam avocatesti, mai ales, fata de problematica uriase a comunismului, care a fost si a ramas un mister nedezlegat, pâna astazi.

La fel, îl vedeam si pe doctorul Barbu, la cabinetul lui, care stiam ca a fost legionar, dar nu ne legam de probleme legionare, specifice, caci stiam ca va trebui odata sa dam socoteala despre aceste discutii. Încercam amândoi sa desprindem câteva linii mai conturate ale viitorului, din bruma de informatii care transpirau din presa comunista, numai citind, prinde rânduri si pe sub rânduri. Caci, altfel, întreaga presa era de-o saracie înspaimântatoare. Barbu era un om de mare caracter, si-l cunosteam de pe frontul din Crimeea, unde am fost cu unitatile militare în apropiere.

În acelasi timp, mergeam pe la Muzeul Brukenthal, unde am gasit pe un fost coleg de an de la seminarul de sociologie al lui Traian Herseni, cu care deveniseram prieteni, si povesteam despre amintirile din Facultate. Irimie facuse un lucru de mare valoare nationala, Muzeul de Arta si Creatie Poporana, în Dumbrava Sibiului. Era bine pregatit în acest domeniu, si scrisese si niste brosuri despre "Portul taranesc", din mai multe regiuni ale tarii. Tot în sectorul sau de specialitate lucra si o alta colega a noastra, de la filozofie, Tincuta Belu, casatorita Tarangul.

La pinacoteca muzeului era un alt coleg de facultate, Theodor Ionescu, care se îngrijea de galeria de tablouri si era un exceptional critic de arta. A reusit sa identifice niste tablouri celebre din pinacoteca muzeului care nu fusesera evidentiate pâna atunci. Avea o frumoasa cultura si scria poezii de mare inspiratie, si care îi deschideau drumul spre tezaurul literaturii poetice, din România. Nu a facut nici un compromis politic cu comunistii, dar nici eu nu avem nimic politic, în discutiile noastre.

În oras, ma vedeam mai des cu fratii Nelu si Mircea Scorobet. Amândoi au studiat teologia. Nelu era functionar, iar Mircea bibliotecar-adjunct la biblioteca Academiei Teologice din Sibiu. Mircea avea o cultura mai larga, cu adaosuri filozofice si citea carti de autori celebri, cu care se delecta în conversatiile cu prieteni sai. Ei erau personalitati distinse ale intelectualitatii sibiene. Era fii lui Teodor Scorobet, care a fost o îndelungata vreme Vicarul Mitropoliei Ortodoxe din Sibiu. Eram în bune relatii cu întreaga lor familie, si ma simteam bine cu ei. Amândoi era în afara sferei politice, de orice fel. Si mai vizitam rudenii de-ale mele. Citeam mult, dar nu scriam nimic, din prudenta, caci orice, ar fi putut fi interpretat dupa metoda securista, ca un atac împotriva statului Comunist.

În octombrie 1956 au izbucnit revolutiile din Polonia si Ungaria, si apoi niste tulburari studentesti, in special la Cluj. Populatia era foarte îngrijorata; ea astepta sa se întâmple ceva deosebit si în România. Nu s-a întâmplat nimic

deosebit. Occidentul (inclusiv America) nu au facut absolut nimic esential, afara de proteste scrise sau verbale, prin ambasade, catre Moscova. Asta însemna ca va ai trece mult timp, pâna se vor coace poamele si se va trece la schimbari radicale, fie din partea occidentala, fie din interiorul imperiul moscovit, care avea carente structurale în sistemul lui de organizare. Si revolutiile din Polonia si Ungaria au aratat cu evidenta în ce constau aceste carente în formele de existenta ale regimurilor dominate de ideologia marxista. America nu avea atunci oameni politici care sa aiba intuitia fenomenului de dezagregare al tarilor de dupa Cortina de Fier. Predomina înca mentalitatea epocii lui Roosevelt, de colaborare cu Rusia Sovietica, sau cel putin ramasite din acea perioada.

Atunci, când izbucnisera revolutiile acelea, am ajuns si la Bucuresti, câteva zile, si mi-am dat seama de panica în care intrase Securitatea româna. Dupa prânz, când ieseau Securistii de serviciile lor si invadau centrul capitalei, pe la Universitate, îi vedeai cum alearga, cu sepcile în mâna si parca se ascundeau de lume, ca sa nu fie recunoscuti. Revolutia din Ungaria, mai ales, a avut un mare rasunet în România, si partidul comunist era într-o mare tensiune. Pâna la ora aceea, Securitatea avea puteri reduse în favoarea partidului.

Dupa ce s-au asezat oleaca apele si partidele comuniste si-au revenit din înfricosarea de a fi puse fata în fata, cu astfel de "contra-revolutii", cum le spuneau ideologii marxisti, conducatorii comunisti, de dupa Cortina de Fier, au fost chemati la Moscova, pentru analiza starilor de lucruri si pentru noi directive. Asa a ajuns si Chivu Stoica cu o delegatie de partid si avionul care îi transporta a avut un accident, cu ocazia caruia a murit ziaristul Grigore Preoteasa, directorul ziarului "România libera", care devenise o personalitate marcanta a Partidului Comunist din România.

Nu ma simteam prea comod în libertate, era o situatie incerta, si ma asteptam la masuri mai aspre din partea oficialilor comunisti. Numarul acelor pe care-i vedeam era foarte limitat si nu intrau în sfera politicului.

Când mergeam la Bucuresti, la procesul meu, treceam si pe la Ambasada americana. Îmi dadeam seama ca sunt urmarit, dar aveam un sistem bine pus la punct, de aparare. Daca nu-i putem pierde pe urmaritori, la vreun punct oarecare, ma duceam la o rudenie a mea, unde acesti urmaritori ma vedeau ca am intrat, si îndata dupa aceia, ei dispareau, urmând sa raporteze adresa respectiva. Dupa câtava vreme, veneau alti "filozofi" sa ma identifice si sa obtina date despre mine. Si imediat îsi dadeau seama ca nu pot face nimic important. Proprietarul casei, care era o rudenie de-a mea, care lucra chiar la Ambasada americana în calitate de curier. Îndata ce eram liber, puteam sa ma duc oriunde vroiam. De obicei, ma duceam la familia unui bun prieten, care era la Aiud, si ramâneam uneori sa dorm în camera socrului sau, care era pensionar si mai ramâneam câte o zi la Bucuresti.

Atunci, l-am cunoscut pe Ilarie Dobridor, profesor de filozofie si fost sef al Tineretului National-Taranist, pe vremuri, înainte de 1937. Am avut multe si admirabile discutii filozofice cu el. Nu-mi amintesc daca a facut închisoare, pe timpurile acelea. Mergeam la un restaurant, lânga biserica Icoanei, lânga parcul Icoanei, aproape de locuinta dlui Consilier de la Curtea de Apel, pensionar, (socrul lui Luca Dumitrescu).

Nu-mi dadeam seama ca în vremea aceia zona aceea era întesata de grupuri speciale de supraveghere, ale Securitatii. Am aflat mai târziu, dupa arestarea din februarie 1958, si dupa ce am ajuns la Uranus, din întâmplare. Voi relata acest lucru mai târziu.

Prin Ilarie Dobridor am înteles foarte bine situatia din asa zisa societate comunista, cu adevaruri descifrate de un om care avea puterea de cuprindere

a tuturor aspectelor si contradictiilor, care faceau imposibila continuitatea unei asemenea forme de viata sociala strâmta, fragila si fara nici un suport spiritual si moral. El era bine orientat si întretinea relatii cu oameni care nu-si pierdusera gândirea, simtirea si identitatea românească, nici chiar în "sub-istoria" pe care o crease lumpen-proletariatul comunist. De la el si de la un cântaret celebru, care mai avea un frate, tot asa de celebru, într-o noapte, la un restaurant retras, am înteles chinurile sufletesti pe care le aveau românii în mijlocul stupidului spectacol de circ al comunismului de tip românesc. Daca nu gresesc, era vorba de fratii Petrescu, iar unul era Gica.

Din prudenta, nu am discutat cu Dobridor despre o carte celebra a lui: Cum au dizolvat evreii cultura europeana. O eventuala investigare ar fi putut duce la falsificari de interpretare ale Securitatii, cu consecinte grave.

Singura persoana cu care puteam discuta orice problema, cât de delicata, era avocatul meu, Raducanu, care nu stiu prin ce împrejurari, îsi pastrase o atitudine corecta, în complexul de capitulari ale avocatilor din tribunalele tarii. El fusese legionar, si a scapat de sub ghearele Securitatii. Ne cunosteam, din auzite, dar nu ne-am întâlnit pâna atunci. Cu mine s-a purtat impecabil si m-a ajutat sa-mi rezolv cele mai delicate probleme personale.

De multe ori când eram împreuna, ne-am întâlnit cu fosti legionari, care erau patati de multa vreme si mi-a atras atentia sa fiu rezervat. Unul dintre acestia era celebrul Andor, care poza ca sef al Corpului Muncitoresc legionar, si aparea alaturi de Ana Pauker, la anchetele prof. N. Patrascu, acolo unde era tinut în secret, într-o casa conspirativa, de fapt, se spunea ca era fosta casa a lui Elena Lupescu. Raducanu i-a spus ca am iesit de curând din închisoare. El parea ca ma priveste de sus si chiar ma dojeneste. Nu l-am învrednicit cu nici o vorba. Ma apasa o suferinta grea, atât fata de decaderea oamenilor ca atare, dar si fata de presiunile Securitatii comuniste, pentru a compromite pe români prin tot felul de presiuni. Ce mai evidenta proba ca în societatea comunista nu exista libertate.

Si aceasta stare era generala în tara; am gasit-o pe oriunde mergeam si cu oricine vorbeam. Era ceva tragic si penibil. În Închisoare sufeream numai cu necazurile noastre, personale sau de grup, redus la numarul detinutilor. În libertatea pe care o traiam afara, ma îndurera profund tragedia întregului popor si mai mult decât atât, a întregului neam, cu trecutul lui sfâsiat, a prezentului cu însângerarile lui si cu temeliile de existenta în viitor, amenintate cu lichidarea lui adica cu disparitia "întregului românesc". Erau momente de preludiu al apocalipsei.

O adevarata raza de lumina, mi-au oferit în acea perioada de scurta libertate cele doua fiice ale lui Luca Dumitrescu, caci erau tinere dar aveau capacitatea de a cuprinde în sufletul lor într-o îngemanare de gând si de intuitie atât tragedia actuala, cât si sperantele de viitor. Cea mica, Melania abia îl cunostea pe tatal lor, caci era abia nascuta când a fost întemnitat. M-a surprins privirea patrunzatoare în realitatile pe care le traiau, si stiau sa aplice un criteriu moral, natural si de bun simt a tuturor întâmplarilor. Regimul comunist era incomod pentru ele si pentru viitorul lor, dar nu îsi pierdusera speranta; dar mai ales pentru ca stiau ca tatal lor si multi prieteni de-ai familie, împreuna cu un impresionant numar de români erau în temnitele unei formidabile "rezistente nationale". Ca pregatire intelectuala erau la nivelul vârstei lor, cu tendinte spre formarea unei "elite", cu totul opusa de aceea a lumpen-proletariatului, care-ti facea mila, prin nivel sub uman si inferior oricarei legi morale si nationale.

Pregatirea lor intelectuala si morala era pe potriva vârstei lor, una liceana si alta studenta. Retinusera tot ceea ce era esential, în cadrul familiei, care nu-si pierduse cumpatul. Casa lor fusese deschisa scriitorilor, artistilor, profesorilor, oamenilor de cultura, cu vederi largi si trainice. Deci tineretul acestor familii, nu s-au lasat atins de virusul comunismului, si reprezenta puncte de sprijin pentru un alt viitor, mai bun si mai luminos.

La Sibiu, am vazut si pe copii lui Patrascu, doi baieti care m-au impresionat prin personalitatea lor, solidari cu tatal lor, prin suferinta si mari sperante, pe care altii si le pierdusera. Acesti baieti inspirau încredere prin comportamentul lor. Puteai sa surprinzi îndata esentialul caracterului lor, îndata ce desprindeai din privirea lor o lume de visuri marete , curajul, si vointa de a trai. Mama lor, impunea prin tinuta ei morala si prin cumintenia ei, descendenta din familia Banea, fiind sora cu comandantul legionar Ion Banea, luptatorul de frunte, care l-a urmat pe Capitan întru toate, si se si spunea, de catre cei apropiati Capitanului, ca ar avea cele mai legitime motive, sa fie ales de Capitan ca succesorul sau la conducerea Miscarii Legionare.

Tot la Sibiu, am vazut si pe familia lui Ion Banea, sotia lui cu un fecior si o fata. Am fost impresionat de întâlnirea cu ei. Mama si-a crescut copiii prin cultivarea valorilor celor mai înalte ale culturii, eticei si nationalismului pur al vietii românesti si legionare, într-un mediu de suferinta, teroare si mocirla comunista.

În confruntarea cu acest tineret, pe care l-am întâlnit aproape pe ori unde am umblat, mi-am dat seama de sansele enorme, naturale si organice ale "subconstientului colectiv" al sufletului românesc, pe care le are neamul românesc în cuprinsul destinului sau national, pe dimensiunea fireasca a istoriei.

Tineretul nu a putut fi cucerit de ideologia marxista, pentru ca aceasta ideologie, nu avea nici un punct de atractie, pentru ca erau crescuti într-un mediu de familii asezate pe temeiuri morale si nationale, iar la oras se adauga si o nota mai accentuata de intelectualitate si cultura, chiar daca era mai limitata . Tinerii nu capitulau, nu se lasau "cumparati cu marfa ieftina," de extractie straina. Ei erau chiar "mândri" de parintii lor care faceau închisoare.,de superioritatea lor personala, aveau constiinta superioritatii lor

ancestrale. Si ca tinuta morala si ca stil de viata; nu se acomodau cu stilul de viata al lumpen-proletariatului.

(Ar fi interesanta o cercetare mai amanuntita asupra procentului de tarani, care au fost atrasi si înglobati în partidul comunist. Procentul nu poate fi prea mare, nu numai din cauza dezmostenirii lor din proprietatile lor de pamântul care le-a fost luat si le-au pus jugul iobagiei sovietice.)

Mai de graba a fost rezistenta lor, fata de comunism, de natura spirituala. Taranul român traia in sfera legendelor si traditiilor, primite de veacuri întregi, de la stramosii lor, de care nu-i putea desparti nici o filosofie sau legenda, dar mi-te slabanoaga limba de lemn a marxismului. Rezistenta taranimii române se întemeiat si pe educatie ei religioasa. Pentru ei, era o adevarata sfruntare satanica, sa accepti zeificarea lui Marx, Lenin si Stalin. Sanatatea lor sufleteasca si omenia lor seculara nu putea accepta astfel de aberatii si erezii, pline de stupiditate si nonsens.

Sorin Pavel

În perioada aceea, dintre septembrie 1956 si februarie 1958, am fost în stare sa initiez o actiune de obtinere a cetateniei mele americane. Ambasada americana a luat act de situatia mea juridica si de riscurile pe care le aveam daca asi fi fost arestat din nou, în conditiile în care ma gaseam. Acest lucru îmi dadea o liniste suficienta, în vâltoarea din vremea aceia.

Desi lucrarile întârziau, eu aveam în orice caz o acoperire, de acum încolo. Si am avut într-adevar. Dar despre asta, altadata.

În acelasi timp, am avut ocazia sa ma orientez în problemele generale, de politica externa si interna si sa cunosc, îndeaproape, "fericirile unei noi

societati, cea comunista", despre care ni se vorbea în temnitele comuniste, care erau adevarate iaduri satanice.

Am stat tot timpul împreuna sau aproape cu familia mea, ca sa ma pot apara de riscuri. Nu puteam sa ies la lumina zile, prea des, caci trebuia sa evit punctele sensibile. Am evitat tot felul de capcane, încât la arestarea din febuarie 1958, Securitatea nu a putut sa obtina nici un fel de proba pentru o acuzatie a mea, desi a întrebuintat cu larghete toate mijloacele specifice ei.

Dupa toate observatiile mele, atât din perspectiva sociologica, cât si din perspectiva politica, am înteles ca regimul comunist din tara si chiar din lumea întreaga, inclusiv cel din Rusia, nu va putea dura multa vreme (sa zicem înca un secol). Întâi de toate, din cauza viciilor fundamentale si a contradictiilor interne care-i macinau dinamica. Aplicarea marxismului, a principiilor sale proletare, în cuprinsul tarii românesti era o aberatie, caci nici unul dintre principiile ideologiei marxiste nu se potriveau cu structura si formele de existenta ale realitatilor românesti. Nici cu viziunea integrala a neamului, nici cu formele sociale, nici cu datinile si traditiile nationale, mici cu morala, adica "legea românească", cum spunea Nicolae Iorga.

Taranimea era categoria sociala cea mai închegata si mai numeroasa; ea a fost înfrânta; a devenit iobaga, dar nu a disparut; si rezistenta ei împotriva instaurarii si consolidarii comunismului a fost extraordinara, alaturi de tineret, parte din intelectuali, chiar muncitori, si în plus forta exceptionala a exilului românesc, care reprezenta într-o forma autentica, si legitimitatea juridica a unui stat românesc, a culturii si civilizatiei românesti, în fata întregii strainatati, pe unde a fost raspândit acest EXIL.

Prin transformarea taranimii într-o iobagie, de forma noua, moderna, care contrazicea traditiile românesti ale demnitatii umane (splendida omenie a românului) a taranului de totdeauna, iobagia noua, de tip proletar, nu putea contribui cu nimic la formarea unei noi societati si la progresul ei, caci

noua societate era o utopie, care desfiinta toate traditiile de omenie si bun simt, pe care le avea taranul din vremuri imemoriale. Procesul de proletarizare era un proces care cerea un timp foarte îndelungat, care putea sa aduca multe surprize, mai ales, ca istoria are în arsenalul ei multe imponderabile, care produc rupturi neprevazute, inclusiv, în perioada aceasta de "fugarit".

Intelectualitatea care era strivita de ideologia marxista, si supusa iobageste la conditiile specifice "bolsevismului", nu mai avea nici din caracterul ei de elita, iar acea noua impusa de "clasa conducatoare" a regimului era o intelectualitate vulgara, nu de categoria doua, ci de a zecea categorie. La un moment dat, însusi Comitetul Central al Partidului Comunist a acceptat un aviz prin care i se atragea atentia ca produsele scolilor de toate categoriilor, organizate dupa sistemul comunist, sunt mediocre. Majoritatea elevilor erau sub orice nivel acceptabil de educatie si cultura, când absolveau scolile. În aceasta situatie, ei nu puteau deveni factori de progres în procesul de culturalizare al tarii. Dupa ce a fost avizat de aceasta stare de lucruri, Comitetul Central al Partidului a trecut la revizuiri si la masuri severe de îndreptare a educatiei nationale. A fost schimbat ministrul învatamântului si s-a îngaduit unui numar limitat de elemente exceptionale din scolile medii, din licee, sa fie acceptate în universitati, sa continue studiile superioare, chiar daca nu aveau "o origine sociala sanatoasa", dupa jargonul comunist. Miron Constantinescu care fusese un comunist radical si promovase linia puritatii ideologice, proletare, a fost destituit si înlocuit, la Ministerul Învatamântului, unde s-au facut reforme deosebit de importante, care sa asigure viitorul unor intelectuali bine pregatiti.

Aiud

Clubul de reeducare Horia Gherman

(finele lunii iulie 1964)

Pe la sfârsitul lunii iulie 1964, când eram în camera cu Petrica Tutea, Radu Mironovici si scriitorul Nicolae Poasene, pe neasteptate, fara nici un fel de explicatie preliminara, am fost invitat de gardian sa merg, pe la 6, într-o celula al carei numar nu mi-l amintesc (era la sectii, cu camere mari). Când am ajuns acolo, am întâlnit la usa pe Alexandru Constant, Trâmbitas si Lae Lupu. Iar în camera spatioasa am vazut pe Patrascu, Chioreanu, Radu Mironovici, Calin. La iesire, l-am recunoscut ¤¤¤. Mai era un dr. Busuioceanu si un pilot din Ardealul de nord (i-am uitat numele). Acestia doi am aflat atunci ca erau taranisti. La o masa, în fata audientei, cu spatele spre usa de intrare, am recunoscut pe Horia Gherman, fiu de colonel, cu care am fost la Aiud în 1941-1942. Fusese comisar în Bucuresti si îmi parea totdeauna superficial si usuratic, afisând maniere de om stilizat de o civilizatie mai avansata. Nu am fost prieten cu el, dar îl respectam caci nu a facut nimic care sa atraga atentia si sa fie etichetat într-o forma negativa. Nici nu cred ca auzisem pâna atunci ca ar fi unul dintre cei "reeducati" sau "reeducator". În momentul când s-a închis usa mi-am dat seama ca acolo ar fi vorba de un club de reeducare. Stiam ca se întrebuinteaza metode variate de a fi dus la astfel de cluburi si eram pregatit sufleteste de orice ar fi sa se întâmple.

La un moment dat, a început Horia Gherman sa vorbeasca limba lui "pasareasca" de reeducatie. Ca am fost adusi aici sa ni se ofere o ultima sansa de a întelege situatia noastra si de a ne descotorosi de trecutul nostru. Altfel, vom fi pusi în fata unor riscuri de a putrezi aici, la sapte metri sub pamânt. Orice încapatânare se plateste pe masura ei. Si continua Gherman: "Aici au fost adusi sase dintre acei care au refuzat permanent sa faca declaratii de revenire din pozitiile lor politice, stabilite în trecut, pentru a li se da o noua ocazie de a face acest lucru. Caci cei mai multi au facut aceste declaratii, care le-au înlesnit sa fie eliberati si sa intre în viata noii societati românesti, care este mult îmbunatatita fata de societatea cunoscuta înainte de detentia de acum.

Noi, acei care ne-am facut socotelile mai înainte, ne-am dat seama ca regimul politic actual este asezat pe o durata mai lunga si sederea noastra aici este inutila. Noi nu mai puteam, din pozitia de detinuti, sa schimbam starea de lucruri si s-a dovedit ca nici americanii nu se grabesc si nu sunt interesati sa face vreo interventie pentru o schimbare a regimului actual. Asteptam degeaba pe americani. Deci nu ne mai poate scoate de aici nimeni, afara de propria noastra întelegere si atitudine.

Eu vin aici la dumneavoastra sa va deschid usa spre libertate. Depinde de propria dumneavoastra constiinta si hotarâre.

Ceilalti, prezenti aici, sunt oameni politici care au avut mari raspunderi si conducatori de suprafata, ca profesorul Patrascu, avocatul Nistor Chioreanu, Aurel Calin, avocatul Radu Mironovici, ¤¤¤ al Bunei-Vestiri si altii ca sa va arat ca cele spuse de mine nu sunt aberatii. Dânsii sunt o pilda de întelegere a noilor vremi si de rupere cu trecutul lor politic. Au acceptat realitatile de astazi, si poate ca este bine sa urmati exemplul lor.

Si acum, as dori sa rog, pe rând, pe fiecare dintre cei sase sa vorbeasca direct despre pozitia lor actuala si daca vor sa faca vreo declaratie. Încep cu dl avocat Alexandru Constant."

Aceasta a raspuns ca nu are nimic de declarat. Dar Horia Gherman a facut urmatoarea remarca:

"Aici dumneavoastra nu declarati nimic, dar azi dis-de-dimineata, în birourile administratiei, ati dat o declaratie mai lunga - vreo 3-4 ore -, si am înteles ca v-ati precizat pozitia noua."

Alecu Constant a raspuns simplu: "Da, am dat o declaratie, dar la administratie am dat multe declaratii de când sunt în închisoare si asta este treaba mea cu administratia." (La intrarea în sala, am schimbat câteva vorbe cu Alecu Constant. Mi-a spus ca nu-si schimba pozitia. Eu i-am spus acelasi

lucru. Declaratia lui de dimineata a ramas o enigma pentru mine, caci nu-mi spusese de ea nimic.)

Gherman a trecut la dr. Busuioceanu, despre care am înteles, nu stiu de unde, ca era rudenie cu Ion Mihalache. Dr. Busuioceanu (nu sunt sigur de nume, dar e ceva asemanator) a raspuns ca el nu are nici o declaratie de facut. Cu o voce foarte ferma a raspuns acelasi lucru si pilotul taranist. Nicolae Trâmbitas, fost casier al Miscarii Legionare si bun prieten cu Horia Sima, a tinut isonul declarând: "Eu nu am nimic de spus." L-a urmat avocatul Lae Lupu, o personalitate cunoscuta în lumea legionara, care, într-o forma degajata, a spus ca este satul de declaratii si nici nu are de spus ceva nou care sa prezinte vreun interes sau vreun folos pentru situatia lui de întemnitat.

Am ramas eu dintre noii-veniti la club. Horia Gherman s-a întors spre mine cu oarecare morga de om superior, dar cu vocea blânda, si m-a întrebat daca, dupa ce am trecut prin atâtea necazuri si privatiuni de libertate, nu cred necesar sa-mi stabilesc pozitia în fata evenimentelor pe care le traiam acum la Aiud. Personal, nu aveam ceva pregatit în prealabil si nici n-am facut calcule pentru varianta eventualitatii care ni s-ar prezenta, în mod spontan, adica fara stiinta noastra. Dar, pe neasteptate, mi-a încoltit în minte o idee nastrusnica. Poate ar fi bine, în acest club, care în mod sigur este alcatuit din ordinul colonelului Craciun, sa-mi stabilesc o pozitie clara, fara menajamente, si care sa fie un fel de expresie a acelora care nu s-au pronuntat niciodata în mod articulat fata de "reeducari", ci numai ocazional, raspunzând daca se accepta participarea la club si citirea de literatura si ziare. Unii dintre acei izolati din zarca se gaseau acolo pentru ca au raspuns negativ. Altii erau izolati la zarca sau în alte parti, fara macar sa fie întrebati. Acestia faceau parte dintr-o categorie deosebita, stabilita de administratia închisorii, pentru surprize sau pentru ca "politrucii" aveau certitudinea ca nu sunt flexibili si pot produce surprize cu atitudinea lor. În acel moment m-am gândit ca ar fi

bine sa cunoasca pozitia acelora care nu au avut nimic de-a face cu procesul reeducarii, decât cu lautarii dupa ureche. Si i-am raspuns lui Gherman ca sunt dispus sa-mi precizez pozitia, care este clara si de dorit sa o stie si administratia, caci sunt sigur ca exista si aparate de ascultare în aceasta sala.

"Întâi de toate vreau sa precizez ca ma deranjeaza faptul ca trebuie sa o fac în fata unui detinut ca si mine, care nu are nici autoritate juridica si nici autoritate morala, sa-mi ceara acest lucru. Si subliniez cu tarie acest lucru, ca sa retina administratia faptul ca notatiile de constiinta nu se fac pâna "capituleaza" si oameni care nu au bine asezata coloana vertebrala, si sunt egoisti, aroganti si convertiti dintr-un interes imediat sa fie eliberati, caci i-a cuprins frica de moarte.

Tu, Horia Gherman, esti detinut politic ca si mine si nici o lege nu-ti da dreptul sa exerciti un control asupra constiintei mele si a orientarii politice pe care o am. Eu refuz sa iau în consideratie orice calitate a ta, ca reprezentant al administratiei. Acesta este un abuz si un act de anarhie. Dar pentru ca administratia a înteles sa apeleze la o astfel de categorie imorala si ilegala de reprezentanti ai sai, eu raspund ca refuz sa întretin relatii cu astfel de oameni, care sunt în afara de ordinea juridica a penitenciarelor si asta pentru prima si ultima data ca accept sa dau un raspuns care sa fie definitiv pentru colonelul Craciun. În problemele care privesc detentia mea, nu accept sa tratez decât cu administratia si cer ca acest caz sa fie urgent adus la cunostinta conducerii.

Cer sa fiu scos imediat la raportul colonelului Craciun sa-i explic lui pozitia mea, caci nu am încredere în intermediari, si urgent pentru ca situatia mea juridica, în fata starilor de lucruri din închisoare, devine exploziva si cu consecinte grave, pentru administratia legala a Aiudului.

Eu sunt cetatean american si solicit protectia ambasadei americane, cât mai devreme posibil. Nu mai îngadui "mercenarilor" alesi dintre detinuti sa ma supuna umilintelor si sa-si permita sa-mi solicite compromisuri morale si politice.

Pe de alta parte, în cursul reeducarilor si al declaratiilor facute, am aflat ca unul dintre acuzatorii mei a recunoscut ca acum spune numai adevarul. Deci un motiv întemeiat de revizuire a procesului meu, care a fost cusut cu ata subtire si neîntemeiat.

Dar, peste toate acestea, nu sunt dispus sub nici o forma sa fac tranzactii de constiinta cu nimeni si mai cu seama cu partidul comunist, care de 14-15 ani ma tine ilegal, în conditiile cele mai absurde si inuman, fara nici un respect fata de persoana mea si fata de integritatea mea morala. Si fata de nejustificarea în sine a judecatii din tribunalele partidului.

Am fost condamnat prin abuz de lege si am ispasit o buna parte din pedeapsa si cu toate riscurile care pot veni, nu sunt dispus la nici un fel de compromis, si accept inevitabilul "unei morti si o înmormântare la 7 metri sub pamânt", dupa afirmatiile lui Moise Gherman. Nu vreau nici o târguiala cu Partidul Comunist. Cât priveste teatrul de circ care se face cu prezenta unor prieteni ai mei, care au fost adusi aici, pentru a exercita o presiune asupra mea, morala si directa, ca prof. Patrascu, Nistor Chioreanu, Aurel Calin si Costica Coniac, socot ca este o înscenare de proasta calitate. Pentru ca ei, daca au facut anumite concesii si compromisuri, acesta este un motiv în plus sa resping orice solicitare a comunistilor, pentru ca sunt convins si stiu ca toate acestea au fost obtinute prin suferinte si torturi extraordinare si nu au nici un fel de valoare. Nu sunt expresia unei constiinte libere. Ele au fost date în conditii nefiresti si nici o lege din lume nu le va recunoaste validitatea lor juridica sau morala. Ei au fost scosi din conditia de oameni. Si, în plus, chiar daca ar fi expresia propriei lor constiinte libere, eu refuz sa le urmez exemplul si îmi iau raspunderea de a merge pe drumul meu propriu si

accept consecintele propriilor mele decizii. Nu vreau sa fiu dependent de hotarârile altora, ca mai târziu sa-mi reaminteasca deciziile lor si sa revina la normalul de altadata, firesc, al idealului lor. Vreau sa urmez calea hotarârilor mele, nu sa fiu o maimuta imitatoare. Respect ceea ce au crezut ca fac bine prietenii mei daca au facut acest lucru, în deplina libertate de constiinta. Dar, ma îndoiesc de aceasta, din adâncul fiintei mele.

Nu voi mai face nici o declaratie, pâna la raportul cu colonelul Craciun. Aceasta este pozitia mea, pe care am voit sa o precizez ca sa nu existe îndoieli si suspiciuni.

Iar tie, Horia Gherman, voi refuza sa-ti mai raspund la vreo alta chestiune. Ai toate datele necesare si explicatiile complementare."

Aparitia colonelului Crãciun

Abia am terminat expunerea mea si usa mare a salii s-a deschis cu o invazie de gealati, având în frunte pe colonelul Craciun, maiorul Ivan, ofiterul politic, însotit de Cristofor Dancu, care era seful reeducarii pe închisoare. Craciun era zâmbitor si plin de voie buna. Desigur, ma vazuse pe vizeta ca vorbeam si era încântat de acest lucru. Asa s-a si adresat noua: "Ce mai faceti? Vad ca v-ati hotarât sa vorbiti, sa va precizati pozitia. Ce zici d-le profesor Halmaghi?" "Da, d-le colonel, mi-am precizat pozitia." Raspunde: "Foarte bine"; si era cu ochii si fata plin de încântare.

Atunci intervine Horia Gherman si-i spune: "D-le colonel, si-a precizat pozitia, dar nu prea bine". Dintr-o data colonelul încrunta sprâncenele si fata îi devine întunecata, dar si-a pastrat calmul si a întrebat ca un nevinovat: "Ce s-a întâmplat, d-le profesor?"

"Nu s-a întâmplat nimic, decât am cerut sa ies la raportul dumneavoastra, în calitate de comandant al acestei închisori. Eu nu accept sa fiu la discretia unui detinut care nu are nici o calitate oficiala, legala si

juridica în contextul detentiei mele. Nu-i recunosc lui Horia Gherman nici un fel de drept sa se amestece în problemele mele personale, de orice natura ar fi ele. Si va atrag serios atentia ca faceti o mare ilegalitate, prin faptul ca-i dati dreptul sa faca pe reeducatorul meu sau al altora. Eu sunt în stare sa va raspund dumneavoastra la orice întrebare o aveti fata de mine si fata de orientarea mea politica, oricât de dificile ar fi întrebarile. Dar, nu accept acest lucru prin intermediari în care nu am încredere si nici un fel de consideratie. Dumneavoastra stiti ca sunt cetatean american si ca cer protectia ambasadei americane, printr-un avocat autorizat al ambasadei."

În acel moment a intervenit calugarul Cristofor Dancu, care era seful reeducarii: "Este asa cum v-am mai spus, d-le colonel. El vrea sa plece în America sa ajunga presedinte al Statelor Unite". Fusesem prieten foarte bun cu Dancu, care era din Avrig, aproape de Scorei, satul parintilor mei si unde mi-am petrecut copilaria. În liceu am cunoscut pe un frate de-al lui, care era cu câtiva ani mai tânar decât mine. Când am ajuns la Bucuresti, ca student, a fost usor sa ne apropiem unul de altul si sa devenim prieteni buni.

În orice caz, interventia lui Dancu, despre care am auzit ca este seful reeducarii pe întreaga închisoare din Aiud, nu m-a mirat "badarania", caci ce puteam astepta de la un reeducat. (Desi, în realitate, el în perioada reeducarii nu a facut nici o declaratie denigratoare împotriva mea.) Si am ripostat cu asprime: "Cidule (acesta era numele lui între prieteni), tu ma cunosti bine si stii ca eu nu am asemenea iluzii. În orice caz, daca prin minune s-ar întâmpla si acest lucru, te asigur ca vei mânca si tu o pâine mai buna în România."

Pe colonelul Craciun îl interesa sa conduca el discutia, dupa planurile sale, ad-hoc. Pentru ca era oarecum deranjat ca, dupa ce m-a vazut vorbind în sala, prin vizeta, vorbirea mea nu era ceea ce astepta el, prin aranjamentul si obiectivele lui de a participa si eu la un club si de a-mi preciza pozitia, care spera sa fie o surpriza pentru toata lumea.

Asa se face ca preia el controlul discutiilor si ma întreaba de ce ma atrage America, tocmai eu care am fost legat atât de mult de satul românesc si am participat la cercetarile monografice ale Scolii Sociologice de la Bucuresti?

"Pentru a va raspunde, d-le colonel, am doua categorii de motive: subiective si obiective".

"Bine, spune colonelul, sa stii ca ma intereseaza numai cele obiective".

"D-le colonel, îmi amintesc despre cazul generalului sau maresalului sovietic Rocosovschi sau Rososovski, care dupa terminarea celui de-al doilea razboi mondial s-a prezentat la Stalin si i-a spus ca verificând actele sale de genealogie si-a dat seama ca el este de origine poloneza si ar dori sa se întoarca în tara lui, Polonia, ca sa o ajute în tot ce are nevoie.

Stalin a fost binevoitor si întelegator pentru sentimentele lui fata de poporul polonez si tara lui de origine si i-a îngaduit cu mare usurinta sa faca acest lucru.

De ce nu as avea si eu dreptul sa ma duc în America, unde m-am nascut, si sa scap de amaraciunile din tara asta? Eu cer numai un drept al meu, care este la fel cu dreptul maresalului sovietic. Si România de azi si-a alcatuit o legislatie în acelasi spirit cu acea din Rusia Sovietica. Si, adaug ca Stalin i-a spus maresalului Rososovski ca are toata libertatea sa se întoarca în Polonia."

"Aici as vrea sa-ti dau o replica, zice colonelul Craciun: Rau a facut Stalin ca i-a dat voie sa plece maresalul."

"Atunci vin cu un alt motiv si argument obiectiv în favoarea mea. În ultimul an, am stat în celula cu un detinut mai proaspat care venea de la Ploiesti si mi-a povestit multe lucruri de afara. Între altele mi-a spus ca în

tara exista o Asociatie pentru repatrierea refugiatilor români din Basarabia si Bucovina. Presedintele acestei Asociatii este Guta Tatarascu, fostul prim ministru pe vremea lui Carol al II-lea, între 1933-1937.

În calitatea lui, Tatarascu a organizat un miting la Ploiesti, unde sunt multi refugiati din Basarabia si Bucovina si i-a îndemnat pe toti sa se repatrieze, caci acolo sunt locurile lor de origine. Or, acum, Basarabia si o parte din Bucovina nu mai sunt parte din România, ci din Rusia Sovietica. Si eu doresc sa ma întorc în tara în care m-am nascut. Pe aceasta linie de discutii, tin sa va cer un raport pentru a va explica în toate detaliile cererile mele de cetatean american care solicit protectia ambasadei americane si nu mai accept sa fiu dus la cluburi ca acesta, pentru a se exercita presiuni directe asupra constiintei mele. În raportul personal pe care vi-l cer, voi raspunde tuturor chestiunilor care privesc pozitia mea, fara nici o rezerva. Daca nu voi fi scos la raport, si voi fi tinut mai departe cu regim sever de mâncare si fara îngrijire medicala, voi înceta sa mai vorbesc cu oricine va veni la mine. si pentru orice mi se va întâmpla, veti fi raspunzator direct dumneavoastra, ca acum cunoasteti bine punctul meu de vedere si nu este nevoie de nici un alt intermediar. Exista martori destui aici care cunosc pasurile mele, pe care vreau sa vi le prezint în amanunt.

Chestia care se întâmpla, acum si aici, este un mare abuz si o mare ilegalitate pe care o savârsiti dumneavoastra în calitate de comandant al închisorii Aiud".

Întreaga ceata de gealati au plecat fara sa spuna un singur cuvânt, dupa ce am terminat eu de vorbit.

Am iesit în curte si mi-amintesc ca am vorbit cu doi dintre acei care au fost în sala, mi se pare cu Costica Coniac si înca cu unul. Fara comentarii speciale. Cu ceilalti nu am schimbat nici o vorba.

Mi se pare ca chiar în ziua urmatoare am fost chemat de colonelul Craciun în biroul sau. Am fost primit foarte oficial si mi-a oferit scaunul din fata biroului sau, fiind în felul acesta asezati fata în fata. Asa ca ne-am privit direct în ochi si, fara nici o formalitate speciala, mi-am pus mâinile pe birou si am început expunerea mea, pe care nu o pregatisem deloc, dar care era destul de închegata deja, de-a lungul anilor de dospire si definire a problematicii care ma privesc personal.

"Va multumesc d-el colonel pentru ca ati acceptat sa fiu scos la raportul dumneavoastra, ca sa cunoasteti direct, din spusele mele, toate pasurile si toate elementele care constituie pozitia mea în dezbaterea aceasta extraordinara care se întâmpla aici, în procesul de reeducare.

Dupa ce voi termina, sunteti în situatia de a cântari si judeca lucrurile si faptele asa cum va îndeamna pozitia de legalitate în care va gasiti, daca exista vreo asemenea legalitate, reala, nu formala în functia pe care o aveti.

În momentul de fata ne gasim într-un proces si o activitate de reeducare, care este dramatica mai ales prin victimele morale pe care le faceti. Majoritatea absoluta de trei sau patru mii de detinuti sunt legionari si pentru un motiv sau altul m-ati încadrat si pe mine în aceasta categorie.

Legionarii sunt acuzati de toate crimele posibile si se arunca asupra lor toate denigrarile posibile si imposibile. Toate elementele componente ale denigrarilor au fost scoase din sacii de propaganda ai partidului comunist, care azi pozeaza în rolul de mentor ideologic si moral al tarii.

Si ati câstigat din cauza presiunilor morale si fizice compania unor fosti legionari, care nu au mai putut îndura suferintele ori torturile fizice si morale la care au fost supusi.

Cei care au rezistat acestor presiuni, cum a fost prof. George Manu, scriitorul Constantin Grecu, calugarul Sandu Tudor (care nu era de fapt

legionar), Toma Simion - comandant legionar, dr. Nicolae Rusu, au murit fara îngrijirile medicale necesare, regulamentare ale detentiei.

Pe profesorul Patrascu l-ati scos din conditia umana de existenta fizica si morala, ca sa impresionati pe ceilalti, din cauza autoritatii lui morale pe care o avea în Miscarea Legionara, si l-ati pus sa faca declaratii ca sa influenteze pe cei refractari reeducarii.

Vojen si pr. Dumitrescu Borsa au atacat însasi moralitatea inexpugnabila a lui Corneliu Codreanu, iar altii au atins treptele cele mai inferioare ale decaderii din conditia umana".

Aici a intervenit colonelul Craciun întrebându-ma daca nu am fost impresionat de declaratiile lui Vojen si Borsa, care au fost apropiatii lui Codreanu si au spus ceea ce stiau direct.

"Raspunsul meu este, d-le colonel, simplu: eu nu l-am considerat pe Corneliu Codreanu un zeu, ci un om. Om superior care a dat o învatatura tineretului si acelor intelectuali, tarani si muncitori, care aveau vocatia binelui si a nationalismului. A creat un om nou, dotat cu o bogatie de calitati si virtuti, care lipseau în România.

Dar ma îndoiesc de veracitatea celor spuse de Vojen si Borsa. Pozitia lor de azi este imorala si nu poate fi aparata. Ea ar fi avut crezare poate (limitata desigur) daca aceste declaratii ale lor împotriva lui Codreanu ar fi fost facute imediat ce au cunoscut fapte reprobabile. Dar ei au continuat sa ramâna mai departe în posturi si roluri de conducere în Miscarea Legionara, alaturi si sub conducerea lui Codreanu.

Mai mult, pr. Dumitrescu Borsa a plecat cu echipa lui Ion Mota si Vasile Marin, gata sa moara pentru Legiune. Un preot nu se duce sa moara pentru seful Legiunii daca stie ca acest sef este imoral.

Declaratiile lui Vojen si Borsa sunt "nule si neavenite" pentru ca n-au fost date în conditiile de libertate."

"Dar în problema cu banii de la Hitler cum stam?", întreba colonelul.

"Este curios pentru mine ca dumneavoastra si partidul comunist sustineti acest lucru si azi, dupa atâtia ani de la terminarea razboiului, când sovieticii au intrat în posesia tuturor documentelor secrete ale arhivelor hitleriste. Si nu ati putut publica un singur document peremptoriu în aceasta chestie. De ce? Pentru ca nu exista."

"Ramâne însa problema asasinatelor legionare pe care nu o poti musamaliza", zice cu fermitate colonelul, bucuros ca a gasit un punct solid, pe care nu-l pot escamota.

"Stiu, d-le colonel, i-am raspuns, ca aceasta tema a fost mult evidentiata în reeducarea de aici. Si ar parea o problema spinoasa, dar în realitate este dureroasa. Întâi, ca mortii care sunt amintiti, ca victime legionare, în fond au fost încarcati ei însisi cu crime oribile, si legionarii au fost în stare de legitima aparare totdeauna, fara nici o exceptie. În realitate, care este numarul lor fata de cel al legionarilor ucisi? Stiu ca l-ati adus pe pr. Dumitru Staniloae sa pecetluiasca cu dogmele crestine uciderile facute de legionari. Si l-ati utilizat în aceasta pozitie pe pr. Staniloae care a declarat omuciderile legionare ca fiind pacate, în conformitate cu credinta crestina. Fireste ca acest lucru este adevarat, si îl recunosc si legionarii."

"Da, intervine colonelul Craciun, dar cei mai multi dintre legionari au refuzat sa recunoasca acest lucru."

"Este adevarat, am replicat eu, dar unde au refuzat ei? În fata unor oameni (reeducatori) sau a unor adversari (oficialitatile comuniste), care nu aveau nici o calitate sau autoritate morala sa le ceara legionarilor sa-si faca procese de constiinta morala. Când a vorbit prof. Staniloae despre dogmele

crestine, cred ca tot legionarii au fost de acord. Au avut însa si rezerve, caci prof. Staniloae a fost un simplu instrument întrebuintat pentru obiectivele Partidului Comunist, ca sa constrânga pe legionari, or astfel de probleme grave de constiinta nu se pot rezolva în felul acesta. În intimitatea lor, legionarii se rugau mereu, fara întrerupere, pentru sufletele camarazilor lor care au savârsit omucideri. Deci era o solidaritate a tuturor, de recunoastere a pacatului si de rugaciuni pentru ispasirea lui, o solidaritate în credinta crestina, nu o abandonare a acestei credinte, cum li se cerea la reeducare de catre oameni care nu aveau nici o credinta, ci erau simpli mercenari, unii prin proprie înclinare, iar altii prin constrângere.

Pe de alta parte, tin sa va precizez ca exista o diferenta enorma, o prapastie de netrecut între Miscarea Legionara si Partidul Comunist, pe lânga actul de omucidere în sine, o prapastie statistica. Câte crime au fost savârsite de legionari si câte de Partidul Comunist în ultimii douazeci de ani? În fata cui dau socoteala comunistii de faptele lor criminale? Si unde îsi recunosc crimele pe care le au pe constiinta?

Zeci de mii de morti au umplut gropile pamântului românesc fara sa fie vinovati, decât ca au refuzat sa accepte ideologia marxista*. se mai poate vorbi, oare, de crimele legionare?

În paranteza, pot sa adaug un aspect esential al problemei acesteia privind omuciderile. Eu însumi v-am auzit la o adunare, la care ne-ati adus si pe noi, câtiva din Zarca, ca ati facut o afirmatie plina de tâlc. La un moment dat, ati cerut celor prezenti la acea adunare sa se gândeasca bine acum când li se ofera o sansa de eliberare. "Ce mai vreti dumneavoastra, legionarii, azi, dupa ce noi, comunistii, am cladit o noua tara si am rezolvat toate problemele societatii românesti? În plus, noi, comunistii, am rezolvat si problema evreiasca. Cu tot antisemitismul dumneavoastra, ca legionari, ati omorât tot români; nici macar un evreu n-au omorât legionarii. Nu va mai laudati cu un astfel de antisemitism." Arestarile politice, dupa instalarea regimului

comunist în România, au creat una din cele mai mari tragedii nationale. Cu o viata de neînchipuit de înjositoare si animalica, fara mâncare, fara îngrijire medicala, fara relatii si familia, fara respectul demnitatii umane, cu pedepse si torturi, cu batai si cu ucideri de tot felul, o tragedie care, odata, va fi cunoscuta de toata lumea si va fi o mare pata pentru poporul român care a fost constrâns sa faca aceste lucruri lipsite de orice fel de umanitate, care era cunoscut prin marea lui "omenie" si "toleranta", cu o psihologie total si radical diferita de a altor popoare, inclusiv cel rus, cu înclinatii spre revarsari de salbaticie barbara."

"Uite ce este, acum. Înteleg ca nu te-ai schimbat în acesti ani de suferinta si te mentii pe linia unui fanatism legionar - m-a întrerupt la acest punct colonelul Craciun." Si a adaugat: "Si noi recunoastem ca am facut greseli si vrem sa le îndreptam. Asa ne-am gândit sa va oferim o sansa tuturor legionarilor, de a fi eliberati ca sa începeti o viata noua. Si sa vedeti ca si noi am realizat ceva si apoi veti întelege ca se poate trai si în societatea socialista atunci când renunta la adversitatea înversunata fata de ea. de ce nu te gândesti ca dumneata, care vii din lumea satelor si ai cunoscut amaraciunile taranilor si te-ai legat de viata lor, vei putea avea sanse de acum încolo în domeniul culturii, pe care nu le-au avut pâna acum. Si sunt deschise pentru dumneata multe porti si pozitii, de exemplu, la Muzeul Bruckenthal din Sibiu, unde te poti îndrepta spre studii privind viata satelor din România sau, în alt domeniu al culturii, cu pozitii superioare si noi suntem gata sa te ajutam."

"Domnule colonel - i-am raspuns -, nu ma intereseaza nici o pozitie în România. Mi-au fost rapiti 15 ani din viata mea pe degeaba si eu puteam prin propriile mele puteri sa-mi obtin un loc cuvenit, pe plan cultural, nu oferit pe tava de puterea politica. Acum, v-am spus aseara, doresc sa plec în America, si sunt convins ca voi putea sa realizez ceea ce nu mi-a fost dat sa fac în

România. Eu sunt dornic sa citesc reviste, ziare si carti din literatura europeana si aici nu este posibil acum acest moft al meu."

"Acum vei putea face si asta în libertate - mi-a raspuns colonelul -, caci se primesc si sunt îngaduite si la noi aceste scrieri straine."

"Mai este un aspect pe care vreau sa-l subliniez. Am înteles în cursul acestor ani ca regimul comunist nu sete "batut în cuie", cum ni s-a spus de un director de închisoare. Se fac mereu purificari si schimbari de esaloane conducatoare si de directii. Peste câtiva ani si echipa actuala de conducere a partidului se poate schimba si deci si pentru mine vor fi riscuri de restructurare. În partid exista purificari permanente. Deci nu sunt dispus sa accept nimic si ramân la locul meu pâna ce se va îndura Dumnezeu sau americanii si de mine.

Cât priveste legionarismul meu, ma mir ca pâna acum nu ati citit dosarul meu sa întelegeti ca aici nu este vorba de legionarism, în atitudinea mea. Este ceva mai mult, viata unui om care a fost supus suferintelor din capriciul Securitatii si al partidului - fara nici un temei. Eu am intrat în Miscarea Legionara în primul an de studentie, prin octombrie 1937. În februarie 1938, Miscarea Legionara a fost desfiintata si au am ramas în afara cadrelor ei organizate formal. Deci legionarismul meu s-a redus la 4-5 luni de zile. În toamna 1940, am revenit, si peste câteva luni din nou Miscarea Legionara a fost desfiintata. În mai 1948, când am fost arestat cu marea multime de legionari, n-am fost anchetat în legatura cu nici un grup de legionari. Toate cercetarile de la Interne au fost duse în legatura cu organizatia "Vlad Tepes II" initiata si condusa de Gh. Popescu-Vâlcea, inspector la Ministerul Cultelor. Nu mi s-a putut stabili nici un fel de implicatie politica, afara de relatii sociale. Tot grupul a fost condamnat, afara de mine. Dar, odata arestat, am fost trimis la Jilava, unde am stat trei ani de zile (mai 1948 - mai 1951). Fara nici o ancheta suplimentara, în mai 1951 am fost chemat la grefa si mi s-a citit o condamnare de 15 ani de munca silnica.

Sentinta aceasta era consecinta procesului meu din 1941, cu cântecele legionare de la Facultatea de Drept, unde eu nici macar nu participasem. Niciodata în perioada dintre mai 1951, dupa ce am fost la Aiud, pentru executarea în continuare a sentintei din 1941, nu am mai fost anchetat în legatura cu activitati legionare. Acesta este întreg si complet dosarul meu de legionar, pe care îl aveti aici sau îl puteti obtine oricând de la organele superioare."

"Ce legatura ai avut cu Nicolae Patrascu?"

"Mi-a fost profesor de limba franceza si ne-am apropiat unul de altul ca fagaraseni. Nu am avut legaturi politice în 1940-1941, când el era secretar general al Miscarii, nu l-am vazut niciodata. Eu eram student în ultimul an de facultate si ma pregateam sa-mi iau licenta.

Când s-a întors din Germania în toamna lui 1944, m-am rugata sa-l duc prin oras la un fost coleg al lui de liceu, fagarasean si prieten. Eu nu-l cunosteam, dar Patrascu stia bine adresa si nu voia sa fie singur. Dupa ce l-am dus acolo, n-am mai avut legatura cu el pâna la eliberarea de la Interne, în decembrie 1945, când m-a rugat sa-l însotesc la familie. Si apoi am facut o calatorie la Timisoara. Patrascu a facut aici declaratii si l-ati declarat un om "sincer". El poate deci confirma adevarul spuselor mele."

"Ce legaturi ai avut între 1956-1959 (februarie) cu dr. Alexandrul Barbu si Lae Lupu? Si de ce ai fost implicat cu ei în proces?" - m-a întrebat Craciun.

"Simplu de tot. Ei traiau la Sibiu în vremea aceea si m-am întâlnit cu ei de vreo câteva ori. Nu am avut nici o activitate politica, de nici un fel. Ne-au batut timp de un an de zile pe toti trei si m-au confruntat cu dr. Barbu, dar nu a aparut nici o dovada probatorie ca as fi participat la vreo activitate politica."

"De ce i-ai dat cartile legionare ale lui Nae Ionescu si Emil Cioran doctorului Barbu?" - ma întreaba Craciun.

"În fond, nu i le-am dat. Odata, fiind în oras, am trecut pe la cabinetul lui medical si le-am uitat acolo. A venit arestarea si au fost gasite cu semnatura numelui meu pe Metafizica lui Nae Ionescu si Schimbarea la fata a României a lui Emil Cioran. Nu erau carti legionare si dr. Barbu declarase acelasi lucru la ancheta despre felul cum a intrat în posesia lor. Cartile nu aveau nici un continut legionar, ci pur filozofic (a lui Nae Ionescu), si a lui Emil Cioran era o carte de filozofie a culturii.

Cu Lae Lupu a fost o chestie în plus. Într-o declaratie a lui a spus ca noi doi nu am discutat politica, nici în general, nici în particular, si ca o singura data m-am vizitat acasa, caci eram bolnav si eu i-am dat niste informatii despre situatia din Orientul Mijlociu (mi se pare) caci am ascultat postul de radio BBC de la Londra.

Asta a fost toata politica legionara cu acestia doi. A mai încercat procurorul sa ma amestece într-o legatura cu Puiu Atanasiu, care conducea Miscarea Legionara de atunci cu autoritatea lui morala. N-a iesit nimic nici din aceasta tentativa a procurorului si pe neasteptate l-au adus pe Patrascu sa spuna despre faptul ca l-am dus la Neagoe, prietenul lui, în octombrie (mi se pare) si atunci am înteles ca Patrascu a locuit la acesta. Pâna atunci nu stiam. Pe Patrascu l-au adus ca martor tocmai pentru ca, afara de sentinta din 1941, nu exista nici o corectie a mea cu Miscarea Legionara. Absolut nimeni nu facuse nici o declaratie în perioada 1948-1964 în acest sens.

Singurul fapt pe care l-a indicat Patrascu în procesul din 1958 a fost acela ca eu l-am condus la gazda lui, Neagoe. Si apoi a fost întrebat daca am fost încadrat în cuib. Patrascu a raspuns afirmativ. El nu avea de unde sa stie acest lucru, pe de o parte, si, pe de alta parte, asta era o foarte vaga acuzare. I-am cerut judecatorului sa-l întrebe în ce cuib eram si cu cine altcineva.

Judecatorul a refuzat pentru ca si-a dat seama ca Patrascu n-avea de unde sa stie asa ceva. Din cauza conditiilor în care era tinut, Patrascu a spus un lucru neadevarat, care i s-a cerut sa-l declare în mod special.

Acum cer sa mi se îngaduie redeschiderea procesului, pentru ca Patrascu, pe care l-ati declarat sincer, poate sa spuna adevarul în legatura cu procesul meu. Un alt argument în favoarea mea este faptul ca Ministerul de Interne nu a facut un proces nimanui altul care a fost în situatia mea. Adica dupa iesirea lui Patrascu din arest în toamna lui 1945. Nu faceam parte din categoria celor învinuiti de activitati legionare. De aceea, am fost retinut din 1948 (1951) pâna în 1956 pe baza sentintei din 1941. În 1956 mama mea a facut apel si am fost eliberat, pâna în februarie 1958. procesul din 1959 a fost o înscenare, fara temeiuri juridice. Deci solicit sa fiu pus în legatura cu un avocat al Ambasadei americane, în calitatea mea de cetatean american, ca sa mi se clarifice situatia absurda în care ma gasesc."

"Bine, vom vedea - a raspuns Craciun, dar acum vad ca toti va feriti de legionarism si pâna acum ati asteptat minunile cerului, si n-au venit. Acum dumneata astepti înca americanii. Afisati cu totii un curaj care nu prea este curaj. Stii, cumva, ca Nuti Patrascanu a facut o marturisire interesanta. A spus ca legionarii cântau "Moartea, numai moartea legionara / Ne este cea mai sfânta din nunti", dar în realitate toti se temeau de moarte."

"Domnule colonel - i-am raspuns -, nu stiu ce marturisire a facut Nuti Patrascanu, dar în conditiile de aici, strivit de tot felul de torturi prin care a trecut, a putut sa faca aceasta marturisire. Dar aici la Aiud, nu ati vazut ca sunt foarte multi aceia care prefera sa moarta decât sa se compromita prin reeducare? Toti acestia au curajul de a muri si nu-i intereseaza libertatea care li se ofera în conditiile si cu angajamentele impuse de Partidul Comunist.

Sa nu-mi dati cazul lui Nicolae Patrascu. Toata lumea stie prin câte a trecut, aici si la Jilava, în izolarea în care a fost aruncat cu unii care, toti,

erau sortiti pieririi, cum a fost Vica Negulescu si Costache Opriscu. Am înteles, de exemplu, ca aici în Aiud Patrascu a fost adus pe targa, paralizat, si era îngrijit de oameni ales de administratie care mai mult îl torturau. Dupa ce îsi facea nevoile, el nu se putea sterge la spate si îngrijitorii lui utilizau o matura roasa în acest scop. Toata partea din dos era sângerânda. În aceste conditii subumane a fost dus la reeducare, unde a fost trecut printr-un sistem dracesc de catre reeducati, acuzat si înjurat fara întrerupere de cei prezenti, pe rând, ca sa-l scoata din minti. Puterile nu l-au mai ajutat si s-a hotarât sa faca declaratii, pe care le-am auzit si eu la megafoanele instalate la zarca."

"Chiar acum, în ultima parte, spunea dumneata ca n-am avut activitate legionara - zice colonelul. Vad ca le iei apararea legionarilor. Cum se explica acest lucru?"

"Simplu de tot. timp de 15 ani au fost camarazii mei de suferinta, de încercari supraumane si ne-am solidarizat unii cu altii. prin toate locurile unde am fost purtat în acesti 15 ani, am cunoscut multi legionari si am înteles prin viu grai si prin confruntarea lor ce fel de învatatura si educatie au. Am aflat multe puncte importante din ideologia si din trecutul lor. Si am ramas camarazi. Partidul Comunist ne-a oferit numai durei, sânge, foame, boli si moarte în toate colturile de închisoare. Nici un pic de omenie si respect al demnitatii umane. Am fost tratati mai rau decât animalele. Asta-i concluzia mea amara, în care am pierdut 15 ani din viata mea.

Acum stiti direct, domnule colonel, pozitia mea si nu mai este nevoie sa merg la vreun club de reeducare. Astept din partea administratiei sa-mi dea ocazia ca sa am acces la adevarata ordine juridica, care sper ca exista si la comunisti."

"Vome vedea ce va fi - încheie colonelul. Acum, la urma - adauga el -, te întreb daca vrei sa dai în scris cele ce mi-ai spus mie."

"Desigur - am raspuns eu - desi nu am nici o îndoiala ca totul a fost înregistrat de aparatele de ascultare. Dar voi face un rezumat cu ceea ce este esential si poate îmi voi mai aminti si alte aspecte."

Am trecut într-un birou si am scris.

Asa ne-am despartit, caci nu am mai dat ochii unul cu altul si colonelul Craciun a ramas foarte încruntat.

Prima zi de libertate

Prima zi dupa ajungerea acasa, la începutul lui august 1964, trebuia sa ne prezentam cu actele primite de la închisoare la Securitatea locala, unde ne-am stabilit la început.

De dimineata m-am pregatit cu haine curate de oras si cu cravata si i-am spus mamei ca ma duc sa fac formele legale de înregistrare. Dânsa a fost înspaimântata si mi-a spus ca ma însoteste. Am refuzat. Vroiam sa merg singur. stiam sa ma descurc si mai ales doream sa iau contactul cu "paradisul" despre care vorbeau reeducatorii si comunistii la Aiud.

Abia am trecut vreo doua-trei strazi de la casa noastra si am ajuns la un magazin alimentar, unde era o coada de oameni (barbati si femei) care asteptau în rând sa intre în pravalie. M-am uitat cu atentie sa-mi dau seama de atmosfera psihologica. Si, din partea din spate, o taranca cu o traista pe urma îmi face semn sa ma apropii. M-am apropiat si femeia m-a întrebat daca sunt din Sibiu. I-am raspuns afirmativ si dânsa m-a rugat sa stau în locul ei, ca sa iau pâine, pentru ca nu era din oras, ci dintr-un sat vecin. I-am raspuns ca nici eu nu am cartela, caci abia asta-noapte am venit în oras. Parca a înteles, dupa înfatisarea mea slabita, si mi-a spus: "Du-te cu Dumnezeu, ca ma voi descurca eu cumva". Aceasta a fost prima mea întâlnire cu "paradisul" comunist dupa ce am venit acasa din temnita.

Am ajuns la Securitate si am gasit si pe altii. Îmi amintesc de Calin si nu sunt sigur daca a fost si Nistor Chioreanu. În biroul în care eram adunati a venit un capitan care s-a purtat frumos si ne-a vorbit cu respect, spunându-ne ca nu mai avem sa ne temem de nimic si ca ne va ajuta în acomodarea noastra, daca va fi nevoie. Si ne-a urat succes.

Apoi a intervenit un punct de sminteala, destul de sensibil. Ne-a spus ca ne da hârtie sa ne scriem o autobiografie. La care eu am ripostat destul de energic: "Eu nu mai dau nici o autobiografie, caci am dat în 15 ani de detentie zeci si zeci de autobiografii. Acum sunt liber si nu vad ratiunea de a face acest lucru. Pot sa fiu retinut, dar nu mai dau nici una."

Capitanul a ramas perplex si dupa ce s-a calmat a spus ca se duce sa faca întrebare. A venit înapoi spunând ca nu este nevoie sa mai dam vreo autobiografie. Si apoi ne-a trimis jos la Militie sa ne faca buletinul de identitate la Biroul Populatiei. Ne-am dus acolo si un militian a început sa ne ia toate datele cuvenite pentru acte si fotografii.

Între timp a aparut un sef si s-a uitat la noi. Când m-a vazut s-a îndreptat spre mine si mi-a dat mâna foarte prieteneste, urându-mi bun-venit. Nu l-am recunoscut, dar mi-a spus ca este Bogdan, care fusese un copil printre vecinii nostri din Pasaj... Acum era comandantul Militiei si s-a purtat foarte frumos cu noi, pâna s-au terminat formalitatile.

Ceilalti au plecat acasa, dar eu m-am dus la sectia de pasapoarte si am cerut un formular sa-l completez pentru viza de iesire din tara. În birou era o femeie mai tânara, cu un copil sugar pe care-l alapta. Ea m-a întrebat cum de mi-a venit "asa pe chelie" sa solicit acest lucru. I-am explicat frumos ca am venit din închisoare si ca sunt cetatean american, si doresc sa plec în America. Ea, între timp, a apasat probabil pe un buton si a sosit în birou un baiat tinerel de vreo 25 de ani, despre care mi-am dat seama ca era un securist, dupa cum asculta discutia cu functionara din birou, desi el se facea

ca cerceteaza niste acte într-un sertar. Si acest securist a socotit de cuviinta sa intre si el în discutie. Si m-a întrebat cu aceeasi expresie a functionarei: "Asa ti-a venit pe chelie sa pleci în America?"

"Da, este adevarat, asa mi-a venit pe chelie", si nu l-am mai luat în seama.

Am plecat fara sa primesc formularele respective pentru o viza de iesire.

Sfârsit